

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11808

VOGLUNGS-KLANGEN

Morris Hoffman

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מארים האפמאן

וואגלונגס=קלאנגען

[פאעמעס און לידער]

דע-אר - דרום-אפריקע

1

9

3

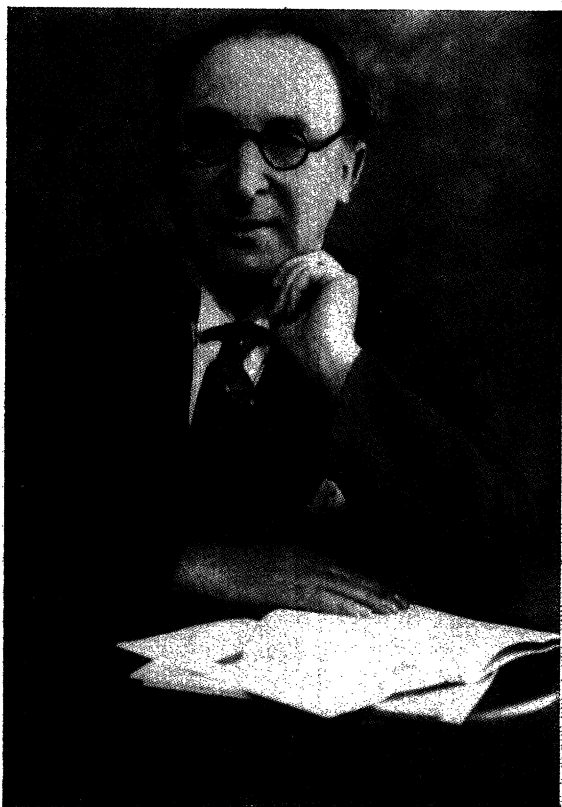
5

Printed in Poland

M. Hofman—Woglungs-Klangen

Druk. „Futura”, Warszawa,
Orla 13, tel. 11.18-85

W a r s z a w a 1 9 3 5

מַאָרְיָס הַאָפֶמְאָן

א י נ ה א ל ט :

אַפריקאַנער עפאָפייען :

13	—	—	—	—	מאַלפּנהיים
23	—	—	—	—	מאַלפּנהיימער יידן
40	—	—	—	—	מאַלפּנהיימער חתונה
86	—	—	—	—	„איזראַעליטן“
113	—	—	—	—	בלאָנדושעניש
213	—	—	—	—	„טייבל מאָנטן“
229	—	—	—	—	קאַרו
237	—	—	—	—	גאַטספּאַרכמיקער לוקאַס
249	—	—	—	—	צווישן כּהאַליעס
285	—	—	—	—	אַלאַבלאַקער עקידה

וו אַ ג ל ו נ ג :

327	—	—	—	—	אין רוסישן האַרבסט
328	—	—	—	—	עס זענען די פּריינט און חברים
328	—	—	—	—	פאַרטרוערט קוקט מיין צימערל
330	—	—	—	—	ס'לויפט די באַן
331	—	—	—	—	מיין פּריינדין
332	—	—	—	—	זייט געזונט
333	—	—	—	—	איך בין מיך געקומען געזענגען
335	—	—	—	—	אַ געזענגיש-בריוויל
336	—	—	—	—	פול געפאַקט
337	—	—	—	—	היי שטומע טרייע פּריינט
338	—	—	—	—	דורך מיין צימערס פענסטער
339	—	—	—	—	עס קלאַפט און רוישט
340	—	—	—	—	די שיף האָט צעשריען זיך
341	—	—	—	—	ס'רוקט זיך אָפּ די שיף
342	—	—	—	—	אַ פּוילישער, שיינע
343	—	—	—	—	דער ים האָט דעם אָדלער פאַרוויגט
344	—	—	—	—	לאַנגזאַם שווימט מיין שוואַכעס שיפּל

345	-	-	-	-	פויגלען הייסע
346	-	-	-	-	הייטער...
347	-	-	-	-	מיר האָבן פונדזיימנס
348	-	-	-	-	אין אפריקעס שטילע פארנאכטן

דױנטער=לידער:

349	-	-	-	-	נעקומען איז דער ערשטער שניי
350	-	-	-	-	אויסגעטון די גרינע קליידער

ס א נ ע ט ן :

353	-	-	-	-	דו ביסט אין מין מונקעלן לעבן אריין
354	-	-	-	-	א יאוש פאלט אן אויף מין הארצן
355	-	-	-	-	אין היסנדיק, ליבסטע...
356	-	-	-	-	סקוהדיק
357	-	-	-	-	מען רינגלט דיך שטענדיק ארום
358	-	-	-	-	ער האָט פארגעטערט איר שיינקייט
359	-	-	-	-	געזעזן דאָן זענען די גליקלעכע מענ
360	-	-	-	-	אין פרעמדלעכער סביבה
361	-	-	-	-	מין רצון איז באקעמפט געזאָרן
362	-	-	-	-	איר ביידע האָט דערפרישט
363	-	-	-	-	אין שמאָץ פון גוטער האָפנונג
364	-	-	-	-	דו ביסט אַ בינצל לאַכעדיקס הומאַניטעט
365	-	-	-	-	אין מיטן פון די ברוינע פעלדער
366	-	-	-	-	דאָס נאָרענע קאנאָריקל

מ"ן הארציקער
סאָניען -
א מתנה

אפר.קאנטר טראפ"ט

מאַלפנהיים

הויבט זיך אויף די זון פאַמעלעך
איבער בלאַע הויכע שפיצן.
פון די שטאַלצע ריזן פעלזן=בערג
דרינגען אירע פייער=בליקן
דורך פרימאַרגנדיקן דינעם
זילבער=טוי, וואָס ווערט צעשמאַלצן,
נעמט עס פלוצלונג שימערירן,
האַסטיק נעמט די זון באַלד שמירן
אויף די הויכע בערג פיל פאַרבן
גאַלדיק=לייע, ראָזלעך=גרינדלעך.
פאַלט איר קוק דער ברענענדיקער
אונטן דאָרטן, אויפן שטעטל.
מאַלפנהיים" — דעם שטעטלס נאָמען.

* * *

מאלפנהיים ליגט צווישן הויכע
בערג, וואָס שטייען, ווי די וועכטער,
מעכטיקע, ברייטפלייצעדיקע,
שטומע, שטייפע, אָנגעצויגן.
טריי צו זייער פליכט : צו היטן
תמיד מאלפנהיים טריי, פלייסיק.
קוקן אָט די בערג אַרונטער
אויף די ברייטע ווייטע פעלדער,
וואָס ציען זיך אויף לאַנגן שטח.
נישט געאַקערט, אומבאזייטע,
דורשטיק און פאַרשמאַכט פאַרטריקנט,
ווייל עס רעגנט זייער זעלטן,
זענען צוגעדעקט די פעלדער
מיט די פרוינע דאָרן=צווייגלעך
אויסגעדאַרט און אויסגעטריקנט :..
שווייגנדיק די בערג באַטראַכטן
מיט פאַרווונדערונג און שפּאַטן,
ווי די אַרעמינקע שעפּסלעך
און די קי, די אַקסן, אייזלען
פיטערן זיך אויף די דאַרע,
האַרטע, ווילדע דאָרן=צווייגלעך, —
ס'איז פאַר זיי אַ גאַנצער מאַכל,
פרוכפערן און מערן זיך דאַרט
אויפן פעלד אין גרויסע היצן...
—

*

אין די שטאַלצע בערג באַטראַכטן
מיט אַ חוּזק=קוק צופּיסנס,
אויף די מענטשעלעך דאָרט אונטן.
דעלכע האָבן אויסגעזוכט זיך
ס'וויסטע מאַלפּנהיים צו לעבן
צווישן פעלזן=בערג באַהאַלטן.
אומעטיק און שטיל פאַרשלאָסן...

נאָר צוויי ברייטע לאַנגע גאַסן
האַט דאָס שטעטל. איינע: „קירך-גאַס“,
און „געפּענקניש-גאַס“ די צווייטע.
און אויבן — קליינע געסלעך,
אָן אַ סדר, נאָר צעוואָרפּן.
היזער שטיינערנע, צעשפּרייטע,
נידעריקע און אויך הויכע,
ציגלפאַרביק און אויך ווייסע,
דעכער פּלאַטשיק, פענסטער קליינע,
ס'דוכט זיך, אַז די היזער זענען
אין איילעניש געבויט געוואָרן
פון וואַנדערער אין אַלטע צייטן,
אָן אַן אויסרעכענונג, אָן פּלענער.

אויף די גאַניקעס די ברייטע,
הילצערנע, מיט שטיין געפּלאַסטערט,
זיצן אַלטע, דיקע בורעס

מיט די בערד לאנג, אומגעקעמטע,
קיינען טאבאק אָן אַן אויפהער,
רויכערן זיך לאַנגע לײַדקעס,
שלינגען רויך מיט גרויסן חשק
און אין גאס אַריין ווייט שפיינען...

*

אַ יונגער, אַ האַלב-נאַקטער קאַפּיר
יאָגט פּון פּעלד אַ סטאַדע ציגן,
קנאַקט אַ בייטשעל מיט נצחון
מיט אַ זעלטענעם פאַרגניגן...

זעסט : עס גייען קאַפּיר-פרויען,
אין דער הויך די קעפּ געהויבן,
אויף די קעפּ איז אַנגעלאָדן
שווערע פּוּלע עמעס וואַסער,
דאָך זיי שאַקלען זיך און טענצלען,
פריי און פריילעך און צופרידן.
אין דער קוזער, ביים ברעג פון קירך-גאַס,
אויף אַ בערגל, שטייט די גרויסע,
די „רעפּאַרם-קירך פון האַלאַנד“,
אַ פינפּקאַנטיקע געביידע.
מיט צוויי פּליגלען ביי די זייטן,
מיט צוויי שייַן-געשפּיצטע טורעמס,
און אין מיטן איז דער העכסטער

טורעם, מיטן שפיץ דעם שארפן,
גלייך און שטאַלץ און נישט באַצלמט...

ווייטער, נידעריק אַרונטער,
ביי דעם צווייטן גאַס-ברעג שטייט זיך
אַ פאַראומערטע, פאַרשעמטע,
נידעריקע, קיילעכדיקע
שמאַלע גראַע „קירך פון ענגלאַנד“.
עס באַשיינט איר נאָר אַ שלאַנקער
טורעם מיט אַ שפיץ אַ הויכן,
מיט אַ גרויסן צלם אויפן...
דאָרטן זעסטו שיינע הייזער,
פיין געפאַרמט און געפאַרפן,
קליינע גערטנדלעך פון פאַרנט
און באַבוימט, באַבלומט, באַפּוצטע,
ס'קליינע ענגלישע געמיינדע
לעבט אין די געפּוצטע הייזער.

די געפּענקעניש-גאַס ציט זיך
פון דער טונקל-גראַער תּפיסה,
אויסגעבויט פון גאַנצע שטיינער,
און אַרומגערינגלט איז זי
מיט אַ הויכער וואַנט אַ דיקער,
וועלכע איז באַדעקט פון אויפן
שאַרפע שטיקער גלאַז צעהאַקטע...
און פאַרוזיכערט און באַפעסטיקט

איז די וואנט מיט דאָרן-דראָטן,
איינוגעפלאַכטן שטארק און טאַפלט...

דאָס געריכט איז לעבן תפיסה
מיט די פאַליציִי-קוואַרטירן,
און דערביי — אַ גראָ געביידע,
דאָס איז מאַלפּנהיימער פאַסט-הויז,
אַ פאַרנאכלעסיקטע, טריבע,
ביי דעם שוועל — אַ האַלצן בריקל
אויסגעבויגן, האַלב צעבראַכן.

אַנגעשפּאַרט ביים סלופ פון פאַסט-הויז,
שטייען עטלעכע באַאַמטע
די העמדער-אַרבל אַרויפגעקאַטשעט,
רויכערן, גענעצן און קוקן...

עפעס ווייטער איז אַ ביסל
לעבעדיקער, מער באַוועגונג.
דאָרטן איז דער מאַרק פון שטעטל,
האַלץ-סלופעס באַדאַכט מיט בלעכן,
אַלטע, לאַנגע, שמאַלע טישן,
אַנגעפאַקט מיט פרוכט און גרינסן,
באַלן מעקענע, לוסערן.
און דערביי, אויף דר'ערד, דאָרט שטייען
עטלעכע געפאַקטע קאַסטנס
הינער, הענער, גענו און ענטלעך.
שטייט אַ פובליקום פאַרחלומט

און הערט שטיל זיך צו געדולדיק
צו דעם מאַנאַטאַנעם ניגון
פונם אַקציאָנער אין מיטן,
וואָס באַט אָן, פאַרקויפט די סחורה.
פּלוצלונג ווערט דאָרט אַ גערודער,
אַ געפּלי, געלויף און פּלאַטער,
ס'האַט אַ רויטער האָן אַ פעטער
זיך אַרויסגעריסן האַסטיק
פּיין אַ קאַסטן, און גענומען
פּיסלעך שטעלן, פּליגלען הויבן
מיט אַ קרייעניש-געשרייען
זיך אוועקגעלאָזן לויפן
מיטן גאַנצן הענער-כוח,
מיט אַ שרעק און מיט אַן אימפעט,
פון דער פּרישער לופט דערמוטיקט
און פון לאַפּעדיקער פּרייהייט,
מיט אַ „קוקערעקו“ לויפט ער,
פאַטשנדיק מיט זיינע פּליגלען.
ס'יאָגן נאָך אַ צענדליק מענטשן
דעם צעווילדעוועטן שרייער ...
אַ געלבּערדיקער, געזונטער
פּויער יאַגט זיך נאָך אָן אַטעם,
פאַכעט מיט די הענט די לאַנגע,
אַט, אַט כאַפט ער אָן דעם האָן שוין!
אַבער מיטאַמאַל דערלאַנגט ער
גיך אַ פּאַל און ציט זיך אויסעט,
ווי אַ קלאַץ אַ לאַנגער, שווערער,

און ס'צעשווימט זיין באַרד די געלע,
אויף דער האַרטער ערד צעשפילט זיך ...

* * *

און פון צווייטן זייט פון מאַרק-פלאַץ
שטייט די „שטענדערד“ באַנק די אַלטע,
א פאַר אַלטע ציפרוס-ביימער
און א פּעפּער-בוים אַ ברייטער,
וואַרפן דאָרט אַרויף אַ חשיבות.
ס'ציט זיך דאָרט אַ גאַנצע שורה
„שאַפן“ גרויסע, „שאַפן“ קליינע,
אַן אַפטייקל און א „קעפי“,
און דער „מאַלפּנהיים-האַטל“ דאָרט.
זעסט עפּעס אַ גאַנג פון מענטשן.
שטייט מען דאָרטן און מען שמועסט,
מ'גיט אַריין זיך שטייל און רויק.
און מען קומט אַרויס גאַנץ פריילעך ...

און פון ווייטנס גלאַנצט די „דאַם“ דאָרט.
ס'הייסט : אַ גרויסער וואַסער-זאַמלונג.
נעמט עס רעגענען – כאַטש זעלטן –
שטראָמט עס שטאַרק פון אַלע זייטן,
שפאַרט עס מעכטיק מיט אַ ליאַרם
גאַנצע כּוואַליעס רעגן-וואַסער
פאַלט אַריין אין „דאַם“ און בלייבט דאָרט

אויף דער גאַנצער צייט פון טריקעניש.
טרינקט דערפון דאָס גאַנצע שטעטל,
אי די מענטשן, אי די בהמות;
און עס קלעקט נאָך— „מעשה-ניסים“—
צו באַוואַסערן די גערטנער.

אויף דער אנדערער זייט פון „דאָם“=בריק
ליגט דער קאַפּירשער „לאַקיישן“ —
א „מחוז-למחנה“=שטעטל —
אַפּגעזונדערט פון די ווייסע...
„הייזלעך“ — רופט מען עס דאָרט פּלומרשט,
אַבער גיכער זענען עס קברים.
אויסגעמאכט פון אַלטע בלעכלעך.
צוגעדעקט מיט אַלטע שמאַטעס.
לעבן דאָרטן אינעווייניק
פיל נפשות אַנגעפאַקטע —
אויב מען קען נאָר רופן „לעבן“
הונגער, עלנט, שרעק און חושך — — —
נישט קיין בעטן, נישט קיין טישן,
נישט קיין שטולן, נישט קיין דיילן,
הינטישע הייזלעך זענען בעסער!
לויפן קינדער באַרוועס, נאַקעט,
אויסגעהונגערט, ביין און הייטל!...
דאָך אין זיינע צרות, דחקות
האַלט דער קאַפּיר מוט אינגאַנצן.
זעסט אים זייער אַפט גאָר פּריילעך.
טאַנצט, צעזינגט זיך הויך און הויליעט.

זע! דאָרט זיצט אַ יונגער קאַפּיר,
האַלט אין האַנט אַן אינסטרומענטל,
אויסגעמאַכט פּון בלעך און דרעטלעך
מיט אַ פּייַן-געטאַקטן הענטל,
ס'קלינגען פּיינע, ווייכע טענער,
שפּילט ער און צום טאַקט זיך זינגט ער:
„...ווער קאָן וויסן, ווער קאָן פּילן
מייַן געמיט דעם טריבן שווערן?
שונאים האָבן מיך געפּאַנגען,
האַלטן מיך אין צוויק געפּונדן.“

מאַלפּנהיימער יידן

לעבן זיך אין מאַלפּנהיים דאָ
הונדערט ייִדישע נפשות.
צוואַנציק קרעמער, דריי קצבים,
און אַ מנין שפּעקולאַנטן.
שניידער צוויי, און אויך צוויי שוסטערס.
אדוואָקאַטן צוויי, איין דאָקטאָר,
און דער באַלעבאַס פון גרויסן
„מאַלפּנהיים-האַטעל“—דער קצין.
האַבן אָט די אַלע יידן
אַ פאַרגאַנגענהייט אַ גלייכע,
איין געשיכטע האַבן אַלע:
פון דער ליטע, פוילן, קורלאַנד
זענען זיי אַחערגעקומען,

עלנט, הילפלאָז, אָן אַ פּרוּטה,
 יונגערהייט די היים פאַרלאָזן,
 קינדער נאָך כמעט געוועזן,
 נישט באַוויזן דאָרט צו לערנען,
 און געבליבן „אויסגעבילדעט“...
 גרינע אַרעמע אימיגראַנטן,
 זענען זיי צופוס געגאנגען
 איבער דערפער פון מדינה,
 אַנגעבאַרגט האָבן זיי סחורה,
 און געשלעפט אויף זיך די פעקלעך
 צו פאַרקויפן צו די פּורעס.
 ביי די פּורעס הייסט עס: „שמויזער“.
 אויף די פלייצעס ליגט אַ פעקל,
 אויף דער זייט אַ וואַסער-זעקל,
 און אין האַנט דער וואַנדער-שטעקל...
 האָבן פּורעס זיי באַהאַנדלט,
 ווי די בעטלער, — — — און זיי פלעגן
 געבן זיי דאָן צו פאַרדינען
 עפעס פון רחמנות וועגן...
 גאָטספאַרכטיקע זענען פּורעס,
 און זיי ווייסן פון דער ביבל,
 אז די נע-וּנדישע „שמויזער“
 זענען פון דעם „עם-הנבחר“,
 אַט די קינדער פון אברהם,
 וועמען גאָט אַמאָל געזאָגט האָט:
 „ווער דיך בענטשן וועט, אברהם,
 דער וועט אויך אליין געבענטש זיין...“

און דורך דיינע קינדער וועלן
אלע פעלקער ברכות האָבן...
ווען פון גיין צופוס מיט משא,
זענען זיי שוין אויסגעמאַטערט,
אַפגעברענט פון גרויסע היצן,
און די פיס אַוועקגעפטרט —
האַבן זיי געקויפט פיר אייזלען,
מיט אַקאר, שוין האַלפּ-צעבראַכן,
אַנגעפאַקט אין קאַר מער סחורה,
און אַזוי אַרומגעפאַרן,
האַנדלענדיק צווישן בורעס
אין די הייסע וויסטענישן,
אויסגעפייניקט און פאַרחושכט
פון די ווינטן, פון די שטויבן,
און פון פיל עבודת-פּרך.
טרעפט עס אָפט אַ ווילדער שטורעם,
קערט ער בערג, און וועלטן רייסט עס,
זאַמד-בערג הויבן זיך אין לופטן.
דאַן ערשט פילט דער טריבער „שמויזער“,
אַז ער איז פאַרוואַגלט, אַרעם,
פלינד פון זאַמד, צעדולט פון שטורעם,
עלנט, נישטיק, ווי אַ וואַרעם...
ס'טרעפט : עס קומט אַ גרויסער רעגן,
דינערן צעפלאַצן, קראַכן...
ס'דוכט זיך : אַז דאָס פליצן-פייער
וועט אַ תל פון אלץ באַלד מאַכן...
און דער הימל איז געעפנט,

ס'גיסט א מוראדיקער מבול
 מיט א רוישעריי און טומל
 מיט א שרעקלעכן געפילדער,
 שטעלן זיך אוועק די אייזלען
 ווילד צעשראָקן... איינגעשפאָרט זיך
 מיט די פאָדערשטע צוויי פיסלעך —
 נישט גערירט זיך, נישט געשאַרט זיך.
 פאַרקאַפּריזעט בלייבן שטיין זיי
 מיט די קעפּ צו ברוסט געבויגן,
 שטייף פון שרעק די לאַנגע אויערן,
 און פאַרשטאַרט די נאַרישע אויגן...
 אָן אַן אויפהער שטראַמט דער רעגן,
 פון די פעלדער טייכן מאַכט ער,
 און דער אומגליקלעכער „שמויזער“
 ליגט אַ נאַסער, אַ פאַרשמאַכטער,
 אויף זיין קאַר, אויף זיינע פעקלעך,
 ס'טרייסלען אים די גלידער, ביינער
 פון דער קאַלטער נאַסקייט... פּלוצלונג
 וויינט ער, קלאַגט ער זיך פאַנאַנדער...

* * *

...עפעס לייכטער ווערט דעם „שמויזער“,
 ווען ער קאָן אַ וואַגן קויפן —
 מיט אַ דריי-פיר יאָר שפעטער —
 זען, נאָך פיל און שווערער אַרבעט,
 געלט אַביסל אַנגעקליבן,

ווערט דער וואָגן, מיט מער אייזלען,
דורך אַ קאָפּיר אָנגעטריבן...
ווי אַ הייזל, איז דער וואָגן
אָנגעלאָדן פּויל מיט סחורה,
שיצט עס אים פון שטורעמוינטן,
האַט פאַר רעגן נישט קיין מורא...
טרייבט דער קאָפּיר אָן די אייזלען
מיט אַ בייטש אַ זעלטן לאַנגן — — —
און צום טאַקט פון רעדער-קרעכצן
זינגט ער קאָפּירשע געזאַנגען...
קומט דער „שמויזער“ אָן צום פאַרמער,
זעט דער בור דעם פיינעם וואָגן...
ווינדערט ער זיך, און עס טרעפט אָפּט,
אַז ער קוקט אַזוי פאַרדריסלעך,
קאָן כמעט עס נישט דערטראָגן...
קנאה, גויישע געדאַנקען
לעבן-אויף דעם בור אין זינען,
און פאַרגעסט אַ וויילע פרומקייט,
און פאַרגעסט די פיינע שבהים
פון דעם פאָלק דעם „אויסדערוויילטן“,
מיט די, וועלכע אָנגעפילט איז
זיין באַליבטע דיקע ביבל,
און פאַרגעסט זיין פאַרגעניגן,
וואָס ער שעפט אָפּט פונם „תהלים“,
וואָס געשאַפן האָט דער גרויסער,
ידישער זינגער קעניג דוד,
וועלכער טייער איז אים, הייליק...

„יע... דאך דודס אייזלען האָפּן
 פּוּרישע פעלדער נישט געטראָטן.
 אָבער אָט דעם „שמויזערס“ אייזלען
 טרעטן, פרעסן אָפּ די פעלדער;
 און די שווערע וואָגן-רעדער
 מאַכן גריבער אין די וועגן...
 און אַ גאָר צו-שיינעם וואָגן
 האָט דער „שמויזער“!... אזא וואָגן
 קאָן ער אים גאָרנישט פאַרגינען!
 ווערט דער פּוּר שוין מלא-שנאה,
 נעמט דעם ייִדן רשעות ווייזן.
 גיט קיין וואַסער נישט די אייזלען –
 און דער „שמויזער“ מוז דאָך שווייגן...
 שפּאַנט ער אויס די מידע אייזלען,
 איז דער פּויער נישט צופּרידן.
 פרעגט דער ייִד אים: „וויילסטו האַנדלען?“
 זאָגט ער: „כ'האַנדל נישט מיט ייִדן!
 ווייל איר, ייִדן, פעקל-טרעגער,
 נעמט גיך צו דעם פּוּרס פאַרמעגן,
 גאָרנישט לאַנג צופּוס געטראָטן...
 מיטאַמאָל אַ רייכן וואָגן!...“

מוז דער „שמויזער“ ווייטער ציען,
 גאַנץ באַטריבט, אין האַרצן ווּונדן.
 אָפּטמאָל הונגעריק און דורשטיק –
 ביז ער טרעפט די גוטע קונדן...

*

די געשעענישן אלע
פון דעם גאנצן „שמויזער“=זמר
האָבן דורכגעמאַכט די אלע
מאַלפּנהיימער יידן קרעמער.
נאָך אַ צענדליק יאָרן „שמויזען“
צווישן פויערן, פאַרפּויערט,
אַלע פיינע גוטע זיטן
אויסגעוועפט און שוין פאַרזויערט —
האָבן זיי געעפנט קראַמען
ד, אין מאַלפּנהיים און געגנט.
ס'ה'ב אין ביזנעס קאָנקורענטן,
קריגן זיך צו ליב די קונדן,
זענען הערצער פול מיט שנאה.
דאָך עס קומט אַ צייט פון שלום —
נעסטנס קריסטלעכע חגאות,
ווען עז שבתן פריי אלע —
לינע, פרידן רוען דאָרטן.
קומט מען זיך צונויף, ווי ברידער —
און מען שפילט אַ סך אין קאָרטן...

* * *

וואַקסט די מאַלפּנהיימער קהילה
אָן אַ פירער, אָן אַ רבין.

און די יידישע קינדער ווערן
אויפגעבראכט אין לאַנדישן לעבן,
און פון אייגענעם דערווייטערט.
הערן טעגלעך אין די גאסן
נאָר „סאַלוויישן-אַרמיי-ספיטשעס“...
אַלע טאָג די זעלבע דרשות,
וועלכע ווירקן אויף די קינדער...
און אין „שקול“ דאָרט זענען לערער,
מערסטנס טריי עוואַנגעליסטיש,
רעדן זיי פון „גוטע זיטן“,
וועלכע ס'האַבן נאָר די קריסטן...
פון דעם „שרעקלעכן יהודהן“,
„וועלכער האָט גאָטס זון באַטראָגן
צו דערמאָרדן... וועמעס שולדן
יידן עד-היום נאָכטראָגן...“
וואַקסן טעכטער ביי די יידן,
ווי די בלומען, ווי די רויון,
„שקול-פריינט“ פון דער יוגנט גוים.
גלייך מיט זיי זיך דאָ דערצויגן.
אַפט פאַרברענגט מען זיך צוזאַמען,
און מען קוקט זיך אין די אויגן...
קומט פון גוים העל-בלאָע אויגן
אַפט אַ בליק גאָר אַ פאַרשייטער,
וואַרעם ענטפערט אים דאָס מיידל,
און דאָס פירט שוין ווייטער, ווייטער...
אַנדערע גוים-פריינט דערציילן
אַנעקדאָטן וועגן יידן

ווי זיי נארן אָפּ די גוים...
און מען לאַכט אזוי צופרידן.
און זיי לאַכן, מאַכן חזק,
שפּאַטן אָפּ ווי „דזשיקאַב“, „אייזיק“,
רעדן ענגליש מיט אַן אויסשפּראַך,
גאַר משונהדיק און גרייזיק...
און זיי שפּאַטן אָפּ, ווי „מאַזעס“,
פירט מיט „אייברעמען“ אַ שמועס,
מאַכן מיט די הענט און פּאַכען
מיט די עקלאַפּטע תנועות...
און מיט חשק און מיט נחת
הערן דאָס די יידישע טעכטער,
גלאַצן פריילעך מיט די אויגלעך
קייכן זיך פון גרויס געלעכטער...

*

ס'איז קיין שול נישטאָ, נאָר יידן
גיבן זיך אַ קלוגע עצה,
מיט אַ „מנין“ צו יאַרצייט
איז מען שוין באַפרידיקט, יוצא!
קויפט מען אַ ספר-תורה,
און דערצו נאָך אַ מגילה,
ס'ליגט דאָס גאַנצע יאָר באַהאַלטן,
דאָך צופרידן איז די קהלה.
מען באַגנוגט זיך אום פסח
מיט די פולע כוסות טרינקען.

מיט „לחיים“ — שמחת-תורה,
 מיט אַ סעודה'לע אום פורים,
 און נאך מערער היטן יידן,
 ווי די הייליקסטע געבאָטן,
 שפילן חנוכה אין קאַרטן...
 אַט אזוי באַגנוגענען זיך
 דאָ די מאַלפּנהיימער יידן,
 טרייסטן זיך מיט דימענט-רינגען.
 פראַכטיקע אויטאָמאָבילן,
 טרייסטן זיך מיט גוטע „ביזנעס“
 אויף די היימישע שבתים,
 און די הייליקע יום-טובים,
 וואָס זיי האָבן דאָ פאַרלוירן.
 דאָך יום-כיפור, ראש-השנה,
 ווערט מען אומרויק, פאַרציטערט,
 פילט מען זיך פון הפקר-לעבן
 אויסגעמאַטערט און פאַרביטערט...
 פילט מען זיך אזוי פאַרשולדיקט,
 און דאָס לעבן איז נישט ניחא...
 ציט דאָס האַרץ אזוי צו תפילות,
 און צו אומעטיקער סליחה...

קומען זיך צוזאַמען אלע
 צו אַ מיטינג... יעדער פנים
 גלאַנצט פון שמחה, אויסגעפּוצטע
 גאַר, ווי חתונה-מחותנים,
 מיט די דיקע זיגער-קייטן,

און אין מויל די לאנגע לייִלקעס,
אנדערע מיט אָפֿינע מיילער,
אנדערע, פֿאַר ווונדער, האַלטן
תּמעוואַטע אויגן אָפֿן,
אנדערע אוועקגעזעצט זיך,
און אַט באַלד דאָרט איינגעשלאָפֿן ...

הויפט דער עלטסטער אָן דעם מיטינג
מיט אַ לאַנגווייליקער דרשה,
ברייט אָן ענדע, מאַכט גרימאַסן,
שטאַמלט אונטער, ווערטער קייט ער,
ביז ער גייט אַריין אין חדרוה,
און וואָס ווייטער, העכער שרייט ער :
„ס'איז אַ חרפה און אַ שאַנדע,
אָן אַ „קאָנגרעגיישן“ לעבן,
און דערצו נאָך אָן אַ שוחט,
אָן אַ מוהל, אָן אַ רבין!“

ווי דער איינער האָט געענדיקט,
הייבן אָן באַלד גאַנצע ניין
יידן, אויף די העכסטע שטימען,
אַלע אויף אַמאָל צו שרייען.
אַלע ניין זענען קרעמער,
קאָנקורענטן גאָר פֿאַרביסן.
דער שרייט : „טשערמאַן ! ווער'ט זיין גבאי ?“
דער שיסט אויס מיט אַ געלעכטער :

„הי=הי=הי“ און „כא=כא=כא“ קלינגט,
„מ׳ויל אונז פאר צדיקים מאכן!“

דאך נאך לאנגן רויש און טומל,
און נאך לאנגן ליארמען, שרייען,
מיט געפילדער ביזן הימל,
און נאך לאנגע זידלערייען
און נאך קלאפעניש אין טישן
איז געווארן אַנגענומען :
ס׳ווערט געמאכט א „קאָנגרעגיישן“,
און עס מוז א „רעוורענד“ קומען.

* * *

און אין גיכן ווערט דאָ ווידער
נאָך א מיטינג אָפּגעהאַלטן,
ווידער קלאפט מען אין די טישן,
און די קולות דעכער שפּאַרטן.
ס׳איז א יום=טוב ביי די יידן
פון דער מאַלפּנהיימער געגנט —
ס׳קומט היינט אַן דער ערשטער רעוורענד,
וואָס די קהלה האָט גערופּן.
ווערט באַהאַנדלט איצט מיט שטורעם :
וואָס פאַר אַ קבלת-פנים
זאָל מען געבן דאָ דעם רבין,
וואָס פאַר כבוד זאָל מען טאָן אים.

הוליעט יידן, פויקט און ליארמט,
רוישט און פילדערט, קלאפט די טאצן!
ס'איז דאך עפעס פאר א מצווה —
מעג מען זיך אפילו פאטשן...
יע, ווען אינזער גאט דער גוטער
האָט געגעבן אינו די תורה,
פייער=בליץ האָט געמאכט ער,
דונער=קלעפ, א שרעק, א מורא!...
ס'האָט די וועלט דאן אויפגעציטערט
פון די בליץ=און דונער=קראכן.
און עס איז באוואוסט : א למדן,
יע, א רבי, תלמיד=חכם,
איז געגליכן צו דער תורה :
וואָס עס האָט פאָסירט די תורה,
האָט דעם למדן אויך געטראָפן,
ביידע האָט מען שלעכט באהאנדלט,
בייז געטאָן גאָר פריי און אָפן...
ביידע האָבן ווילדע מענטשן,
פאָנאטיקער, געברענט, געבראָטן,
און מיט גראָבע פיס די שווערע
האָט מען ביידע שטארק געטראָטן!..
טאָ ווי די תורה איז געקומען
אין בליץ, אין דונער=שטורעם גרויסן,
אזוי זאָל אויך דער רבי קומען
צו מאַלפנהיימער קאָנגרעגיישן...

איינער שרייט : „איך האָב אַ מאַטאַר!“
שרייט אַ צווייטער : „איך וואָלט זאָגן,
אַז דער שטאַרקסטער ייד פון אונז דאָ,
זאָל אים אויף די פלייצעס טראָגן.“

לאַכט דער שוסטער הויך און קאָמיש :
„וועסט צעברעכן זיך דעם רוקן,“
און דערצו אַ ווייץ אַ גראָפן,
וואָס מען קאָן עס גאַרנישט דרוקן...
— „לאַמיר גאָר דעם נייעם רבין
מיט הקפות איבערנעמען,“
זאָגט דער שוסטער — „לאַמיר הויליען,
ס'איז נישטאָ זיך וואָס צו שעמען.“
הויבט זיך אויף דער קלוגער שניידער,
מאַכט צום שוסטער : „רעדסט פון שלאָף עס!
גאָר איז מיטן דרינען טאַנצן,
אינדערוואַכן, מיט הקפות! ?
זעט איר אַלע, אַז דער שוסטער
האַט גאָר פניות, איך קאָן שווערן,
יע, ער וויל מיר זאָלן טאַנצן,
ס'זאָלן די שייך צעריסן ווערן,
אום מיר זאָלן נאַכדעם דארפן
אים די שייך פאַרריכטן געבן!“
ווערט דער שוסטער בלאַס פון כעס,
זאָגט ער : „יידן, ליבע, גוטע,
הערט נישט, וואָס אַ שניידער פלוידערט,
און, פפרט נאָך, אַ לאַטוטע,

א גלייכווערטל איז פאראנען, —
איך געדענק עס פון דערהיים נאָ,
אז א שניידער איז קיין מענטש נישט,
ווי א ציג איז קיין בהמה...
ווייל דער שניידער ענטפערן אים,
לאַזט דער קצב אים נישט רעדן,
גיט א קלאַפ אין טיש מיט פוח:
— „כאַפט א רוח גאַר אייך ביידן!“

* * *

סאַלי טרייפמאַן הייסט דער קצב,
א געזעצטער יונג, א שטארקער,
מיט א קיילעכדיקן פנים,
דיקע באַקן, ווי געשוואַלן,
קליינע, חוצפהדיקע אויגן
גלאַנצן פריילעך, פויל מיט לעבן,
א צופרידענער, א זאַטער,
רעדט ער אויף א קול א הויכן,
אויסגעשטעלט זיין ברוסט די פעטע,
מיט א חשיבות, מיט א גאוה.
אַלע ווייסן: סאַלי טרייפמאַן
איז א פראַסטער יונג, א גראַבער,
האַט א גרויסן מויל, א לויזן,
לייטן אַטאַקירט ער מיאום,
האַט אַבער א האַרץ א גוטס.

טוט א יידן אָפּט א טובה,
גרייט אים אין א נויט צו העלפן,
און ער שטייט קיינמאָל נישט אָפּעט
פון צו געבן אויף א צדקה,
סיי פאַר יידן, סיי פאַר גוים,
כאָטש ער בייזערט זיך און ברומט אַלץ
„ס'איז נישט אויסצוהאַלטן טאַקע
פון די קלייבער, פון די בעטלער!“
ענדלעך גיט ער ווי ער קאָן נאָר,
אָנקומען צו אים אָפּט מוז מען.
זייענדיק א מאַן א רייכער,
לעבט ער ברייטלעך אין גרויס לוקסוס,
אין א רייכן הויז א פיינעם,
א מאָדערן ווייבל האָט ער,
וועלכע ליבט זיך אויסצופיינען,
אַלעמען אַרויסצווייזן
אירע האָב און גוטס און רייכטום,
מאַכט זי מאַלצייטן און בעלער
קאַרטן-פאַרטעס אַלע וויילע,
ווערן איינגעלאָדן האַרציק
אַלע יידן און אויך גוים,
און מען גיט געריכטער פיינע,
און געטראַנק מיט פולע מאַסן,
און דורך דעם ווערן די טרייפמאַנס
אָנגעזען ביי מאַלפּנהיימער...
האַפן אים געמאַכט די יידן
פאַר „קאַסיר“ פון זייער קהלה,

האַלט ער זיך שוין פאַר אַ מנהיג.
 שרייט ער מיט אַ גראַבער שטימע,
 קוועטשנדיק די ברייטע פלייצעס:
 — „אַ וועלט דאָס איז! אַז אַ שוסטער, שניידער
 זאָגן דעות, גיבן עצות!“ — — —
 שווייגן אַלע, נאָר דער שניידער
 קאָן דאָס נישט אַריבערטראַגן,
 שפּרינגט ער אויפגעקאַכט און האַסטיק,
 זאָגט ער: „טאַקע, כ'בין אַ שניידער,
 ס'איז אַן ערלעכע פרנסה,
 ווייסטו אָבער, אַז קצבים
 זענען שותפים פון עמלק?
 און עס זאָגט די וועלט דערצו נאָך:
 „אַך און וויי איז צו עמלקן,
 וואָס'ר אַ שותף מ'האַט אים געגעבן!“ — — —

— — — ווערט אַ טומל, אַ געפילדער,
 פּלוצלונג ווערט די טיר געעפנט,
 דער „רעוורענד“ איז אַריינגעקומען.

מאלפנהיימער חתונה

1

פלייסיק, היציק, האָט די הייסע
אפריקאנער זון געארבעט
שווער אַ טאָג אַ גאַנצן לאַנגן.
אָפגעפאַרטיקט שוין די אַרבעט,
לאָזט זי זיך אַרונטער לאַנגזאַם
אין די פייער-רויטע שטראַמען
דאָרטן, צווישן ערד און הימל,
באָדט זי זיך דאָרט אין אַ רחבות,
וואַשט זיך אָפּ איר העלן קערפער
אין די רעגנבויגן-פאַרבן,
און אַ רויטערע, אַ קלאָרע,
גליטשט פאַמעלעך זיך אַרונטער
צו איר רוגעצעלט דעם שטילן,

וועלכער איז ארוםגערינגלט
מיט אַ ראם פון גאַלד און פלאַמען.
איידער זי ווערט דאָרט פאַרשוונדן,
וואַרפט זי פון דערווייטנס ליבלעך,
ברענענדיקע אַפשייד-קושן
צו די הויכע בערגישע שפיצן
ביי דעם מאַלפּנהיים אַריינגאַנג.
דאָרנביימלעך אויסגעדאַרטע,
אויסגעטריקנטע פון זון-בראַנד,
ברענען אויפן אויף די פעלז-בערג.
אפּשר קומט עס פון די קושן,
וואָס די זון האָט צוגעוואָרפן
צו די הויכע פעלז-בערג אויפן,
פון איר היציקער באַרירונג
האָט אַ פייער זיך צעפלאַקערט...
הויבן זיך די פלאַמען-זיילן,
שפאַרן, רייסן זיך צום הימל...

צו דעם ווונדערבאַרן פייער
קוקט אַרויף אַ שיין מיידל —
מינע הייסט זי — זי שפאַצירט זיך
אין דער געגנט, צו באַטראַכטן
פייער זון אינטערגאַנג-סצענעס.
קוקט דערשטוינט די שיינע מינע,
ס'פייער אויפן באַרג דעם הויכן,
פליט דורך מינען אין געדאַנקען:
— „פלאַקערן וועט ס'פייער דאָרטן.

אָן אַ צײַל װעט'ס ברענען, ברענען,
ס'װעט דאָך קײנמאָל נישט פאַרברענען,
און פאַרניכטן אָט די פעלז=בערג.
אַנדערש אָבער איז דאָס פּײַער.
װעלכער פּלאַקערט אײַן מײַן האַרצן!...

* * *

צװײאונצװאַנציק יאָר איז מײַנע,
יױגנט=ראָזקײט שפּילט זיך פּרײַלעך
אױף איר אײַלבערט=פאַרביק פּנים.
אירע חן=פּאַהויכטע לײַפּן,
פּולע, רױטע, תּמיד שמײכלען.
שלאַנק און שטאַלץ, קאַפּ געהױבן,
שוועבט אױס מײַנע אײַן איר װעלטל
מיט די קלוגע אױגן אָפּן,
שטראַלנדיק סענטימענטאַלע
יױגנט=סודות און מחשבות...

...ס'איז אַזױ פּיל דאָ צו טראַכטן!
און צו לערנען, און צו פאַרשן
אײַן דער װעלט, װאָס מיר באַזיצן.
ס'קאָן דאָס לעבן גאַרנישט סטאַיען
אַלץ צו קאַנען, אַלץ צו װיסן...
ס'זענען דאָ אַזױ פּיל מינים
מענטשן גאַר אַזױ פאַרשײדן,

חיות אַלערליי אָן ענדע...
 ווען זי זיצט זיך אין איר גאַרטן
 אונטער דיקע פייגנביימער,
 אָדער אונטער וויינטרויב-ביימער —
 רינגלען איר אַרום פיל שרצים,
 פליגן, באַבעלעך און זשוקלעך,
 אין פאַרשיידענע קאָלירן,
 און זי ווייס גאַרנישט אַפילו,
 ווי זיי הייסן, און די עובדה,
 וואָס זיי האָפּן דאָ אין לעבן —
 אָט די שפּע קליינע שכנים,
 וואָס מיט איר צוגלייך באַוווינען
 די זעלבע ערד, דאָס זעלבע וועלטל...
 ס'זענען דאָך אזוי פיל בלומען
 אין איר בלומען-גאַרטן פאַראַנען! — — —
 שוועבן אים אזוי פיל פויגלען,
 פלאַטערן און טאַנצן לוסטיק
 און באַהדווהנען, פאַרויסן
 ס'לעבן מיט די צווישטשערייען!

האַלט האָט מינע אַנצוקוקן
 אָט די טענצערקע די „מאַסי“⁽¹⁾
 מיט די גלאַז-אייגלעך די בלאַנקע,
 די לאַנג-פיסלדיקע „העראָן“⁽²⁾,
 און די „האַמערקאַפּ“⁽³⁾ ביים וואַסער,
 וווּ די זשאַבעס כאַפט זי קונציק,
 און די שטימפּערדיקע „קוויקסטערט“⁽⁴⁾

(1), (2), (3), (4) אַפּריקאַנער פייגעלעך.

וועלכע האלט אין איין באוועגן
ס'גראַע לענגלעך-שמאַלן עקל...
אַבער מער פאַר אַלץ האָט מינע
האַלט — פאַר לאַנגע שעהן זיצן,
צוצוהאַרכן זיך צום זינגען
פון קאַנאַריקל דעם געלבן.
זי אַליין זינגט אויך. איר זיסע
שטימע הערט מען אויף קאַנצערטן.
איז אַ בריה אויף דער פּיאַנע.
מוזיקאַליש העכסט געראַטן,
און דערצו אַזוי באַשיידן.
פּיינט האָט זי געמאַכטע חנדלעך,
האַט זי בייפאַל פיל ביי לייטן,
אי ביי יידן, אי ביי גוים.
איז עס גאַר אַ גרויסער ווונדער:
ווי עס קומט אַזאַ ליב מיידל
מיט אַזוי פיל גוטע מעלות
צו אַזאַ גאַר-פּראַסטן פּאַטער.

2

סימאן מיסטמאן איז איר פּאַטער,
מאַלפּנהיים-האַטעל-באַזיצער,
גרעסטער קצין פון דעם שטעטל,
האַט פיל הייזער, גאַנצע גאַסן,
האַב און גוטס, פיל געלט במזומן.

אין דערהיים, אין קליינעם שטעטל,
 גראַפֿיאַנישאַק, אין דער ליטע,
 אין דער יוגנט איז געווען ער
 אַ קאַרבעלניקל אַן אביון,
 האָט געהאַנדלט דאָרט מיט שמאַטעס,
 און מיט פֿיינער, און ער האָט דאָרט
 „שייקע לופעטניק“ געהייסן.
 יענע צייטן איז געווען דאָרט
 אַ יתומה, אַן עלטער מיידל,
 האָפֿן גוטע פרומע מענטשן,
 מצוות-זוכער, פֿאַר דעם מיידל
 אויף נדן צונויפגעקליבן,
 און פֿאַרשדכנט זי צו שייקען.

האָט פֿאַסירט אין נאַכט פֿון „תנאים“:
 אין דעם צימער שלאָפֿט די כֿלה,
 און אין הויז איז שטייל און פינסטער,
 ליגט זי אין אַ זיסן חלום —
 ווי אין „שיר-השירים“ זאָגט זיך:
 „מיין געליבטער קלאָפֿט אין טירל,
 און צו מיר זיין שטימע טראָגט זיך...
 קום, געליבטער, אין מיין צימער,
 קום נאָר, זיסע, ליבע גיב מיר!
 כֿוועל דיר נאָכלויפֿן — נאָר צי מיך!“ —
 פֿלוצלונג הערט זי אין איר שלאָפֿן
 עפעס שאַרכן, עפעס קלאָפֿן.
 זאָל עס זיין דער חתן טאַקע?

יע, געוויס, דאָס איז דער חתן!
נאָר ער קומט נישט צערטלען, ליבן,
קיין ראָמאַנטישע געפילן
האַבן אים דאָ נישט געטריבן...
מיט אַ זאַק איז ער געקומען,
און גענומען פאַקן טאַצן,
גאַפּל, מעסער, לעפּל, בעכערס,
און געעפנט האָט דער חתן
דעם קאַמאָד, אַרויסגענומען
דעם נדן — אַ גאַנצן פעקל.
שלעפּנדיק פון וואַנט אַ זייגער,
האַט אַ פּוס ער אויסגעגליטשט זיך,
מיט אַ קראַך אַראָפּגעפאַלן.

אַט דער קלאַפּ האָט דאָן די פּלה
אויפגעוועקט פון שלאָף און חלום.
— „ראַטעוועט“ — האָט זי געשריען,
נאָר דער חתן איז אַנטלאָפּן,
האַט אַ זעץ געטאַן אין פענסטער,
און אויף שטיקלעך עס צעבראַכן,
מיטן פאַק, נדן און זעקל
דורכן פענסטער דורכגעקראַכן.
האַט געוואַלדעוועט די פּלה,
אַנגעלאָפּן זענען שכנים,
פּאַליציי און הינט, און וועכטער
נאַכגעיאַגט דעם פיינעם חתן,
אים צעקלאַפט אויף פיינעם אופן,

נאָר דעם בראַוון פלינקן חתן
האַט געגאַלטן צו אַנטלויפן,
און ער האָט באַגליקט צו קומען
דאָ אין אַפריקע, דער פרייער.
אַפריקע די זוניק=זיסע,
לאַנד פון דימענטן, ברילאַנטן,
און פון גאַלד, וואָס רייניקט טומאַה !! :

צוגעפאַסט זיך ס'לאַנד צום אורח,
געלט געמאַכט האָט ער ווי בלאַטע,
און געוואָרן רייך, ווי קורח.
האַט ער זיך גענומען רייפן
צווישן לייטן, און דערלאַנגען
אַ פאַר פונט פאַר ארץ=ישראל,
און דערפאַר אַ דאַנק פאַרלאַנגען.
שרייט אין גאַס: „איך גיב פיל צדקה,
כ'היט אָפּ כשרות, שבת רו איך!“
מיט אַ מינעלע אַ פרומע
גנבהט ער פון גאַט און לייטן.
לאַכט מען אָפּ הינטערן רוקן,
מאַכט מען חזק פון זיין צביעות,
נאָר מען ווייס, ער האָט האַלט פבוד,
און ער לאַזט דערויף זיך קאַסטן,
חנפהט מען אים, מ'גיט אים פבוד,
און ער צאָלט דערפאַר אַ פולע,
קויפט ער זיך שוין פריינט געטרייע,
און ער ווערט אינגיכן גבאי,

איז קיין סוף נישט צו זיין גדולה.
קוועלט ער פשוט אן פון נחת,
פילט זיך גליקלעך אין דערהויבן,
רעדט ער תקיפדיק מיט יידן
מעשה גרויסער, שטאלצער הערשער,
האלט זיך שוין פאר א פיקח,
גיט ער, אומגעבעטן, עצות,
זאגט אויף אלעמען א דעה,
און בארימט זיך פאר די גוים,
אז ער איז דער ייד דער גרעסטער,
און דערציילט זיי פון זיין כבוד,
וואָס עס גיבן אים די יידן.
זאָגט: ער טראָגט זיי אויף די פלייצעס,
און זיי ליבן אים און אַכטן
ווי אַ גוטן טרייען פאָטער.

3

שטרענג אין הויז ביי זיך רעגירט ער,
וואַרפט אויף אלעמען אַ פחד,
רעדט ער גראָב און בייז מיט רוגוה,
טוט עס וויי זיין טאַכטער מינען,
און זי קאָן מיט אים נישט שטימען.
אירע איידלקייט און מילדקייט,
זי אזוי פון אים דערווייטערט!
ס'האלט נישט אויס דער פלל דער אלטער:
„ס'פאלט נישט ווייט פון בוים דער עפל...“

זייער ווייט איז זי פון פאָטער,
 צוויי באַזונדערע נשמות,
 קומט זיי אויס גאַנץ אָפט צו שטרייטן.
 און צו האַבן וואָרט=מלחמות.
 זי וויל לערנען, וויל שטודירן,
 נאָר דער פאָטער טענהט שטענדיק:
 „נאָר אין קיך, דאָרט ביי דעם טעפּל
 דארפן מיידלעך זיין געלערנט,
 הויכע בילדונג איז נישט נויטיק,
 און עס טרעפט, אז שעדלעך איז עס.“
 און ער ברענגט דערביי אַ ראיה
 גאָר פון זיך אַליין, מיט גאוונה:
 — „זע, אָט איך האָב נישט געלערנט,
 נו, וואָס שאַדט מיר? אַדרבה —
 בין איך נישט באַגליקט אין ביזנעס?
 זענען געשטודירטע מענטשן
 נישט מקנא מיר מיין רייכטום?“
 אָדער: „זע, כּהאַב נישט שטודירט דאָך,
 ז'דאָך מיין ענגליש אויסגעצייכנט!“
 הערט די קלוגע מינע אויסעט
 מיט אַ שמייכל אויף די ליפן.
 ווייס זי דאָך ווי עקלהאַפטיק
 ס'איז זיין פעלערהאַפּטער ענגליש:
 דאַרף ער זאָגן „ען עלעקשן“
 זאָגט ער דווקא „אַקאַלעקשן“.
 און אויף „קאָנפּירמיישן“, זאָגט ער
 אַ פאַרגרייזטן „פּערספּעריישן“.

ווייסט זי דאך ווי לעכערלעך איז,
 ווען ער מאכט א „ספיטש“ אין ענגליש —
 ס'קומט ארויס אזוי צעבראָכן,
 משונהדיק אזוי, און מיאוס.
 בעט זי זיך אזוי פיין, איידל:
 — „פאָטער, רעד שוין בעסער יידיש.“
 פילט ער זיך אזוי באַליידיקט,
 און הויבט אָן מיט קולות שרייען:
 — „האַלט דיין מויל, ס'איז נישט דיין עסק!“
 און דערצו נאָך זידלערייען.
 זייער אָפט צעוויינט זיך מינע,
 אַפּאַמאַל ווערט איר ענג דאָס לעבן,
 צאַפּלט, רייסט זיך ס'פרייע הערצל
 מיט די מעכטיקסטע פאַרלאַנגען
 צו אַנטלויפן... דאָך עס האַלט איר
 צוגעצויגן, ווי מיט צוואַנגען,
 איר געליבטער אַלבערט זינגער.

„גוטער, טרייער אַלבערט זינגער“ —
 טראַכט זי תמיד, און זי קוויקט זיך
 מיט דער ליכטיקער מחשבה:
 אז אזוי ווי אָנגעפילט איז
 איר געטריי האַרץ מיט ליבע,
 וועלכע אים געהערט אויף אייביק —
 אַט אזוי אויך פויל איז אַלבערטס
 האַרץ און מוח אַלץ מיט איר נאָר.
 „הימל ליבער!“ — מורמלט מינע

שטיל צו זיך אליין — „א, הימל!
 העלף דעם רעטעניש מיר לייזן:
 ווי אזוי, פארוואָס אָט דווקא
 האָט דער איינציקער, דער אלבערט,
 פֿין די בחורים די אלע,
 וואָס איך האָב אַ סך פאָגענט —
 ער, דער איינציקער, געצויגן
 האָט מיין האַרץ מיט ליבע-קייטן,
 און צו זיך מיך צוגעפונדן,
 אויפן וואָר ווי אויפן חלום,
 און עס שרייט אין מיר מיט קולות
 יעדער גליד: „כ'געהער דעם ליבלינג...!“
 איז זיין איידלקייט די סיבה?
 זיין געברוינטער לאַנגער פנים?
 אָדער האָט ער אָנגעלאָקט מיך
 מיט די האַר זיינע די שוואַרצע,
 און געדיכטע, וועלכע זענען
 טיף געקרויזט, ווי „סנאָפּראַנאַנען“? (*
 אָדער, זענען עס הי ליפן
 ווייכע, רויט, ווי „אַמאַראַנטן“? (**
 אָדער, האָבן מיך פאַצווונגען
 זיינע פעסטע מוסקל-אַרעמס
 מיט די ברייטע שטאַרקע פלייצעס
 פון אַ גיבור, ווי זיין פאַטער?“

* אַ סאַרט בלומען. אין אַפריקאַניש הייסט עס: „Leeubekkie“
 ** בלוט-רויטע בלומען. אין ענגליש הייסט עס ממש:
 „Love-lies-bleeding“ (ליבע-ליגט-צעבלויטיקט)

*

זי געדענקט גארנישט זיין פאָטער,
נאָר זי האָט געהערט דערציילן,
און געשלאָנגען אַלע פרטים :
העלדיש איז געווען דער פאָטער
פון איר אַלבערטן דעם ליבן
אין דעם פּורן-קריג דעם שווערן
אין די פּרישע אַרמייען.
קעגן ענגלאַנד האָט געקעמפט ער,
גרויסע בריהשאַפט באַוויון,
וונדערלעכע מוט און גבורה.
אינם קאַמף פאַר רעכט און אמת,
פאַר דער פּרייהייט פון די פּורעס,
פאַר די קליינע רעפּובליקן,
און ער האָט זיין יונגעס לעבן
אין דעם מעפקינג-שלאַכט * פאַרלוירן.

*

קוים צען יאָר אַלט איז דער אַלבערט
דאָן געווען, ווען ס'אַנגעקומען
בריוו פון פירער פון מלחמה,
מיט די שבחים, מיט די מעלות,
וועגן אַלע בראַווע מעשים
פון געפאַלענעם העלד זינגער.
יונג געווען נאָך די אַלמנה,

(* אַ שטאַט.

אלבערט זינגערס טרייע מוטער,
וואָס האָט אויסגעקלאָגט די אויגן,
און זיך נישט געלאָזן טרייסטן,
טענהנדיק: זי קאָן נישט לעבן
אָן איר הייס-געליבטן חבר.

אָפּטמאָל אָבער לעבט זיך דווקא
קעגן ווילן... און אזוי אויך
האָט געלעבט זי אין איר אומעט.
נאָר צעבראָכן און דערשלאָגן,
פון גיר אומגליק אַ פאַרשטוממע,
שווייגנדיק באַטראַכט זי ס'לעבן,
ווי אַ פוסט און נאַריש שפּילכל,
וואָס עס האָט גאַרנישט קיין מיינונג
אויסער טיפן צער און ווייטיק,
וואָס עס האָט איר האַרץ געטאַטשעט —
ביז עס איז זיך אויסגעגאַנגען,
ווי אַ ליכטל אויסגעלאָשן.
און נישט לאַנג האָט עס געדויערט,
ביז זי האָט אַ רו געפונען
אין איר קבר, איבער וועלכן
צניעותדיק זיך רויק דרעמלען,
שטיל, פאַרהלומט, ראָזע „קאָזמאָס“*.)

(*) אַ סאַרט בלומען.

* * *

זעכצן יאָר געווען איז אַלבערט,
ווען זיין מוטער איז געשטאַרבן,
און ער איז געווען געצווונגען
שקול און לערע אָפצוגעבן,
און צו נעמען זיך צו „ביזנעס“,
ס'הייסט : די שאַפּ, וואָס איז געבליבן
פון די עלטערן פירושה.
נאָר ער טויג גאָר ניט צו „ביזנעס“.
שוואַכלעך אַרבעט ער, אָן חשק,
אָן ענערגיע, אויטאָמאטיש,
יאָגט זיך נישט מיט מוט נאָך לייזונג.
קליגט זיך נישט צו מאַכן רווח.
ווייסן קינד און קייט, אַז אַלבערט
האַט אַ האַרץ פון גאַלד אַ גוטע,
גלויבט אויף יעדערנס נאמנות,
גיט אויף חוב און מאַנט קיינמאָל נישט,
האַבן זיך אַראָפגעלאָזן
קונדן פיל פון אלע זייטן,
ווי די רויב-פייגלען באַפאַלן
אויף אַ טויטן קערפער פרעסן —
און מעט אַלבערטן צעריסן,
צעראַפירט אים ס'ביסל סחורה,
און ער האָט זיין שאַפּ געשלאָסן.
אַרעם, ווי אַ קירך-מויז, איז ער

אָנגעקומען ביי אן אנדער
רייכן קרעמער צו באַדינען.
אַרבעט ער געטריי און פֿליסיק,
און דער באַלעבאָס באַמערקט אָפט:
— „כאַטש פֿאַר זיך אַליין צו פֿירן
ביזנעס, האָט ער נישט קיין מזל,
דאָך פֿאַר מיר ברענגט ער הצלחה!“

אַבער גאָר דער גרעסטער מוצלח
איז דער שטילער אַלבערט זינגער
אין דער ברייטער, פיינער ספּאָרט-וועלט.
איז אין ספּאָרט אַ פיש אין וואַסער!
ס'איז זיין חיות „גאַלף“ און „טעניס“.
„קריקעט“ שפּילט ער אויסגעצייכנט,
אַ באַליבטער פוט-באָל „טשעמפּיאָן“.
„אַלבערט זינגער, אַלבערט זינגער“
קלינגט עס אין די אַלע קלובן,
אַן אים הויבט זיך גאַרנישט אָנעט.
ער געווינט פֿאַר מאַלפּנהיים אַליין,
אַלע „בעכערס“, אַלע „פרייזעס“,
און מען גיט אַ סך אים פּבוד,
אויפן ספּאָרט-פעלד הויבט מען הויך אים,
און מען טראָגט אים אויף די פֿלייצעס,
זינגנדיק אויף הויכע טענער:
„ווייל ער איז אַ גוטער חבר!“ *

(* אַ פּאָפּולער פּאָלקס-ליד.

*

„חברשאפט און ברידערלעכקייט
איז דאָס ספּאַרט=לעבן“ — טראַכט זינגער,
ווי אַ זון=בלום רייסט זיך, קערט זיך
צו דער זון אַלץ מיטן פנים,
אַט אזוי קערט זיך זיין האַרץ אויך
צו די ספּאַרט=גערעכטיקייטן.
ווייניק קימערט אים רעליגיע,
זעט נישט איין קיין נפקא=מינה
פון אַ יידן ביז אַ קריסטן,
ביידע האָט ער ליב ווי ברידער,
ביידע גלייך זיי וויל ער גוטס טאָן.
אַנדערש האָט ער אין זיין לעבן
קיינמאָל נישט געקאָנט גאָר קלערן.
ס'האָט די זעלבע אַפריקאָנער
זון זיי ביידע גלייך געוואָרעמט,
אין די שטערן אין די הימלען
האָבן ביידן גלייך געפינקלט...
גיו ער דאָך אזוי פאַרבונדן
מיט די גוים די חברים,
פרייט זיך גלייך מיט זיי אויף שמחות,
טאַנצט ביי זיי אויף חתונות אָפט,
האַלדון וויל ער זיי מיט ליבשאַפט,
זיך מיט זיי צוזאַמענשמעלצן
אין אַ טרייער ספּאַרט=חברותא...
פילט ער אָבער אָפט אַן אָפשטויס,

און יסורים פון אנטוישוונג,
הערנדיק, מען מאכט גאָר חוזק,
מען באַליידיקט ביז די יידן,
דאָן באַוועגן זיינע הענט זיך,
גיט ער קלעפּ אַזעלכע שווערע,
און צעקייילט, צעביילט מיט זיינע
שטאַרקע פּויסטן יענע בייזע,
גראַבע יונגען, ספּאַרט=פּאַרשוועכער...

„ווי קאָן דאָס געשען? — פּרעגט מינע —
אַז אַזעלכע שטאַרקע, האַרטע
הענט ווי דיינע, זאָלן ווערן
ווייך, אַזוי ווי גוטע זיידנס,
ווען זיי גלעטן מיר דאָס פנים?“
אַלבערט ענטפערט מיט אַ שמייכל:
— „מינע קלוגע, מינע ליבסטע!
ס'טרעפּן זיך דאָך נסים, מינע...
אפשר וועט אַ נס פּאַסירן,
אַז דיין פּאָטערס האַרץ דאָס האַרטע
אויך וועט ווערן ווייך, געליבטע,
און נישט שטערן אונזער ליבע,
טיף און מעכטיק ווי דאָס לעבן,
איינער אָן דעם צווייטן, טרייסטע,
איז דאָך אומעגלעך צו אַטעמען...“
אַבער ביידע ווייסן, פּילן:
גרויס זענען די שוועריקייטן!
אומעגלעך פּמעט אינגאַנצן.

הענט אַזעלכע שוידערלעכע
 שליסן צו פאַר זייער שטרעבונג,
 מיט אַכוריות — טיר און טויער!
 דאָך איז זיי דער סוד גאָר הייליק,
 וועלכער לעבט ביי זיי אין האַרצן.
 וועט אַ ווונדער ווען פאַסירן
 צו פאַרווירקלעכן דעם רצון? — — —
 אָבער פאַר די מאַלפּנהיימער
 איז דער סוד גאָר לאַנג אַנטפלעקט שוין,
 ס'איז ביי אַלעמען באַשטימט גאָר,
 אַז זיי זענען חתן-פּלֶה.
 אַנדערש טראַכט דער שטאַלצער מיסטמאַן,
 ליבע גייט אים נישט אין זינען.
 — „וואָס? דער שנאַרער? אָט דער קבצן?
 ניין, נישט ער וועט קריגן מינען!
 נאָר אַ נגיד פון מיין גלייכן,
 אַ גביר — וועט מינען קריגן,
 און אַזאַ אין מאַלפּנהיים איז
 דאָ נאָר איינער: הערי פינין!“

4

הערי פינין איז אַ בחור
 אַלט און עטוואָס איינגעפויגן,
 האָט קיין האָר נישט און קיין ציינער,
 אויסגעלאָשן טריב די אויגן,

ברייטע פלייצעס, גרויס געוואקסן,
האָט אַ דיקן קארק און גוידער.

וועגן ליבע רעדט אָפּט הערי
מיט אַ מינע פון אַ זקן,
ציניש לאַכט ער: „גלייך איז ליבע
צו אַ וואָלענע פּאַר זאַקן,
ערשטנס פּאַסט עס אויף איין פּוס נאָר,
נאַכדעם פּאַסט עס אויך אויף אַנדערע
אויסגעצייכנט, אַנגעמאַסטן!“ — — —
... און ער רעדט עס פון דערפאַרונג,
ווייל ער האָט שוין אַנגעמאַסטן
אויף פיל אַנדערע זיין ליבע
אויף אַן אופן גאָר אַ פּראָסטן...
און ער האַלט עס גאָר בּסוד נישט,
ער דערציילט עס אָפּנהערציק,
אַז ער האָט געהאַט שוין „ליבעס“
אומגעפער אַן אַכטאוינפערציק.

— „ס'האַט אַ מיידל, אין מיין יוגנט
זייער שענדלעך מיך פאַראַטן,
ווען מען האָט מיך צוגענומען,
אָפּגעגעבן אין סאָלדאַטן...
כ'האַב געפּיסן שטאַרק די ליפּן,
שווער געליטן פון די ווונדן,
ביז מיין יוגנט איז פאַרשווונדן,
און איך האָב מיר דאַן פאַשלאָסן:

מיין באַטריגערין צו קרענקען —
מיין באַטריבטע האַרץ פאַר אַנדערע
ווייבער, פיל, אוועקצושענקען...
כ'האַב עס שטיקלעכווייז צעשאַנקען.
כ'האַב פאַטראָגן ווייפלעך, מיידלעך —
און דאָס איז געווען מיין נחת...

געלט איז העריס גאָט, ער דינט אים
אייפערדיק... מיט פלאַם און פייער,
מיט זיין גאַנצן לייב און לעבן,
ווי אַ קנעכט אָן אמת-טרייער.
צו זיין האַרטער שווערער קאַרגקייט
גיט עס זעלטן, וווּ זיין גלייכן,
צדקה=קלייבער ווייסן גוט שוין
ווי פון פעסט פון אים צו ווייכן.

קיינער האָט קיין גוטן וואָרט נישט
פאַר דעם שלעכטן, קאַרגן הערין,
נאָר פון רייכן סיימאן מיסטמאַן
קאָן מען גוטעס אויף אים הערן:
— „העריס האַרטקייט איז קיין בייז נישט...“
ס'איז קיין שאַנדע גאַרנישט — זאָגט ער —
נאָר פון אויסגערעכנט-קאַרג זיין
גרויסן קאַפיטאַל פאַרמאָגט ער...“
מיסטמאַנס גוטע מיינונג קיצלט
אונזער גוט באַקאַנטן הערין.
ס'גיט אים גרויס קוראַזש גאָר וועגן

מיסטמאנס טאָכטער טראַכטן, קלערן,
פריינטלט ער זיך שטאַרק צו מיסטמאָן,
שטרענגט זיך אָן מיט אלע קרעפטן
צו געפעלן אים... דערציילט אים
זיינע גלענצענדע געשעפטן.
און ער זאָגט, אז ער באַטראַכט אים
אַלס אַ פריינט אַ ריכטיק גוטן,
און ער וואָלט נאָך בעסער וועלן,
ער זאָל ווערן זיין מחותן...
ווייל אים מיסטמאָן פאַר אַן איידעם,
און פאַרזוכט אָפּט „איבעררעדן“
מיט זיין גוטער טאָכטער מינען,
אז עס איז אַ גליק פאַר ביידן:
— „דאָס וואָס ער איז עטוואָס עלטער,
דאַרף, מיין קינד, דיך גאַרנישט שרעקן,
אַט דעם חסרון אָט דעם קליינעם
דאַרף זיין רייכטום גאַר פאַרדעקן.
בעסער פאַר אַ גביר אַן אַלטן
זיין אַ גליקלעכע געליפטע,
איידער פאַר אַ יונגן, אַן אביון
זיין אַן אייביקע באַטריפטע...“
קומען טרערן אין די אויגן
פון דער קלוגער, ליבער מינען,
זוכט ווי זיך אַרויסצודרייען,
קומען ווערטער עפעס מאַדנע,
וואָס זי ווייל אַליין נישט זאָגן.
נגעט, פגעט איר דער פאַטער.

קוקט זי שטילערהייט אים אָנעט
 מיט די גרויסע פייכטע אויגן.
 שטייט דער פלױדערוואַק און פּלאַפּלֵט,
 און זי שווייגט מיט גרויס פאַראַכטונג,
 מיט אַ צאָרן איינגעהאַלטן
 מיט אַן אָנגעווייטיקט האַרץ...
 — — — אַ, ווען ס'וואָלט געלעבט איר מאַמע!
 טייערע און פיל געליבטע,
 ריינסטע, צערטלעכסטע נשמה,
 וועלכע האָט איר גוט פאַרשטאַנען,
 אין איר פריידן שטאַרק געפרייט זיך,
 אין איר ליידן ווייך געטרייסט זי,
 איר האָט זי פאַרטרויט די אַלע
 יונגע סודות פון איר האַרצן,
 אַ, די גוטע, טרייע מאַמע!
 ווען זי וואָלט געלעבט נאָך איצטער,
 אויף איר האַלז וואָלט זי געפאַלן,
 אויפן קול, אַ, אויסוויינען זיך,
 דאָס באַטריבטע האַרץ אויסקלאַגן,
 וואָס איז שווער אַזוי געלאָדן!
 אויסקושן וואָלט איר די מאַמע
 אירע טרערן פון די אויגן
 און צום ברוסט איר וואָלט זי דריקן,
 וועלכע איז פאַר איר געווען
 אלעמאָל, אַ קוואַל פון ליבע
 פליסיק מיט דערמונטערונגען...
 נאָר איר גוטע, ליבע מאַמע

האָט איר גאַרנישט לאַנג פאַרלאָזן.
ס'האָט דאָס איידל האַרץ דאָס שוואַכע
נישט געקאָנט אַריבערטראָגן
אַלע גרויסע עוולות, צרות.
וואָס זי האָט זיך אָנגעליטן,
אַלע פּיין און מאַטערנישן,
וואָס זי איז פון מאַן טאָג-טעגלעך
אויסגעשטאַנען און געטראָגן,
שווייגעדיק אַלץ אין דערשטילן,
ביז דער שווערער לאַסט פון ליידן
האָט איר צוגעדריקט, געפטרט.
טראַכטנדיק פון דעם, ווערט מינע
מער דערצאָרנט און פאַרביסן...
קלאַפט דאָס האַרץ איר, ווי מיט האַמעס,
ווערט זי אויפגערעגט, צעוויינט זיך,
און זי פלאַצט ארויס מיט ווערטער:
— „פיינט האָב איך דעם הערי פּיגין,
וועגן אים וויל איך נישט הערן!“
מיסטמאַנס אויגן שפּריצן פּייער,
קלאַפט ער, שרייט ער אַ צעקאַכטער:
— „וועסט נישט אויספירן, דו ווילדע,
וואַרט נאָר, וואַרט, קאַפּריזונע טאַכטער!
מעג די וועלט זיך איבערקערן —
מוז און וועט זיך הערי קריגן,
כל-זמן כ'לעב, וועל איך שוין זאָרגן,
אַז עס זאָל קיין אַנדער מאַן זיך
נישט אוועקנעמען פון פּיגין.

איבערהויפט א יונגער שנאָרער,
 א בעל-העוהניק, אן אכיון
 אן א סענט ביי דער נשמה,
 אן א ציל, און אן א נאָמען,
 טאָקע גאָר אן לייב און לעבן,
 סתם א גאָרנישט, וואָס פאַרנעמט זיך
 מיט די טעניס-פּאַלכלעך קלאָפן
 מיט די פוטבאָל בריקענישן,
 שטותעוואַטע קינדער-שפּילכלעך,
 כאַפּ מאַך חתונה און פאַרטיק,
 ווי צוויי מתים גייען טאַנצן...
 ווייסטו נישט? פאַרשטייסטו דען נישט?
 ביסט געוויינט צו אַלע גוטעס,
 ס'פעלט דיר דאָך קיין פייגל-מילך נישט,
 צוגעוויינט ביסטו צו רייכטום,
 און אין לוקסוס פּאַדסטו זיך דאָך!
 ביי אן אָרעמאָן אין הייזל
 וועסטו אייביק זיין פאַרפאַלן! — — —
 ניין, איך וועל נישט צולאָזן דיך,
 אז דו זאָלסט א שלעפּער נעמען.

5

אַט אזוי, טאָג איין, טאָג אויסעט,
 אַלץ געוואַלדעוועט האָט מיסטמאָן,
 ביז עס האָט דאָס יונגע מיידל
 מער נישט אויסהאַלטן געקאַנט שוין.

אָדער מוז זי נעמען הערין,
 אָדער טאקע זיך אַנטזאָגן
 פון אַ רייכן גרינגן לעבן,
 פון די אלע גוטע זאכן,
 פון די האָב און גוטס, און לוקסוס,
 צו די, וועלכע זי זגעווינט שוין,
 און אָן וועלכע ס'וועט זיין צרות.
 אַ, ווי שרעקלעך עס איז דחקות,
 אַ, ווי ביטער אַרעמקייט איז!
 ס'ווערט, ווי אייז, איר בלוט פאַרפראָרן,
 ציטערט ווי אין אַ קדחת,
 ס'צופט און ברענט איר פלייש און גלידער
 ביים געדאַנק: אז ס'וועט איר פעלן
 עפעס וואָס זי'ט האָבן גויטיק...
 אז זי וועט זיך דאַרפן קוועלן
 אין אַ חושכדיקן דלות —
 איז דער טויט געוויס שוין פעסער!...
 ווייסט זי נישט וואָס צו באַשליסן,
 האָט קיין שטאַרקן מוט ביי זיך נישט,
 האָט קיין ווילן נישט קיין פעסטן,
 פילט זיך שוואַך און אומבאַהאַלפן,
 נעמט זי אָן, פאַרשטומט, פאַרביטערט,
 אומבאַטראַכט און אומבאַשלאָסן —
 שטימט זי איין דאָן, קעגן ווילן,
 נעמען פיגין פאַר אַ חתן.

* * *

— — — זי אליין קאן נישט באגרייפן
ווי אזוי זי האָט געטון עס,
ווי עס קאן דאָס ווערן רעכט איר
נעמען העריס פיל מתנות!...

קוקט זי גלייכגילטיק אים אָנעט,
ווען ער פרוווט שטאַרק אויפצעוועקן
עפעס ליבע אין איר האַרצן —
מיט אַ דיקן בוך פון טשעקן,
ווען ער פילט זיך איבער זיכער,
אַז עס וועט אים גוט געלינגען
צו געווינען איר דורך גאַלד און
שווערע דימענטענע רינגען.
ער באַהאַלט איר מיט שיינע
קאָסטבאַרסטע בריליאַנטן, פערל.
אַבער מינעס פנים טרויערט,
און אַ טרערל נאָך אַ טרערל
פאלן פון די שוואַרצע אויגן.
קאָן קיין רו זיך נישט געפינען,
ס'רייכע ברייטע הויז פון פאַטער
ווערט איר ענג — זי וויל אַנטרינען...
ס'דריקט אַ יאָמער איר, עס ציט איר,
גאַר אַן אַנדער סביבה קריגן,
ווייט אוועק פון היים, פון חתן —

פון פארהאסטן הערי פיגין!
שלייכט זי זיך ארויס פון הויז אָפּט,
לויפט אוועק אין פעלד אין פרייען,
איינזאַם צווישן בערג געלויסט זי
אין אַ יאָמער זיך צעשרייען.
קלעטערט בערג, וואָס שווערע שאַטנס
האַבן טונקל עס געפאַרפן,
קלאַגט אזוי ווי יפתחס טאַכטער,
זייענדיק איר פאַטערס קרבן...

6

פון דעם פעלד גייט מינע איצטער
אַפגעשוואַכט, אזוי פאַרמאַטערט,
טריט ביי טריט גייט זי אַהיימצו.
קוקט זי אָן דאָס פעלד: פאַרחלומט,
זעט זי, ווי עס קומט אַרויסעט
פון אַ גריבל ביי אַ שטיינדל,
אין איילעניש, אַ פעלדקאַץ,
לויפט אויף גיך און שטעלט זיך אָפעט
ביי אַ בערגל פול מיט לעכלעך,
און אַרום אַרומגערינגלט
מחנות, אָן אַ צאָל, מוראַשקעס.
האַסטיק, פלינק באַוועגן זיי זיך
אַט די ברואימלעך די קליינע,
וועלכע זענען שטאַרק באַשעפטיקט,

לויפנדיק אזוי פארהאוועט,
קערנדלעך און גרעזלעך שלעפן,
שטרויעלעך און שטיקלעך שפענדלעך,
נעסטעלעך פאר זיי צו בויען — — —
נאָר די פעלדקאָץ כאַפּט אַרײַן זיך
צווישן זיי, צוטראַעט, צעפרעסט זיי...

*

אין דער הויך זעט פלוצלונג מינע
גרויסע שוואַרמען שוואַלפן פליען,
חתונה-צייט איז ביי זיי איצט,
היליענען זיי אין דערלופטן,
אין אַ קיילעכדיקער מחנה
צירקלען זיי אין אלע זייטן,
אַט דערנידעריקן זיי זיך,
באלד דערהויבן זיי זיך, פליען
העכער, העכער, לוסטיק שוועבן,
חתונה-טענץ פריילעך טאַנצן
פיפטשען צו אַ טענצל-ניגון,
און צום טאַקט די פליגלען קלאַפן.

מינעס אויג איז אומגעזעטיקט
פון צו קוקן אויפן פלי-טאַנץ.
טוען שוואַלפן עס מיט שכל?
מיט אַן אויסרעכענונג פון פריער?
יעדע רירונג און באַוועגונג

גוט באטראכטן דאָרט די פֿליער.
אַט צעטיילט זיך דאָרט דער שוואַרם
אויף צוויי קיילעכדיקע טיילן,
און באַגריסן זיך אין טאַנצן.
אַפּער אויף אַ בוים אַ הויכן,
צווישן דיקע גרינע צווייגן,
זיצט און לויערט אויף די שוואַלפּן
ס'רויב-פּייגל מיט גרויסע אויגן...
אַט באַוועגט עס זיך פון אָרט דאָרט,
דרייט דעם קאָפּ אויף אַלע זייטן,
וואַרפט אַ ווילדן בליק אַרויפּצו,
צו די פּייגעלעך דאָרט אויפן.
מיט די אַפּענע, שאַרפע אויגן
מעסט עס אָפּ די הויכע ווייטקייט,
און דערלאַנגט זיך גיך אַ טרייסל,
און ראַפּטום אַ שופּ אַ ווילדן.
פּלינק צעשפּרייט ער ברייטע פּליגלען,
שוועבט מיט זיכערקייט אַ פּרייער,
הויבט זיך, טראַגט זיך העכער, העכער...
אַט האָט ער דערגרייכט דעם שוואַרם,
אַריינגעריסן זיך אינמיטן —
און די חתונה צעשטערט איז...
און די שוועלבעלעך די בידנע,
זיי צעשפּרייטן זיך, צעפּליען,
און עס טראַגן זיך אין לופטן
פּעדערלעך צעשפּרייט, צעווייעט...

* * *

אויך אין מאלפנהייט דאָרט אונטן
ווערט אַ חתונה געפראָוועט,
לויסטיק, פריילעך, שמחה, ששון!
אונזער מינע איז די כלה,
הערי פיגין איז דער חתן.
דער מחותן סיימאן מיסטמאן,
קוועלט פון נחת, שטאַלץ פיל חדווה.
אויסגעפונען האָט ער איצטער,
אַז זיין איידעם איז פיל רייכער,
ווי ער האָט געשאצט אים פריער.
גרויס און מעכטיק זיין פאַרגניגן!
אַנגעקומען איז דער שידוך,
ווי פון פעך געצויגן שווערלעך,
נאָר דער סוף איז דאָך אַ גוטער,
און דערפולט איז זיין באַגערן!

7

ס'איז די חופה שוין געוועזן
אין דער קליינער שול דער ענגער,
אלע יידן דאָרט געקומען,
און אַ גרויסער עולם גויים,
אַנצוקוקן חתן-כלה,

נייגערק אויך אַנצוזען די
 חתונה-צערעמאָניעס אַלע.
 האָט דער רעוורענד שטאַלץ און ברייטלעך,
 מיט אַ פּוֹלע מויל, געזונגען,
 אַלע ברכות פון „קידושין“.
 און געדרייט זיין שטים מיט גדולה.
 נישט קיין גוטער זינגער נעבעך.
 מער געשריען ווי געזונגען,
 הייזעריקלעך מיט אַ קוויטש נאָך.
 האָט זיין קול אַלץ אָפּגעקלונגען.
 הויבט דער רעוורענד אויף די אויגן,
 טאַפט זיין ווייסן אומגעדרייטן
 קראַגן — ווי עס טראַגט אַ גלח —
 נעמט אַרויס אַ זיידן טיכל,
 ווישט זיך אָפּ דעם שווייס פון פנים,
 שווער און לאַנג ציט ער דעם אַטעם.
 מיט אַ הערשערישער מינע,
 קערט ער פאלד זיך אום צום חתן,
 און קאַמאַנדעוועט מיט פּוריע:
 — „חתן, נעם דעם רינג און טו עס
 אויף דער כלהס פינגער; חתן,
 זאָג דעם פּסוק, זיי מקדש!“
 חתן בלאָזט זיך, ווי אַ זשאַנע,
 כאַפט דעם רינג, שרייט אויס: „יתגדל,
 ויתקדש המ... שמיה רבה!“ —
 קייכט מען זיך פון גרויס געלעכטער,
 נאָר דער רעוורענד בייסט די ליפן,

זאָגט דעם חתן פאַר די „קידושין“,
 וואָרט ביי וואָרט מיט קלאָרער שטימע,
 און דעם חתנס גראַפּע ליפּן
 שעפטשען נאָך די ווערטער שווערלעך...
 שלעפט פון קעשענע דער רעוורענד
 אַ געדרוקטע שיינע פתובה,
 און ער לייענט אין העברעיש,
 און ער לייענט עס אין ענגליש,
 און פאַרענדיקט מיט געזאַנגען...
 קנאַט אַ גלעזל, ווערט צעבראַכן,
 ווערט אַ „מזל-טוב“=געפילדער,
 האַנגלען ראָזשינקעס, „קאַנפּעטי“
 אויף די קעפּ פון חתן-כלה.
 און דער עולם דרינגט זיך דרויסן,
 און מען גייט צו מיסטמאַנס הייז איצט
 צום „רעסעפּשן“ — חופּה-מאַלצייט.

*

אויבן-אָן זיצט חתן-כלה,
 לעבן זיי אוועקגעזעצט זיך
 האָט דער רעוורענד, און צווישן
 האָט אַ גוי אריינגעקוועטשט זיך.
 און צו רעכטער האַנט פון כלה
 זיצט זיך לוסטיק דאַקטאָר סלאָטער
 מיט אַ שמייכל אויף די ליפּן,
 און אין קאָפּ שוין משקה האָט ער.

דאָקטאָר סלאָטער איז א „סקאָטסמאָן“,
הויך געוואַקסן און אַ דיקער.
פראַקטיצירט אין מאַלפּנהיים שוין
צוואַנציק יאָר און איז אַ שיפור.
אַלע ווייסן: יידן האַסט ער,
ווי ער האַסט די בייזע שפינען.
דאָך אויף יעדער עבריס שמחה
קאָן מען זיכער אים געפינען,
ווייל די מאַלפּנהיימער יידן
חנפּנען הינטיש אים און גלעטן...
לאַדן אים צו אַלע שמחות,
און ער לאָזט זיך שטאַרק נישט בעטן.
ווייל ער ווייס, אַז דאָרט געפינט ער
אַלעמאַל די בעסטע וויינען,
און אַביסל גוטע בראַנפן,
וועלכע מאַכט זיין פנים שיינען...
און ער ווייסט: די יידלעך האַלטן
פאַר אַ כבוד זיין באַזוכן
זייער הויז, זיי פּיטערן אים דאָרט
מיט געבראַטנס און מיט קוכן.
און זיי שטאַפן אים מיט לעקעך
און מיט אַלע סאַרטן טייגלעך.
רעדט ער – שלינגען זיי די ווערטער,
קוקן ליב אים אין די אויגלעך...
ווייסט ער עס און בלאָזט זיך זייער,
האַלט זיך יחסנדיק דער דאָקטאָר.
„אין גרירת קריכן זיי מיר,

אָט די ייִדליקלעך — אָפּט זאָגט ער.
 נו, פאַרשטייט זיך, סיימאן מיסטמאַן
 וועט דעם מנהג נישט פאַרפעלן
 איינצולאָדן דאָקטאָר סלאָטער,
 זיינע געסט אים פאַרצושטעלן,
 און זאָל זען דער גוי שוין אגב,
 ווי ער לעבט אויף פרייטן אופן,
 און די נחת און די גדולה...
 וואָס ער קען פאַר געלט זיך קויפן...
 רירעוודיק באַוועגט זיך מיסטמאַן,
 מבוסמדיק איז שוין דער עולם.
 ס'זיצט דער חתן אָנגעבלאָזן
 ווי אַן אויסגעפּוצטער גולם.
 אומגעדולדיק וואַרט דער רעוורענד:
 באַלד, יע, באַלד דאַרף מען שוין מאַכן,
 אַ דעם טאַטסט פאַר חתן-כלה!
 האָט אַ טעמע צוגעגרייט זיך,
 אַ געדאַנק, וואָס פאַסט צום ענין.
 זוכט ער דאָס ווי איינצושטעלן
 אין אַ רעדע קלאָר דאָס זאָגן.
 אום ס'זאָל אַלעמען געפעלן.
 יע, דעם פּבוה וועט דאָך מיסטמאַן
 מיר געוויס — אַלס רעוורענד — געבן,
 באַלד איז ער מיר שוין מכבד,
 דעמען דען, אויב נישט דעם רבין?
 גיט אַ שטעל זיך מיסטמאַן האַסטיק,
 קוקט מבוהלדיק און שטאַמלט...

ביסלעכווייז צו זיך געקומען,
און קוראזש זיך אָנגעזאָמל'ט,
קרימט די ליפן, ווייזט די ציינער
מיט אַ חניפה=שמייכל זאָגט ער :
„איך וויל בעטן : אז דעם „טאָאסט“ זאָל
מאָכן אונזער גוטער דאָקטאָר !
„אַלע ווייסן — זאָגט ער ווייטער —
אז אַ רעדנער פון די בעסטע
איז דער דאָקטאָר, און דערצו נאָך
פון די יידן=פריינט די גרעסטע.
און אַ חכם איז דער דאָקטאָר,
ווי דער קלוגער שלמה=המלך,
און דערפאַר דעם טאָאסט צו מאָכן
אונזער דאָקטאָר בעטן וועל איך !“

קלאָפן מיט די הענט די עברים,
און מען שרייט מיט קולות „בראוואָ“,
נאָר דער דאָקטאָר סלאָטער שאַקלט
מיט זיין קאָפּ און קוקט טשעקאָוע...
ווייל עס האָט שוין פיל דער דאָקטאָר
שטאַרקע משקה אָפגענאָסן,
דריי=פיר „ווישקיס“, זיפן גלעזלעך
וויין אין זיך אריינגעגאָסן.
ברענט זיין פנים... אין די אויגן
אָנגעגאָסן און זיי בלאַנקען,
וויגט ער זיך אויף אַלע זייטן...
רייבט דעם שטערן... זוכט געדאַנקען...

בויגט זיך, דרייט זיך, פארנט, הינטן,
 שטויסט דעם טיש, ווען ער באוועגט זיך,
 שטעקט ארויס א צונג א שטייפן,
 דרייט עס רעכט און לינקס, באַלעקט זיך...
 לאַנגזאַם הייבט ער אָן צו רעדן —
 דורכן נאָז אַרויסגעדרונגען :
 — „ליידים ליבע, גוטע ליידים“ —
 זאָגט דער דאָקטאָר האַלב-געזונגען —
 — „ליידים רופן אייך — דאָס וואָלט איך
 ווי עס איז נאָך אייך פאַרגונען,
 אָבער „דזשענטעלמען“ האָב איך נאָך
 צווישן יידן נישט געפונען...
 וועמען זאָל איך „דזשענטעלמען“ דאָ
 אַנרופן? צו וועמען רעדן?
 צו דעם מיסטער פיגין? אָדער
 מיסטמאַן? אָדער גאָר צו ביידן?
 כ'קאָן דאָך אַלע יידלעך דאָ
 פון אזוי פיל לאַנגע יאָרן.
 מאַגערינקע אָנגעקומען,
 פעטע, דיקע דאָ געוואָרן.
 ווען איך טראַכט איצט פון דעם חתן,
 שטופט מיר אמת א געלעכטער,
 אַקאַרשט גאָר א „טרעמפ“ געוועזן,
 איצט א דזשענטעלמען אן עכטער...
 כ'קאָן אייך גוט, אברהם קינדער,
 איבערהויפט דעם רייכן מיסטער
 מיסטמאַן — — — פיינע בראַטנס גיט ער,

גוטן וויין אין גלעזל גיסט ער.
 כ'ווייס: ער חנפהט מיך פסדר,
 און ער שיקט מיר מצות פסח.
 און ער שיט מיר אָן אָן אויפהער
 פאלשע קאָמפלימענטן, ווייס איך.
 נו, זיין גלייכן מיך צו שלמהן,
 קאָן זיך טאָקע אפשר שטימען,
 ווייל אין אייער ביבל שרייבט זיך —
 וועלנדיק דעם מלך רימען —
 אז דער שלמה האָט פארשטאַנען,
 ווי צו רעדן צו אַ בהמה — — —
 און צו בהמות רעד איך דאָך איצט,
 בין איך טאָקע קלוג ווי שלמה — — —
 דאָך וועל איך קיין לאַנגע ספיטשעס
 דאָ נישט מאַכן. כ'בין פאַרמאַטערט,
 און איך וואָלט שוין טאָקע וועלן,
 ס'זאָל שוין זיין אלץ אָפגעפטרט...
 נאָר די עטיקעטע פאָדערט,
 עפעס חתן-פלה געבן
 א געהעריק-גוטע ברכה,
 קאָן איך שווערן ביי מיין לעבן,
 אז איך ווייס נישט, וואָס צו ווינטשן,
 מוז איך, הייסט עס, זיך באַדענקען,
 זאָל איך ווינטשן זיי געזונטהייט?
 דאָס וואָלט זיין פאַר מיר אַ שאַדן...
 כ'מאָך פון קראַנקייט דאָך מיין לעבן.
 כ'וועל דערפאַר זיי אַנדערש ווינטשן,

און ס'וועט אויסקומען נישקשה...
יע, א ברכה זייער פאסיק.
פאר אונז ביידן געבן וועל איך:
קרענקען זאלן חתן-כלה,
נאר לאנג לעבן ווי מתושלח!

ווערט א שטורעם פון געלעכטער
מיט התפעלות מיט געשרייען,
אפלארירן אלע, וועלכע
ענגליש ריכטיק נישט פארשטייען,
נאר די, וואס פארשטייען עפעס
האבן טיף אראפגעבויגן
זייער קאפ מיט גרויסער חרפה,
פינסטער איז זיי אין די אויגן...

בלוי און בלאס איז אונזער רעוורענד
פון פארדרום און גרויסן צארן,
טראכט ער: „ס'קומט דיר פשר, מיסטמאן,
אך און וויי צו דיינע יארן!“
קריגט פאלד מוט און זאגט: „רבותי,
כ'האב געוואלט איך עפעס זאגן,
נאר דעם דאקטארס רעדע האט מיך
גאר פון וועג אראפגעשלאגן.
איך וואלט ענטפערן דעם דאקטאר
אויף זיין רעדע, וואס ער האט זיך
אויסגעדריקט: אז צווישן יידן
איז קיין דזשענטעלמען פאראנען,

כ'קאן פארויכערן דעם דאָקטאָר,
 זאָל ער האָבן דאָס אין זינען —
 נישט קיין שיפור קאָן ביי יידן
 דזשענטלמען א סך געפינען.
 אפשר איז ער א גערעכטער,
 וואָס ער רופט די יידן „בהמות“,
 ווייל ס'איז נאָריש איינצולאָדן
 אים צו יידישע מקומות.
 אויף א שמחה ביי א יידן,
 וואָס איז ער פאַר א מחותן? — — —
 אויך איז מעשה-בהמה טאָקע
 צוצוגלייכן אים צום גוטן,
 און דעם קלוגן מלך שלמה.
 ס'לייגט זיך גאָרנישט אויפן שכל,
 ריכטיק, פאַסיק אים צו גלייכן
 איז: צו לױטן, אָדער נח — — —
 ס'פלאַמט פון חרפה יעדעס פנים,
 מיט בזיון-בליק א שטומען.
 אין די ווינקעלעך באַהאַלטן
 האָבן יידן זיך גענומען...

8

אין דעם טומל און דעם ליאַרם
 פון דעם איינדרוק פון די רעדעס,
 און פון שמחה און פון חדווה

נישט באמערקט האָט גאָר דער עולם,
אז עס פעלט ביים טיש די פֿלע.

„ווי ז'די פֿלע אַהינגעקומען?“
האָט אַרויסגעפֿלאַצט אַ פֿראַגע.
דאָן ערשט האָבן אָנגעהויבן
שרייען אַלע: „ווי ז'די פֿלע?“
אַ גערודער, אַ געפֿילדער.
קוועטשט מען פֿלייצעס מיט דערשטוינונג,
גלאַצט מען אויגן פֿול מיט פֿחד,
כאַפט דעם עולם אָן אַ ציטער.
וויי, די פֿלע איז פֿאַרשווינדן!
וואָס האָט דאָס מיט איר געטראָפֿן?
אין דער שרעקלעכער בהלָה
נעמט מען שטופֿן זיך אין דרויסן.
לויפֿן אַלע אָן אַן אָטעם,
האַסטיק לויפֿן מחותנים,
לויפֿן אַלע געסט אין דרויסן
אום די פֿלע צו געפינען.
אַלע ווינקעלעך און געסלעך
אויסגעזוכט און אויסגעאַקערט,
אָן דערפֿאַלג, זי איז פֿאַרשווינדן!

* * *

...ליב געהאַט האָט זי די פעלדער
מיט די פֿערג און מיט די טאָלן.

יעדעס שטעגל איז איר טייער.
 פון די סאמע קינדער=יאָרן
 איז זי צוגעווינט געוואָרן
 צו ווילדע פרייע פעלדער,
 וווּ זי פלעגט אַלץ שעפן כוח,
 פרישן מוט און פאַרגעניגן.
 און זי איז אוועק אַהינצו...
 יע, אַהין, אין די ברייטע פעלדער,
 אויסגעפּוצט אין לַאַנגן ווייסן
 חופּה=קלייד און כּלּה=שלייער,
 אויפן קאַפּ דעם קראַנק, דעם צאַרטן,
 און די יונגע ברוסט די פּוּלע
 איז באַצירט מיט פּרישע רויזן.
 ווי אַ ווייסער גייסט שפּאַצירט זי
 צווישן הויכע בערג און פעלזן,
 ווי אַ בלויע זיידענע חופּה
 איז דער הימל... און די נאַכט איז
 שטיל, אָן שאַרף, און קלאַר און ליכטיק.
 אין דער הויך, אין טיפּן מזרח,
 טיילט אַ וואַלקן זיך פּונאַנדער,
 און עס עפּנט זיך פּאַמעלעך,
 ווי אַ וואַלענער, אַ ווייכער,
 גרויער פּאַרהאַנג אין דער לופּטן.
 די לבנה שפּרינגט אַרויסעט
 ווי אַ גרויסע אויג אַ קלאַרע,
 קוקט זי, וואָס עס טוט זיך אָפּ דאָ:
 ס'צייט זיך ווייט אַ שמאַלעס שטעגל,

ווי א שלאנג פארדרייט זיך קרומלעך,
און עס פירט דאָרט צו א בערגל
מיט געדיכטע גראַז באַוואַקסן.
אויפן ליגן שעפסן. ציגן,
כאפן רויק דאָרט א דרעמל,
חלומען פון דאָרן-צווייגלעך
פול מיט פרישע זיסע זאפטן,
פון א חברשער באַרירונג
פון א נאָענטער דערוואַרטונג — — —
און פון קליינע שוואַכע לעמלעך,
וועלכע טוליען זיך מיט ליבשאַפט...
פאָרגליסט זיך די לבנה
שטיפעריש מיט זיי זיך שפילן,
וואַרפט זי אין די אייגעלעך זיי
שטראַמען ליכט, און ס'נעמען בליצן
זייערע צעשטראַלטע אייגעלעך,
דוכט זיך אָפּ: אַז אויפן בערגל
ליכטעלעך א סך דאָרט ברענען...!

אַט לויפט דורך דעם סקווער פון שטעגל,
גיך, אַ חיהלהע, אַ זי-פוקס.
און נאָך איר יאָגט נאָך זיך האַסטיק
איר אַ ליבהאַבער, אַ חבר...
שפיגלט אָפּ זיך די לבנה
אין די ביידנס אייגעלעך, וועלכע
ווערן צוויי פאָר פייער-פלאַמען...

* * *

און דערביי איז דאָרט אַ גראָבן,
ברייט און לאַנג און טיף... און אונטן.
אין דער ווייטער טיפעניש, זענען
פוסטע, וויסטע היילן פראַנען,
און אין זיי זענען באַהאַלטן
גרויסע מוראדיקע סודות :
דאָרט האָבן אַמאָל געלעבט די
„בושמאַנס“ רויק און צופרידן,
זיך מיט יאָכט אין פעלד פאַרנומען,
ביז עס זענען אָנגעקומען
ווייסע פעלקער פונם צפון.
וועלכע זענען דאָן אַנטלאָפן
פון רציחות און געוואָלטן,
וואָס זיי האָבן פיל געליטן,
אין די פרומע צפון-לענדער,
האָבן זיי אַ רו געפונען
אין דעם זונען-לאַנד דעם פרייען —
און זיי האָבן דאָ די בושמאַנס
אָן רחמנות אויסגעהרגעט,
און אינגאַנצן זיי פאַרטיליקט...
זענען אָט די וויסטע היילן
אַלס אַ צייכן דאָ געבליבן
אויף די טרויעריקע מעשים — — —

* * *

— — — אויפן ברעג פון טיפן גראָבן
שטייט זיך מינע אומבאוועגלעך.
שטיל און שטום און שטייף — פארשטיינערט,
ווי אַ מאַרמאָרנע סטאַטוע.
פלוצלינג רירט זי זיך, באַוועגט זיך,
און זי ווערט דאָרטן פאַרשוונדן...
פאַלט אין יענעם תהום אַרונטער
אין דער טיפעניש, דער ווייטער
לעבן איינעם פון די פוסטע,
און די אומעטיקע היילן,
וועלכע זענען מאָנומענטן
אויף פאַסירונגען פון שרעקן...

* * *

עטלעכע געדיכטע וואָלקנס
אויפן האַריזאָנט זיך ווייזן,
פרעסן זיך צוזאַמען האַסטיק,
זעען אויס, ווי טרעפלעך גרויע.
טוט אַ לאָז זיך די לבנה,
שווימט אַריין באַלד אין דערמיטן
אין די וואָלקן, ווערט פאַרשוונדן...
אומגעריכטערהייט הויבט אויף זיך
רוגזהדיק אַ ווירבל-שטורעם.

ווילדן שדים=טאָנן צעטאַנצט זיך,
כראָפעט, סאָפעט שווער און וואָיעט...
קלאָפט און בריקעט, און פילדערט,
אימהדיק ער פייפט און הוּזשעט,
בושעוועט און קערט אום וועלטן,
זאָמד און שטויב אין שווערע זיילן
וואַרפט ער לייכט אַרום אין לופטן,
כאַפט אַ בוים אָן ווילד ביים קאַרק און
רייסט עס אויס באַלד מיטן וואַרצל
און צעשמעטערט עס אויף שטיקלעך — — —

„אי זראע לײַטן“

שניידט זיך דורך דעם פעלד דעם ברוינעם.
קרום געדרייט, א טייך א ברייטער.
סױאסער אויסגעטריקנט, זעט מען :
פערגלעך, שטיינער, ווילדע וואַרצלען
פון צעפוילטע דאַרנבויםלעך.
נאָר די גריבלעך אויפן גרונט דאָרט
האַבן נאָך אַביסל וואַסער.
און ביים ברעג פון טייך צו זען איז,
ערטערווייז זאָלץ-פלאַמעס ווייסע.
שלענגלט זיך דער וועג צעקאַרטשעט,
פול מיט זאמד-פערגעלעך קליינע,
און א סך מוראַשקע-נעסטלעך,
גריבער, גריבלעך, גרויסע, קליינע,
שפאלטן, גראַשנדלעך און גרודעס
פון פיל פי, און פערד-קאַפיטעס...

פאזשע וועג זיך ציט אַ שפע
קוסטעס „בראַנדניקל“¹ געדיכטע,
מאַסן „דווועלקיס“² געקאַלטנט.

* * *

ביי דעם ברעג פון טייך זיך שטייען,
ווי אַ ליבער שוועסטער-צווילינג,
צוויי געהויבענע בערג גלייכע
אַקוראַט ווי אַפגעמאַסטן
שלאַנק און גלאַטלעך און רונדקעפיק.

האַלט די זון אין אונטערגאַנג דאַרט
הינטער אַט דעם צווילינג, זעסטו:
ווי אַ האַלבער פייער-ראַד איז,
ד'העלפט פון זון נאָך נישט פאַרוונקען,
זענען פלאַמיק-רויט די בערג-קעפּ,
ווי צעברענטע קופער-קעסלען,
און די סך קאַלירן שטראַלן
איבער זיי צעגליען ליכטיק,
און די בערג-זייטן געפאַרפן
טונקל-בלוי דורך שקיעה-שאַטנס.

(* בראַנדניקל — אַ מין קראַפּעווע.
**) אַ גיפטיקער גראַז.

פעסט אין זיכער איינגעוואַרצלט
צווישן צווילינג בערג די שיינע
שטייט אַ טייטלבוים אַ הויכער,
נאָקעט הויז, אָן פרוכט, אָן צווייגן,
נאָר אַ קליינער פינטל פלעטער
שפילט זיך אויפן טייטלבוים-שפיץ.
שטרעקט זיין קאָפּ איבערן טייך אויס
נייגעריק דאָרט אָנצוקוקן,
וואָס עס טוט זיך אויפן טייך-גרונט...
זעט ער : ס'ציט אַ פאַרמערס וואָגן,
פרייט און הויך, און שווער געלאָדן.
פערצן גרויסע פעטע אָקסן
מיט געוואַלדיק לאַנגע, גראָבע
אין דער פרייט צעשפרייטע הערנער,
וועלכע וואַרפן אָן אַן אימה,
זענען איינגעשפּאַנט אין וואָגן,
יאָכן מיט די דיקע רימענס
אויף די מעכטיק-דיקע העלזער...

אָקסן מוראדיקע שטאַרקע!
ווען זיי וואָלטן נאָר אַ ביסל
שכל האָבן צו באַגרייפן
זייער גרויסקייט, זייער כּוּחַ,
ווער וואָלט וואָגן הענט צו לייגן
אויף די פּלאַנקעדיקע לייבער?...
ווער וואָלט וואָגן אויף די העלדזער
זיי אַרויפלייגן די יאָכן?...

אַקסן מעכטיקע! ... זיי ציען
שטילערהייט און אונטערטעניק
אזא גרויסע לאַסט אַ שווערע! — — —
ס'פירט אַ קליינער קאַפּיר אָנעט
ד'פּאָדערשטע צוויי גרויסע אַקסן
פּאַר אַ רימען צוגעבונדן
צו די פּיר גראַנדיאַזע הערנער,
און די אַנדערע אַלע אַקסן
ציען זיך מיט פּוח אָנעט,
שפּאַרנדיק די קעפּ און ברוסטן
אויף פּאַרויס, פּאַרויס ... און ציען
מיט אַ שטילן ברומען, קרעכצן ...
ס'קרעכצן אויף די שווערע רעדער,
און דער וואָגן קראַכט און אַכצעט ...

ס'טראַגט אַ ברייטע הוט דער פאַרמער,
ברוינע, לאַנגע דיקע הויזן,
און אַ בלויע העמד אַ דינע,
אויפן האַלדז אַ טוך אַ גרינע,
גייט זיך ביי דער זייט פון וואָגן,
האַלט אַ בייטש אַ זייער לאַנגען,
און טרייבט אָן די אַקסן פּסדר,
פייפּנדיק דערביי משונה,
שרייענדיק מיט ווילדע קולות,
אַנרופּנדיק מיט אַ נאַמען
יעדן אַקס און אַקס באַזונדערס,
און דערביי צעקנאַקט ער קונציק

אין דער לופט זיין בייטש דעם לאנגען,
וועלכער דרייט זיך איין און נאָכדעם
ציט זיך אויס אין שוונק און הוזשעט...
ווי אַ דינער שלאַנג אַ לאַנגער,
פאַלט ער מיט אַ זיפֿן אַראָפּעט
אויף די גבורהדיקע לייבער
פון די האַרעפאַשנע אַקסן,
און עס טראָגן זיך אין לופט אום
עכאַס פון אַ שווערן קרעכצן...

און די אַקסן מיטן וואַגן
לאָזן באַלד זיך באַרג אַרונטער,
רוקן זיך אין טייך אַריינעט.
אַט, אַט גייען זיי אַריבער,
שווערלעך נעמען זיי זיך שלעפֿן
באַרג-אַרויף, הויך, אויפן טייך-ברעג
אַנגעשטרענגטע, אַנגעשטראַמטע,
שפּאַרן זיי זיך העכער, העכער...
מיטאַמאַל, ווי דורך אַ כּישוף,
שפּרינגט אַרויס פאַר זייערע אויגן
ס'גאַנצע שטעטל מאַלפּנהיים דאָרט,
וועלכע שיינט אין טאָל צו ליגן.
טרעטן פּריילעכער די אַקסן,
דרייען שטאַלץ די קעפּ די גרויסע,
באַרג-אַראָפּ גייטס גיכער, גיכער...
גייען זיי פאַרביי דעם אַלטן
טרויערדיקן בית-הקברות,

וועלכער איז אַרומגערינגלט
 מיט געדיכטע טרערן-ביימער...
 און זיי ציען ווייטער, ווייטער...
 באַלד אריין שוין אינם שטעטל.
 אָט איז שוין די „סקול“ די ווייסע,
 קינדער שפּילן זיך און שטיפּן,
 שפּרינגען איינער איבערן צווייטן,
 ראנגלען זיך און שרייען, לאַכן
 פּול מיט יוגנט און מיט לעבן!...
 שוין פאַרביי „דעם פּלאַץ פּון „טעניס“,
 דורכן מאַרק שוין דורכגעצויגן,
 שטעלט זיך אָפּ דער שווערער וואָגן
 לעבן צוויי פּון מאַלפּנהיימער
 גרעסטע „שאַפּן“, ס'גלאַנצן שילדן.
 איין שילד, ווייס אויף שוואַרק געשריבן:
 „נייטן פּרוּמין, אַלגעמיינער
 הענדלער און פּראָדוקטן-קויפּער“,
 און דער צווייטער שילד, אין קורצן:
 „אויגוסט בירנבוך, אַ סוּחַר“.

* * *

ביידע זענען אָנגעקומען
 אויף אַמאָל אַהער אין שטעטל —
 נייטן פּרוּמין פּון דער לייטע,
 אויגוסט בירנבוך — פּון דייטשלאַנד.

בירנבוין א גרויסער, דיקער
 מיט געזונטן רויטן פנים,
 מיט א דיקן בוין און גוידער,
 גראַבע לאַנגע בלאַנדע וואַנסעס,
 גרייסט זיך מיט זיין דייטשן אויסזען:
 — „כ'בין א דייטש און כ'וויל נישט וויסן
 פון קיין יידישקייט און יידן“.
 אָבער די, וואָס גוט אים קענען
 פון זיין היים, די יענע ווייסן,
 אז עס זענען זיינע אבות
 רעליגיעזע אָרעמע יידן.
 זייער דחקות. זייער דלות
 האָט דעם אויגוסט געצווונגען
 שוין ארויסצוגיין אין יוגנט
 אַרבעט זוכן פאַר אַ לעבן.
 זון געקראָגן האָט ער אַרבעט
 אין אַן עכטער גוים-סביבה
 ביי אַ גרויסער דייטשער פירמע.
 איינגעזען האָט אויגוסט שפעטער,
 אז ער וועט זיך צו אַ תכלית
 דאָרטן קיינמאָל נישט דערשלאָגן,
 און ער איז אוועקגעפאָרן
 זוכן אַפריקאנער גליקן.
 לעבן זיי זיך ווי די דייטשן
 און אזוי שוין אויך דערצויגן
 זייערע צוויי שיינע טעכטער
 מיט די צוויי געזונטע פנים.

ס'איז זיין שאַפ אַ גרויסע, שיינע,
פיין און זויער אַלע סחורות,
די געהילפן און די דינער
ווייסן: בירנבוך איז פינקטלעך
וועגן ריינקייט, קוקט מיט שטרענגקייט,
ס'מוז די סחורה שיינען, בלאַנקען,
שפיגלען מוז עס אַליין, מוז גלאַנצן! — — —

*

אַנדערש איז ביי נייטן פרומין.
ס'איז אין שאַפ נישטאָ קיין סדר,
אַנגעוואָרפן אויפן טאַמבאַנק
שיך און זאַקן, מאַנטלען, הויזן,
רעקלעך, וועסטלעך, היטלען, קראַגנס,
צוקער, קאווע, מיליך,* גרויפן,
אויסגעמישט איז אַליין צוזאַמען.
דאָך, דאָס שאַרט אים נישט צו „ביזנעס“,
אַלע זעען, אַלע ווייסן,
זיין געשעפט איז פאַרט דער בעסטער,
ביי זיין „שאַפ“ אַליין קאַכט און רודלט,
וועגענער, אויטאָמאָבילן,
און די שאַפ געפאַקט מיט קונדן,
אַלע הענט זענען באַשעפטיקט,
און עס מאַרקעוועט זיך תמיד!

(* „מיליך“—קוקורווע.

אין אין מישמאש און אין טומל
 אין דעם שאָפּ=שטויב אָט דעם שווערן,
 זעסטו שיינען צוויי פארטראַכטע,
 קלוגע, שמייכלדיקע אויגן
 אין ברונעטן לאַנגן פנים,
 איינגעפאַסט אין שוואַרצן באַרד=ראַם.
 ווייכקייט, איידלקייט און חכמה
 אויסגעגאַסן איז אויף פרומינס
 ווונדערבאַרן ליבן פנים.
 אָפגעזונדערט האַלט זיך פרוימן,
 קיינמאָל שפילט ער נישט אין קאַרטן —
 ער פאַרברענגט זיין צייט גאַר אַנדערש,
 אין זיין צימער, וועלכער פול איז
 מיט פיל צייטונגען און ביכער.
 לייענט פיל און שרייבט, און לערנט,
 כאַפט זיך אָפּט צו דער גמרא
 און פאַרטראַכט זיך און פאַרטיפט זיך,
 ביז האַלבער נאַכט ער לערנט,
 צוזינגענדיק אין דער שטילן.

אָפּט צערעדט זיך פרוימן ליבלעך
 וועגן אַפריקע און שמייכלט:
 — „איבער געוואַלד ווערט מען געבוירן“ —
 זאָגט די הייליקע גמרא —
 „און איבער געוואַלד דאָך שטאַרבט מען“
 דאָס איז דאָך געוויס אַ סברה...
 ס'ווערט געטאָן אַליין אין דעם וועלטל

איבער געוואָלד און קעגן ווילן,
צו אַפּריקע נאָר קומט מען וויליק,
האַפענונגען גלעטן, שפּילן ...
ס'צײט אַהער דער ווונדערבאַרער
גלאַנץ פון גאַלד אזוי מאַגנעטיש?
מ'איז פאַרכישופּט און פאַרבלענדט גאָר
און מען כאַפט זיך, ווען צו שפּעט איז.
ס'צײען די פאַרבלענדניש-גלאַנצן
פון דעם גאַלד-שיין רייציק טייער,
ווי די נאַרישע אינזעקטן
צײט אַרײן דאָס בײזע פּײער" —

* * *

פון וואָלאַזשינער ישיבה
איז ער יונג אַרויסגעקומען.
און צו בילדונג מיט התמדה
האַט ער דאָן זיך שטאַרק גענומען,
אַבער זאָרג וועגן אַ תּכּלית
האַט געמאַכט אים טריב און מוטלֶאַז.
דערט ער דאָן עס רעדן מענטשן
פון די „אַפּריקאַנער גליקן“,
אַז עס וואַלגערן זיך מיליאָנען
גאַלד און דימענטן אין גאַסן ...
פאַרט קיין אַפּריקע דאָן פרומין,
זוכט ער גליקן, אַבער קריגט נישט ...
מוחל איז ער שוין אינגאַנצן

אויף די פאָרגעשטעלטע גליקן,
 ווען ער וואָלט נאָר קאָנען קריגן
 אויף חיונה אהיימצושיקן.
 לויפט אַרום פון הויז צו הויז ער,
 פרוווט פאַרקויפן פרוכט און קוכן,
 שוועבעלעך און פאַפיראַסן,
 האַלט אין איין פרנסה זוכן.
 ס'איז קיין זאך גאַרנישט צו שווער אים,
 האַנדל'ט, שמאַנדל'ט אין די גאַסן,
 קויפט ער אַלטע שיך און קליידער,
 אַלטע שמאַטעס, זעק און פלאַשן.
 ס'האַט אים אויך שוין אָפט געטראָפן
 ביי אַ טיר בזיונות האָבן.
 ס'האַבן אָפט אים שטאַלצע דאַמען,
 מיט אַ טאַן אַ מיאוס גראָבן
 אָנגעזאַגט מיט גרויס פאַראַכטונג,
 מיט באַליידיקענדע ווערטער:
 „קום צו אונזער טיר נישט מערער,
 גיי זיך, זיך און אַנדערע ערטער!“ — — —
 דאָך אויף מאַרגנס קומט ער ווייטער,
 ער דערמאַנט זיך תלמוד-פראַזעס:
 „שטאַרק זיך, פרוּמין, זיי נאָר מוטיק,
 האָב אַ טיגערס גרויסע עזות!“ — — —
 טראַגט ער, שלעפט ער מיט אַן אימפעט,
 און מיט מאַכט זיין פאַק דעם שווערן,
 ס'רינט זיין שווייס און אָפט גאָר פאַלן
 הייסע טרערן פון די אויגן...

* *
*

פון די ערשטע שווערע יאָרן
אָפּט אַן עפּיזאָד דערציילט ער,
און פאַרחלומט זיך אַ ביסל:
ס'האַבן יידן אים געעצהט,
ער זאָל גיין צו פּורעס „שמויזן“* —
נעמען זיך אַ קליינעם פעקל
זייגערס, אוירינגלעך און רינגען,
און דערצו נאָך ביבל-בילדער,
איבערהויפט דאָס בילד פון יעזוס
אין די גוט-באַקאַנטע פּאַזעס,
און דאָס טראָגן צו פאַרקויפּן.
פּורעס האָבן ליב די צירונג,
קויפּן זיי עס פריי און גערן,
און צו אָט די קדושהדיקע
גלאַנצעדיקע פאַרבן-בילדער,
ציט דאָס האַרץ זיי מיט אַ ליבשאַפּט,
צאָלן זיי מיט פולע הויפּנס,
און זיי אַלע ווענט באַהענגען
מיט די שיינעדיקע בילדער.
טוט עס פּרוּמין מיט כּוונה,
גיט ער זיך פון פאַרם צו פאַרם.
טראָגט דאָס פעקל מיט די צירונג.

(* „שמויזן“ — אַרומגיין האַנדלען.)

איינמאָל גייט ער צו אַ גרויסן
 פאַרם, וואָס רופט זיך „ווילדעביסטהוק“,
 וואָס געהערט צום רייכן ניקערק.
 גייט אין לאַנגן וועג זיך איינזאַם,
 פון דעם זאַמד דעם געלבן שווערן,
 צוגעדעקט די שיך און קליידער,
 און זיין פנים איינגעחושכט
 אונטער אַש=גראָלעכן וועג=שטויב,
 קומט ער צו אַ קרומען בריקל,
 וועלכער הענגט איבער אַ טייכל,
 וואָס איז טיף גאָר אויסגעטריקנט.
 גייט זיך פרומין אויפן בריקל,
 שטעלט ער זיך אַ וויילע אָפעט
 לייגט אַוועק זיין פעקל דאָרטן,
 שפאַרט זיך אָן אויפן פאַרענטשע,
 קוקט אַרונטער צו דער טיפעניש,
 און פארטיפט זיך אין מחשבות.....
 ווי ער גייט די בריק אריבער,
 קומט ער אויף אַ קליינעם בערגל
 צוגעדעקט מיט „קאַקטוס“=שפע, (*)
 מוראדיקע גרויסע שטיינער,
 וועלכע זעען אויס ווי הייזער,
 וועלכע האָבן נישט קיין פענסטער,
 און דער וועג ציט זיך צווישן...
 גייט זיך פרומין דורך פאַמעלעך.

* קאַקטוס—א מין שטאַליעטיניק.

ציט דעם אָטעם און בלייבט שטיין דאן
ביי א שטיינער=קראַל* א לאנגן,
אנגעפאקט מיט לאַנג-באוואָלטע
פעטע שעפסן און מיט לעמלעך.
עטוואָס ווייטער זעט ער שטייגן,
לעבן וועלכע עס שפאצירן
אלע סאָרטן פיינע הינער,
גענו און אינדיקעס און ענטלעך.
פאלט אים איין: „מען קאָן די עופות
אינם שטעטל גוט פארקויפן,
און מען קען א סך פארדינען!“
פלוצלינג שפרינגען פון א בידל
צוויי מוזיקים הינט ארויסעט,
און באַפאלן אים מיט רוגזה
מיט א בילעריי געוואָלדן...
טראכט ער וועגן עשויס פלבים,
וועלכע זענען אונזער פאָטער
יעקבן אמאָל באַפאלן,
און געוואָלט אים באַלד צערייסן,
האָט אַוועקגעזעצט זיך יעקב
אויף דער ערד, — — זענען די פלבים
באַלד פארשטומטערהייט אנטלאָפן...

גייט ער ווייטער, זעט ער הייזער
עטלעכע געבויט צוזאַמען

* אומבאדאָכטע שטאַל.

איין הויז איז דעם באַלעבאַס,
 אין די אנדערע דאָרט לעבן
 אויפזעער פון פעלד און גאַרטן.
 און אַ היפשער שטח ווייטער
 שטייען שטרוי-הייזלעך פאַראומערט,
 אָפגעזונדערט פאַר די קאַפירס,
 וועלכע טוען אַלע אַרבעט,
 וואָס צו-שווער איז פאַר די ווייסע...
 קומט ער נאָענט צו די הייזער,
 קומען פורעס אים אנטקעגן,
 גיט מען אים געשמאַקע קאַווע,
 און מען רופט צום טיש אים עסן,
 דאַנקט ער האַרציק און ער זאָגט זיי,
 אַז ער עסט קיינמאָל קיין פלייש נישט.
 עסט נאָר אייער, מילך נאָר טרינקט ער,
 ברענגט מען אים באַלד מילך און אייער,
 און מען איז אים פיין מקרב,
 און מען קומט זיך באַלד צונויפֿעט
 מענער, ווייבער מיט די קינדער,
 מיט די קאַפירס, מיט די כלבים,
 עפנט ער דאָס פעקל ברייטלעך,
 און ער ווייזט די שיינע צירונג,
 וועלכע אַלעמען געפעלט דאָ.
 ווערט ער באַלד זייער באַשעפטיקט,
 שרייט ער אויס צו זיינע קוֹנים:
 — „הערט נאָר, דזשענטעלמען, איר גוטע,
 פאַר די צירונג קענט איר צאָלן

טאקע הארטע געלט במזומן,
אָבער פאר די הייליקע בילדער
ווייל איך האָבן דווקא עופות,
כ'האַב עס נייטיק. אַלזאָ, הערט-זשע,
פאר אַ הון גיב איך אַ הייליק בילד אייך...
כ'גיב אַ בילד פאר יעדן ענטל...
אָבער פאר אַ גאנז אַ גוטע,
גיב איך צוויי אייך מיטאַמאַל! — — —

* *
*

אָנגעליטן האָט זיך פרוּמין,
שווער געפלאָגט זיך לאַנגע יאָרן,
ביז ער איז אַ גרויסער „מערטשנט“*
דאָ אין מאַלפּנהיים געוואָרן.
האָט ער זיך זיין אייגן דרך
ווי זיין „ביזנעס“ אָנצופירן,
און ער זאָגט, אז נאָר זיין אויפפיר
האָט געבראכט אים מול-ברכה.
שבת היט ער הייליק אָפעט,
אויך די יידישע יום-טובים.
אין די דאָזיקע רוטעג רוט ער,
האלט זיין שאַפּ דאָן צוגעשלאָסן.
וונדערן זיך אַלע יידן,
ווי אַ מענטש קען זיך דערוואַגן

* „מערטשנט“— אַ גרויס-הענדלער.

זיין באשלאַסן פעסט, פארעקשנט,
 צוצושליסן „ביזנעס“ שבת,
 וועלכער איז דער טאָג דער בעסטער
 אין געשעפט פאר פיל פרנסה.
 נאָר די בורעס, וועלכע זענען
 מערסטנס רעליגיעז פאנאטיש,
 און זיי האלטן הויך די ביבל,
 וואָס זיי לייענען און שעצן,
 כאפן פרומנס אַנגאַנג אויפעט
 מיט התפעלות, און זיי רוכט זיך,
 אז ער איז דער רעכטער. גוטער
 ייד פון ביבל, פון פארצייטן...
 קוקן זיי אים אָן מיט אַכטונג,
 און זיי ווייזן אים גרויס פריינטשאפט,
 איינגעגלויבט אין אים זיי זענען,
 האלטן אים פאר ערלעך, חשוב,
 זינס אַ וואָרט איז טייער הייליק,
 און מען ליבט מיט אים צו האַנדלען,
 אים צו געבן צו פארדינען.
 שבת, יום-טוב ווארטן פרומנס
 טרייע קונדן גאַנץ געדולדיק,
 ביזן אַוונט, און ער עפנט
 אויף די שאַפּ דאַן אויף אַ וויילע,
 און ער גיט זיי, וואָס זיי דארפן.
 קומט אַ שבת פאר אַ „נאַכמאַל“*

* „נאַכמאַל“— אַ גרויסער יום-טוב אינם ערשטן זונטיק פון יעדע
 טאָג חדשים.

קומען בורעס פון די פארמס,
 פון דער מאַלפּנהיימער געגנט,
 בורעס אין די קאַראָואַנעס,
 וועגענער, אויטאָמאָבילן,
 רייטנדיק אויף וועלֶאַסיפּעדן,
 און אויך רייטנדיק אויף פּערדלֶעך,
 אום צו פּייערן אין שטעטל
 זייער יום-טוב און אין קירך גיין.
 ווערן אָנגעפּילט די גאַסן,
 און עס רוישט און קאַכט מיט לעבן.
 יום-טובֿדיק פּאַרפּוצטע פּאַרמערס,
 פּריילֶעך זיך אַרומשפּאַצירן,
 פּילן אָן די רעסטאָראַנען,
 אַלע „קעפּיס“ אָנגעפּאַקטע,
 אַלע טוען גוטע „ביזנעס“.
 פרומינס שאַפּ איז צוגעשלאָסן,
 אָבער גאַנצע מאַסן פּאַרמערס
 פּיי דעם שאַפּ אין דרויסן שטייען,
 וואַרטן דאָרטן גאַנץ געדולדיק,
 פירן פּרידערלֶעך אַ שמועס,
 און דערציילן זיך דאָרט מעשיות.
 אַנעקדאָטן, און זיי לאַכן,
 פּיז עס ענדיקט זיך דער שבת,
 און די שאַפּ דאַן עפנט פרומין,
 רינגלען זיי אים ליב אַרומעט
 מיט אַ פּריינטלֶעכן „או כאַן דאַט?“*

(* „או כאַן דאַט“—ווי גייט עס?)

מיט א האנט-דריק טריי און הארציק,
און זיי שפארן זיך אריינעט
אויף אמאל אין שאַפ, און ס'ווערט באַלד
ווי א מאַרק אזוי באשעפטיקט,
און די קאסע ווערט א פולע.

מיט די גרויסע גרינע אויגן,
פול מיט קנאה, קוקט זיך אויגוסט
בירנבוך צו פרומינס שאַפ צו,
צום הוהאַ, געברום און שפע
פון די גלעצנדיקע געשעפטן,
שטוינט און ווונדערט בירנבוך זיך,
און ער קען דאָס נישט באַגרייפן,
וואָס ביי אים איז שטיל און ליידיק
אין זיין שאַפ די פיינע, גראַמע,
ס'העלפט די זויבערקייט אים גאַרנישט,
נישט דער גלאַנץ און בלאַנק פון סחורה:
און ער שטייט זיך אַ פאַרטראַכטער,
אַנגעשפאַרט זיך אויף דער שאַפ-טיר,
הענט צונויפגעלייגט זיך ברייטלעך,
זויגט דעם רויך פון קרומער פיפקע.
זעט ער בורעס טראַגן פעקלעך,
איינגעקויפט ביי נייטן פרומין,
רופט ער צו צו זיך די בורעס,
און ער רעדט מיט זיי און פרעגט זיי:
„זאָגט מיר, פריינט, איך בעט, דערקלערט מיר,
וואָס פאַר אַ בייז האָב איך געטון אייך,

אז איר ווייכט פון מיין געשעפט גאָר — — —
 אז איר דאַרפט עפעס וואָס קויפן,
 האַרט פאַרביי מיין שאַפּ-טיר גייט איר
 און צו פרומינען נאָר קומט איר.
 האָב איך קעגן אייך געזינדיקט ?
 האָב איך אייך דען ווען געוולעהט ?
 אָדער איז דען שלעכט מיין סחורה,
 אָדער איז מיין מאָס נישט ריכטיק,
 אָדער איז מיין וואָג אַ פאַלשע ?
 כ'בעט אייך פריינטלעך, זאָגט מיר טאַקע,
 וואָס קען זיין דאָס פאַר אַ סיבה,
 וואָס איר ווילט ביי מיר נישט קויפן ? ..."
 ענטפערן אים דערויף די פורעם
 מיט אַ פרום-נאַיווער מינע,
 אַלע מיט דעם זעלבן נוסח :
 — „ווערט איז פרומין אונזער אכטונג,
 און פאַרדינט געשטיצט צו ווערן,
 ווייל ער איז אַ ייד אַ גוטער,
 און אויף זיין נאַציאָן שטאַלצירט ער,
 און האַלט הייליק שטאַרק זיין שבת,
 און זיין יום-טוב האַלט ער טייער,
 דאָס באַווייזט, ער ליבט זיין ביבל,
 און האַלט הויך זיינע פרינציפן.
 אָט אַזעלכער מוז זיין ערלעך,
 און פאַרדינט, מען זאָל אים גלויבן,
 מ'זאָל צו אים גרויס צוטרוי האָבן,
 און מען זאָל אים אונטערשטיצן.

אָבער דו, הער פֿירנבוֿיך, דו
וויסט אַליין נישט, וואָס דו ביסט גאָר,
היטסט נישט זונטיק, האָסט נישט שבת,
ס'ווייזט, אַז דו פאַראַכטעסט די ביבל,
האַסט קיין גלויבן אין דיין האַרצן,
האַסט קיין גאָט נישט, קיין פֿרינציפֿן...
האַסט נישט קיין באַשטאַנד, קיין עכטיקייט,
ווי-זשע קענסטו דאָס פאַרלאַנגען,
אַז מיר, פֿרינציפּעלע קריסטן,
זאָלן אַכטן און געטרויען
אַזא ספקותדיקן מענטשן? ..."
אַט אַזוי, טאָג איין, טאָג אויסעט,
רעדן זיי גאָר קלאָר און דייטלעך,
און זיי מיינען דאָס גאַנץ ערנסט.
און ער זעט, עס שאַרט אים טאַקע,
פֿרענט עס פֿירנבוֿיכן זייער,
און איז אויפגערגט, צערודערט,
זוכט זיך אַלץ אַ גוטע עצה,
ווי צו ראַטעווען זיין „ביזנעס“,
און פאַריינס אויך פרומינען אָפטון,
ס'זאָל אים וויי טאָן, ס'זאָל אים קרענקען...
נאָך אַ לאַנגן טראַכטן זוכן
האַט ער שוין אַ ראַט געפונען...

* *
*

אין א העלן זונטיק=מאָרגן
קלינגט דער גרויסער גלאַק דער שווערער
פון דער קירך פאַר פראַטעסטאַנטן,
וועלכער רופט זיך „קירך פון ענגלאַנד“.
ס'רייסט דער גלאַקן=קלאַנג די לופט איין,
עס פאַרהילכט, פאַרטויבט די אויערן,
ס'קלינגט מיט גבורה און נצחון —
ס'האַט געזיגט די קירך פון ענגלאַנג
איבער יידישע נשמות.
פירנבוך מיט ווייב און קינדער
זענען מיט פאַראַד דעם גרעסטן
אַפגעשמדט אַלס פראַטעסטאַנטן.

* *
*

אויפגעברויזט מיט קנאה=כעס
זענען אַלע פרומע בורעס
אויף דער עוולֵה, אויף דער חוצפה
פון פאַרדאַמטן ייִדן פירנבוך,
וואָס ער האָט זיך אויסגעקליבן
„קירך פון ענגלאַנד“ פאַר זיין שמד=קירך,
און ער האָט דערמיט פאַרשעמט זיי.
מיט דער ליבער קירך פון האַלאַנד

אָט די גרעסטע, רעפּאָרמירטע —
איר אַ פּאַטש דערלאַנגט אין פנים...
רעדן אָט מיט אים די בורעס,
געבן אַנצוהערן דייטלעך :
אים דערפאַר וועלן זיי אָפּטאָן,
און זיי וועלן גאָר אינגאַנצן
זיין געשעפט איצט באַיקאַטירן...!

* * *

*

שטאַרק מבולבֿל און צעשראַקן
איז הער בירנבויד געוואָרן,
לויפט ער באַלד אוועק צום גלח
פון דער גרויסער קירך פון האַלאַנד,
און ער מאַכט אים דאַן אַ פּאַרשטעל :
ער מיט ווייב און זיינע קינדער —
אָט די זעקס געטרייע קריסטן —
זענען צום באַשלוס געקומען,
אז זיי זאָלן זיך צעטיילן
אין די צוויי, די פיינסטע קירכן :
ער אַליין און צוויי פון זיינע
קינדער בלייבן שוין ביי איינער,
און זיין ווייב מיט נאָך צוויי קינדער
זאָלן איבערגיין צו דער צווייטער.
האַט דער „פרעדיקאַנט“ דער גוטער
אַנגענומען אָט דעם פּאַרשטעל,

און די בירנבויוך פאמיליע
איצט געהערן צו צוויי קירכן.

רופן יידן די פאמיליע
בירנבויוכס: „די משומדים“.
נאָר די גוים פון דער געגנט
האַבן נישט קיין אנדער נאָמען
פאַר די בירנבויוכס פאמיליע
ווי נאָר: „די איזראַעליטן“..

ס'איז אַ זעלטענע איראָניע:
אַלע גוים קאָנען, ווייסן
אַלע נעמען פון די יידן,
רופן יעדן ייד ביים נאָמען.
נאָר אָט דווקא די משומדים
רופט מען נאָר „איזראַעליטן“..
האָט דערפון גרויס עגמת-נפש
בירנבויוך און קאָכט מיט רוגזה:
פעט ער זיך ביי אַלע גוים,
מען זאָל רופן אים ביים נאָמען..
נאָר עס העלפן נישט קיין ווערטער,
גאָר נישטאָ דערצו קיין מיטל,
פעסט אַזוי זיך איינגעגעסן
האָט דער נאָמען ביי די קריסטן
אין די מוחות, און געבליבן
אַפגעשטעמפלט שוין אויף אייביק..
עקבערט בירנבויוכן, שטעכט עס,

ווי געברענטע נאָדלען שאַרפע
אין אַ רויער ווונד אַ בייזער...
און נאָך מער פאַרדריסט און פּלאָגט אים,
איינגעזען האָט ער דערפאַרן,
נישט געלוינט זיך אים צו שמדן,
ווייל עס האָט אים נישט געהאַלפן
צוצוציען דאָס פאַרטרויען
פון די גוים, וועלכע האָבן
אַפגעקערט פון אים, דערווייטערט — — —
און זיין ביונעס איז טאַג-טעגלעך
אַלץ געגאַנגען ערגער, ערגער.

* * *

*

אין אַ נאַכט אַ חושכדיקער
האַט אַ רויטער רויך אַ דיקער
פון דער שאַפּ פון בירנבויכן
זיך אַרויסגעשפאַרט מיט אימפעט,
ס'האַט זיך אויסגעשפּרייט גאַנץ ברייטלעך
איבער מאַלפּנהיים דער שטילער,
פּלאַצלונג האָט אַ גרויסער פייער,
רויטע בייזע שדים-צונגען
רוגזהדיק זיך דורכגעריסן
דורכן דאַך און דורך די פענסטער
מיט אַ קלאַפּעריי און טומל,
גרויסע פייערדיקע פּליגלען

האָבן שטאַרק געפאַטשט, געליאַרמט,
ס'איז ס'געשעפט פאַרברענט געוואָרן,
אַ באַרג אַש דערפון געוואָרן.
אויפגעציטערט איז דאָס שטעטל,
ס'איז אַ גרויס געלויף, גערודער,
אַנגעפאַקט זענען די גאַסן
פון די האַלב-פאַרשלאָפּענע פירגער,
מיט די אויגן אויסגעלאָצטע,
בלאַסע פנימער צעשראַקן.
שרייט אַ בור אַן עלטערער דאָרט:
— „וואָס האָט דאָ געטראָפּן, ברידער?
זאָגט מיר אויס, דערבאַרעמט זיך-זשע,
וואָס'ט פאַסירט דאָ פאַר אַן אומגליק?“
ענטפערט אים אַ בור אַ יונגער:
— „זיי נישט, פעטערל, דערשראַקן,
פעטערל, זע, בלייב באַרויקט,
ס'איז קיין ביזו נישט ... ס'איז אַ שרפה ...
דאָרט ביי די „איזראַעליטן“.
דער איזראַעליט אַליין איז
מיט זיין האָב און גוטס צוזאַמען
אין זיין שאָפּ פאַרברענט געוואָרן ...“

בערוזקט אין אַפריקאַנער יידישער צייטונג, 1932

בלאנדאשעניש

„...Let Love clasp Grief lest both be drown'd,

Let darkness keep her raven gloss :

Ah, sweeter to be drunk with loss,

To dance with Death, to beat the ground,

Than that the victor Hours should scorn,

The long result of love, and boast,

Behold the man that loved and lost,

But all he was is overworn“.

(Tennyson).

בלאָנדזשעניש

1

שטייט זיך איינזאם אויף אַ בערגל,
אינם מיטן פעלד דעם ברייטן,
אַן עקאָליפטוס=בוים אַ הויכער,
אַלס און עלנט, קוקט צום הימל.
האַט די זון אויף אים רחמנות,
וואַרפט אים צו אָפט אַ מתנה:
זונענגאַלד אַ פולן הויפן,
שיט אים אָפּ מיט ליכט=בריליאַנטן.
נאָר עס פלייבט ביי אים דער יאוש,
שאַקלט ער זיך קעגן הימל:
מיט אַ תפילה, מיט אַ קלאַג=ליד,
שטילערהייט איבער זיין עלנט...

* * *

*

אין דעם עקאָליפטוס=שאַטן
זיצט די שיינע זעלמא גאַלדין,
זייער בלאַס איר מידער פנים,
לויז די שוואַרצע האַר צעוואַרפן,

אירע גרויסע ברוינע אויגן
אומבאוועגט און ברייט געעפנט
קוקן הויך ארויף צום הימל
אין א שטילער, טיפער תפילה...

* * *

*

ווען געקומען איז דאָ זעלמא
פון איר היים, פון ווייטער זאמוט,
האַט געלויכטן דאָן איר פנים,
און די רויטע שמייכלדיקע,
ווייכע ליפן פול געוועזן
מיטן זיסטן חן פון ליבשאפט,
פריילעך, רירעוודיק באוועגלעך,
ווי אַ פייגעלע אין זומער,
שוועבט און פלאטערט פריי אַרומעט,
חדוהדיק אין גאַרטן-רחבות.
דורך די קלאַרע אויגן אירע
האַט אַרויסגעקוקט אַ ריינקייט
פון אַ צערטלעכער נשמה,
אַנגעזאָפּט מיט ליבע, ליבע.

אין דער סאַמער יוגנט אירער
האַט איר האַרציקער געליבטער
היים פאַרלאָזן, זוכן גליקן
אינם לאַנד פון זון און גאַלד-גלאַנק.

און כאַטש לאַנגע שווערע יאָרן
האַט זי אַלץ געשמאַכט, געליטן
דאָך איר פרישקייט און איר שיינקייט
איז געוואָרן אויפגעהאַלטן
דורך דערקוויקענדיקער טרייסטונג,
דורך די זיסע האַפענונגען:
אַז איר טייערער געליבטער
וועט אַהיים צו זיך זי ברענגען
אינם לאַנד פון לאַנגע זומערס,
אינם דימענט-לאַנד דעם פרייען...

*

טראַכט זי וועגן איר געליבטן,
שלום טרוימקינד, וועמען ס'האַט שוין
פון איר סאַמער צאַרטער יוגנט
אַנגעהערט איר האַרץ דאָס ריינע,
וואָס געשמאַכט און אויסגעהונגערט
האַט געצאַפלט מיט באַגערן,
מיט אַ ברענעדיקער ליבע
טריי צו אים, פאַר אים אַליין נאָר —
שפּרינגט אַרויס פאַר אירע אויגן
ס'צילד פון איר געבורט-שטעטעלע,
וויסטענאָוסקע, אין דער זאַמוט,
מיט די לאַנגע פוסטע גאַסן,
מיטן מאַרק און מיטן קלויסטער,
מיט די פינף בתי-מדרשים,

מיטן קליינעם שיינעם מיל-טייך,
און דעם וואסער-מיל דעם גראָען,
אויך די גרויסע אלטע חורבה
מיטן גאָניק דעם צעפּוילטן,
איבער וועלכן ס'איז געהאַנגען
אַ צווייט-קעפּיק גרויסער אַדלער,
און אַ קלאָרע אויפשריפט אויבן:
„וואָלאָסטנאָע אופראַוולעניע.“
ס'ציען זיך פאַר אירע אויגן
סעדער מיט די ברעטער-פאַרקנס,
איבער וועלכע ס'הענגען צווייגן,
אַנגעפיקעוועט מיט באַרנעס,
און מיט רויטע פלוימען, וועלכע
ווינקען, מ'זאָל זיי רייסן, עסן.
גערטענער באַזונט, געלאָרן
אַלערלייענע פיל גרינסן.
לאַנגע ברייטע גרינע פעלדער.
צוגעדעקט מיט היי און קלעווער,
פון צווישן וועלכע ס'האַבן
חנעוודיק אַרויסגעפינטלט
ווייסע, פּלאָע, רויטע בלימלעך
און די געלבלעכע „ראַמאַנקעס“,
און די שפּעריקע פעלדער
מיט די הויכע קאַרן-זאַנגען,
וועלכע, פּויגנדיק זיך לאַנגזאַם
דורך אַ מילדן שטילן, ווינטל,
האַבן אויסגעזען ווי וואָלן

אויף א העל-גרינלעכן ים-גוס.
 אָבער דייטלעכער און קלאָרער
 לעבט פאַר אירע אויגן אויפעט
 די לאַנגע פראַכטיקע אַלייע,
 וועלכע „הייפּיש וועג“ דאָרט רופט מען,
 ווייל דאָס פירט צום הויף פון „שררה“.
 אַלטע, הויכע, דיקע ביימער,
 צוגעדעקט מיט שיינע ווייכע
 „מאי“, אי בלאַלעכע, אי ווייסע,
 וועלכע שמעקט געשמאַק מחיה,
 ס'דרינגט דער הימליש-זיסער ריח,
 חיותדיק אַריין אין האַרצן,
 עס דערקוויקט זיך די נשמה!
 אין דער דאָזיקער אַלייע
 פלעגן וויסטענאָוסקער יידן
 נאָר אין שבת און אין יום-טוב
 ברייטלעך זיך אַרומשפּאַצירן
 און אַ סך הנאה האָבן,
 פרישע לופט און כוח שעפן
 אויף אַ גאַנצער וואָך אַ שווערער.
 נאָר די גאַנצע וואָך פון אַרבעט,
 פלעגט די ליבלעכע אַלייע
 בלייבן רויק שטיל אָן מענטשן.
 אויסער איין פאַרליבטע פּאַרל
 עפעס נאָר פון אַלטע יאָרן
 פלעגט דאָרט נאַכט-איין נאַכט-אויסעט
 אומוואַנדלען אזוי ווי שאַטנס,

און געזען האָט זיי אָפֿט זעלמא
אָט די „אייביקע פאַרליבטע“,
אומעטיקע, טריב-פאַרטראכטע.
עפעס ווי זיי וואָלטן קומען
פון חלומות-וועלט אַהינצו,
בלאָנדזשענדיק צווישן יענע
אַלטע מאַי-ביימער די דיקע... :

*

אויפן ווינקל ביים אַריינגאַנג
פונם פישפּדיקן הויף-וועג,
איז געשטאַנען ס'הויז דאָס גרויסע
פון איר שלום טרוימקינדס פּאַטער.
רייף געווען איז הירשע טרוימקינד,
ס'האַפן אין זיין גרויסן ביר-פרויו
גוט דערנערט זיך פיל נפשות.
גרויסער באַלעבאַס געוועזן,
קאַפּ פון אַלע צדקה-חברות,
דער באַליבסטער ייד ביי יידן,
און געאַכט ביי אַלע גוים.
פרום און גוט געווען איז איטל,
הירשע טרוימקינדס פרוי די ליבע.
זייערע דריי פיינע טעכטער
פּלעגן פּריילעך זינגען, שפּילן,
און פאַרהילכן מיט געלעכטער
ס'הויז, וואָס איז אַרומגערינגלט

מיט אַ גאַרטן הויכע דעמבעס.
און צוויי זין פאַרפאַלקאַמט האָבן
ס'גליק פון טאַטע-מאַמען, וועלכע
האָבן האַלט געהאַט די קינדער
ווי דאָס לעבן. נאָר דעם עלטסטן,
שלומן — נאָך מער ווי ס'לעבן!

2

און אזוי גענוי ווייס זעלמא
דעם „בראשית“ פון דעם לעבן
פון איר ליבסטן שלום טרוימקינד,
וועלכער דאָ אין לאַנד הייסט „סעמי“...
פינף יאָר אַלט איז ער געוועזן,
ווען ער איז אַריין אין חדר,
אַן אַלט-מאַדישער מלמד;
האַט אים אַלף-בית געלערנט,
און געוואָרפן אים צוקערקעס
אויפן סידור און געזאַגט אים:
— „שלומקע, מלאכים וואָרפן
צוקערלעך, כדי זאָלסט לערנען!...“
און ער האָט געלערנט פלייסיק,
אינם ערשטן זמן שוין חומש,
אויפן צווייטן שוין נביאים,
אויפן פינפטן שוין גמרא.

צייכנט אויס זיך אין העברעיש,
לערנט אויך מיט חשק ורוסיש.

פון זיין סאָמער פרייער יוגנט
איז זיין בעסטער חבר וועלדורל,
זעלמאס פרודער, אַ בן-יחיד
ביי די עלטערן די רייכע.
איסר גאַלדין, זייער פאָטער,
גרעסטער וואָלד-סוחר אין געגנט,
לאָזט זיך אויף די קינדער קאָסטן,
ס'זאָל קיין ווילטיק זיי נישט פעלן.
ביי די טייערסטע מלמדים,
אין די בעסטע קלאָסן, לערנען
וועלדורל מיט זיין חבר שלום.
אין די אָונטן פון זומער,
אין דעם קלאָרן מיל-טייך וואָסער
לויפן זיי זיך ביידע באַדן,
און זיי שווימען און זיי שטיפן,
אין די זומער-טעג די פרייע
שפילן זיי זיך אין סאָלדאָטן,
„גענעראַלן“ זענען ביידע,
און זיי קלייבן חדר-יינגלעך
אַלס סאָלדאָטן גאַנצע פאָלקן.
און זיי ביידע „קאָמאַנדירן“
און „מושטירן“ די סאָלדאָטן:
„היי, נאַלעוואָ, היי, נאַפראַוואָ!“
און אין ווונדערבאַרער אָרדענונג

איבער פעלדער און דורך וועלדער
ווייט מאַרשירן זיי, ביז ס'קומען
פון די נאָענטע קליינע דערפלעך
שקצים מיט פיל הינט און שטיינער,
און עס ווערט באַלד אַ מלחמה...
און די „העלדן“, „גענעראַלן“
מיט די „פאָלקן“, די „סאָלאַטן“
לויפן, פליען אָן אַן אָרדענונג
אָהיים צוריק אין זייער שטעטל...

ווינטער פלעגן די חברים
גליטשן זיך מיט גרויס הנאה
אויפן גלאַטן אייז פון מיל־טייך,
און פון ווייכן שניי דעם צארטן
פויען פאַלאַצן און הייזער
און באַשאַפן גרויסע מענטשן...

נאָך בר־מצווה קומען ביידע
אָן צום רב צו לערנען תלמוד,
מיט אַ ברען, מיט גרויס התמדה
ווערן זיי פאַרטיפט אין פילפול
גאַנצע טעג און אָפט נעכט לאַנגע.
ס'קוועלט דער רב און זאָגט מיט נחת,
אַז זיי זענען ווילע יינגלעך,
ס'וועט פון זיי גאָר רעכטסט אויסוואַקסן,
אויב זיי וועלן זיך נאָר האַלטן
אַנצוגיין אין גוטן דרך.

נאָר זיי זענען נישט געגאנגען
אין דעם דרך... שוין צו זעכצן
די גמרא אוועקגעוואָרפן,
און פארטיפט זיך מיט אַ חשק
וועלטלעך, וויסנשאפט צו לערנען,
טאָג און נאכט אָן סוף געלייענט.
און הי צוויי חברימס הערצער
ווערן אָנגעפילט מיט פייער
פונם אידעאל צו קעמפן
פאַר באַפריינג פון דער מענטשהייט,
פאַר גערעכטיקייט און אמת,
פאַר דער גרויסער רעוואָלוציע.

אין באַראָזשעוון געדיכטן,
ווייסן וואָלד, נישט ווייט פון שטעטל,
פייערדיק רעדט סעמי טרוימקינד,
יעדעס וואָרט—אַ פלאַם אַ העלער,
מיט אַ האַרציק טיפן ערנסט
אַלעמען צום קאַמף פריי רופט ער.
ס'קאָכט מיט טרוימקינדן דאָס שטעטל,
מ'רעדט פון אים אין בית-המדרש,
און מען רעדט פון אים אין מאַרק-פלאַץ.
כאַפט זיך אָפּט אַריין אין שטעטלעך,
טראַגט אַריין אַהין, פאַרשפרייט דאָרט
וויסנשאפט און רעוואָלוציע.
ס'ווערט געוואָר פון אים דער פריסטאָוו,
און באַטראַכט אים אַלס „געפערלעך“.

נאַכצושפירן אָט דעם „מזיק“ —
זאָגט ער שטרענג אָן זיין „אוראָדניק“,
וועלכער דעם באַפעל נעמט אָנעט
מיט פאַרבאָרגענער פאַראַכטונג,
ווייל ער טראָגט גאָר אויך אַ שנאה
צו דער הערשאַפט ביז און בלוטיק,
און האָט פיינט דעם גראָבן „פריסטאָר“
מיט זיין כאַמישער באַנעמונג.
פריינטלט ער מיט טרוימקינדן זיך,
וואַרנט אים, ווען זיך צו היטן
פון די פאַליציישע אויגן,
און דערציילט פאַרבאָרגענע טודות
וועגן קאַנצעלאַריע-רשעות,
און די גזלות פון „נאַטשאַלטוואָ“,
וועלכע זענען אָפטע טעמעס
פאַר די לאַנגע פראַקלאַמאַציעס,
וועלכע טרוימקינד גוט פאַרפאַסט זיי
אין אַ קלוגן סטיל געלונגען.

ס'לעבן זעלמאַן אין מחשבה
אַלע פרטים, וועלכע האָבן
צו איר טרוימקינדן אַ שייכות
פון דעם „אַנהויב“, ווען זי איז נאָך
אונטער אויפזיכט פון איר מאַמען,
תמיד אין דער שול פאַרנומען,
„אים“ פלעגט זי נאָר עפעס אייליק,
לייכט, פאַרביילויפיק באַמערקן

מיט א „זדראווסטוויטע“ א שטיילן.
 אט שווימט אויף איר אויפן זינען
 א פאסירונג, וועלכע רירט זי:
 טרוימקינד מיט איר ברודער זענען
 אינם עס-צימער געשטאנען,
 און געשושקעט עפעס סודות...
 זי פון שול איז אָנגעקומען,
 בעקלעך פונם פראָסט גערויטלט,
 און פון לויפן אזוי מידלעך,
 גיך די טיר האָט זי געעפנט,
 אויסרופנדיק פריילעך: „מאמע!“
 שטיפנדיק לויפט איר אנטקעגן
 טרוימקינד, שרייט מיט פרויען-שטימע:
 „יע, מיין קינד, וואָס וועסטו זאָגן?“
 כאַפט אריין איר אין די אַרעמס,
 און צעקושט די רויטע בעקלעך,
 און זי ראַנגלט זיך און רייסט זיך
 פון די פעסטע אַרעמס זיינע.
 די חברים לאַכן הייליך.

אַלס אַ ווונדער-קינד באַטראַכט מען
 זעלמאַן מיטן קלאַרן פנים.
 מיט איר פריילעכקייט און פרייקייט,
 מיט איר שכלדיקן רעדן,
 מיטן איבערפלוס פון גוטסקייט
 אין די שמייכלדיקע קלוגע,
 לעבהאַפטיקע, ברוינע אויגן

אינם זוניקן געלעכטער,
וועלכער שיינט אויף ס'פיינע מיילכל,
וואָס ווערט אָפּגעקושט נישט=זעלטן
פון איר טרוימקינדס ווייכע ליפן,
און עס איז איר יונג הערצל
איבערגעגעבן אים, איר חבר.
ס'קלאַפט דאָס האַרץ איר, הויבט זיך לוסטיק,
ווען זי, אָנקוקנדיק, רעדט ער.
נעמט ער צערטלעך אָן ביי דער האַנט איר,
רוישט איר קאַכיק בלוט דאָס יונגע...
ווען זי וואָלט זיך נאָר נישט שעמען.
וואָלט זי האַלזן אים, האַליובן,
קיינמאָל נישט אוועקצולאָזן,
ביז זיי וואָלטן ביידע ווערן
אינאיינעם צונויפגעוואַקסן...
וואָלט זי איינגראָבן איר פנים
טיף אין ברוסט אים און דערציילן
פון חלומות אירע זיסע,
וואָס נאַכט=איין, נאַכט=אויס אַלץ זעט זי...:

נאָך אַ בילדל פון איר יוגנט:
ווי צוויי קליינע חדר=קינדער,
האַלטנדיק זיך פאַר די הענט דאָן,
אויף אַ שמאַלן ווייסן שטעגל,
צווישן גערשטן=פעלדער לויפן
ביידע לאַכנדיק און פריילעך,
ס'לויכט און שטראַלט אַרויס די יוגנט

פון די פנימער די צארטע.
ס'דוכט זיך זיי: די זון צעלאכט זיך,
פריילעך טאנצט זי אינם הימל,
רופט צו זיי פון בלאָער ווייטקייט
מיט אַ קול, וואָס נאָר זיי הערן:
„הוליעט, קינדער, פרייט זיך, ליבט זיך!
ס'לאַכט און רופט זיי פון דער ווייטנס
דער געדיכטער וואַלד, דער אַלטער,
אויפן הויכן באַרג דעם גרינעם.

שיטער איז דעם וואַלדס אַריינגאַנג,
קורצע, דינע, יונגע ביימלעך
און אַ סך צו ווייטע בלעטער
געבליבן נאָך פון פאַראַיאָרן,
גאַנץ פאַרוועלקט און אויסגעטריקנט...
און פון צווישן אָט די בלעטער
רייסן זיך אַרויס, פול לעבן.
פרישע, גרינע, פרייטע בלעטער,
„שטשאַוול“, „פויקן“ זויערלעכע.
און וואָס העכער מ'גייט אַרויפּעט
אויף דעם וואַלד-באַרג, און וואָס טיפּער,
אַלץ געדיכטער ווערן ביימער,
ביז מען ווערט גאַנץ טיף פאַרשלאָנגען
אין דעם ריזן-ביימער-שפע.
דאָרטן ווערט די שטאַט פאַרגעסן,
גאָר אַן אנדער חשוב לעבן
ווידמעט זיך אין וואַלד אין פרייען!

זיסע קילקייט, לאַפּונג-ריחות
 פילן אָן די לופט די פרישע,
 אַנגעזאפט מיט סודות-שטימונג,
 מיט געהילך פון צווישטשערייען
 מיט די שענסטע זינגערייען
 פון פיל סאַרטן וואָלד-פייגעלעך.
 מילדלעך בלאַנדזשען דאַרטן ביידע,
 און זיי ווערן אַלץ וואָס ווייטער
 מער פאַרפלאַנטערט אין די ביימער,
 ביז זיי קומען צו אַ הויכן
 באַרג, אויף וועלכן אויבן שטייט זיך
 אַ הילך=שטיבל אַ קיילעכדיקס.
 אויף פיל טרעפּ דאָס פאַרל קלעטערט,
 ביז זיי ס'הילך=שטיבל דערגרייכן,
 זינגען זיך פאַנאַנדער ביידע,
 און ס'קלינגט אָפּ גאַנץ הויך, ס'צעגיסט זיך
 אין די שרייענדיקסטע עכאַס.
 פּלוצלונג שרייט אַרויס דאָן טרוימקינד:
 „אוי, ווי האַלט איך האַב דיך, זעלמאַ!“
 און דורך אַלע אַמענע פענסטער
 הויך, ביים הילך=שטיבלישן דעכל
 טראָגן זיך אַריין מיט ליאַרם
 העכסטע לופט-רייסיקע עכאַס:
 „אוי, ווי האַלט איך האַב דיך, זעלמאַ!“

3

יענע ווונדערבארע יאָרן
פון ראַמאָנס און יוגנט-גליקן
לויפן גיך, ווערן פאַרשוונדן.

הירשע טרוימקינד איז בדלות,
אָן אַ שטיקל ברויט געבליבן,
דורך דעם ביזן גראַף שוויניטשקין,
וועלכער האָט אַ גרויסן חשק
צו דעם יידנס פיינעם ביר-ברוין.

צוויי-דריי יאָר איז אָנגעגאַנגען
אַ פראַצעס אזוי פאַרביסן,
טענות האָט דער גראַף אַ פולע,
פעסט באַגרינדעט אויף באַווייזן,
אז געפויט איז גאָר דער ביר-ברוין
אויפן פלאַץ פון גראַף שוויניטשקי.
נאַטאַריסעס און אַדוואַקאַטן
האַבן טרוימקינדס פלוט געזויגן,
די ריכטער מיטן גראַפס חברים,
שפילן גאַנצע טעג אין קאָרטן,
און מען באַדט זיך אין שאַמפאַניער.

הירשע טרוימקינד האָט פאַרלאָרן
און פון האַרץ-ווייטיק געשטאַרבן.

אַרעם, עלנט און פאַרטרויערט
איז געבליבן דאָן סעם טרוימקינד,
און פאַרדאָגהט וועגן תכלית.
איסר גאַלדין האָט געעצהט
טרוימקינדן זיין גליק צו זוכן
ווייט אין אַפריקע, דער רייכער,
אין דער גאַלדענער מדינה,
ווי עס לעבט אַ פריינט פון גאַלדין
מיטן נאָמען מאַקס רומפּאָוסקי.
מאַלפּנהיים דאָס שטעטלס נאָמען.

*

אַפגעזעגנט האָט זיך טרוימקינד
מיט דער ליבער טרייער מאָמען,
מיט די פעלדער און די וועלדער,
אינם טייכל פונם שטעטל,
וועלכע זענען ענג פאַרבינדן
מיט זיין יוגנט, מיט זיין לעבן,
שווער און ביטער איז געוועזן
אַט די דאָזיקע צעשיידונג!

אַבער שיידן זיך מיט זעלמאַן
איז געווען צו שרעקלעך,
ס'וואָלט געוויס געווען פאַר אים לייכטער
פונם לעבן זיך צו שיידן!

*

ווען זיי האָבן זיך געזעגנט
איז אַ ווינטער-נאַכט געוועזן,
שטיל און קלאַר, און קאַלט און ליכטיק,
ס'האַט דער פּראָסט גאַנץ שטאַלץ געוועלטיקט,
פייגעלעך זענען פון ביימער
אַראָפּגעפּאַלן, שטייף, פאַרפּראָרן.
ווייס ווי מילך די ערד, אינגאַנצן
צוגעדעקט מיט שניי מיט צאַרטן,
וועלכע, אין דער גרויסער שפע
פון לבנה-ליכט די קלאַרע,
אויסגעזען האָט נאָך מער צאַרטער,
און פאַרווייסט די רופּט, באַלויכטן.
אונטער ביידנס טריט די האַרטע
קנאַקט דער שניי-גלאַנץ זיך פאַנאַנדער.
שווייגנדיק און פעסט געאַרמט,
ביידע ווי צונויפגעשמאַלצן,
גייען זיי אין שטילער קלאַרקייט,
אַן אַ סוף געקושט, געהאַלזט זיך,
ווי אַ זיגל צוגעדריקט איז
ס'מיידל'ס יוגנטפולער בוזעם
צו זיין ברוסט דעם קלאַפּנדיקן.
ביידנס ליפּן זיך צוזאַמען
איינגעגעסן, ווי באַשלאָסן
טיף אין זיך גאַר איינצוזויגן

דורשטיק איינער פונם צווייטנס
לעבנס-אַטעם-זאָפּט אויף אייביק.

... און אויף מאָרגן זיצט שוין טרוימקינד
אין ראַכמילקע פּורמאַנס שליטן,
איינגעדעקט מיט שעפּס-פעלץ-קאַלדרעס,
אומעטיק אזוי דערשלאָגן,
פאַרטיק שוין אוועקצופאַרן.

אויף איר הויז-גאַניק דעם קליינעם
שטייט זי מיט פאַרוויינטע אויגן,
נאָך אַ לאַנגער נאַכט פון טרערן,
ווייל זיך אָפהאַלטן פון וויינען,
קערט זי אָפּ די אָנגעטרערטע
אויגן, פאַלן אירע בליקן
צו דעם קליינעם טויבן-נעסטל
אינם אָפּדאַך פונם גאַניק,
קומט פון נעסט אַרויס אַ טייבל,
גאַלדיק גרינלעך איז זיין קעפל,
גאַלדיק-בלויילעך זיינע פליגלען,
שטייט אין נעסט-טירל צעשראַקן,
פאַרזיכטיק און שטיל באַקוקט עס
אַלץ ארום און הויבט די פליגלען,
לאַזט זיך מיטאַמאַל אוועק,
און פאַרפלייט, העט ווייט פאַרפלייט עס ---

... אַט דערלאַנגט ראַכמילקע פּורמאַן
זיינע פערד אַ שמיץ אַ לייכטן,

און אַט טראַגט זיך שוין דער שליטן,
ס'צײט און גליטשט זיך ווייטער, ווייטער,
ס'איז שוין ווייט אַראָפּ פון בערגל — — —
אַט אינגאַנצן שוין פאַרשוונדן!

און אַ גרויסן בריוו האָט ער איר
פון דער פּאַרט=שטאַט אַנגעשריבן,
פול מיט צערטלעכקייט און ליבע
איז דער זיסער בריוו געוועזן,
זיינע בענקעניש=פאַרלאַנגען
אויסגעגאַסן אין די ריינע,
פיינע קלאַרע פערל=ווערטער,
וועלכע זײַט געקושט אָן אויפהער...
ס'לעבט די שילדערונג פון וועג דאָרט —
ווי פון גאָט פאַרלאַזן שטייט ער
שטילערהייט אין באַן ביים פענסטער,
קוקט אַרויס מיט שטאַרע אויגן,
זעט ער ווייסע פעלדער, וועלדער,
שטום און וויסט און שטייף פאַרפראָרן...
וויסט און פּוסט איז אים אין האַרצן.
כליפּעט קינדיש זיך פאַנאַנדער,
און ער וויל פון גרויס פאַרלאַנגען
ס'אייגן פלייש פון זיך צערייסן.
אַזא בענקעניש=יסורים
האַט ער קיינמאַל נישט באַגריפן!

*

און אין בריוו פון ים איר שרייבט ער :
ס'קאכט און רוישט דער ים, ער רוט נישט,
אזוי איז אויך מיין הארץ צעשטורעמט
פון מיין ליבע, וואָס פאַרשטאַרקט זיך,
ווי עס שפיגלט זיך דער הימל
אין די מוראדיקע כוואַליעס,
און ס'פאַרענדערט זיך נישט אייביק,
אַט אזוי, מיין פיל געליבטע,
וועט דיין אַנפליק אין נשמה
טיף אין מיר זיך אייביק שפיגלען!
לעבסט אין מיר, מיין זיסע זעלמא!
איינגעוועבט און אינגעפלאַכטן
אין מיין זייל איז מיר דיין נפש.
ביסט מיר שוועסטער, ביסט מיר מאַמע,
ביסט מיר טייער, קינד און ליבלינג,
האַרציקסטע געליבטע מינע!
אַלע טייערע געפילן,
אַלע צערטלעכסטע מחשבות,
זעלמא, דיר געהערן אייביק! —

* * *

פון אפריקע זיין בריוו דער ערשטער
האַט איר ממש ווי פאַרשיכורט,

מיט דער ווארעמסטער ראָמאַנטיק,
מיט דער בלומען-שפראַך פון ליבשאַפט,
מיט דער הייסער צוגעטאָנקייט.
נישט קיין פריוו איז דאָס געוועזן
נאָר אַ האַרציקע פאַעמע
פון אַ דיכטער, וואָס פאַרחלשט,
און פאַרשמאַכט ליגט ער, צאַפֿלט
פיי די פיס פון זיין געליבטע...
און דערצו האָט ער באַשריבן
אַלע זעונגען און טאַטן
פון זיין וואַגלונגס-וועג דעם לאַנגן.
ברייטלעך האָט ער אָפגעשילדערט
די דריי טעג פון גרויס סכנה
פון זיין ים-רייזע די שווערע
פאַר זיין אָנקומען צו קייפטאָן:
שוואַרצע נעפֿל אויפן הימל,
רוישעדיקע פייזע כוואַליעס
ווי די בערג די הויכע ווייסע,
איבער וועלכע ס'האָט דאָס שיף זיך
אַלץ געוויגט, געדרייט, געפויגן
ווי אַ קליינער גרינגער מולטער,
הויך און לייכט זיך אויפגעהויבן
נידעריק אַראָפגעפאלן...
אַלע פאַסאָזשירן האָבן
אָנגעטאַן זיך רעטונגס-גאַרטלען,
און די רעטונגס-שיפלעך זענען
פאַרטיק אָנגעגרייט געשטאַנען...

— „זיי געזונט, מיין טרייע זעלמא!“ —
האָט ער אין דער שטיל געמורמלט —
אפשר איז עס טאָקע בעסער,
ס'זאָל זיך ענדיקן דאָס לעבן
אין די סאַמע ריינלעכקייטן
פון דער צאַרטער פיינער יוגנט,
ווען גאַנץ זויבער איז ס'געוויסן...
און דאָס האַרץ איז טריי און ערלעך,
אַנגעפילט מיט לויטער-קלאָאַרסטע
אומשוולד-הייליקסטע געדאַנקען,
און מיט זוניק הייסער ליבע!“ — —

4

עטלעכע ליכט-פולע זומערס,
עטלעכע צאַרט-ווייסע ווינטערס
זענען, ווי אויף זיידענע פליגלען,
פאַרבייגעפלוין פאַרביי זעלמאַן.
וועלכע האָט געזען זיך שוועבן
אין ראָמאַן-חלומות-וועלטן,
אויסגעוועבט פון פייער-שטראַלן,
וועלכע האַלטן פעסט פאַרייניקט
די צעשיידטע צוויי נשמות.
און געשטילט האָט זי איר בענקשאַפט,
און אַ טרייסט האָט זי געפונען
מיט איר לערנען פיל און פלייסיק,

און מיט טרוימקינדס אָפּטע בריוו־לעך,
וועלכע זי האָט ביי זיך געהאַלטן
נאָענט צו איר האַרץ, אין פּוּזעם,
און דורך טעג און נעכט געלייענט,
יעדעס וואָרט פאַרהייליקט פשוט.

אָפּער נאָכדעם אָנגעהויבן
זעלטענער די בריוו צו קומען,
און וואָס ווייטער אַ סך קירצער,
יעדעס בריוו־ל דורכגעדרונגען
מיט אַן אומעט, מיט אַ צער
פון אַנטוישונג, פון חרטה,
פון אַ מוט אַזוי געפאַלן,
און פון שרעקלעך שווערער אַרבעט,
פון פאַרביטערטקייט און שנאה
צו באַדינגונגען פון סביבה,
וועלכע האַמעטנע פאַרגרעבט אַזו,
אַן אַ פּונק פון אידעאַלן ...

און די קליינע אָפּגעהאַקטע
בריוועלעך האָבן אַנטהאַלטן
האַרץ=שניידיקע „איכה“=לידלעך,
וועגן איידלסטע געפילן,
וועלכע ווערן אויסגעלאָשן
און דערשטיקט גאַר אַן רחמנות
דורך אַכזריותדיקן לעבן ...

* * *

יאָרן צוועלף זענען פאַרלאָפן.
איבער זעלמאַן זענען שווערע
פיל פאַסירונגען אַריבער,
אירע עלטערן די גוטע
האַט דער טויט אוועקגערויבט שוין.
עלנט, איינזאַם אין איר וועלט
שטראַמט איר לעבן אין דער שטילן,
אין אַ קינדער-שולישער ספּערע,
ווי אַלס לערערין אַ טרייע
איז באַליבט זי ביי די קינדער,
פון דער ליבשאַפט ציט זי נחת
און בכבודיק לעבן.
נאָר וואָס איז דאָס גאַנצע לעבן
אַן איר טרוימקינד, איר ראַמאַן-פּרינץ ?
וואָס איז איר די וועלט די גאַנצע
אַן איר ליבסטן, וועמען אַלע
פּוחות אָפּגעגעבן האָט זי ? ...

*

און זי האָט פעסט ביי זיך באַשלאָסן:
צו איר אַלערליבסטן קומען.
און זי איז אַהערגעקומען.
און געפונען האָט זי אים גאָר

א פארעלטערט=אויסגעקרענקטן,
 שוואך געוואָרן זיינע קלאָרע,
 לויסטיקע און קלוגע אויגן,
 רויטלעך און פארטיפט פארזונקען
 אין דעם געלב=געוואָרענעם פנים,
 וועלכעס האָט געקראָגן מאַדנע
 ברייטע טונקל=ברוינע קנייטשן.
 יע, פארענדערט, שטארק פארענדערט,
 עפעס גאַרנישט צו דערקענען.
 וווּ איז עס זיין גלייכער רוקן?
 איינגעבויגן איז ער איצטער.
 פון די שוואַרצע האָר געקרויזטע
 זענען שפורן נאָר געבליבן
 ביי די קאָפּ=זייטן די הויכע,
 כאַטש ער איז אַ יונגערמאַן נאָך,
 פינף און דרייסיק יאָר אינגאַנצן,
 ליגט אויף זיין פאַרזאָרגטן פנים
 עפעס אַלטקייט, עפעס פוילקייט,
 גאַר אַן מוט, און אַפגעלאָזן,
 ווי פאַרמאַטערט, נישט דערשלאָפן,
 נישט קיין שפור, גאַרנישט קיין צייכן
 פון ראַמאַנטישן „אַמאָל“, וואָס
 פויל געווען מיט אידעאלן,
 פויל מחשבות פייער=פלאַמיק
 פון דער שטורעמדיקער יוגנט...

מיט די גרויסע פייכטע אויגן
 האָט זי אים אַ צייט אַ לאַנגע
 גוט באַטראַכט, שטודירט מיט שכל,
 און עס האָט איר האַרץ באַוועגט זיך,
 און פאַרגאַנגען פון יסורים.
 און געזוכט, געפאַרשט האָט זי אַלץ:
 וווּ איז עס אַהינגעקומען
 אָט זיין גייסטרייכקייט, זיין קלאַרקייט?
 ווי אזוי האָט ער געקענט עס
 שלום מאַכן מיטן לעבן,
 אַנצונעמען אָט דעם דרך
 פון אַ קרעמערל אַ קליינעם,
 אַפצוגעבן זיך אינגאַנצן
 מיט דער שאַכער-מאַכער-סביבת,
 נישט צו קעמפן מיט ענערגיע,
 זיך אַרויסצורייסן מוטיק
 פון דעם קרעמערישן זומפל.
 וועלכע האָט זיין יוגנט-פרישקייט.
 זאַפטיקייט פון הערלעכקייטן
 אויסגעטריקנט, אים פאַרעלטערט,
 און אויף אים אַרויפגעוואָרפן
 טריבע קאַלטלעכקייט, אַפאַטיע...
 ווי עס קרענקט איר אַנצוקוקן,
 ווען ער קומט אַהיים פון „שאַפקע“

אָנגעהאַרעוועט, פאַרמאַטערט,
איינגעשמוצט פון מעל און איילן,
זעצט זיך, שווייגנדיק, צום טישל,
און באווייזט קוים אָפּצוועסן,
פאַלט ער שטילערהייט אַנידער
אויף אַ שטול און ווערט אַנטשלאָפּן,
ווי דער שלאָף וואָלט אַלץ פאַרענדיקט,
אַלץ וואָס האָט גאָך עקזיסטירט ווען
גאַנץ פאַרניכטעט שוין אויף אייביק...

... און עס איז איר גוט געלונגען
צו דערגיין צום גרונט פון ענין.
אַלץ וואָס איז געווען פאַרבאָרגן,
איז איר אויפגעקלערט געוואָרן.

אין אַ פיינעם פרייען זונטיק
זענען זיי אַרויס שפּאַצירן,
אויפן געלבן וועג דעם פרייטן
זענען זיי גאַנץ ווייט געגאַנגען,
און זי האָט געמאַכט אים רעדן
מיט איר קלוגן בליק דעם טיפן,
מיט די טרערן אין די אויגן,
מיט איר מילדער ווייכער שטימע,
וועלכע האָט צוגלייך געקלונגען
אי פקשהדיק, פול יאָמער,
אי שטרענג-שטראָפנדיק מיט האַרטקייט...
ס'האָט זיך אים דאָס מויל געעפנט —

און ער רעדט, דערציילט אָן אויפהער
מיט אַ ציטערדיקער שטימע,
מיט אַראָפּגעלאָזענע אויגן...

5

..: ס'לעבן זיינס פאַר אלע יאָרן
פון זיין אַנקומען אַהערצו
איז געוועזן שווער און ביטער.
וואָס ער האָט זיך אויסגעליטן,
קענען ווערטער גאַרנישט מאַלן!
ס'הייבט זיך אָן זיין פיין און ליידן
ביי זיין באַלעבאַס לומפּאַווסקי.

אומגעפער אַ פינף און פופציק
איז דעם מאַקס לומפּאַווסקי עלטער:
אַ ברייטביינערדיקער נפש,
גאוועדיק זיין קאַפּ געהויבן,
מיט אַן אַנגעפייזטע מינע,
מיט אַ פּוריע פעסט און זיכער,
אַט אַזוי ווי ס'וואָלט די גאַנצע
גרויסע וועלט אים אַנגעהערן.
קוקט מיט אויסגעלאָצטע גראָע
אויגן, ווי פון גלאָז געמאַכטע.
רעדט מיט האַרטער גראָבער שטימע.
שווערע אויסגעשטעלטע ליפּן
הענגען האַמעטנע אַרונטער,

יאָגנדיק זיך צו דערגרייכן
 ביז זיין פעטער גראָבער מאַרדע.
 נאָר אינגאַנצן אומגעלומפערט
 איז זיין לאַנגער נאָז דער גראָבער,
 וועלכער איז די גוטע סיבה
 פון זיין ווערן אָנגערופן :
 „מיסטער נאָז“. און אַלע ווייסן :
 גלענצנדיקע געשעפטן טוט ער.
 וויצלט מען זיך אינם שטעטל :
 — „ס'איז קיין ווונדער נישט אַוודאי,
 וואָס ער טוט אַזויפיל „ביזנעס“—
 ווייל זיין נאָז איז אַ געזונטער,
 אַקערט ער דערמיט פסדר,
 און ער קאָן דאָך לייכט דערשמעקן
 גוטע קונדן, גוטע ביזנעס! ...
 און דערפאַר פאַרשאַפט אים צער
 אָט דער ריזן-גליד אין פנים,
 וועלכער איז אַ גרונט גענוג אויף
 אָפּשפּאַטונג, קאַטאַוויס טרייבן,
 און אויך וויילע נאָר דורכדעם גאָר
 קאָן מען אים אַלס ייד דערקענען ...
 איבער דרייסיק יאָר אין לאַנד שוין,
 אַפּריקאַניזירט געוואָרן,
 האָט אַפילו נישט קיין סימן
 פון אַ יידיש אויסזען עפעס,
 רעדט אַן עכט פאַרגרעפטן „האַלאַנדס“,

פירט זיך מעשה „בור“ אינגאנצן.
מיט די יידן פונם שטעטל
האָט ער אַלץ געהאַט סכסוכים,
האַסט ער גיפטיק זיי, פאַרשוואַרצט זיי
פאַר די גווישע חברים,
וואָס פאַר בוזעם-פריינט זיי האַלט ער,
שילט מיט קללות, און ער זאָגט אָפט:
— „כ'זאָג, אייך, אָפן, כאַטש די יידן
זענען מיינע אייגענע ברידער,
אַבער ס'קומט זיי, וואָס מען שלאָגט זיי,
איז מען מאַכט אויף זיי פאַגראַמען!“ —
נאָר דאָס שטערט אים נישט צו קומען
אָפט אין מאַנכע יידישע הייזער
אום אַ „פויקער“ דאָרט צו שפילן,
און צו זיך אין הויז צו לאָדן
גוטע יידישע קאָרטן-שפילער,
און, פאַרטיפט אין שפיל, פאַרגעסט ער
אי זיין שנאה, אי נקמה,
און משונה-פריילעך שרייט ער:
— „גיב אונז עפעס, בעלאַ, גיכער,
גיב צום טיש אינז עסן, טרינקען!“
און דאָס בלאַנדע מיידל בעלאַ
גלייך דערלאָנגט דאָרט וויין און בראַנפן,
קוכן און פיל סאַרטן פרוכטן.

*

בעלֵא איז זיין עלטסטע טאָכטער
פון זיין ווייב, די גויע מאַרטאָ.
פערצן יאָר האָט ער מיט מאַרטאָן
אָפגעלעבט זיך גוט, צופרידן.
האָלט געהאָט האָט ער זי זייער,
די געזונטע גרויסע גויע
מיט דעם רונדן ווייסן פנים
מיט דעם חוצפהדיקן נעזל,
בריטלעך און אַרויף פאַריסן.
א שיינעם זון און אויך צוויי טעכטער
האָבן זיי געהאָט, און ס'האָט זיך
אים געדאַכט, אז טריי איז מאַרטאָ.
אַבער זי האָט האָלט געהאָט נאָר
ס'רייכטום זיינס און זיין לוקסוס,
וואָס ער האָט איר אַלץ געגעבן
און ס'באַקוועמע הויז דאָס גרויסע.
און דערוויסט האָט ער זיך ענדלעך,
אז זיין בוכהאַלטער טאָם דזעפרי
איז אינטיים מיט איר געוועזן,
זי 'ט זיך דזעפרין איבערגעגעבן.
ווען לומפאָווסקי האָט מיט פעס
שטאַרק געשריען, זי געזידלט
פאַר איר פאַלשקייט, אומפאַרשעמטקייט,
האָט זי פריי און קורץ געענטפערט:

„ייד, דו בלוטיקער, נישט קאך זיך,
כ'גיי אוועק פון דיר צו דזעפרין!“
און זי האָט טאַקע געטאָן עס,
מיטגענומען אויך די קינדער.
נאָר די דרייצניאַריקע בעלאַ —
ס'הייסט די עלטסטע טאַכטער זייערע,
האָט זיך איינגעשפּאַרט, אַז דווקא
ווייל זי מיטן פּאָטער בלייבן,
ווייל ער איז איר ליב ווי ס'לעבן,
און זי וועט אים נישט פאַרלאָזן.

אין דער „שאַפּ“ דער קאַלאַסאַלער
פונם מיסטער מאַקס לומפּאַווסקי
אַרבעט טרוימקינד. צוגעפונדן
האָט דער האַרטער באַלעפּאַס אים
מיט געזעצלעך-פעסטע תּנאים,
אים אַ לאַנגע צייט צו דינען.
— „אַנדערש לוינט מיר נישט דער עסק“ —
זאָגט לומפּאַווסקי, קרימענדיק זיך —
„ווייל די ערשטע יאָרן ביסטו
נאָך אַ גרינע, רויע חיה,
שטוב, אָן שפּראַך און אָן מאַנירן,
איינגעווינט מיט זאַמוט-זיטן,
וועלכע זענען מיר דערווידער
מיט דער עקלהאַפטער ווילדקייט...“

איך מוז לערנען דײך נאָך „ביזנעס“,
 דאַרפסט דאָך ערשט נאָך פּאַקן, מאָזלען,
 ביז דו וועסט פאַרשטאַנד געווינען,
 ווי מען דאַרף אַ בור באַגענגען,
 ווי מען דאַרף אים העפּלעך גריסן,
 און דאָס מויל אַזוי צו עפענען,
 אַז עס זאָל דעם בור געפּלען.
 דאַרפסט זיך לערנען ווי צו פּאַקן
 אין די פּאַליצעס די סחורות,
 און אויך ווי דאָס צו דערלאַנגען,
 און צו ווייזן דאָס די קונדן.
 בריהדיק, געשיקט און קונציק.
 און דערנאָכדעם, אַז איך האָב דײך
 אַלס אַ רעכטן מענטש געמאַכט שוין,
 און געבראַכט דײך אויף אַ דרך,
 האָסט געכאַפט דעם שניט פון מיינע
 גיינג אין דער קאַמערן-הצלחה,
 קאָן דאָך טרעפן גיסט אַ בריקע גאָר
 אין דער דאַנעטשע, און גייסט דאָן
 אפשר אַרבעטן ביי נייע
 באַלעבאַטיים. יע, דעריבער
 בינד איך דײך אויף יאָרן לאַנגע,
 כּוּזאַל נאָך עפעס כאַטש געניסן
 פון דיין אַרבעט אַלס אַן עכטער
 אויסגעלערנטער געשעפטס-מאַן. — — —
 אָנגענומען אַלע תּנאים.
 האָט באַלד טרוימקינד זיך אינגאַנצן

אין געשעפט אריינגעוואָרפֿן.
זיין קאָמערצישע התחלה
איז באַשטאַנען אין די שווערסטע,
האַרטע, גראָבע, שוואַרצע אַרבעט,
וואָס ער האָט דערפֿון אין לעבן
קיינמאָל נישט געהאַט אַן אַנונג:
רייניקן דעם שטויב דעם דיקן,
און דעם שמוץ פֿון אונטער טאָמביינק,
וואָס עס האָט זיך אָנגעקליבן
דאָרטן דורך אַ צענדליק יאָרן;
הויבן שווערע קאַסטנס סחורה,
און צו פֿאַקן וואָל און פעלן
אין דעם שטיקנדיקן „פעל-סטאַר“,
שלינגענדיק דעם ווערגעדיקן
עיפּוש-ריח פֿון די אַלטע,
האַלב-פֿאַרפּוילטע שלעכטע פעלן.
איצט ערשט הויבט-אָן טרוימקינד ריכטיק
צו פֿאַרשטיין די שווערע לאַגע
פֿון אַן עכטן פֿראַלעטאַריער,
וועלכער האַרט עקספּלאַטירט ווערט
דורך קאַפיטאַליסטן גראָבע.

איינגעחושכט, אויסגעמאַטערט,
ציט ער זייער שווער דעם אָטעם,
אַנשפֿאַרנדיק צו דער וואַנט זיך,
מיטן רוקן אָנגעווייטיקט,
ווישנדיק דעם שווייס פֿון שטערן

אַרונטערשלינגענדיק די טרערן ———
 דאָך, ער טרייסט זיך: אָט די שווערקייט
 איז נאָר איצט אין אָנהויב, אָבער
 שפעטער=צו וועט ווערן בעסער.
 — „איך וועל טראָגן, איך וועל ליידן,
 מיט געדולד וועל איך נאָך וואַרטן,
 ביז איך וועל זיך נאָר דערווערבן
 אַלע נויטיקע ידיעות
 און דערפאַרונגען אין „פיזנעס“...
 „פיזנעס“! ווי דאָס וואָרט אים עקלט!
 אָ, ווי שטאַרק ער האַסט דעם האַנדל!
 ס'האַווען און דאָס נאָכיאָגן זיך
 נאָך די פּוסטע ספּעקולאַציעס,
 ס'איבערגעפֿן זיך מיט זינען
 צו דער וואָג און מאָס=פאַרקנעכטונג,
 וועלכע עס מאַכן ס'גאַנצע לעבן
 הבלדיק און נאַריש קליינלעך,
 די געפּעלשטע העפּלעכקייטן,
 און די חניפות צו די קונדן,
 ס'צוטרויע נאָר צו געווינען,
 אים מצליח זיין אין עסק,
 ס'זאָל דער ריוח זיין וואָס גרעסער,
 ס'זאָל זיך מערן דאָס פאַרמעגן! — — —
 אַלעמאָל האָט ער געהאַטט עס,
 און פאַראַכט מיטן גאַנצן האַרצן.
 אָבער קען ער זיך דען העלפֿן?
 ס'שטויסן אים די שטאַרקע שטראָמען

פון די לעבנס-ווירקלעכקייטן
אינם קעסל-גרוב פון „ביזנעס“,
זיך נישט רעכנדיק מיט עפעס
א געפיל, נשמה-פיינקייט.
עס באשטייט די גאנצע וועלט דאך
אויפן קויפן און פארקויפן.
און פארזוכן איבערמאכן
ס'גאנג פון לעבן, הייסט עס: שווימען
אין געראנגל קעגן ים-שטראם...

6

לאנג און ווייט פארקוקט זיך טרוימקינד,
אין בלייבט שטיין פארטראכט, פארחלומט.
ער דערמאנט זיך די לעגענדע,
וואס ער האט אמאל געלייענט
וועגן ליבן גאט אפאלא:

*

פון דער גריכישער שטאט קניסא
האט א זעגל-שיף פון האנדל,
אנגעלאדן מיט פיל סחורה,
און מיט רייכע קרעטער סוחרים
זיך אוועקגעלאזן שווימען
צו דער האנדל פראכט-שטאט פיילוס.

ווי א גרויסער, ווייסער פויגל
מיט צעשפרייטע, צארטע פליגלעך,
זעט דאָס שיף דאָרט אויפן ים אויס,
וועמענס העל גרינלעכע וואָלן
שטיפן, שפילן זיך און קושן
לוסטיק ס'זעגל-שיף דאָס שטאָלצע.
פלוצלונג הערט זיך אינדערלופטן
הימלישע מוזיק פון לירע,
עס צעגייט דאָס האַרץ פון זיסקייט,
פונם געטלעך-ליבלעך שפילן!
ס'ווערן דאָן אַנטציקט די סוחרים,
עפענען פאַנאַנדער אויגן,
ווערן באַלד דערשטוינט, פאַרווונדערט.
דערזעענדיק דעם גאָט אַפּאָלאָ,
מיט אַ רייַן-גאַלדענער לירע
פון דער הויך אַראָפּפליענדיק
אויפן דעק פון זעגל-שיף דאָרט — — —
ס'פאַלן אויף די קני די סוחרים,
לויבנדיק דעם גאָט פון שירה,
גאָט פון אייביק-ליבער זון-ליכט.
מיט אַ געטלעך הערשונג-גראַנדע
זאָגט אַפּאָלאָ צו די סוחרים:
„איך באַפעל: איר זאָלט באַלד ווערן
מיינע פריסטער און נביאים!
ס'איז אזוי מייַן געטלעך ווילן“...
— „מעכטיקער אַפּאָלאָ!“ — טענהן
די דערשטוינטע קרעטער סוחרים —

„זענען מיר דען ווערט די זכיה
 זיינע פריסטער גאָר צו ווערן.
 זיינע הייליקע נביאים —
 זייענדיק נאָר האַנדלס-מענטשן?“ —
 ענטפערט זיי אַפּאָלאָ ליבלעך:
 — „וועמען ס'קלינגט אַריין אין אויער
 לירע-קלאַנגען פון אַפּאָלאָ,
 וועמען ס'דרינגט אַריין אין אויג נאָר
 ס'געטלעך ליכט פון הימל-ריינקייט,
 דער ווערט באַלד פון מיר באַגעדיקט,
 מיט מיין פולער האַנט באַשאַנקען
 מיט נשמה-צערטלעכקייטן,
 מיט אַ גייסטיקער דערהויפונג —
 מעג ער זיין זיך גאָר אַ הענדלער,
 מעג ער זיין אַ וואַג-אין-מאָס-מענטש,
 קויפן און פאַרקויפן סחורה,
 קען דאָס אים נישט שאַטן, שטערן
 צו באַהעפטן זיך צום ליכט-גאַט,
 צו זיין נאָענט צו אַפּאָלאָ.
 און צו זיין זיין פריסט און נביא!“ —
 און ס'צעקלינגט זיך באַלד די לירע
 דורך אַפּאָלאָס געטלעך שפּילן,
 און אונטער די זיסע טענער
 פירט ער דאָן דאָס שיף צו קריטא,
 ס'הייסט: זיין שיינער האַפן דעלפי,
 כול מיט אייביק שיינער זון-ליכט,
 און עס בלייבן יענע סוחרים

דאָרטן אלס אַפּאָלאָס טרייע
גוטע פּריסטער און נביאים — — —

*

אַבער פון דער לעגענדאַרער,
שיינער סביבה פון אַפּאָלאָ,
וועלכע האָט סעם טרוימקינדן דאָן,
ווי פאַרוויקלט אין אַ נעפֿל
פון חלומות און מחשבות,
ווערט ער אויפגעוואַכט איצט פֿלוצלונג
פון לױמפּאָווסקיס גראָבער שטימע:
— „גרינע חיה! פון אַזעלכער
גרינגער אַרבעט, שטיין און טראַכטן
קען מען גאָר צו-ווייט נישט קומען,
אין פאַר דאָס קען איך נישט צאָלן.
פּאַנטאַזירן קענסטו דאָרטן,
ס'הייסט ביי אייך אין רוסלאַנד, אַבער
דאָ, אין אַפּריקע, איז אַנדערש,
מען מוז אַרבעטן, פאַרשטייטו?"

*

פיינט געהאַט האָט ער לױמפּאָווסקין
פאַר זיין גראַפּקייט און די קולות
אין באַליידיקונגען שווערע,
און ער איז אַליין פאַרווונדערט,

ווי איז ער דאָס אויסגעשטאַנען,
ווי האָט ער דאָס אַליץ פאַרשוויגן —
זיין מבזה=זיין אים מיאָוס
אין דער קעגנוואַרט פון גוים,
שרייענדיק צעיושעט ווילד:
— „ביסט אַ נאַריש גרינער יידל,
הערסטו, האָסט ביי מיר אַ צורה,
ווי אַ באַבעיאָן* אַן עכטער!
*
ס'האָט פאַסירט אַ פאַל, געדענקט ער,
אין די ערשטע טעג פון אַרבעט
איז אין שאַפּ אַריינגעקומען
אַ פאַמיליע „קאָזאַ“=קאַפּירס**).
גרויס און שוואַרץ ווי קויל דער קאַפּיר,
דיקע, רויטע, ברייטע ליפן,
צאַרט=ווייסע געזונטע ציינער,
ברענעדיקע שוואַרצע אויגן,
פלאַנקעדיקע אויגן=ווייסל,
אויף די פלייצעס הענגט אַ קאַלדרע,
רויט, מיט ברייטע, שוואַרצע פאַסן,
אויפן קאַפּ אַ האַז=פעל=שטריימל,
לאַנגע אוירינגלעך פון קופּער
אין די אויערן די גרויסע,

(* באַבעיאָן — אַ מאַלפּע.

(** „קאָזאַ“ — אַזאַ שבּט.

אויף די נאק'טע פיס די גראַבע
 שווערע מעש-רינגען באהאַנגען.
 געלע, בלעכ'נע אַרעם-בענדער
 אויף די דיקע מוסקול-אַרעמס.
 און צוויי שוואַרצע ווייבער זיינע
 אָפגעפאַרבן באַקן, שטערן,
 מיט אַ פאַרב געמאַכט פון ציגל.
 האַלב באַדעקט איז זייער קערפער
 מיט אַ דיקלעכער פאַטשיילע,
 פון די, וועלכע ס'הענגט אַרונטער
 פּרענו, וואָס גרייכן ביז די נאק'טע
 פיס מיט פאַטשערקעס באהאַנגען,
 און מיט מאַסן אלע סאַרטן,
 קרעלן אלערליי קאַלירן.
 נייגעריק קוקט אָן זיי טרוימקינד,
 שטרעקט זיין האַנט אויס צו דעם קאַפּיר,
 וועלכער דריקט עס פריינטלעך, פריילעך,
 שעמעוודיק, מיט וואַרעמען שמייכל:
 „מלונגע, מלונגע“*! און „שאַפילע“**.

אויפגערעגט שפּרינגט צו לומפּאָווסקי,
 ווי אַ שלאַנג וואַלט אים געביסן,
 גיט אַ שלעפּ אוועק מיט כוח
 טרוימקינדן און זאַגט: „וואָס טוסטו?

(* „מלונגע“ — באַלעבאַס.

(**) „שאַפילע“ — ווי גייט עס?

ביסטו דען אראָפּ פון זינען.
 אז דו גיסט דיין האַנט אַ קאַפּיר? — — —
 אין בזיון בלייבט דער קאַפּיר.
 אַ צעטומלטער שטייט טרוימקינד,
 און ער זאָגט דערשטוינט-פאַרלעגן :
 — „איז אַ קאַפּיר דען קיין מענטש נישט ?
 ווייל זיין הויט איז שוואַרץ, דעריבער
 טאָר מען אים די האַנט נישט געבן ?
 עולהדיק איז דאָס און נאַריש !...
 אַט אזוי ווי מען וואָלט זאָגן.
 אז אַ מענטש מיט בלאַע אויגן
 מעג מען גריסן, מעג מען ליבן,
 און באַטראַכטן אים אַלס ברודער ;
 נאָר אַ מענטש מיט שוואַרצע אויגן
 איז אַן אויסוואַרף פון געזעלשאַפט,
 מ'טאָר אים גאָר די האַנט נישט געבן !” — — —

— „ווער אַנטשוויגן ! כווייל נישט הערן
 דייע חכמות, וועלכע פאַסן
 נאָר פאַר רוסלאַנד” ! — שרייט לומפּאָווסקי —
 „דייע נאַרישע דבורים
 וועלן דאָ קיינמאָל נישט גילטן...
 און מען קען באַגיין זיך, כ'לעבן,
 אָן דיין קלוגער מוסר-דרשה ;
 און מיר, ווייסע אַפּריקאַנער,
 גוט פאַרשטייען אונזער „ביזנעס”,
 ווי צו האַנדלען מיט די שוואַרצע — — —

טא פארקוועטש די ליפן, גרינער,
פלאַפלע נישט און טו דיין אַרבעט!...

צוגעשלאָסן האָט ער טאַקע
זיינע ליפן און פאַרשוויגן,
פון דאן אָן, אזוי אויך שפּעטער,
כאַטש געשריען האָט זיין האַרץ אים
מיט געוואַלדיק הויכע קולות
פון יסורים, שאַנד און קריוודעס,
וואָס אויף אים מיט פּוּלע מאַסן
אויסגעשאַטן האָט לומפּאַווסקי,
וועלכער איז צו-נידעריק דאָך,
אום אַנטקעגן אים צו קומען
מיט רעבעלישער באַהויפטונג,
מיט וויפּוּחים שכלדיקע
אָדער קאַמף און צאַנקערייען.
ס'האַט דער סאַציאַלער דענקער,
רעוואָלוציאַנער און קעמפּער
פאַרגעשטעלט זיך אין זיין דמיון:
אַז ער איז פאַרשיקט געוואָרן
קיין סיביר אויף שוואַרצער אַרבעט,
אַנגעטריבן דורך אַ גראַבן,
נידערטרעכטיקן קאַזאַק דאָ
מיטן כוּליגאַנישן פנים

פון זיין באַלעבאָס לױמפּאַױסקי.
און ער האָט געטראָגן מוטיק
אַט זיין „קאַטאַרגע“, „סיביר-שטראָף“,
זיין עבודת-פרך, ליידן,
וועלכע ביסלעכווייז זיי האָבן
פון זיין האַרץ אַרויסגעטריבן
לױסטיקייט, און פרייד, און האָפּנונג
אויף אַ לעבן צוגעפאַסט אים,
צו געפילן, אידעאַלן,
וועלכע האָבן גאַרנישט לאַנג נאָך
אים באַהערשט און צוגעבונדן
צום סימבאָל פון גליק און נחת.
פון דער זונליכטיקער ליבע —
אין דער פאַרם פון זיין זעלמאַן,
וועלכע, צו זיין גרויסן צער,
איז פון אים שוין אָפּגעריסן.
אַן אַ פינטעלע פון גלויבן,
אַן אַ וועלכע מעגלעכקייט שוין
גאַר אַ טראַכט צו טון אפילו
וועגן זען זיך מיט זיין ליבסטער,
וועלכע איז אים אין געפלאָגטן
האַרצן איצטער נאָך געבליבן,
ווי אַ הייליקע לעגענדע,
ווי אַ זיסער ווונדער-חלום,
וועלכער וועט אַ חלום בלייבן,
קיינמאָל נישט פאַרווירקלעכט ווערן — — —
און די ביטערע רעיונות —

האַבן אים באַטריבט, פאַראומערט,
אַפגעטון פון זיינע ליפן
אַפילו ס'קלענסטע, לייכטע שמייכל...

7

מיט אַ מאַדנער ווייכקייט, גוטסקייט,
קוקט אים אָן די שיינע בעלאַ,
ס'יונגע טעכטערל לומפאָוסקיס,
ווען ער קומט פון „שאַפּ“ אַהיים אָן,
שטיל, באַטריבט און אויסגעמאַטערט,
ווען ער זוכט גאַר אויסצומיידן
אירע לייכטיקע און וואַרעמע,
קלאַרע, מילדע, פּלאַע אויגן,
וועלכע, ס'זוכט זיך אויס, אַנטהאַלטן
אַזא זעלטענעם רחמנות
אויף זיין ליידן, אויף זיין עלנט.

ניין! ער וויל נישט קיין רחמנות,
ניין, ער דאַרף נישט מיטלייד=בליקן,
פונם האַרטן לעבן איז ער
שטאַרק פאַרהאַרטעוועט געוואָרן,
אַלע בייזקייטן צו טראַגן,
אויסצושטיין אַלע אַכזריות.
ס'עקלען אים רחמנות=מינעס...
גיט ער גלייך זיך אין זיין צימער —

וועלכער איז פאר אים געגעבן
אין לומפאָוסקיס הויז — און וואַרפט זיך
אויף זיין שמאַלן בעט אַרויפֿעט,
און פאַרטראַכט זיך וועגן ס'לעבן,
אין דער איינזאַמקייט, אין וואַגלונג...
— — קלאַפט אין טיר די שיינע בעלאַ,
און עס קלינגט איר זיסע שטימע :
— „טרוימקינד, כּווייל מיט דיר וואָס רעדן
עפעס וויכטיקס, עפעס נויטיקס!“
עפנט ער די טיר פון צימער,
און די בלאַ=אויגיקע בעלאַ
שוועפט אַריין, לייכט=טענצלענדיק דאָן
אין זיין צימער, לאַזט זיך פלינק דאָרט
אויף אַ ווייכער שטויל אַרונטער,
און צעלאַכט זיך פריי און פריילעך...
ס'בלאָזט אַ ווינטל דורכן פענסטער
אויף די פלאַקס=האַר, די געדיכטע,
וואָס צעשפּילט זיך אויף די רונדע
אויערן, די מאַרמאָר=צאַרטע,
נעמט ביי דער האַנט אים ליבלעך, היימלעך :
— „נאַכגעקוקט האָב איך דיר לאַנג שוין,
און איך פיל, דו ווייסט גענוי עס,
אַז עס זוכן מיינע אויגן
אַנצוטערעפן דיינע בליקן,
וועלכע דו קערסט אַפּ אומישנע,
מיידסט מיך אויס נישט אַנצוקוקן.
ווי איך וואָלט געווען אַ שונא.

ווי כ'וואָלט זיין אַ גייסט אַ בייזער...
 זאָלסט מיר גלויבן, ס'וויינט מיין האַרץ מיר,
 וואָס דו ווייכסט פון מיר מיט קאַלטקייט,
 וואָס דו ביסט פאַרזאָרגט, פאַרטרויערט,
 און דו האָסט קיין פרייען מוט נישט,
 ביסט פאַרצוקט און בייז פאַרכמורעט,
 ווי אַ רוגוזהדיקער זקן.
 ביסט דאָך יונג אזוי נאָך, טרוימקינד.
 דאַרפסט דאָך היליענען און שפּרינגען,
 לוסטיק שטיפן, טאַנצן, זינגען,
 ווי עס טוען אַלע יונגע.
 פרייע מענטשן, פול מיט לעבן.
 אויך אפילו די, וואָס זענען
 פון דער טאַג'שער האַרעוואַניע
 איינגעבויגן און פאַרצרהט,
 אָבער אינדערהיים פאַרגעסן
 זיי די ביטערניש און קריוודעס,
 און זיי כאַפן זיך מיט חשק
 איינצומאַנען, צו געניסן
 דאָס פאַרגעניגן, וואָס עס קומט זיי,
 פונם יונגן, זיסן לעבן...
 ביסטו פון דיין לאַנד געוויינט דען
 מיט אכזריות צו דערשטיקן
 אַלע יוגנטס-ל'וסטיקייטן ?
 פאַלג מיך, טרוימקינד, נעם, באַמי זיך
 צו פאַרברענען אַלע בריקן
 הינטער זיך... און פאַס זיך צו באַלד

צו דיין נייער לאַנדס באַנעמונג,
און צו אַלע פרייע זיטן,
און דו 'סט האָבן גרויס הנאה.
איך אַליין האָב אויך פיל צרות,
וועלכע דריקן מיין נשמה,
איך בין אויך אַ סך געוועלטהט
פונם לעבן, מעגסט מיר גלויבן,
איך ליידי אויך פון איינזאַמקייטן,
און עס נאָגט מיר טריבער עלנט.
כ'האַב קיין אמת-טרייע פריינט נישט.
פאַר די גויים בין איך יידיש,
און די יידן מיך באַטראַכטן
אַלס אַ פרעמדע, אַלס אַ שיקסע.
און איך גאַר אַזוי נאָך פריינטשאַפט,
און איך וויל אַזוי זיין פריילעך,
און עס קלאַפט מיין האַרץ מיט לוסטן,
מיט אַ גרויס באַגער צום לעבן ...
זיי דו מיר אַ גוטער חבר,
וועסט מיך בעסער נאָר דערקענען,
וועסט אין מיר אַ פריינט געפינען,
און אַ טרייסט אין דיין באַטריבטקייט!" —

ווי אַ זון-שטראַל מעכטיק, ליכטיק
שטראַמט און רייסט זיך פריי אריין

אין א זייער פינסטער קאמער,
אזוי האָט זיך די שיינע בעלאַ
אריינגעריסן אין זיין לעבן.

לאַנג האָט אים באַהערשט אַ פחד,
וועלכער האָט אים אָפּגעהאַלטן
פון זיך צו דערנענטערן
צו דער פיינער בלום דער יונגער,
פריש און דופטיק, ליבלעך, רייציק...
ענדלעך אָבער האָט ער זיך גאָר
שוואַך געפילט אונטער דעם איינדרוק
פון איר צוגעטאָנקייט, גוטסקייט,
און די מילדע אויסערונגען,
און ער האָט דאָן אָנגענומען
אירע פריינטשאַפט-אַנבאַטונגען,
און עס איז געווען אַ טרייסט אים
אין זיין שווערן ביטערן לעבן,
אירע בליקן און איר שמייכל,
אירע פריילעכע מאַנירן,
שטיפערייען, טאַנצן, זינגען
און איר שפילן אויף דער פיאַנע,
אויך איר מיען זיך, פאַרזוכן
אים צו מאַכן מונטער, לויסטיק...
פליסיק לערנט זי אים ענגליש.
זיצן ביידע איבער ביכער
אָפט ביז האַלבער נאַכט, און ס'טרעפט אויך,
ס'נעמען שוין די הענער קרייען.

דאן דערמאָנען זיי זיך ביידע,
אז ס'איז צייט א דרעמעל כאַפן,
הויבן ביידע זיך אויף האַסטיק,
יעדער איילט צו זיך אין צימער,
אַפער קומענדיק ביים טיר דאָרט
פאַלן זיי זיך אויף די העלזער,
און ס'באַהעפטן זיך די ליפן,
קושן זיך אַ לאַנגע צייט נאָך,
און די לאַכעדיקע בעלאַ
מורמלט שטיל צו אים: „אַ, טרוימקינד,
קוש אזוי ווי עס זאָגט שעקספיר:
„איין קוש אזוי לאַנג ווי צוואַנציק,
צוואַנציק אזוי קורץ ווי איינער!...“

*

זי האָט אים געלערנט טאַנצן,
און ער האָט צו דעם גרויס חשק,
טאַנצט ער, דאן פאַרגעסט ער אומעט,
דאן פאַרשווינדן אלע זאָרגן,
און עס דוכט זיך אים בעת-מעשה,
אז זיין ציל דער איינציקער גאָר
ליגט נאָר אין דעם טאַנצן גופא ...

וועגן ערשטן „באַל“ אַלץ טראַכט ער,
און דער קאַפּ נעמט אים זיך דרייען
פון אַט יענער נאַכט-פאַסירונג.

וועלכע איז אים שוין געפליבן
איינגעקריצט אין הארץ אין מוח
צו געדענקען עס אויף אייביק...

8

בעלאס פריינדין, העטי העראָלד,
האַט געפייערט איר געבורטסטאָג,
אין אַ טאַנץ-אָוונט געמאַכט דאָן,
יינגלעך, מיינלעך איינגעלאָדן
צו דער שמחה, אויך גערויפן
בעלאָן, טרוימקינדן צוזאַמען.

*

ביי דעם סאַמען ענד פון שטעטל
אין אַ פרייטן קורצן געסל
שטייט אַן אַלטער שטיינער-פאַרקן,
איבער וועלכן ס'קוקן דרויסן
חשובדיקע, פיל באַצווייגטע,
פרייטע פלעטערדיקע פיימער,
שווער באַלאָדענע מיט פייגן,
און אויך וויינטרויב-פיימער אַלטע,
מיט די זיקע קרומע צווייגן,
אויסגעדרייט אין אַנגעבויגן
רויטע וויינטרויבן באַהאַנגען,

און א קוסט טערקישע פייגן
 ווי ארויפגעוואקסן אויפן
 אלט-באגראָזטן גראָען פארקן.
 און אין מיטן גאַרטן ס'הויז איז
 יום-טובדיק אזוי באַלויכטן.
 אויפן גאַניק העטיס פאַטער,
 גוטמוטיקער פיטער העראַלד,
 וואַרט דאָרט רויק אויפצונעמען
 זיין געליבטע טאַכטערס אורחים.
 און אין הויז זעט זיך די מוטער,
 אַנגעטאָן די בעסטע קליידער,
 און פאַרהאַוועט און באַשעפטיקט
 אַנצושטעלן אויף די טישן
 קאַפּיס, טאַסן פאַר די קאַווע,
 וואָס מ'וועט טרינקען אָן א סוף באַלד,
 און איר אויסגעבאַקענעם קוכן,
 גרויס און ווייס באַפּוצט מיט קרענצלעך
 מיט אַ סך סאַרטן קאַנפעקטן,
 און אַריינגעשטעקט אין קוכן
 זענען איינאונצוואַנציק ליכטלעך,
 נאָך די יאָרן פון איר העטי.
 אלע געסט שוין אַנגעקומען,
 בורן-מיידלעך, בורן-יינגלעך,
 אלע גרויס און פּיין געוואקסן
 ברייטע פלייצעס און געזונטע,
 אלע חדוהדיק געשטימטע,
 אלע אַנגעטון אין ווייסן.

צווישן אָט די הויכע פּורעס
זעט אויס טרוימקינד נישט דערוואַקסן...
מקרב איז אים העטי פריינטלעך,
שענקט אים ליבע. זיסע שמייכלעך,
קוקט אויף אים און ווינקט צו בעלאָן,
און זי זאָגט איר מיט אַ שמייכל:
— בעלאָ, האָסט אַ פיינעם חבר,
ס'ערשטע מאָל זע איך אייך ביידן
אויף אַ באַל־אין דער געזעלשאַפט,
כ'פיל מיך גליקלעך, ליבע בעלאָ,
וואָס איר זייט געקומען ביידע!
כ'האָף, איר וועט זיך אַמוזירן! —
העטי ווערט אַרומגערינגלט
פון די געסט, וואָס ווינטשן גליק איר,
יעדעס מיידל, יעדער בחור
קושט זי אויף די ליפן פריינטלעך,
טרוימקינדן קומט אויס דאָס פריקרע,
בעלאָ הייסט אים, ער זאָל קושן
איר באַליבטע פריינדין, טוט ער'ס
קורץ און שוואַכלעך, גאָר אָן חשק,
ס'נעמט זי שטאַרק אַרום אַ בחור,
וועלכער איז דער שטאַטישער סטאַליער,
קושט אָן אויפהער, לאָזט נישט אָפּ זי,
לאַכן אלע זיך פאַנאַנדער,
העטי צאַפּלט זיך און רייסט זיך
פון דעם סטאַלערס הענט אַרויסעט,
כאַפט פון טיש אַ חלק קיכן

שטאַפּט אַרײַן דעם יאַלד אין מויל דאָס :
 — „זאַל דיין אַפעטיט=מויל בעסער
 זײַן באַשעפטיקט מיטן קוכן!“ — — —
 לױפט איר נאָך אן אַנדער הויכער,
 דיקער בחור אומגעלומפערט,
 קלײַנגט איר שײַן געלעכטער לײַבלעך,
 לאָזט זיך פלײַנק צו טרוימקינדן צו,
 פאַלט אַרײַן אין זײַנע אָרעמס :
 — „מיסטער טרוימקינד, אַ, באַשײַן מיך!“
 פאַטשן מיט די הענט די געסט דאָן,
 און עס הילכט אַ גרויס געלעכטער,
 און דער סטאַלער שרײַט אויס ווילדלעך
 אויף אַ מיאוס גראָבער שטימע :
 — „אוי, ווי קלײַן עס איז דיין שטיצער,
 און ווי שוואַך דיין שוין איז, העטי,
 אז אַ יד איז דיין באַשיצער!...“
 ווערט געטאַפּלט דאָס געלעכטער.
 נאָר עס הילכט באַלד העטיס שטימע :
 — „אן אַרטיקל, וואָס איז טײַער
 פאַקט מען אין אַ קלײַנעם פעקל,
 און אַ שטיצע לײַגט אין חכמה,
 נישט אין הענט די גרויסע גראָבע!“ — — —

אַפגעווינטשן בעסטע ברכות,
 האָט מען שוין דער שײַנער העטין,
 אַפגעטרונקען שוין די קאווע,
 און כמעט שוין אויפגעגעסן

גאַר דעם גרויסן ווייסן קוכן.
אַ גיטאַר אין האַנט נעמט העטי,
און אַ האַרף האַלט דאָרט אַ מיידל,
און אַ ריק באַוואַנסטער בחור
נעמט אַ קליינע קאַנצערטינע,
און אַ מאַגעריןקער שייגעץ
צו זיין מוילר שטעלט צו אַ „פלייקע“*.
און זיי נעמען זיך האַרמאַניש
שפילן פאַלקעס און מאַזורקעס,
כאַפן בחורים זיך מיידלעך,
און מען לאַזט אַוועק זיך טאַנצן.
טאַנצט מען לוסטיק. שטאַרק און פריילעך,
מיידלעך שוועפן לייכט ווי פייגלעך,
נאָר די בחורים די גרויסע
טאַפטשענען אַזוי און קלאַפן
מיט די פיס די לאַנגע שווערע
אויף דער האַלצערנער פאַדלאַגע.
ברומען צו און פייפן, זינגען
עכטע אַפריקאַנער לידער:
— — — „בראַנפן, בראַנפן, לאָז מיך שטיין שוין,
לאָז מיך אָפּ, אַהיים צו גיין שוין.
בראַנפן, בראַנפן, לאָז מיך שטיין שוין,
לאָז מיך אָפּ אַהיים צו גיין שוין...“
... „נעם נאַר-אַפּ דיין טאַטע-מאַמען,
לאַמיר ביידע זיין צוזאַמען,

(* אַ מויל-האַרמאַניע.

מעגן טאטע=מאמע שטראפן,
דאך צוזאמען לאמיר שלאפן"...

„בלאנדע האר און בלאנדע אויגלעך
אָט דאָס מיידל וויל איך האָבן,
כ'וועל איר האָבן, כ'וועל איר קריגן.
כ'וועל זיך מיט איר ליבע לאָבן..."

*

בעלאַס פנים זווייס ווי מאַרמאַר,
פריש און ראָזיק אירע בעקלעך.
אינם צאַרטן, אַרבללאָזן,
טיף געדעקאַלטירטן, ווייסן,
דינעם, ווייכן זיידן קליידל
זעט זי אויס: אַן אַפריקאַז=בוים
אינם אַפריקאַנעם פּרילינג,
מיט דער צאַרטער ווייסער פּלינג,
חנ'יק, שפּעדיק באַשאַטן,
ווען אַ מאַרגן=זון' באַשטראַמט עס
מיט אַ גאַלד=ליכט=איבערפּליסונג.
ס'ליגט איר יונגער קאַפּ באַקוועמלעך
אויף סעם טרוימקינדס פלייצע רויק,
און עס דוכט זיך ביידן אָפעט,
אַז עס איז אַ זיסער חלום.
אין דער יונג=פּריילעכער חברה
זענען די עלטערן זיך מתקנא,

דערלאנגט דער אלטער פיטער העראָלד
א כאַפּ זיין טאַפּל־ט=גיידערדיקע,
פעטע ווייב, ס'הייסט : העטיס מוטער,
און זיי דרייען זיך און טאַנצן
לאַנג, צוזאַמען מיט דעם יונגוואַרג,
ביז עס שלאָגט שוין צוועלף אַ זייגער,
דאָן ערשט פילן זיי זיך מידלעך,
זאָגן צו די געסט : „גוט נאַכט“ באַלד,
גייען זיך אַוועק שלאָפן.

דאָן ערשט ווערט גאָר ריכטיק היימלעך.
ווי דורך פישוף וואַקסן אויס
פלאַשן וויין און ביר און בראַנפן
אין די הענט ביי אַלע יאָלדן,
און מען לאָזט זיך פאַרלעכווייז דאָן
דרויסן אינם ברייטן גאַרטן,
אונטער וויין און פייגנביימער...

*

צווישן דיקע עפלביימער,
אויף אַ נידעריקן בענקל,
ראַמאַנסירן טרוימקינד, בעלאַ
אין אַ שיפורלעכן צושטאַנד,
מורמלען, שושקען זיך און פרעפלען
אַפגעריסענע האַלבע פראַזעס,
קושן און האַליופּענען זיך,

צוגעשמידטע צו איינאָנרער,
און עס ווערן ביידנס אָטעם
קורץ און גיך, און סאָפען שווערלעך.
דורכן נאָז קומט טרוימקינדס שעפטשען:
„...זעלמא, זעלמא, זעלמא, זעלמא...“

פון דאָן אָן הויבט טרוימקינד פילן
מונטערער און אויפגעלעבטער.
ער אַרבעט פליסיקער, ענערגיש.
ס'האַבן פורעס ליב צו האַנדלען
נאָר מיט אים, ער איז פאַגלויבט זיין,
און עס רופן אים די קאַפירס:
„טאַנדו-באַנטו, מענטש-ליבהאַבער.“

פון זיין אַרבעט איז צופרידן
אויך זיין פאַלעבאַס לומפאָוסקי,
וועלכער שיינט צו זיין איצט עפעס
העפלעכער, מיט לייכטן שמייכל
ענטפערט ער שוין טרוימקינדן איצט
אויף זיין גריסונג יעדן מאָרגן.

ס'איז לומפאָוסקין קיינמאַל גאַרנישט
איינגעפאַלן, אַז זיין טאַכטער

זאָל אין פריינטלעכער באַציאָנג
שטיין מיט אָט דעם זאַמוט-יינגל.
זי, די רעכטע אַפריקאַנער,
שטאַלץ, אומשוילדיק מיידל,
זאָל עפעס מחזקות האָבן
מיט אַ פראָסטן שאַפּ-אַרבעטער!

ביידע האָבן גוט פאַרשטאַנען,
ווי צו היטן זיך פון פאַטער,
קאַלט און פרעמד האַלטן זיך ביידע
אין זיין געגנוואָרט דער שווערער,
מערסטנס אָבער פלעגט לומפאָוסקי
אין די פרייע צייטן זיינע
אין זיין קלוב ביים גרינעם טישל
זיין פאַרטאָן אַלץ, אָדער האָבן
אַנדערע פיל אַמוזאַנטן,
און זיין גוטע שיינע טאַכטער
פלעגט ער טרויען, זיכער גלויבן,
אַז זי איז אַלץ אין געזעלשאַפט
פון אַ חברטע אַ טרייע.
אָבער דאָן פלעגט זי געניסן
זיסע ליבע אין דער שטיילן,
מיט אַ פולער מאַס, ביז זאַטקייט,
אין די כישוף-נעכט, די העלע,
פון דער יוגנט-משוגעת...

ענדלעך איז אים אויסגעקומען
עפעס קשהדיק זיין בעלאַס
צערטלעכע פאַרליבטע בליקן,
וואָס זי וואַרפט אזוי צו סעמין,
און דער פייערדיקער ענטפער,
וואָס עס האָבן טרוימקינדס אויגן
אַפגעבליצט, — ער האָט געכאַפט עס,
און ער האָט זיך ביז צעשריען,
ווייל געפאַכעט מיט די פויסטן,
מיט די שאַרפסטע זידל-ווערטער
אים געדראָט אַרויסצוטרייבן,
ווי אַ הונט, און איר געסטראַשעט
ס'חוצפה-פנים אויסצופאַטשן...

איין פרימאַרגן קומט לוימפּאַווסקי
אין דעם שאַפּ אזוי פאַרחושכט,
אַ דערשלאָגענער, אַ בלאַסער:
— „בעלאַ... בעלאַ איז פאַרשוונדן!“ —

ס'פאַלט אויף טרוימקינדן די נייעס,
ווי אַ דונער... ס'ווערן זיינע
גלידער ווי געליימט, פאַרשטיינערט,
שטאַר פון שרעק און צער די אויגן,
ס'זינקט די ערד אָונטער די פיס אים — — —

...ס'ווייס קיין פויגל נישט אפילו,
וון זי איז אהינגעקומען.
נאָר פאַרשידענע געשיכטעס,
קלאַנגען, ריידלעך און השערות
הערט מען, אָבער אומבאַגרינדעט.
נאָר די גוטע העטי העראַלד
האַט מיט דריי מאָנאַטן שפּעטער
טרוימקינדן פאַרטרויט איר מיינונג:
אַז די שיינע, ליבע בעלאַ,
האַט איר קינד אַריינגעגעבן
אין אַ קינדערשן אַנשטאַלט, און
זי אַליין — אַוועקגעאַנגען
צו איר מאמען, און זי לעבט דאָרט
אין איר סביבה ריכטיק קריסטלעך...

זיינע ווייטיקן צו שטילן
האַט פּרוּפּירט אָפּט סעמי טרוימקינד
מיט אַ גלעזל ריינע „ווישקי“
ביז ער האָט זיך צוגעווינט שוין
צו אַ גאַנץ פּלעשל טעגלעך,
און עס האָט נישט לאַנג געדויערט,
ביז רומפּאָוסקי האָט באַפוילן:
ער זאָל האַק און פאַק באַלד נעמען
גיין צו אַלדי שוואַרצע יאָרן...

מיט א גלייכגילטיקן שווייגן
איז ער זיך אוועקגעגאנגען,
טראגנדיק אין הארץ יסורים
פון די בענקעניש, פארלאנגען
צו דעם טייל פון זיין נשמה,
אפגעריסן פון זיין קערפער,
לאזנדיק א ווונד א רויען,
און א ברענענדיקן ווייטיק! — — —

אבער ער נעמט אן מיט ליבשאפט
זיינע אייגענע יסורים,
און ער האט דערפון הנאה,
וואס ער ווערט מיט שמערץ און ליידן
שטארק געשטראפט און אויסגעפייניקט —
פאר דער מוראדיקער עוולה,
וואס עס איז פארשאפט געווארן
דער באליבטער זונענמיידל,
בעלא, די נחמה זיינע
אין זיין וואגלונג אין זיין עלנט.

*

דאך געלינדערט זיינע שמערצן
האט די מילדע העטי העראלד,
וועלכע האט געבענקט נאך בעלאן,
און א חברטע א טרייע
איז זי טרוימקינדן געווארן,

און צוזאמען האָבן ביידע
אויסגעוויינט זיך אויפן גורל
פון דער שותפותדיקער פריינדליך...
און די צייט, וואָס היילט פיל ווונדן,
מיטגעהאָלפן האָט צו היילן
ביידנס צער=פולע הערצער...

*

— — — קיין ראַמאַנטישע געפילן
האָט ער נישט געהאַט צו העטן,
נאָר אַ פאַרגעניגטעס לעבן
האָט ער דאָך פון איר גענאָסן — — —
און ווען ס'איז אַ מאָן געקומען
חתונה געהאַט מיט העטן,
האָט ער זייער לייכט געטרייסט זיך
מיט אַן אַנדער מיידל, הערוויג,
און אַן „עני“ און אַ „בערטא“
און אַ „דאָראַטי“ און „דולו“ —
ביז ער האָט מער נישט געקענט שוין
אַלע נעמען גאָר געדענקען,
נאָר אין מוח פּלאַנטערן זיך
אַלערלייענע פיגורן
מיידל=פאַרמען תענוג=רייכע,
וועלכע ער האָט אויסגעזויגן,
פּלאַטערנדיק, אומשוועפנדיק
פון דער איינער צו דער צווייטער

ווי אַ בין, וואָס פֿליט מיט אימפעט
פון איין פֿלימל צו דעם צווייטן,
אויסזויגנדיק זיסע זאָפטן ———

9

זיסע זאָפטן! ... אָבער אָפּטמאַל
פֿלייבט אַ גיפטיק ביטער נאָך-טעם,
און עס ברענט אזוי קאַרבויליש...
גאַלביטערניש, ברענענישן
האַט ער שוין געהאַט אין לעבן!
דאָס דערמאָנט אים מער פון אַלע
די פאַרהעלטענישן זיינע
מיט דער פֿילד=שיינער הענדרינע,
פּאַסטאָר שעקערמאַנס אַ טאַכטער.

...ווי אַ צויבער=פֿילד פון אומשולד,
אַלעמאַל געקליידט אין ווייסן,
פלעגט פאַרביישוועבן דאָס מיידל
טרוימקינדס שאָפּ, ביים הויז פון פּאַסטאָר,
ווי פאַרחלומט גייט הענדרינע,
קיינמאַל זיך נישט אומקוקנדיק,
ווי עס אינטערעסירט איר גאַרנישט
קיינ זאך אויף גאַטס ערד דער ברייטער,
אויסער ס'פון, וואָס זי טראָגט תמיד,
און די וואָלקנס צו די, וועלכע

ס'קוקן אירע שווארצע אויגן.
 אויסגעדוכט זיך גאָר אין אָנהויב
 האָט די דאָזיקע הענדרינע,
 ווי אַ שטאַלע, קאַלטע, בייזע,
 וועלכע וועט גאָר פּרעמד אים בלייבן.
 אָבער ווען ער האָט זי דערקענט,
 האָט זי זיין רו אַוועקגערויבט.
 און ער ווייס גענוי די סיבה
 פון זיין ווערן אַ פאַרפּלעפטער,
 אויפגעברויזטער, אויפגערעגטער,
 מיט אַ האַרץ-קלאַפּעניש תמיד,
 און עס גייט נישט איין אים ס'עסן,
 און ער קאָן ביינאַכט נישט שלאָפן,
 ווייל מיט פנים און מיט מינעס,
 מיט פיגור און האַר און אויגן —
 ענט די דאָזיקע הענדרינע
 צו זיין ליבער זעלמאַ גאַלדין.

* * *

זיינע גוטע קונדן זענען
 אי הענדרינע, אי איר מוטער,
 סחורה גיט ער זיי בחינם,
 נאָר זיי זאָלן קומען אָפטער,
 שענקט הענדרינען אַלע וויילע
 שטיקער „קרעפּדעשין“ און זיידנס,

שאַקאַלאַדע און קאַנפּעקטן
 אין די שאַכטלעך זייער פּראַכטיק.
 און זי נעמט אַלץ, וואָס ער גיט איר,
 און ער פּילט זיך אמת גליקלעך,
 ווען זי רעדט מיט אים גיטפריינטלעך.
 ער דערקלערט איר: זי דעראינערט
 אים זיין בעסטע יוגנט-פריינדין,
 וועלכע איז פון אים דערווייטערט,
 און ער האָט שוין נישט קיין האַפּענונג.
 ווען מיט איר צוזאַמען קומען.
 זי באַדויערט מיט באַמערקונג:
 „ס'וואָלט אזוי אינטערעסאַנט זיין
 אָט די פריינדין צו דערקענען“,
 אום צו וויסן, וואָס פאַר איינדרוק
 ס'קאָן איר אייגן אָנפליק מאַכן,
 כאָטש זי ווייס גענוי דעם איינדרוק,
 וואָס זי מאַכט אויף אים אַליין אָפּט.
 זי דערקענט עס אָן זיין פנים,
 וועלכער ווערט באַדעקט אינגאַנצן
 מיט אַ ליכטיקייט פון גליקשיין.
 ווען ער שטייט מיט גרויס הכנעה
 קעגן איר, אריינקוקנדיק
 אין די אויגן איר מיט ליבשאַפּט,
 ווי אַ הינטעלע אַ טרייס,
 קוקט אריין זיין אייגנטימער
 אין די אויגן, ווען ער גיט אים
 אַ געשמאַק פעטן ביינדל ...

און זי זעט אים אָפּט אין גאַרטן
 צווישן זיין הויז און דעם פּאַסטאָרס
 ווי-זא-ווי דעם שמאַלן פענסטער
 פון הענדרינעס העלן צימער,
 שטייט ער, וואַרט ער אין דערשטילן,
 אפשר וועט אַ נס פּאַסירן,
 ס'וועט דער צפון זיך דערוועקן,
 ס'וועט דער דרום זיך דערבאַרמען,
 און אַרויסשיקן אַ ווינטל,
 וועלכער זאָל פּאַנאָדערעפענען
 די שניי-ווייסינקע גאַרדינען,
 וועלכע פּוציק צאַרט באַדעקן
 ס'פענסטערל פון דער הענדרינע,
 און אַ קוק וועט ער דאָן כאַפּן
 אויפן בילד פון ריינער אומשוילד — — —
 און זי ווייס און פילט זיין ליבע
 פון זיין נאָכפּאָלגן מיט בליקן
 אַלע זונטיק, ווען צוזאַמען
 מיט איר פּאָטער און איר מוטער,
 מיט די אַנדערע צוויי מיידלעך
 און דריי קליינע יינגלעך, גייען
 שטילערהייט, פיין אויסגעפּוצטע
 אין דער קירך אַריין צו תּפילה,
 ווען הענדרינע זעט אויס ריכטיק
 ווי מען מאַלט אַ ליבן מלאַך.
 און דער תּמימותדיקער, צאַרטער,
 שטילער מלאַך קומט גאַנץ אָפּט אים

צו באזוך אין זיסן חלום
און זי לייגט איר ווארעם בעקל
צו זיין פנים און זי זאגט אים :
— „כ'האָב אַ סוד דיר אויסצוזאָגן,
איך בין זעלמא, דיין געליבטע,
און איך האָב דיר ליב, ווי ס'לעבן,
כיגיי אויס פשוט פון די פוחות,
כ'ויל זאָלסט זיין אין מינע אָרעמס,
זאָלסט אין מיין וואַרעמלעכקייט
טרייסט און פרידנסגליק געפינען...
נאָר דאָס קען נאָך נישט פאַסירן,
ווייל מיין פאָטער איז אַ פרוּמער
און אַ זייער שטרענגער פאַסטאָר;
און מיין מאַמע פאַסט מיך אויפּעט,
כ'זאָל חלילה נישט פאַרבלאָנדזשען
אין דיין צימער, וווּ מיין האַרץ ציט,
יע, וווּהין עס רייסט זיך געוואַלטיק
מיין נשמה פול מיט ליבע!“ ...

*

— — — ווען פון אַט אזעלכע חלומות,
אויפן וואָר דערציילט איר טרוימקינד,
ווערן פול הענדרינעס אויגן,
און זי קוקט מיט זיסער ווייכקייט,
פלוצלונג גייט זי צו, דערלאַנגט אים
גיך אַ קוש אויף זיינע ליפן,

זאָגנדיק: „אַ, יו גרייט לאווער!“
שלייכט זי זיך ארויס פון שאַפּ באַלד
מיט אַ שמייכעלע אַ מילדן.

*

טרוימקינדס גייסט ווערט לעבעדיקער,
און ער פלאמט מיט גרויס אַנטציקונג
וועגן די בסודותדיקע,
אַפטרעע באַגעגענישן
מיט הענדריען אינם גאַרטן,
צווישן שורות גאַנץ=געדיכטע
פיל פאַמעגראַנאַטן=ביימער.
מיט די ריינלעכסטע געפילן,
מיט די ערלעכסטע מחשבות
האַט ער זיך אַרומגעטראָגן:
נאָר צו זיין אין איר געזעלשאַפט,
נאָר איר שטימע=קלאַנג צו הערן,
אפשר אויך וועט זי אים ווידער
מיט אַ ליפן=קוש באַגליקן.
מערער האָט ער נישט דערוואַרט גאָר,
נישט געקענט האָט זיין גאָר אַנדערש,
ווייל געגלויבט האָט ער גאַנץ ערנסט
אין איר אומשוילד, אין איר שטאַלצקייט.
און ער האָט באַטראַכט זי זיכער

(*) אַ, דו גרויסער ליבהאַבער.

אַלס די ריינסטע און נאַיווסטע
מיידל, וואָס ער האָט באַגעגנט,
וועמען ס'האָט קיין מענער-האַנט נאָך
קיינמאָל נישט געוואגט אפילו
זי ווילגאַריש צו באַרירן...
און דערפאַר איז ער געוואָרן,
ווי צעדולט, דערשטוינט, צעטומלט,
ווען זי האָט זיך צוגעלאָזן,
אונטערוואָרפן אים באַגעריק,
מיט אַ צוטרוי אומבאָגרענעצט,
איבערגעגעבן זיך אינטימלעך...
נאָר באַשווערנדיק אים תמיד
מיט די האַרבסטע, שאַרפסטע שבועות:
ס'זאָל אַ פויגל דאָס נישט וויסן.
אויב אַ נפש זאָל, חלילה,
פון דעם גרויסן סוד דערפאַרן,
וועט זי עס נישט איבערלעבן! — — —

*

— — — צוגעפאלן מיט אַ חשק,
ווי אַ דורשטיק-פאַרשמאַכטער
פאלט צו צו פרישן, קילן וואַסער;
האָט ער פון דעם שטראָם פון ליבע
פיל געטרונקען און געלאָבט זיך.
און געוועזן איז ער זיכער,
אַז ער איז דער איינציקער גאָר,

וועמען ס'איז די גרויסע זכיה
פון הענדרינעס צערטלעכקייטן.
אזוי צוגעטון געגעבן.
און ביי זיך געווען דערהויבן...
און דערפאר, אָבער, דערנאָכדעם
איז זיין קאָפּ אזוי געוואָרן
נידעריק אַראָפּגעלאָזן,
ווען אַ פּריינט אים שטיל פאַרטרויט האָט
ביי אַ גלעזל וויין אַ רויטן,
אז אינטים איז ער געוועזן
מיט דער פרומלעכער הענדרינע,
אז זי איז נישט אזא צנועה,
ווי זי שטעלט זיך אָן מיט פּאָזעס,
ווייל ווען זי זיגט ווען נאָך זעכצן
האָט זי שוין געהאַט מחזקות
מיט אַ פּריינט, אַ יונגן בחור...
רשעות האָבן ביזע צינגער
אַלץ גערעדט דאָן אויף הענדרינען,
נאָכדעם האָט געהאַט זי אפשר
זיבן ליבהאָבער, חתנים,
ביז זי איז אַנטוישט געוואָרן.
דאָן האָט זי גענומען, כּלומרשט,
האַסן מענער, אָנשמעלן זיך
שטאַלץ, נאָרו און הייליק-פרומלעך...

*

פלוצלונג, גאר אן טעם, אן סיבה,
ווערט הענדרינע טרוימקינדן גאר
עפעס קאלטלעך, ווייזנדיק אים
אָפּפּרעמדונג-סימנים קלאַרע.
ענדלעך האָט זי אָנגעהויבן
זיך דערווייטערן, זיך אָפּזאָגן
צו באַגעגענען אים ווי תמיד,
אלעמאַל אַרויסגעמאַכט זיך
מיט תירוצים נאַריש-שוואַכלעך
און מיט לייכטזיניקע ליגנס.
דאָן נעמט טרוימקינד זי נאַכשפירן,
און ער כאַפט זי אָן רויט-הענטיק.
אָנגעקומען איז אין שטעטל
א באַאמטער אין דער שטאַט-פּאַסט,
הויך און קרעפטיק, מיט אַ קליינעם
שאַרף-פאַרשפיצטן שוואַרצן וואַנסל,
אין ער איז אן איינגייער דאָרט
ביי דעם פּאַסטאָר שעקערמאַן.
אָפּגעוואַרט אמאָל האָט טרוימקינד
אויפּגערעגט, צעקאַכט, פאַרביטערט,
ווען דער יונגערמאַן אַריין איז
אין דעם פּאַסטאָרס הויז און דאָרטן
אויף אַ לאַנגער צייט געבליבן...
אין אין רעכטן מיטן נאַכט דאָן
איז דער קנאה-פּוילער טרוימקינד

ווי א קאץ ארויפגעקראַכן
אויפן פונדאמענט דעם הויכן
אונטער זיין הענדרינעס פענסטער,
דורך א ריס אין דער גארדינע
האַט ער ביי א ליכטל-לייכטונג
גוט געזען זיי ביידן ליגן
אויף א ווייכער רויטער סאַפע
אין א פאָזע גאַר צו שרעקלעך!...

עקדעשן און שלאַנגען ביזע
קענען גיפטיקער נישט בייסן!
מיט א קאַלטן שווייס באַגאַסן,
מיט א ווייטיק טיף אין האַרצן,
און די פיס ווי אַפגעליימטע
שלעפט זיך טרוימקינד אין זיין צימער,
קלאַפט זיך אָן וואַנט און כליפעט...

10

... ווידער זוכט ער טרייסט אין פלעשל,
שטייט אין שענק און גיסט אַריינעט
„ווישקיס“* איינע נאָך דער צווייטער
נישט קיין וואָרט אַרויסריידנדיק גאַר — — —
דאַרטן ווערט ער איינגעלאָדן

(* „ווישקיס“—א סאָרט בראַנפן.

א האנט אין קארטן=שפיל צו נעמען
אינם הויז פון מיסטער טיגער,
וואס מען רופט אין שטעטל: „קלייזל“.

סטעלא טיגער איז דאס ווייבל
פונם ספעקולאנט ראָלף טיגער,
ראָלף— א יידל, קליין און מאַגער,
ווי א קוועקזילבער באוועגלעך,
ווארפט די הענט אויף אלע זייטן,
האַט קאסאַקע, כיטרע אייגעלעך,
האַסטיק רעדט ער אָן אַפּשטעל,
ווי אַ מילכל מאַלט ער, פּלאַפּלט,
אין דאָס שטענדיק תּמעוואַטע
שמייכלע אויף זיינע ליפּן
דריקן גרויס צופּרידנהייט אויס
אין אַ מאַדנע גוטמוטיקייט.
אַפּגעלאָזן אין זיין קליידונג:
אַ פאַרעלטערטער גאַרניטור,
שווערע, האַרטע שיק, פאַרשטויבטע,
אַ פאַרפּלעקטער שטייפער קראַגן,
אָן אַ שניפּס גאַר, אָן אַ שליפּל,
האַלט אַ ציגאַרעטל תּמיד
צווישן געל-פאַררויכטע פינגער.

פון אַ קרעמל מיט אַ שענקל
עפעס אויף אַ פאַרם, אַ ישובּ,
געלט אַ סך האַט אַפּגעשפּאַרט ער,

אָפּגעקאַרגט פּון עסן, טרינקען,
אָפּגעשפּאַרט פּון גוטער קליידונג,
נאָר דערפאַר איז זיין האַנט אָפּן
אַלעמאָל געווען אין קאַרטן.
שפּילט אַ „גיים“ גאָר אויסגעצייכנט,
ווען ס'איז דאָ אַ פּרייע מינוט נאָר,
און ער שיט דאָן פּולע הויפּנס
געלט דאָרט אויפּן גרינעם טישל.

אָפּלעבנדיק לאַנגע יאָרן
אויפּן פּאַרם דאָרטן איינזאַם.
אָנגעפירט און אויפּגעפּאַסט האָט
ס'גאַנצע הויז און זיין ווירטשאַפּט,
אַבאַסוטו קאַפּיר=מיידל,
וועלכע האָט געדינט אים ערלעך,
און געווען די טרייע מוטער
צו די צוויי קויל=שוואַרצע קינדער,
וואָס זי האָט פּון אים געבוירן,
וועלכע פּלעגן שטענדיק קוקן
אויף דעם פּאַטערל, דעם ווייסן,
מיט אַ מאַדנעם כּבּוד=פּחד
אין די ברענענדיקע אויגלעך...

לעבן מיט דער מאַמען זייערער
אינם מאלפּנהיים „ראַקיישן“,
און זיי קריגן יעדן חודש
פּינקטלעך פּולקאַם אויף צום לעבן.

מיט א תנאי, אז קיינמאל טאָרן
זיי אין הויז צו אים נישט קומען.
וויצלט מען זיך אינם שטעטל:
אז אין מאַלפנהיים, „לאַקיישן“
איז א שרעק אריינצוקומען —
ס'זענען טיגערלעך דאָרט פאַראַנען...

טיגער האָט זיין שאַפּ און שענקל
אויספאַרקויפט אַלץ, און געוואָרן
א באַגליקטער „ספעקולאַטער“.
פאַרט אַרויס אויף דער מדינה
דורכן וואָך א דריי-פיר טעג נאָר,
און די צייט, די איבעריקע,
אין די גאַסן אַלץ שפאַצירט ער,
אין האַטעל געפינט ער אַפט זיך
מיט באַקאַנטע, מאַכט א שנעפּסל.

אַלס א פּערציק-יאַריקער בחור
האָט ער אָנגעטראָפּן סטעלאַן,
אירע עלטערן געוועזן
אירלענדישע קאַטאָליקן,
ביידע אָפּגעשטאַרבן יונגע,
זי איז דרייצן יאָר געווען דאָן,
ווען א קריסטלעכע פאַמיליע
האָט זיך איבער איר דערבאַרעמט,
די פאַרלאָזענע יתומה
אַלס א טאַכטער אָנגענומען.

ס'איז ראָלף טיגער איר געפעלן,
און געוויסט האָט סטעלאַ ריכטיק,
אַז ער איז אַ ייד אַ רייכער,
האַט זי נישט געקלערט אַפילו,
און אים נישט געלאָזט פיל וואַרטן,
ווען ער האָט איר פאַרגעשלאָגן
חתונה מיט אים צו האָבן.

פייער=רויטע האַר האָט סטעלאַ
קלאַרע, גראַלעך=בלאָע אויגן,
וועלכע דריקן אויס אַ פרייקייט
און באַגער צו לעבנספריידן.
מיטלִוווקסיק, שלאַנק, און ס'פנים
ווייס און ריין, די פולע ליפן
ווייזן פעסטקייט, עפעס שטאַרקייט.

*

נאָך איר חתונה האָט סטעלאַ
איינגעשטעלט זיך מיט פאַרלאַנגען:
זיך אַלס יידיש קינד צו מאַכן,
אַנגעהאַלטן אין איין טענהן
צו איר מאַן, און רעדן, מאַנען,
ער זאָל טון אַליץ, וואָס איז נויטיק
אַ גיורת זי צו מאַכן.
אויסגעפירט! זי איז שטרענג יידיש.

ערב שבת, ערב יום-טוב
 בענטשט זי לײכט גאָר ווי אַ צנועה,
 און זי פֿשרט פֿלייש ווי נויטיק,
 היט אָפּ פינקטלעך פֿליישיקס, מילכיקס.
 זי איז די ערשטע אויף אַ צדקה,
 גיט נדבות משולחים,
 וועלכע זאָגן: „די גיורת
 איז די פרומסטע פֿונם שטעטל,
 און עס מוזן רעכטע יידישע
 פרויען זיך פֿון איר גאָר לערנען“...
 דארפן יידישע פרויען עפעס
 וויסן וועגן יידישע זאכן,
 ווען עס קומט אַ יום-טוב אויסעט,
 ווען מען דארף כפרות שלאָגן,
 אָדער „זכור“ ווען צו זאָגן —
 גייט מען פֿרעגן מיסיס טיגער.
 און די פרויען רופן אָנעט
 שטילערהייט, מיט שפּאַט און קנאָה,
 „רביצין“ — די מיסיס טיגער.
 און דאָס הויז פֿון אָט די טיגערס
 רופן אלע אָן „דאָס קלייזל“.
 ווייל נאכט=איין נאכט=אויס מאַכט סטעלאַ
 אין איר הויז אַ קאַרטן=„פאַרטי“,
 און מיט פֿרייטער האַנט טראַקטירט זי,
 מיט דעם בעסטן, פיינסטן כּיבוד.
 קומען זיך צוזאַמען אלע,
 וועלכע האָבן לייב אַ קערטל,

קומען יונגע און אויך אַלטע,
 און מען טרינקט אַ ביר, אַ שנעפסל,
 און מען אַמוזירט זיך פּריילעך;
 אַפּטמאַל ווערן צאַנקערייען,
 און מען זידלט זיך גאַר היציק.
 מ'רופט זיך אויס אַלץ, וואָס אין קאַרט שטייט.
 איינער שרייט: „דו ביסט אַ תּרה,
 הויבסט נישט אָן צו קענען שפּילן,
 ביסט אַ האַלץ-האַקער אָן עכטער,
 אפּשר קאַנסטו קוגל עסן,
 אַפּער נישט קיין קאַרטן שפּילן!“
 שרייט דער צווייטער אויס זיין ענטפּער:
 „מיינסט, אַז דו ביסט שוין אַ יחסן?
 מיינסט, דו ביסט שוין גאַר אַ טשעמפּיען,
 און אַ חכם, און אַ גאון?
 קענסט מיר גלויבן אויף נאַמנות,
 אַז מען קען דיך אינם שטעטל,
 אַז ס'באַשטייט דיין גאַנצע חכמה
 פּון דיין שפּילן — נאָר אין שווינדל!“...
 ווערן אויפּגערעגט די שפּילער,
 און מען שרייט מיט הויכע קולות,
 און עס הויבן זיך קולאַקעס,
 ביז עס מישט אַריין זיך סטעלאַ,
 און זי בעט זיך מיט תּחנונים,
 עס זאָל אַרדנונג, שלום ווערן.
 ווערט עס שטילער, און מען זעצט זיך
 עפּעס רואיקער; אין נאָכדעם

נעמט מען ווייטער זיך פארטיפן
אין דער שפיל מיט גרויס כוונה.

די טיגערס לעבן אין א רחבות,
זייער הויז — א שפע לוקסוס,
מיט די טייערסטע מאסיווע
מעבל, וועלכע בלאנקען, שיינען ;
עס באפויען רייך די פענסטער
האנט-געהאפטע זייד-גארדינען,
גרויסע, שווערע לאנדשאפט-בילדער,
מיט די שרייעדיקסטע פארבן,
הענגען אויף די ווענט און גלאנצען,
אויפן מערב-וואנט, אנטקעגן
דעם אריינגאנג, באלד דערועט זיך
א פארגרעסערט בילד, וואס סטעלא
האלט עס טייער און פארהייליקט :
איר געליבטער מוטערס קבר
מיט א בוימעלע באוואקסן,
מיט א גרויסן, שווערן צלם...
סטעלא איז פארפוצט אין זיידנס,
נאך דער מאדע, און באהאנגען
מיט די קאסטבארסטע בריליאנטן,
דימענטענע רינגען בלאנקען
אויף די ווייסע פינגער אירע,
און זי רויכערט אפעטיטלעך,
ווארפנדיק אויף סעמי טרוימקינד
נייגעריקע פארשונג-בליקן.

טרוימקינדן געפעלט די חברה,
און ער איז שוין א בן-בית
ביי די טיגערס, און זיי זענען
זיינע בעסטע פריינט אין לעבן.
ווען ער זוכט פאר זיך א ווינונג,
באָטן זיי אים אָן א צימער
אינם שיינעם הויז זייערן,
נעמט ער עס מיט גרויס פאָרגעניגן.
סטעלאַ מיט זיך אים צו מאַכן
אנגענעם און גאַנץ באַקוועמלעך.

קאַרטן-שפיל ווערט מיט דער צייט אים
ליב באַהאַרצט, און ער פאַרטיפט זיך
מיט משונהדיקער תאוה,
שפילט אָן אויפהער ביי די טיגערס,
ווי באַטרונקען, ווי פאַרפישופט
איז ער אינם קאַרטן-צירקל.

זיין פאַרגאַנגענהייט — פאַרשוונדן,
פון א צוקונפט טראַכט ער גאַרנישט,
ס'איז אַ קעגנוואַרט נאָר פאַראַנען,
וואָס עס האָט פאַר אים איין מיינונג:
שאַפ-אַרבעט און קאַרטן, קאַרטן,
וועלכע זויגן אים אויס די לעצטע

טראָפּנס פון זיינע יוגנט=בלוטן...
דאַרער, בלייכער ווערט זיין פנים,
איינגעבויגן ווערט זיין רוקן,
און ער פילט זיך מיד און שוואַכלעך.

סטעלאַ פאַסט אים אויף מיט ליבשאַפט,
מיט אַ שוועסטערלעכער טרייהייט.
אַפט צערעדט זי זיך, דערציילט אים,
אַז זי ליידט און שמאַכט נאָך ליבע.
וואָס נאָר ער קען איר דערלאַנגען...
און זי וויינט פון גרויס יסורים,
און זי וואַרפט זיך צו די פיס אים,
פאַלט אים אויפן ברוסט צעוואַרעמט,
זיינע ליפן זויגט זי ווילדלעך,
און באַוועגט זיינע געפילן...

ער איז קאַלטלעך, ווייל צו פרויען
האַט ער גלויבן ווי פאַרלוירן,
טרייצט אים סטעלאַ קיין באַגער נישט,
גלעט ער איר דאָס חניקע פנים
מיט רחמנות און מיט גוטסקייט.
ווי אַ חבר, ווי אַ ברודער,
און באַמיט זיך זי צו טרייסטן,
אַפצוקילן אירע גלוסטן,
און ער בעט זיך שטיל און איידל,
אַז זיי זאָלן בעסער בלייבן
גוטע פריינט, געטרייע, ריינע...

* * *

...און אז ער איז קראַנק געוואָרן
אויף ספנותדיקער היץ-קרענק,
איבער אים דער טויט געשוועבט האָט,
האָט דאָן סטעלאַ טיגער ס'לעבן
איינגעלייגט פאַר אים, איר ליבסטן,
טריי געוואַכט, געהיט אים תמיד,
ווי אַ מאַמע וואַכט מיט ליבע
איבער אירס אַ קינד ליבהאַרציק.

...ווען ער איז געוונט געוואָרן,
און דערגאַנגען פון זיין דאַקטאָר,
אז ער האָט צו דאַנקען סטעלאַן
פאַר זיין לעבן, יא, נאָר סטעלאַן,
דאָן האָט ער דערזען זי פלוצלונג
אַלס אַ גוטן מלאַך-גואל,
אויפגעלעבט אין אים האָט מעכטיק
אונטערוואַרפנקייט-געפילן
צו דעם טרייען, ליבן ווייבל,
נאָר ער האָט מיט אַלע כוחות
זיך געשטאַרקט איר נישט באַרירן.
אַבער זי האָט אים געצויגן
מיט די פייערדיקסטע קרעפטן,
און געוועקט אין אים פאַרלאַנגען,
און געלאַקט אים און גערופן

און די נעכט, די לינדע, שטילע...
און ער האָט איר רוף געענטפערט...

און עס איז קיין טיפער סוד נישט,
אַז די צוויי באַליבטע קינדער —
ס'הייסט פון ראָלף און סטעלאַ טיגער —
זענן ריכטיק אויס ווי טרוימקינד,
וועלכער איז דאָך זייער פאַטער.

11

פאַזע וועי, נישט ווייט פון שטעטל,
ליגט אַ שטיין-בערגל, געפאַרעמט
ווי אַ ליגעדיקער העלפאַנט.
לעבן בערגל שטייט פאַרלאָזן
אַ פאַרראַסטע ביידל-פעסטונג,
אויסגעמאַכט פון שטאַל און אייזן.
ס'האַט געדינט אַלס וואַנדער-פעסטונג,
פון אָרט צו אָרט אַרומגעטראָגן.
דיקע אייזן-ווענטלעך האָט עס,
קוק-רערן און ביקסן-לעכער
אַרויסצוקוקן, אום צו שיסן.
ס'איז געבליבן דאָס אַ זכר
פון דער ענגליש-בור מלחמה.
לעבן דער פאַרראַסטער פעסטונג,
שטייען גרויסע קאַסטנס פולע,

אָנגעפאַקט מיט קויפ אַ הויכן,
שאַרפע שפּיציקע, דרייקאַנטיק
קליינע פּאָדקאָועס פון אייזן,
ס'ענגליש מיליטער אין קריג האָט
אויסגעפונען די המצאה
אויף די וועגן און די פעלדער
אויסצושיטן אָט די שאַרפע
פּאָדקאָועס די משחיתדיקע,
אום די בורן-פערד און רייטער
מוזיקן און צעקאַליעטשען,
אומגערירט צו בלייבן ליגן.
ווער עס גייט דאָס אָרט פאַרביי נאָר,
שטעלט זיך אָפּ און קוקט אַ וויילע,
און דערלאַנגט אַ צי די פלייצעס,
זיפצט טיף און שווער זיך אָפעט,
גייט אוועק באַלד מיט אַ שוידער
פון דעם זכר פונם חורבן,
פון דער שרעקלעכער טראַגעדיע,
וועלכער רופט זיך „בור-מלחמה“.

* * *

עלנט אָפּגענאַרט, צעבראַכן,
גייט זיך לאַנגזאַם זעלמאַ גאַלדין
איבער טאַלן און ביי טייכן,
אין די ברייטע ווייטע פעלדער

איבער בערג און איבער שטיינער,
שטאר די גרויסע שיינע אויגן,
וועלכע ווייט גאר ציללאַז קוקן,
ביז זי קומט זיך צו דער פעסטונג,
און פארקוקט זיך ווי פארחלומט,
אויפן זכר פונם חורבן...

*

אוי, וואָס טרערן ס'האַט געקאָסט איר
אויסצורייסן אים פון האַרצן —
טרוימקינדן, איר פיל געליבטן,
איר פאַנטאַזיע, איר אַמפיציע!
אוי, וואָס זי האָט דורכגעמאַכט שוין
און וואָס זי שוין דורכגעלעבט האָט!
די היסטעריקעס די שווערע,
און ביז בלוט צעפיסענע ליפן!
אירע טעג, די הבלדיקע,
נעכט, די שלאָפלאָזע, די שוואַרצע.

מיט אַן איבערפּוּח'ותדיקער
אַנשטרענגונג דורך ליידין שווערע,
אומדערטרעגלעכע יסורים,
אויסגעריסן האָט זי דאָך אים!
אויסגעריסן אים צוזאַמען
מיט די טיף-אַריינגעשלאָגענע
וואַרצלען פון איר גרויסער ליבע

פון איר הארצן, וואָס געבליבן
איז עס פוסט און וויסט און ליידיק,
און מיט ווונדן=בלוט פארלאָפן.

* * *

שאַטנס, שאַטנס, ברייטע, גרויע
פאלן פון די בערג די הויכע.
ווונדערבאר צעשפילן זיי זיך
אין דער העלקייט פון דער זונשיין,
און ווי נעצן אויסגעפלאַכטן,
דרייען זיי זיך, פלאַטערן זיי,
און אין זיך פאַרפלאַנטערן זיי
די צעשפרייטע פיס פון ריז-בערג...
אַלץ אַרום נאָר שאַטנס זעט זי,
ס'איז פון אַלץ געבליבן שאַטנס...
ס'לויפט איר נאָך אויף שריט און טריט דאָ
אויך איר אייגענער שלאַנקער שאַטן.
וואָס איז זי אליין — אויב נישט נאָר
אַ פאַרבלייכטער לייכטער שאַטן? — — —

אינדערווייטנס שפרייט זיך אויסעט
אַ מיראזש, אַ ים אַ בלאַער.
ס'דוכט זיך: ס'שווימען דאָרטן שיפן.
נאָר אַט קומט אַ קליינער וואַלקן,
און פאַרדעקט די זון אַ וויילע

דער מיראזש ווערט באַלד פאַרשווינדן.
אַט אזוי זענען פאַרשווינדן
די חלומות, האַפענונגען
פון דער ליבער זעלמאַ גאַלדינס
שיינער יוגנט — אין די וואַלקנס
פון דעם לעבנס ווירקלעכקייטן...

* * *

אויף אַ שטעגל, וועלכער דרייט זיך
ווי אַ שלאַנג אַרום אַ בערגל,
גייט זיך זעלמאַ שטיל, פאַרחלומט,
קוקט צום הימל און זי זעט דאָרט:
ס'ציען זיך געדיכטע וואַלקנס,
שניי-ווייסע מאַסיווע קריעות,
אין אַן איילעניש זיך טראַגן,
איינער וועלנדיק דעם צווייטן
גבורהדיק אַריבערשפאַרן...
אַלערליי פיגורן זענען
אויסגעפאַרעמט אין די וואַלקנס.
איין מגושמדיק שטיק וואַלקן
איז אַ רייטוואַגן, אין וועלכן
ס'זענען אינגעשפאַנט צוויי ריז-פערד,
שטאַלן אין וואַגן זיצט אַן אַפּגאַט
האַלט די לייצעס אַנגעצויגן...
אין גאַלאַפּ די פערד צעווילדעט

גריווע אויסגעשטעלט, צעפלוויגן
שטעלן הויך די פיס מיט אימפעט,
זעצן אויס באַלד און צעשמעטערן
אי דעם וואָגן, אי דעם אָפּגאַט...

קוקט דאָרט ווייטער אין די וואַלקנס,
זעט זי חיות גרויסע, שווערע,
ס'דוכט זיך: ס'יאָגט זיך דאָרט אַ חיה
נאָך אַ קליינעם ווייסן לעמל,
און צערייסט עס דאָרט אויף פיצלעך!...
פלוצלונג, אַ דערזעט זי דאָרטן
אינם וואַלקן, זיך אליין גאָר.
ווי אַ לעמל שוואַך פאַרלאָזן
איז זי דאָך פאַרצוקט געוואָרן
פון אַכזריותדיקן לעבן,
אין געשטאַלט פון בייזער חיה...

12

... אין אַ כמאַרנעם בין-השמשות
איז אַ ווינט אַ צאַרנדיקער
אין אַ ברוגז-טאַנץ צעשפרונגען,
מיט אַ פייפעריי און וואַיען
האַט ער מיט אַ קראַפט צעשאַקלט
ס'פאַר געדיכטע פאַפלאַר-ביימער,
וואָס פיי טרוימקינדס פענסטער שטייען.

ס'רייצן זיך דאָס בייזע רוחות,
מיט אַ רשעות, מיט נקמה
אויף זיין צרהדיקן מזל,
זיין לא-יוצ'לחדיק לעבן...
און פון צווישן אָט די רוחות
שרייט אַרויס אַ קול אַ הויכער,
וואָס איז נאָענט אים און טייער,
און צעיאָמערט זיך מיט רחמים,
מיט ניגונים וויינעדיקע
אויף זיין לאַגע, וואָס איז קלאַגלעך,
אויף זיין שוואַכקייט, אָפגעצערטקייט,
און אויף זיין פאַרחושכט פנים,
וועלכער שפיגלט זיך אין שויב אָפּ...:

קוקט ער אָן מיט שרעק זיין חורבן:
אַלץ פאַרלאָרן, אַלץ געפטרט...
— ווער איז שוואַדיק? — מורמלט שטיל ער —
ס'האַרץ איז לייכט און גוט געוועזן,
האַט ער אַלץ געטרויט, געגעבן,
ווער ס'איז נאָר געקומען בעטן...
יעדער בעטלער, יעדער שווינדלער
האַט געגולט זיין פאַרמעגן,
און דאָס לעבן — אָפגענאַרט אים,
זיין געזונט גערויבט און יוגנט...

פאַנקראַטירט און הויל און אַרעם,
און צעטומלט און פאַרלאָרן.

נעמט אים אָן אַ שוואַרצער יאוש...
נאָר איין שאַנס איז אים געבליבן
איצט זיין מזל צו פרובירן:
מייל'ן עטלעכע פון שטעטל,
האָט מען דימענטן געפונען!...

אויפגעלעבט איז ס'גאנצע געגנט,
און עס קאָכט, עס טוט זיך מעשים,
און ס'איז לעבעדיק און פריילעך,
ס'שטייען פאָר די גרעסטע גליקן!
פראַקלאַמירט האָט די רעגירונג:
אז דער „ראש" קומט פאָר שוין מאַרגן,
ס'הייסט: דאָס גרויע געלויף צו כאַפן
דאָרט אַ פלעצל אויף צו גראַבן,
דימענטן אַדאָרט צו זוכן.
יעדער איינער, ווער עס וויל נאָר,
ווער עס קען נאָר לויפן, כאַפן,
און באַצאָלט נאָר דער רעגירונג
פאָר דאָס רעכט אין „ראש" צו לויפן —
קען איין פלעצל נאָר פאַרכאַפן,
אום זיין גליק דאָרטן צו זוכן.

גליקזוכער אין גרויסע מחנות
זענען אָנגעקומען דאָרטן
מיט לאַפּאַטעס און לאַמען,
אין אַ שורה, אין אַן אַרדענונג
אויסגעשטעלט זיך, אַפּצווואַרטן

דעם רעוואָלױער שאַס=סיגנאַלן —
דאָס געלויף באַלד אָנצוהייבן,
צו דערווערפן זיך אן ערטל
פון די ליבע רייכטום=שטייגדלעך.

אין דער לאַנגער ברייטער שורה
שטייט אויך טרוימקינד איינגעחושכט,
האַלט אן אייזן=לאַם אַ שווערן,
און אַ לאַפעטע אַ קליינע,
גרייט צו לויפן זוכן מזל.

*

אויסגעקנאַלט האָט אַ רעוואָלױער,
און דער מענטשן=ים, מיט שטורעם,
האַט אַ לאָז געטאָן זיך לויפן
מיט געשרייען, מיט געפילדער,
וועלכע טראָגן זיך צום הימל...
ס'ברענט די זון הייס אָן רחמנות,
נאָר דער שטויב, דער טונקל ברוינער,
שווער און גראָב פאַרדעקט די זון=שיין,
ווי מיט דיקער טרויער=הילע,
און עס שוועבט דאָרט אין דער לופטן
פרעסעדיקער צער, אומעט...

*

— — — ס'איז דער דיקער שטויב פארשוונדן...
אויף א קליין מוראשקע-בערגל
אויסגעצויגן ליגט סעם טרוימקינד,
האלט צו זיך שטארק צוגעטוליעט
מיט דער רעכטער האנט דעם אייזן,
און זיין לינקע האנט ביים ברוסט...

*

ווען דער דאקטאר איז געקומען,
האט ער טרוימקינדן געפונען
נאָר אַ פּאַר מינוט ביים לעבן.
ס'האָט זיין מויל אַרויסגעשעפטשעט :
— „זעלמא... ליבסטער דימענט מיינער...
ווען איך האָב דיך נאָר פאַרלאָזן,
איז געווען מיין גאַנצעס לעבן,
נאָר אַ פּלאַנדזשעניש אין עלנט...
און איך האָב אַהער פאַרפּלאַנדזשעט...
לויפנדיק און יאָגנדיק זיך,
אַ נאָך אַנדערע פּריליאַנטן...
דימענט טייערער... מיין זעלמא...
טרייע... זעלמא... כ'האָב געפּלאַנדזשעט...“

* * *

טריקעניש האָט אָנגעהאַלטן
 אין דער געגנט, שטאַרק פאַרעקשנט,
 זייער לאַנג שוין נישט גערעגנט.
 און אַ מוראדיקער אומעט,
 זאָרג און עלנט האָט געלייגט זיך
 אויף די מענטשן, און זיי שמאַכטן,
 גייען ממש אויס נאָך רעגן.
 אויף די אָפּגעברענטע פעלדער
 שטייען אויסגעדאַרטע בהמות,
 מאַגעריןקע קליינע שעפּסלעך,
 אויסגעטריקנט, הויט און ביינער,
 הויבן אויף פאַטריבטע אויגן.
 קוקן נעבעכדיק אַרויף
 צו די אויסגעשפּרייטע, דיקע
 האַפענונג-טראַגעדיקע וואַלקנס,
 און זיי ראָווענען און בלעקן —
 אזוי ווי ס'וואַלטן בהמות, שעפּסן
 אויך, אזוי ווי מענטשן, האַפּן
 געדאַנקען פון אַ רעגן-תּפּילה...
 פּלוצלונג נעמט עס שרעקלעך בליצן,
 ס'קראַכן זיך פּאַנאַנדער מעכטיק
 בליץ און דונער! הימל שפּאַלט זיך,
 ערד צעטרייסלט זיך און ציטערט,
 און די לופט איז אָנגעצונדן,

ס'איז אינגאנצן דאָס פאַרוואַנדלט
אין אַ העלישן פֿלאַם-פייער.
רעגן, רעגן גאַנצע שטראַמען,
פאַלן, גיסן זיך פון אויבן,
ווי עס וואָלטן זיך געעפנט
וונדערבארע וואַסער-פאַלן,
ס'מפולט מיט אַ רוגזע-שטורם,
אין אַ קורצער צייט פאַרפלייצט עס
אַלע פעלדער, אַלע וועגן,
און ס'זעט אויס: אַ טייך אַ פרייטער — — —

אין דעם רעגן אין דעם שטורם,
אין די פרויזיקע און מוטנע
ליימיק-ברודנע וואַסער-שטראַמען
פֿלאַנדזשעט ציללאַז זעלמא גאַלדין,
אויסגעווייקט און איינגעפלאַטיקט,
שטיל, פאַרחלשט, מעלאַנכאָליש,
אָן געדאַנקען, אָן אַ שכל,
לאַנג שוין איר פאַרשטאַנד פאַרלאָרן,
רעדט קיינמאָל קיין וואָרט נישט אויס מער,
וואַנדערט שטיל און שטום פאַמעלעך,
אירע הענט די אויסגעדאַרטע
הענגען מיד און שוואַך אַרונטער,
פֿלייך ווי טויט דאָס שיינע פנים,
גרויסע אויגן, ווילד געעפנט,
קוקן ווייט אַוועק — און פֿלאַנדזשען — — —

„טײַבל מאָנטן“

„טייבל מאָנטן“

א ווינקל נאָר אויבן אויפן „טייבל מאָנטן“.

„טײַבל מאָונטן“

1

מיט פעלזענער פעסטקייט און געוואַלטיקן שטאַלץ
שטייט רחבותדיק=מעכטיק דער באַרג „טײַבל מאָונטן“*.)
זיין קאַפּ מיט גרויס גאָוה אין הימל פאַרשטעקט. —
אַן אייביקייט=ריז!

מיט בלייענע וואַלקנס באַקרוינט איז זיין קאַפּ,
אַזוי ווי מיט האַמעטנעם וואַלענעם היטל;
פון הימלשער הויכקייט קוקט ער אַראָפּ,
מיט קאַלטן, מיט שטיינערנעם ביטול
אויפן אַטלאַנטיק, וואָס ליגט אים צופּונסט,
און האַלט אין איין רוישיקן, ווילדן
און שטורעמדיקן סופּלאָזן קושן
די פיס פון דעם ריז,
מיט גרויס צוגעטוענקייט, הכנעה פון ליבשאפט,
צעברויזט פון אַ קאַכיקער לוסט אומגעשטילט...
צערייצט און פאַרשמאַכט פון אַ מעכטיקן, טיפן פאַרלאַנג—
מיט תאווהשן דראַנג,
וואָס בלייבט נישט דערפילט...)

* אַ פּירטויזנט-פּוס-הויכער באַרג ביים ברעג פונם אַטלאַנטיק, אין
קייפטאון, דרום-אַפריקע.

2

און גלייכגילטיק — אין זיינע אייגענע פוחות זיכער —
לאַכט-אויס דער ריו-באַרג יעדן שטורעם
און יעדן ביזן וויכער ;
מיט גבורה-רויקייט פאַטראַכט ער
די אימהדיקע פיל ציקלאָנען, דונערן און פליצן,
וועלכע קראַכן אָפּט אַריבער אים
און איבער זיינע הויכע שפיצן.
און דאָך, דער מענטש מיט שטאַרקן ווילן,
מיט מעכטיקער ענערגיע און מוט,
האַט אים בייגעקומען,
מיט האַק און האַמער — אינגענומען,
און מיט אַ הערשנדער און שווערער האַנט
געוועלטיקט אומפאַגרענעצט דאָס מענטשעלע, דאָס קליינע,
איבער אַט דעם מעכטיקן גיגאַנט...

3

און זייענדיק אויפן, אָט דאָ, אויפן באַרג
הויבט זיך הויך אויף דיין האַרץ.
פון די נייע דערשיינונגען ווער איך פאַרגאַפּט,
און ס'גלויסט זיך מיר אויסשרייען הויך אויפן קול:
ווי פריי און ווי שיין!

עס הערט זיך אַ הויזשען און זשוזשען, אַ זעלטענער ווילדער,
אן עכאַס-געפילדער.

די אויערן ווערן פארטויפט
פון רוישן און ברומען,
א רעטעניש איז עס, פון וואנען עס קומען
די קלאנגען, די קלאנגען,
די אומענדלעכע קלאנגען! — — —

4

טאָל און באַרג, באַרג און טאָל,
באַדעקט מיט די קוסטעס געדיכטע,
די ווילדע, פאַרפלאַנטערטע וועלדלעך,
דערציילן זיך שטיל אַ געשיכטע
פון דאָס, וואָס האָט פאַסירט דאָ דורך יאָרן אָן צאָל,
ווי עס האָבן די ביימער מיט חוצפה-קאַפּרין
אַריינגעפאַרט זיך אָט דוקא צווישן די פעלזנשטיין-ריזן;
ווי עס האָבן אין ווייטן „אַמאָל“
זיך פאַרייניקט, באַהעפט באַרג און טאָל...

5

און אונטן, צופוסנס, ליגט די רוישיקע קאָפּשטאַט,
מיט פאַרשטעט, מיט גאַסן אַ סך,
מיט טורמען, פאַבריקן און גערטנער, מיט טומל אַ שטאַרקן,
נאָר קוקנדיק דאָ פון דער הויך, זעט מיר אויס אָט דער פּוך:
אַ טעפעך, געוועבט פון פיל קליינינקע צאַצקעלעך-הייזלעך
און מילבעלעך-פאַרקן.
ס'שיינט דאָרט קיין מענטש און קיין חיה נישט צו עקזיסטירן

טומלט און קלאפט דאָרט וויפיל איר ווילט!
דאָ קאָן מען עס נישט הערן, נישט שפירן,
הבלדיק-נאַרישער טומל
דערגרייכט נישט דעם הימל — — —

דאָ הערשן גאָר אַנדערע קולות,
וואָס גיסן צונויף זיך אין פיינער האַרמאָניע —
אַ הימלשער הימן!
די נשמה צעגייט פון דער זיסקייט,
פאַרחלומט, פאַרשלינגט זי די שטימען.

דאָ ווידמען זיך סודות,
פון אַנפאַנג באַשאַפונג, פון וועלטישער מאַכט,
אַ וווּ איז דער דיכטער מיט פלאַם-פייער גייסט?
צו שאַפן און שפרייטן פון דאַנען
די שענסטע און האַרציקסטע לידער
אויף ליבע און פראַכט!

6

אַט דאָ אויפן ווונדער-באַרג, ווונדער-קינד ליב,
וועל איך זיך באַמיען דערפילן דיין שטרעבן,
דיין גייסטיק פאַרגעניגן וועסטו דאָ דערגרייכן,
און ערלעך פאַרדינטע, גרויס פּבוד און גדולה
וועל איך דיר איצט געבן.
איך וועל דאָ באַווייזן פאַרווירקלעכן גלענצענד

דיין שטארקע אמביציע: צו ווערן
אויף דער בינע א ליכטיקער שטערן.

אויפן שפיץ פון די בערג „טוועלף-אפאסטאלס“,
דארט מאך איך דיין דערהויבענע בינע, —
די מערקווירדיקסטע און די רייכסטע נאטור-דעקאראציע,
פארטונקט אין די סאמעטענע טונקל-בלאָ רויטלעכע פלומען,
און בימער ברייטצווייגיקע, פרישע און גרינע,
די קלאַרע לבנה וועט מאַכן די פראַכטיקסטע אילומינאציעס.

דיינע אויגן, די זיסע, פול לעבן,
וואָס דריקן אויס פקחותדיקע שאַרפקייט,
פאַרחלומט הויבס ו אויף זיי צום הימל.

די הענט דיינע העלפאנטביין-ווייס,
דראַמאַטיש פאַרשפרייט, אַזוי ווי געגרייט
צו אַרעמען און טוליען צו זיך, און צו האַלזן
מיט ליבשאַפט די ברייט-ברייטע וועלט!...

צעוואַרעמט, מיט טיפן געפיל, דעקלאַמירסטו
מיט ליבלעכער, זילבערנער שטימע,
א ליבונג צו הערן!
און ס'פובליקום: איך, מיט די בימער, די מאַטן,
דיך מיט אַנטציקונג פאַרערן,
און מאַכן דיר גרויסע אַוואַציעס:
— „בראַוואָ, זאָל לעבן דער שטערן“!
און הונדערטער בערג-עכאַס הילכן אָפּ הויך:
— „בראַוואָ, זאָל לעבן דער שטערן“!

7

און קומסטו ארויף דא, ליב קינד,
פארזיכטיק זיי, באטראכט יעדן טריט!
פאראנען פיל גליטשיקע בערגלעך,
געפאר לויערט אויף יעדן טריט...
פארטריקנטע צווייגן פאררעטעריש דעקן אריבער
שרעקלעכע גריבער,
וואָס קוקן דיך אָן, ווען דו נענסט זיך צו זיי,
מיט שוידער און גרויל,
אזוי ווי די טריב-וויסטע סקעלעט-לעכער פרייטע
פון אויגן און מויל...
אָט ליגט אַ שטיין,
עס דוכט זיך: ער ליגט אזוי פעסט.
היט זיך! ער ליגט אויף אַ גרוב-ברעג
און הענגט אויף אַ האָר...
אין מאַכסטו אַ טעות... דערלאַנגסטו אַ ריר —
פאלט איין, ווערט צעשמעטערט אַ וועלט...
אַ פינסטערער אָפּגרונט איז אָפּן,
געגרייט מיט אַ תהומישן זולל-וסובאשן הונגער,
אין זיך צו פארשלינגען אַ וועלט פול מיט לעבן,
פול חלומות, פול ליבע און האָפּן...

8

און קומט אָן אַ נעפל,
אזוי ווי אַ קאלדרע, אַ דיקע,

געוועבט פון א פייכטלעכן רויד,
פארדעקט דער וועלטס שיין.
און אלץ פון ארום און ארום
ווערט אין א חושך פארשלונגען...
דער שפיץ פון „סיגנאל-בארג“* באַלויכטן ווערט פאלד
מיט שטארקן עלעקטרישן ליכט,
דאך קוים וואָס מען זעט עס אין נעפל, אין שווערן...
צאנקנדיק שוואַך זעט עס אויס,
אזוי ווי דער בלייכנקער שיין
פון דעם הלבענעם ליכטל,
וואָס אמאָל, לאַנג צוריק, האָט מיין רבי
געהאַלטן, שלוכצנדיק שטיל „תיקון-חצות“...

* * *

און פֿרוצלונג פון באַרג „דעווילספיק“*
טראַגט זיך אָן מיט אַן אימפעט אַ שטורעם אַ ווילדער,
ער שטויסט און ער שמייסט,
ווי מיט לעדערנע בייטשן אין פנים,
ער קנאַלט, און ער קרעכצט, און וואַיעט...
עס דוכט זיך: דאָס איז אַן אַלמעכטיק געוויין
פון מיליאָנען געקריוודעטע, אַרעמע נפשות,

* „סיגנאל-בארג“ — פון דעם הור-ההר גיט מען סיגנאלן איבערן
גאַנצן באַרג.
** „דעווילספיק“ — „שדס שפיל“ — אַ נאָמען פון אַ באַרג אויפן
טייבל מאָנטן.

צעטרעאָטן, באַליידיקט... זיי מאַנען אַ משפּט...
די וועלט וועט זיך שפּאַלטן פּון נקמה-געשריי!...

9

אויף זיין געזונטן און גאַנץ-ברייטן רוקן
טרעגט דער באַרג מיט געדולד אַ פעלזענע וואַנט,
וואָס ווונדערבאַר האָט די נאַטור אויסגעבויט,
אַזוי ווי עס וואַלטן דאָס מענטשלעכע האַנט
געשניטן, געפּלאַסטערט מיט גוטן גראַניט,
פאַרברייך, מאַזאַאיש.
ס'איז קוים מיט אַן אויג צו דערוואַרפּן
צום שפיץ פון דער וואַנט.
און אונטן טיף-טיף
צעשפּרייט זיך דער ים,
עס מישט זיך דאָרט פּלאַקייט
מיט אייביקן שניי-ווייסן שאַם...
מיט כּישוף-שיינקייט און אַ מעכטיקייט-אימה
אַנגעפּולט איז דאָ די לופּט.
קום, לערן דאָ, מענטש, וואָס עס האָט פאַר אַ ווערט
די מענטשלעכע גבורות און גרויסע באַגערן,
אַנטקעגן נאַטורס מאַכט און פּראַכט! — — —

10

אַ, אונטן אַ קוק טו...
זוי שייך איז די ווונדערלעכע פּאַנאָראַמע

פון לאנגן, פיל-מייליקן שטח,
פון גרין-גרונטיק איידל-געזויבערטער לאנדשאפט,
מיט צויבערדיק בונטע קאלירן באפוצט און באפארבן,
קעסטעלעך, קוויטלעך און שטריכן.

דער ים דריקט און טוליעט די ערד צו זיך פעסט
מיט זיינע גראנדיעזע און קרעפטיקע אַרעמס — — —
ער האַלזט זי מיט ליבשאפט, צעקאַכט און צערייצט

אויף זיין גיגאַנטישן לייב
זעט אויס „ראַבן-איילאַנד“*
נישטיק און קליין, ווי אַ פּאַק...

און אין האַריזאָנט,
דאָרט גיסט זיך דער ים מיטן הימל צוזאַמען
אין גליענדער ליבע,
באַגאַסן מיט זוניקע רויט-הייסע פלאַמען,
פילפאַרביקע וואַלקנדלעך שוועבן אַרום דאָרטן גיך,
עס זעט זיך דאָרט צווישן די וואַלקנס אַ שיק,
איינזאַם און עלנט, ווי איך...
אַט ווערט עס קלענער און קלענער,
אַט ווערט עס פאַרשוונדן,
און לאַזט הינטער זיך —
אַ קרייט-בלאַסן שטריך — — —

* „ראַבן-איילאַנד“— אַן אינזל, אומגעפער פערצן מייל פון קייפטאָן.

...און פון הינטער א וועלדל דא, אויבן,
 קוקט אריבער מיט גדלות,
 א בארג זייער שלאנק
 און חנעוודיק רונד,
 באוואקסן מיט ביימלעך, פול בלעטלעך געלבע,
 וואס גלאנצן, ווי גאלד.
 עס סימבאליזירט: א רייצנדע יונגפרוי,
 שטאלץ, פריש און געזונט,
 א שיינקייט, מיט גאלדענע צעפ,
 אזוי פריילעך און פריי!...
 עס חברן זיך מיט איר ווינטן,
 זי שאקלט די צעפלעך און שטיפט...
 זי קוקט פון איר הויכקייט אראפ
 צו דעם בארג „לייאנס העד“*
 וואס ליגט זיך שטיל, רויק,
 אין שווערע מחשבות פארטיפט...
 —————

און ער, „לייאנס העד“, דארטן, אונטן —
 זיין לייבן-קאפ הויך אויפגעהויבן צו איר...
 מיט מעכטיקער בענקשאפט
 האט זיך זיין לייבן-הארץ שטענדיק
 מיט גבורה צו איר אלץ געריסן —
 גאר פון די גרויסע יסורים, פון ליידנשאפט פיל

(* „לייאנס-העד“— לייבן-קאפ, א נאמען פון א בארג אויפן „טייבל מאונטן“

פאר לאנג-לאנגע יארן —
אן האפנונג זיין ציל צו דערגרייכן,
איר ליבע ווען-ס'איז צו געניסן —
איז ער פארגליווערט, פארשטיינערט געוואָרן!...

12

איך שוועב דאָ באַגייסטערט אַרום,
פאַרשיפורט פון שטאַרקייט און פּרישקייט פון לופט,
און ריחות געשמאַקע,
וואָס ווינטעלעך קילע צעבלאָזן.
ס'פאַרנאַרן מיך בערגלעך זיגנאַטיק און קרום —
איך ווער צווישן זיי דאָ פאַרשלאָסן...
איך בלאָנדזשע און בראָדזשע ביז איבער די קני,
אין דיקע, פאַרקאַלטנטע גראָזן,
פון משונהדיקע פאַרבן:
רויט-געבלעך, ברוין-גרינלעך,
געפאַרפֿלט, ווי האָר פון אַ „זילד“ (*),
געקרייזלט אזוי ווי מערינאַ-שעפּס-וואָל,
נאָר האַרטלעך פאַרפלאַנטערט...

אַ שפּע פון צונטער צעפלאַמטע „פראַטעיעס“ (**)
און בלאַלעכע, סאַמעטענע „פאַפעס“ (***), „באַבאַניעס“ (****).

(* „זילד“ אַ קאַפּיר-שבט.

(** „פראַטעיעס“— צונטער-רויטע בלומען.

(*** „פאַפעס“— בלויע בלומען, גלאַק-פאַרטיק.

(**** „באַבאַניעס“— בלויע בלומען.

און ווונדערפול וואקסן דא זילבערנע בלעטער,
 אזוי ווי פון פארמעט געמאכט,
 באצויגן מיט דינלעכן, ווייסלעכן מאך,
 און ס'ווערט נישט פארוועלקט,
 ס'פלייבט ווינטער, ווי זומער,
 פול פרישקייט און פראכט — — —
 — — — די בלעטער! זיי זענען א טרייסט מיר
 אין עלנטן בלאַנדזשען און זוכן א וועג...
 צווישן די שפיציקע שטיינער,
 און אַפּגרונטן טיפע, אָן ברעג,
 וואָס האָפּן אַרום מיר פאַרשלאָסן פאַרצויגן — — —
 — — — כ'וועל זיצן אין שאַטן פון שטאַציקן שטיין,
 זיין קאָפּ איז אויף פאַרנט פאַרביגן
 אזוי ווי אַן אָפּדאַך, אָפּרען וועל איך מין דאָ.
 און איך וועל אויף די זילבערנע בלעטער לידעלעך שפינען,
 אַ ווינט וועט עס אפשר פאַרטראַגן,
 און ס'וועלן עס מענטשן געפינען...

13

אַ חשובער פאַבל-טאַל, ווייט אויפן באַרג, איז פאַראַנען,
 וואָס אַטעמט מיט פראַכט פון אומשטערבלעכקייט-גדלות גאָר,
 די פעלזן, מאַוימדיקע, ריזיקע, זעען אויס, ווי מאַנומענטן
 פון אַלטע, פאַרגאַנגענע לעבנס, פון אַנדערע וועלטן.

אַ, וואָס פאַר אַ כוח האָט דאָ אזוי הויך אויפגעהויבן
 די פעלזן, די גאָר אָן אַ שיעור שווער-געוויכטיק,

און פינקטלעך אין אָרדנונג געלייגט זיי פֿיין איינס אויפן צווייטן
אזוי ווי אַ מויערער — ציגל אויף ציגל לייגט ריכטיק?

און אויף גאָר דעם אויבערשטן פעלז האָט דער זעלביקער פֿוח
פֿון ברוינלעכן שטיין דאָרט אַ בלום-טאָפּ אַ שיינעם געפאָרמט,
און ס'וואַקסט אינעווייניק געראַטן אַ „כאַרן-בום“ ברייטלעך,
כאָטש פעלז איז אין וואַסער אזוי שטאַרק פאַראַרעמט...

אַנטקעגן, אויף מאַרמאָר-פעלז-טרעפּ, וואָס נאַטור האָט געבויט,
דאָרט וואַקסן די ליבלעכע „קאַן-ני-דוד“**=בלומען אין סאַכן,
זיי ווינקען פֿריי-פֿריילעך צום „כאַרן-בום“ דאָרטן אַנטקעגן,
מיט בלומישן פֿלירט-ווינק... זיך רויטלענדיק חניק — און לאַכן.

נאָר גאָוהדיק ערנסט און ביז אָנגעבלאַזן, פאַרשוויגן,
נעמט „כאַרן-בום“ גאַרנישט קיין אַכט פֿון די לאַכיקע בלומען,
זיין בליק איז געווענדט מיט אַנטציקונג צום טאַל-ברעג,
ווי אייביקע קוואַלן זיך שפאַרן אין קלאַפּן און ברומען...

* *
*

דורך שפאַלטן פֿון פעלזן, ווי ברייט-אויפגעעפנטע פענסטער,
די שניי-ווייסע שטראַמען אָן סוף מיט אַ ליאַרם זיך גיסן,

(* „כאַרן-בום“ — אַ פעדים-בום, אַ מין ריזן-סטאַלעטניק, וואָס וואַקסט
אָן וואַסער. זיינע אומגעהויערדיקע און גרויסע בלעטער אַנטהאַלטן פעדים.
**) „קאַן-ני-דוד“—(אומשטערבלעך) רויטע בלום, וואָס וואַקסט אָן וואַסער

זיי וואשן אָפּ פיין און פּאָלירן די פעלזן און שטיינער,
ציען זיך ווייט, אין אַ זילבערנעם טייכל פאַרפליסן.

דאָס זילבערנע טייכל איז קלאָר און שלענגלט זיך גלאַנציק,
עס הויבן זיך וואַלכעלעך ווייסע און פלייסקען און שפילן,
און פּורפלען, און שפּרודלען, און מורמלען אַ לידל —
אַ „הילד“ אויף די ווּנדער פּון געטלעכן באַרג, אין דער שטיין.

(געדרוקט אין לאַנדאָנער „ידישע פּאָסט“
און עטלעכע קאַפיטלעך — אין „דרום-
אַפריקע“ און אין „טריבונע“).

ק א ר ו

דרום-אפריקאנער לאנדשאפט — „אוקלופ־ראם“, פרינץ אלבערט.

פאָט. מ. שיינענפיל

ק א ר ו *

1

און פילט זיך דיין האַרץ, ווי געפרעסט, עפעס ענגלעך,
געפינסט פאַר דיין גייסט נישט קיין רו. —
דאן לאָז זיך אוועק אויף אַ לאַנגן שפּאַציר-גאַנג
אין ברייט-האַריוואַנטיקער „קאַרו“.

און עפן די אויגן פאַנאַנדער, דאן זעסטו,
אפילו אין מדבר, מיין פריינד,
ליגט שיינקייט באַהאַלטן, און קוקסטו זיך צו נאָר —
אַ מופת-פּראַכט אָפט דאָרט דערשיינט...

דער הימל דערהויבט זיך דאָרט העכער און ריינער,
און בלאַער אויך, ווי אומעטום,
אַ זעלטענע גרוימקייט, פריי-ווילדלעכע ווינטלעך
פאַרכאַפן דיך אַרום און אַרום...

אַ לױסטיקע זון נעמט דיך איבער מיט פריידן,
ליב-וואַרעם אין פנים דיר קריכט,
מיט גליענדיקע בליקן דיין אומעט פאַרטרייבט זי,
און וואַשט דיך מיט שטראַמיקן ליכט.

* אַ געגנט אין קאַפּלאַנד, האַלב-מדברדיק.

עס שימערט אנטקעגן דער זונס שפע-פלאַמען
יעטוועדער היגל און שטיין,
די פעלדער, די ברייטע, מיט גאָלד אָנגעגאָסן,
עס גלאַנצן די בערג גרויס און קליין.

עס פלאַנקען אפילו די טרוקענע, ברוינע
„קאָרו-בוש“*). וואָס זענען פאַרשמאַכט...
פאַרשידענע ווערעמלעך, פעלד-קעצלעך, העזלעך
צעגליען אין זוניקער פראַכט!

און פלוצלינג דערשיינט אויך די זון אין דיין האַרצן,
עס רויטלט זיך, ס'שטראַלט דיין געזיכט.
און אין אַ שטימונג, אַ פרייע, געהויבן
שוועפסטו אין שפע פון ליכט.

2

און צווישן די ברייטע, אומענדלעכע בערג,
דאָרט ציט זיך אַ ווייסלעכער, זאַמדיקער וועג,
וואָס-ווייטער אַליץ-שמעלער,
ס'פאַררוקט זיך צווישן ריוויקע בערג,
וואָס ליגן זיך אויסגעשפרייט ברייטלעך,
ווי מעכטיקע, אור-אַלטע חיות,
מגושמדיק, שטאַרק-אומגעלומפערט,
מיט רוקנס, געהויקערט פון אַלטקייט,
באַזאָטלט מיט וואַלקנס מאַסיווע,

(* אַ ווונדערבאַר גראַז, וואָס באַהאַלט אין זיך אַן אייביקע פייכטקייט
אפילו אין די גרעסטע טריקענישן.)

געבויגן פון שווערסטע דערפארונגען=משא.
 געלאָדן מיט מעשיות פון דורות א סך,
 וואָס זענען צערוינען, צעגאַנגען,
 ווי וואָלקנדלעך קליינע...
 סודות פון גרויסע געשעענישן,
 וואָס האָבן פאַסירט דאָ,
 פון מוראדיקע ריזן=פאַשעפענישן.
 וואָס האָבן פאַרצייטנס געלעבט און געהערשט דאָ
 מיט שטאַרקער באַוועגונג
 אַרום די דאָזיקע בערג,
 נאָר ווייל זייערע הערצער זענען פּראָסטיק געוועזן,
 אייז=קאַלט, אָן געפיל,
 זיי האָבן קיין ליבע נישט פאַרמאַגט —
 דערפאַר זענען זיי מיט דער צייט
 פאַרניכטעט, פאַרשוונדן געוואָרן...

* * *

און ווייטער: א באַרג אויף א באַרג,
 בערג, בערג, בערג!
 צוזאַמענגעפלאַכטן, געהויבן, געשפיצט,
 ווי טורעמס אי גרויסע, אי קליינע,
 אי קרומע, צעקאַרטשעטע, גראַבע,
 אי געצירקלטע, גלאַט, ווי געהובלט.
 און אונטן, פון הינטער די דאָזיקע בערג,
 שלענגלט זיך א טייכל אַרויס,

עס ציען זיך סטאדעס שעפסלעך אהין
דורשטיקע, זוכנדיק וואסער.
זיי לויפן און שפרינגען אין וואסער אריין,
מיט אימפעט געאייילט.
דאָס ווייסלעכע זאָמד פונם ברעג פונם טייך
צעבריקט פון די שעפסענע פיסלעך,
הויבט אויף זיך מיט רוגזה,
מיט אַ פראָטעסט אינדערהויך —
אנטקעגן דער סטאָדעשער חוצפה,
וואָס האָט אים צעטראַמפעלט, צעטראַטן — — —
מיט ווט הויבט זיך אויף דאָס צעטראַטענע זאָמד...
עס ווערט אַ גאַנץ היקער, אַ טונקעלער רויך,
עס רייסט זיך אין וואַלקן אריין...

* * *

עס קומען צום וואסער דאָ אייזעלעך, מיד,
פאָרהאַרעוועט, שטיל, מיטן קאַפּ צו דער פרוסט.
מיט שטייפלעכע פיס קריכן זיי לאַנגזאַם אריין
אין וואסער, אין קילן, ביז איבער די קני,
און טרינקען מיט גרויס הנאָה.
עס רוכט זיך, זיי ציען אריין
דעם גאַנצן טייך וואסער אין זיך,
אַ פאַסטוך, אַ שוואַרצער, קומט אָן טריט ביי טריט,
האַלב-נאַקעט אין שמאַטעס געקליידט,
אין איין האַנט אַ שטעקן, אין צווייטער אַ בייטש,

די בייטש פאר די שעפסלעך, דעם שטעקן—פאר א שלאנג,
 באַרוועסערהייט קריכט ער דורך דורכן זאמד,
 און לייגט זיך אוועק אויף א פלאציקן שטיין,
 אין וואסער דאָרט, נעבן די אייזלען,
 און טרינקט מיט גרויס חשק.
 חבריש קוקן די אייזלען אים אָן
 מיט אויגן באַטריבט און פול אומעט.
 עס דוכט זיך: זיי קוקן אויף אים מיט רחמנות,
 אזוי ווי זיי וואָלטן אים וועלן א זאָג טון:
 אַ, פאַסטוכל שוואַרצער!
 דיין לעבן איז אויך אזוי שווער, ווי אונזערס,
 אויך אזוי ביטער און אַרעם.
 מיר ווערן צוגלייך אויסגעמאַטערט אָן תכלית,
 דו ביסט אזוי עלנט, ווי מיר! — — —

און ס'עפענען זיך ברייט באַלד די אייזלשע מיילער,
 און זיי שרייען זיך פאַנאַנדער מיט גרויסן געפילדער,
 און עס שניידט זיך דורך דער לופט זייער ווילדער געשריי.

(בערוקט אין „טריבונע“, יאָהאַנסבורג)

גאטספארכטיקער לוקאס

גאָטספּאַרכטיקער לוקאַס

האַט געלעבט אין שטאָט מאַרדאָוונאַ,
אין דעם פּלוטיקן לאַנד אוקריינע,
איצ'ל גוטמאַן, אַ באַקאַנטער,
גרויסער סוחר, רייך געוועזן,
אין אַ פאַלעפּאַס אַ פיינער.
נעבן אים, אין נאָענטער שכנות,
האַט געווינט אַ גוי, זיין נאָמען:
לוקאַס נאָזני. נאָר אַ גוטער
אין אַ פּרוּמער איז געוועזן
אַט דער שכן, שווער געאַרבעט,
אַנגעזען ביי אַלע פירגער,
און ביי דער קירך, און ביי זיין גלח,
איבערגעגעבן צום גלויבן,
צוגעטון אזוי צו דער ביבל,
יעדעס וואָרט געהאַלטן טייער,
און נישט אויפגעהערט צו רעדן
פון זיין יעזוסן, אַפּאַסטאַלס,
פונם הייליקן גייסט נתפעל.
„פּרוּמער, גאָטספּאַרכטיקער לוקאַס“,
האַט מאַרדאָוונאַ אים גערופן.

האַלט געהאַט זיין שכן איצלען
האַט דער פרומער, גוטער לוקאַס,
לאַנגע יאָרן האָבן ביידע
אַפגעלעבט אין שלום, אחדות.
אַפט פלעגט זאָגן לוקאַס: „הער נאָר,
איצל! אין מיין האַרצן ליב איך
אַלע יידן, ווייל זיי האָבן
אונז געגעבן אונזער ביבל,
וועלכע איז געשמאַק צו לערנען,
ליב און טייער, זיס, ווי האַניק!
זע נאָר, איצל, זע, אפילו
אונזער הייליקער משיח

— — — קומט דאָך אויך ארויס פון יידן“
נו, פאַרשטייט זיך, אז אַן עברי
הערט אַ ווערטעלע אַ גוטס
פון אַ גוי, גייט אויף זיין האַרץ באַלד.
ווערט פון נחת אָנגעקוואַלן,
און ער ליבט אים אויף אַן אמת!
פלעגט דערפאַר טאַקע רב איצל
האַלט האָבן דעם פרומען לוקאַס,
און בכבודיק אים באַהאַנדלען,
און אים שענקען אַפט מתנות.
און אויך איצלס ווייבל, שרה,
וואָס טיגעהאַט אַ האַרץ, אַ גאָלדנס,
פלעגט שוין לוקאַסעס פאַמיליע
זיין מהנה פדבעי
פון די טייערע געריכטן

יידישע מאכלים אלע.
 שבת — חלה, צימעס, קוגל,
 חנוכה — די פעטע לאטקעס,
 פורים — המן=טאשן פיינע,
 פסח — רויטן וויין און מצות,
 שבועות — „לעבעדיקע“ בלינצעס,
 און הושענא=רבה — קרעפלעך,
 וואָס אין שמאלץ האָבן זיך געבאָדן,
 ברין און ווייכע נאָר אַ לאָבונג!
 און באַצאָלן פלעגט דער לוקאס
 אונזער איצלען, ווי געוויינלעך,
 מיט די פיינע קאָמפלימענטן,
 און מיט לויבונגען און דאנקען.

* *

*

נו... אין יענער צייט דער בייזער
 פון בלוט און טויט און פייער,
 ווען עס האָבן די אוקריינער
 זיך צעלאָזן ווילדע, בייזע,
 ווי די בלוטדורשטיקע חיות
 אָנגעפאלן אויף די יידן,
 וואָס געוועזן זענען הפקר.
 גאַנצע מחנות שוואַרצע שדים
 האָבן הייליקע אוקריינע
 מיט דעם יידישן בלוט באַגאַסן,

נישט געשאנעוועט קיין זקנים,
 אויסגעקוילעט אָן רחמנות
 פיצלעך קינדער, ווי די לעמלעך,
 יידישע טויטע — זיך געוואַלגערט
 אָן אַ צאָל און אָן אַן ערך
 אין די הויפן, אויף די גאַסן,
 אויפן מיסט און אין די שטאַלן,
 אָט אזוי ווי טויטע פֿליגן! — — —
 לויפט דער ייד מיט זיין פאַמיליע
 צו דעם לוקאַסן דעם פרומען,
 בעטן, ער זאָל זיי באַשיצן
 פון די ווילדע, ביזע גויים:
 זאָגט דער גוטער, פרומער לוקאַס:
 „נו, געוויס! ווי דען-זשע? קומט-זשע,
 קומט אַריין צו מיר אין קעלער,
 כ'וועל אייך דאָ שוין גוט באַהאַלטן,
 ביז די שרעקלעכע באַנדיטן
 וועלן אונזער שטאַט פאַרלאָזן!“
 ...ליגט אין קעלער איציל גוטמאַן
 און פאַמיליע, און זיי קלאָגן
 שטילערהייט... און הייסע טרערן
 ווערן, שטיקן זיי די העלזער,
 און אין ביטערע געוויינען
 דאַנקען זיי דעם גאָט, דעם ליבן,
 אָט דעם גאָט פון חסד, רחמים,
 וואָס'ט גענאָדיק צוגעשיקט זיי
 אַ רפואָה פאַר דער מכה,

און געגעבן זיי דעם לוקאס,
וועלכער פול איז מיט רחמנות,
און ער איז פאר זיי א מלאך!...

* * *

נאָר אין מיטן דרינען, הערט נאָר,
קומט אַריין דער פרומער לוקאָס,
האַלט אין האַנט אַ לאַנגן מעסער,
זאָגט צו איצילען: „ווייסטו, איציל? —
כְּהָאָב בַּאֲשֶׁלְאָסֵן אייך צו קוילן!“ — — —
— „לוקאָס ליבער, פריינד און חבר,
ס'טייטש, וואָס רעדסטו? וויי געשען אונז!
אָדער מאַכסטו גאָר געלעכטער?
אַ, ווי קענסטו איצטער שפּאַסן,
ווען דאָס יידיש פּלוט אינדרויסן
גיסט זיך הפּקרדיק, ווי וואָסער?
אַ, ווי קענסטו דאָס? מיר זענען
דאָך צעבראַכן און דערשלאָגן!
און דיין שפּאַס איז אונז סכּנות!“
ענטפּערט לוקאָס: „ניין, איך מיינ עס
טאַקע אויף אַן אמת, איציל.“
— „לוקאָס, ס'טייטש, מיר זענען פריינד דאָך,
האַבן מיר דאָך לאַנגע יאָרן
אַפּגעלעבט אין גוטן פריידן,
און פאַרשטאַנען זיך, געליבט זיך.

וואָס איז פּלוצלינג דיר געוואָרן?
 האָסטו גאַרנישט קיין רחמנות?
 ענטפּערט לוקאַס: „יאָ, איך ווייס עס“ —
 און פאַרטראַכט זיך ביי די ווערטער,
 בלייבט אַ וויילע שטיל און רויק,
 און זיין קאָפּ אַראָפּגעלאָזן,
 קראַצט זיין קליינעם, שמאַלן שטערן,
 מיט זיין לינקער האַנט, דער גראָבער. —
 „יאָ, איך ווייס עס, ביסט מיר פריינדלעך
 אַלעמאָל געוועזן טאַקע,
 יאָ — איך האָב מיין גאַט אין האַרצן...
 כ'בין אַ קריסט, אַ גוטער, פרומער,
 און כ'וואָלט וועלן זיך דערבאַרמען
 אויף דיין ווייב און אויף די קינדער,
 און אויף דיר אַוודאַי, איצט,
 אַבער ס'איז ביי מיר באַשלאָסן —
 כ'מוז אייך אַלעמען דערהרגענען — — —“

— „לוקאַס, ביסט אַ גאַטספּאַרכטיקער,
 און אַן ערלעכער גוי, אַ גוטער,
 האָסט געלערנט גוט דיין ביבל,
 ווייסט, וואָס שטייט דאָרט געשריבן
 פון די הייליקע פאַרפאַסער:
 „וואָס דו ווילסט נישט, מען זאָל דיר טון —
 טו דאָס נישט, אַ, צו דיין שכן!“
 ווייסט דאָך, ווי גאַט האַסט אַ מערדער,
 און ווי ליב ער האָט רחמנות.

לוקאס, פלעגסט דאך זאגן תמיד,
 אז דו האסט אזוי האלט יידן,
 ווייל די יידן האבן דיר דאך
 ביבל און א גאט געגעבן! ...
 לוקאס, נעם זיך דאס צום הארצן,
 זאל באוועגן דיר דער עלנט,
 אונזער טיפער צער און וויטיק,
 און באגיי נישט די רציחה.
 אויב דו וועסט אונז דא דערמאָרדן,
 וועסטו האָבן שטארק חרטה!
 אונזער בלוט פון אונטער דרערד וועט
 הויך אַרויסשרייען, ביז הימל!
 אונזער קלאַג-געשריי וועט שניידן
 אין דיין האַרץ און אין דיין מוח,
 און ס'וועט טאָטשען דיך און פרעסן,
 און ס'וועט גריזשען דיין געוויסן,
 ביז וועסט ווערן מרה-שחורה,
 ביז אַ שוואַרצע משוגעת
 וועט באַפאַלן דיך! אין טויט-שרעק
 וועסט דיין פלייש און האַר זיך רייסן,
 און וועסט לייַדן העל-יסורים,
 שטענדיק וועט פאַר דינע אויגן
 אונזער בלוט הויך שפּריצן, שרייען:
 „שמאָך, דו, רשע, פריינט-באַטריגער,
 צאַפּל זיך און לייַד, פאַררעטער!“ — — —

ברומט אויס לוקאס, שוואכלעך, קינדיש,
 אויגן גלעזערנע, האלב אָפן,
 אַנקוקנדיק תמעוואטע,
 קאַלטבלוטיק און מיט אַ מינע,
 אזוי ווי גאַט נשמה שולדיק,
 צופנדיק זיין וואַנצעס-קאַלטן
 מיט זיין לינקער האַנט, דער גראַפער:
 — „כ'ווייס, איך טו אַ גרויסע עוולה,
 און איך פיל, ווי ביטער איז אייך,
 כ'פיל אַוודאי, ווי ס'איז שווער אייך,
 און די שרעק, וואָס איר לעבט איבער...
 אַבער כ'קען אייך גאַרנישט העלפן,
 ווייל איך האָב אזוי באַשלאָסן.
 סוף-כל-סוף זייט איר דאָך יידן,
 סיי-ווי-סיי זייט איר דאָך הפקר,
 אַלע הרגענען אייך, און נעמען
 גוטס און האָב פון אייך, און קריגן
 אייער רייכטום און פאַרמעגן;
 ס'לוינט זיך גוט זיי אייך צו מאַרדן;
 און מען טוט עס פריי און אָפן,
 טאָ פאַרוואָס זאָל איך נישט טון דאָס? —
 יא, איך האָב אויף אייך רחמנות...
 אַבער קוילענען אייך מוז איך!“

*

און דער גוטער, גאָטספּאַרכטיקער,
פרומער לוקאַס, האָט זיך האַסטיק,
מיט זיין לאַנגן, שאַרפּן מעסער,
אויף די אומגליקלעכע נפשות,
מיט רציחהדיקן אַימפעט,
ווי אַ חיה אַרויפגעוואָרפּן,
און זיי אַלעמען דערהרגעט.

(בערוקט אין לאַנדאָנער „ידישע טאַטע" 3.
„גאָטספּאַרכטיקער יאָשעק").

צווישן כוואליעם

צווישן כוואליעס

1

און לאנג, אָן אַ סוף, איז די ברייטע אלייע
פון פאלמען, גאנץ הויכע, אין טאָפּלער שורה,
ביים ברעג פונם חשובדיק אלטן עפראטעס,
אין בבל-מדינה, אין בלומען-שטאָט סורא.

די ברייטע, געדיכטע פיל צווייגן, לילבים
פאנאנדערגעשפרייטע הויך, אויפן, אין סאכן,
צוזאמענגעפלאַכטן, צוזאמענגעוואַקסן,
די לאנגע אלייע באַדעקן, באַדאָכן.

דער זילבערנער שטראָם, וואָס באוואַסערט די ביימער,
צעבורבלט זיך הילכיק, מיט פליסיקן פריידן
פאלט עס אריין אין פילפארביקן גאַרטן
פון אלערליי בלומען. אן עכטער גן-עדן!

ס'איז קוים צו באַמערקן דאָס שמאַל-ווייסע שטעגל
צווישן דער שפע פון גראָז, הויכע, גרינע,

וואָס פֿירט צו דעם פּאַלאַץ פֿון זיראַ שאַרגאַדו,
דער רייכסטער אין סוראַ, אין בבֿל־מדינה.

ביים זייט פֿונם פּאַלאַץ אַ ווינגאַרטן ציט זיך
פֿון אַלטע און דיקע, צעקרימט-אויסגעדרייטע,
באַלאַדענע וויינשטאַקן. ס'שטייט דאָרט אַ מיידל
און שניידט אָפּ פֿון צווייגן די וויינטרויבן רויטע.

זי לייגט זיי אין אַ קערבל פֿון לױבל געפּלאַכטן,
צופּרידן באַקוקט זי די זאַפטיקע פֿירה.
און לייגט עס אין מיילעכל. און זינגענדיק לױבלעך,
נעמט ווייטער זיך פּאַקן אין קערבל, צפּורה.

צפּורה, די טאַכטער פֿון זיראַ שאַרגאַדו,
איז אַלט אַ יאָר אַכצן. עס שיינט אויף איר צורה
די זוניקסטע פּרייקייט. די גרויסע און קלאַרע,
צעפּלאַמט-שוואַרצע אויגן באַווונדערט גאַנץ סוראַ.

צולײב אירע האָר, די פעך-שוואַרצע און לאַנגע,
רופן זי „ניקאַטיס“ אי גויים, אי יידן —
דער נאַמען פֿון בילד-שיינער מלכה, פֿון גרויסן,
אַלט-בבֿלשן, מעכטיקן מלך נאַהידן.

נאָר זיראַס אַ פּריינד, וואָס איז אים האַרציק נאָענט,
און שרייבט שיינע לידער — עקביה בר עולאַ —
פאַרגלייכט זי אין פּערזן מיט שלמהס שולמית,
צולײב איר פיגור און איר שיינקייט, די פּולע.

צוליב אירע ציין, די ווייסע, געזונטע,
איר צארט=געטאָקטן האַלז, ווי דעם בבל=גאַטס „דושי“*)
די פריסט אירע יונגע, ווי צוויי לעגענדאַרע,
דימלשע פּערגלעך פון פייער און קדושה...

פון הינטער געקוסטעטע פייג=פיימער דיקע,
שפּרינגט העלדיש אַרויס אַן אַראַפּער אַ הויכער,
ברייטפלייצעדיק, קרעפטיק. דערזענדזיק צפורהן,
זיין טונקל=ברוין פנים ווערט מילדער און בלייכער.

ער וואַרפט זיך צו איר אויף די קני מיט הכנעה,
דער העלדישער, שטאַרקער אַראַפּער, דער שלאַנקער,
און זאַגט: „אַ, צפורה, איך קום צו דיר ווידער,
פון מעכטיקער ליבע אַ יאושדיק קראַנקער!“

— „אַ, איבן רומאַכיס!“—קלינגט האַרטלעך איר שטימע—
דו ווייסט דאָך, אַז ס'קען נישט אין לעבן פאַסירן...
איך זאַג דיר, דו וועסט אויף דיין ליבע-דערקלערונג
אומזיסט דיין באַמיונג און כוחות פאַרלירן.“

— „צפורה! די ווערטער מיר שניידן אין האַרצן,
אַזוי ווי די שאַרפע, פאַרגיפטעטע פּיילן!
ווי אייז איז דיין האַרץ אַזוי קאַלט, און ס'איז האַרטער
פון בייַלס!**“ אַלטן טעמפּלס די מאַרמאַרנע זיילן!“

(*) אַן אַלט בבלשער גאַט.

(**) אַן אַלט בבלשער גאַט.

ווי קענסטו עס בלייבן פארטויבט צו די תפילות
און הארציקע ליבע-תחנונים, וואָס כ'גיס דיר ?
די קענסטו עס גלייכגילטיק צווען מיין עלנט,
ווען ס'פאלט מיין נשמה פארקלאַגט צו די פיס דיר ?

— אַ, איבן רומאַכיס, כ'האַב לאַנג דאָך געפרוּווט שוין
צו קילן מיט שכל דיין האַרץ, דעם צעברענטן...
דערווייטער פון מיר זיך, אין דעם ליגט דיין רעטונג,
מיר זענען באַזונדערע צוויי עלעמענטן.

דו, איבן רומאַכיס, געהערסט צו דעם שטאַרקן,
באַצוינגערישן יסוד, וואָס מיט וואַפן
באַהערשט, און פאַרשקלאַפט מיט אַ מאַכט פול גישות
מיין פאָלק, דעם פאַרפייניקטן, אַרעמען, שלאַפן.

וואָס ציטערט און פלאַטערט פאַר יעטוועדן רשע,
פאַר יעדן מנוולס אַכזריות-קאַפּריזן.
און כ'האַב מיין פאָלק האַלט און פאַרדאַם זיינע שונאים,
וואָס האַלטן געגרייט פאַר אים האַס און טויט-שפּיזן.

— דו, שטאַלצע צפורה, דו קענסט נישט קיין ליבע,
וואָס עס פאַרדעקט אַלע פעלער, חטאים;
די אמתע ליבע איז ברייט, ווי דער הימל,
וואָס טיילט נישט פאַנאנדער קיין יידן פון גוים...

איך האַב מיך געפרוּווט דיך פאַרגעסן, צפורה,
אפילו פאַרלאַזן מיין הויז און פאַרמעגן,

איך האָב מיך געוואָרפֿן אין ביטערן יאָוש,
אין וויסטע מדבריות, אויף שרעקלעכע וועגן..

איך בין קאָפיטאַן פֿון פֿיל רויב-שיפֿן שטאַרקע,
עס דינען מיך תמיד געטריי, אונטערטעניק
די הונדערטער קנעכט, גאַנצע מחנות מאַטראָזן,
מען רופֿט מיך: „דער מעכטיקער ים-רויבער-קעניג“,

און אוצרות פֿון זילבער און גאָלד און ברייאַנטן
האָב איך מיט מיין העלדן-מוט גרויסן דערוואָרפֿן,
דאָס אַלץ אָבער היילט נישט מיין האַרץ קראַנק פֿון ליבע,
אַן דיר איז עס גוסס, כמעט ווי געשטאַרפֿן.

און זענען מיר דען קיין גלייך פֿאַר נישט, צפֿורה?
האָבן מיר ביידע דען זיך נישט דערצויגן
אויף בבלשער ערד די באַליבטע צוזאַמען,
צוגלייך פֿון איר ווונדער-זאַפט-לופֿט נישט געזויגן?

די בבלשע אַלטע און שיינע לעגענדן,
דאָך זענען משפּיע צוגלייך אויף אונז ביידן..
מיר טרעטן אין זעלביקע שטעגלעך צוזאַמען,
אין איין שפּראַך דאָך טראַכטן מיר, זינגען און רעדן.

פֿון וואַנען-זשע קומט עס דיין קאַלטקייט און פּרעמדקייט
פֿון מיר מיט פֿאַראַכטונג זיך גאָר אָפּצוקערן,
מיך ווייט צו פֿאַרשטויסן פֿון דיר אָן רחמנות,
און מיינע דערקלערונגען גאַרנישט צו הערן? "

— „א, שטאַרקער, געוועלטיקער, איבן רומאַכיס,
אַ שרעקלעכער תהום ליגט אונז ביידן צווישן —
דער אייביקער וועלט=האַס צום אייביקן וועלט=פאַלק,
אין רגע פון תאווה, דאָס ווילסטו נישט וויסן...“

קוים אָבער דערגרייכסטו דיין ציל נאָר, רומאַכיס,
קוים וועסטו די ליידנשאפט דייע נאָר שטיילן,
דערוואַכט אין דיר באַלד אַט דער פיינטלעכער אדום,
באַהערשן דיר נבוראַדן=געפילן.

מיין איינציק גליק, וואָס צוזאַמען מיט שכל
צו היילף קומט מיר אויך דער קשה=עורף פון יידן,
אומזיסט איז דיין רעדן, אומזיסט איז דיין טענהן,
צעשייד זיך, פאַרגעס מיך, און מוזט זיין צופרידן.“

— „איך גיי!“ — שרייט אויס איבן רומאַכיס מיט ווייטיק.
„געדענק אָבער, מיידל, פון קופער און אייזן,
איך בין נאָך נישט פאַרטיק... דו האָסט נאָך פאַרגרעסערט
מיין קאַמף צו געווינען דיך! כוועל עס באַווייזן!“

2

פאַר זונאונטערגאַנג, אין דער בבלישער סוראַ,
דער טאָג איז געוועזן אַ הייסער, ווי פייער.
פאַרזינקט איצט די זון אין צעבלוטיקטע וואַלקנס,
די וואַרעמע לופט ווערט איצט מילדער און פרייער.

עס לאָזן זיך מחנותווייז סוראשע פירגער
צו זייער פאליבטן עפראטעס, דעם קילן,
און שפרינגען אין וואסער, פאלעבט מיט הנאה,
זיי שווימען און שטיפן און לוסטיק זיך שפילן.

צען יידישע בחורים פון דער ישיבה,
געזעצטע און קרעפטיקע, הויך, ווי די צעדער,
ברוין-פנימדיק, לעבנספול, פלינק און באוועגלעך,
מיט צארט-ווייסן סודאר*) איז צוגעדעקט יעדער.

דער העכסטער און שענסטער פון דאזיקער חברה
איז משה בן-חנוך, דער פאליבטסטער און בעסטער
בעל-תורה אין גרויסער ישיבה פון סורא
אין מידות—דער פיינסטער, אין חכמה—דער גרעסטער.

אויף משה בן-חנוך זאָגן גדולים נביאות,
אז גאון אין נאָענטער צוקונפט זיין וועט ער.
חברים אים גיבן אָפּ כבוד, זיי פילן
אויף זיכער, ער'ט זיין זייער רבי ווען שפעטער.

אין ווונדערבאר-שיין איז ער און א בעל-כוח.
די חברים אים זאָגן: „אין גוף און אין צורה
צום תנא רב יוחנן ביסטו געגליכן,
צום תנא ריש-לקיש גלייך ביסטו אין גבורה“.

*) אַרבעטער-מאַנטל.

די צען יונגעלייט צו דעם טייך=ברעג דערגרייכן,
צווישן די טראַשצן אין ביידל, אין רונדן,
טוען זיך אויסעט. פון דאָרט אין שטראַם שפּרינגען
אין שווימען, און ווערן אין ווייטקייט פאַרשוונדן.

צוריק קומט זיי אָנעט דאָס שווימען פיל שווערער,
מיט קרעפטיקע אַרעמס צעשפּרייטע, צעשלאַגן,
צעשניידן זיי ס'וואַסער. אויף רוישיקע וואַלן
דאָרט ווערן זיי הויך אויפגעהויבן, געטראָגן.

זיי קומען צום טייך=ברעג דערפרישט און גערויטלט,
כאָטש מיטלעך פון קאַמף קעגן שטראַם=מאַכט, דעם שווערן,
זיי רוען זיך אָפּ דאָרט, צווישן די ביימלעך,
און זענען געגרייט שוין אַהיים זיך צו קערן.

פון איבער אַ שטיינערנער וואַנט אַ גאַנץ אַלטע,
פון עפעס אַ טעמפל אַ זכר, אַ סימן,
וואָס שטייט העלפט אין וואַסער און העלפט אויפן טייך=ברעג,
דערטראָגט זיך אַן אָפקלאַנג פון פרויענשע שטימען.

אויף יענער זייט גריין=אַלטער וואַנט, די באַמאָכטע,
אויף שטיינערנע טרעפּ האַלב אין וואַסער פאַרזונקען,
דאָרט באַדן זיך פרויען, זיי לאַכן און ליאַרמען,
און שוועבנדיק פלוסקען זיך, שווענקען זיך, טונקען.

עס זעט זיך פון דאָזיקן באַד=אַרט פאַר פרויען,
אַרויס איז געקומען אַ מיידל אַ שיינע —

צפורה, די טאכטער פון זיראָ שאַרגאָדו.
אזוי ווי אַ שוואַן, אַ פּריש-צאַרטע אַ ריינע.

זי גייט מיט צוויי דינסטן, זיי לאַכן צוזאַמען,
אין בלוזמען-טאַל לאָזן די דריי זיך אַרונטער
צו קומען אין טייטל-אַלייע אַהיים-צו,
עס קומט אָן אַ רייטער אַ הויכער געזונטער.

פון אינטער אַ זאַמד-באַרג איז ווי אויסגעוואַקסן
דער דאָזיקער שטאַרקער אַראַבישער רייטער,
אויפן צאַרט-ווייסן פּערד ווי אַ שטורם זיך טראָגט ער,
און „שטיי, מיין ניקאַטיס!“ אויף הויכן קול שרייט ער.

ס'איז איבן-רומאַכיס... ער כאַפט אָן צפּורהן,
אין שטאַלענע אַרעמס פּעסט נעמט ער זי טראָגן,
קוקט אָן ווי אַ חיה ס'פאַרצוקטע קליין לעמל:
— „איך האָב דיך געלויערט און האָב דיך געקראָגן!“

— „אוי, ראַטעוועט מענטשן!“ — געוואַלדעט צפּורה.
און תּיפּף בן-חנּוּכּס לאַנגע פּיס זיך הויך הויבן,
ער שפּרינגט העלדיש מוטיק צו איבן רומאַכיס,
נאָך אים לויפן זיינע חברים ווי לייבן.

מיט לינקער האַנט ציט ער צו זיך דאָרט צפּורהן,
מיט רעכטער דערלאַנגט ער אַ זעץ, גוט געלונגען,
אין האַרצן דעם רויבער, וואָס, קניענדיק, פאַלט ער
אין שרעק פאַר דעם שלעגער מיט אַלע צען יונגען.

רומאָכיס צעטומלֶט פון שטאַרקער אַטאַקע.
פאַוויזט קוים אַרויף אויף זיין פּערד זיך צו כאַפֿן.
און שרייענדיק: „כ'וועל דיר נאָך קריגן, צפּורה!“
ציעאָגט ער זיין פּערד מיט אַ בריקן און קלאַפֿן.

ער ווערט פּאַלד פאַרשוונדן. בן-חנוך נעמט דאָן צערטלעך
די בלאַסע צפּורה, צעטרייסלֶט פון מוראָ,
און פירט זי אַהיים, דאָרטן דאַנקט אים אומענדלעך
מיט טרערן פון שמחה איר פּאַטעד רב זיראָ.

און גייענדיק לאַנגזאַם אַהיים פונם פּאַלאַץ
דורך אַיינע פון סוראַשע פּרייטע אַלייען,
האָט משה בן-חנּוּכס גרויסע האַרץ אָנגעהויבן
צו שלאָגן און קאַכן פון לוסט און פון ווייען.

אַזוי אומגעריכט איז אַריין אין זיין לעבן
דאָס מיידל, אַזוי ווי אַ פּישוף-פּרינצעסין,
אַזוי ווי אַ מלאַך פון הימל דערשינען,
און האָט זיך טיף, טיף אין זיין האַרץ אינגעגעסן.

זיין פּלאַמיקע ליבע און ליידן פון יוגנט
אין פּערזון רויט גליעדיק האָט ער געגאַסן,
נאָר האַלט עס בשתיקה, באַטראַכט פאַר אומעגלעך,
אַז זי זאָל אין זינען אים האַפֿן אַלס חתן.

עס איז נאָר אַ חלום... און ליב איז דער חלום!
נאָר ס'איז אים דאָס האַרץ אַזוי טריב אָנגעווייטיקט,

עס טרייבט אים אן אומעט און טרייבטייט צו טרערן,
ער פילט אין א ווארעמער טרייסט זיך גענייטיקט.

ער טרייסט זיך מיט תורה, ער לערנט פיל תלמוד,
ער האלט פאר געליבטע זיין תורה, זיין כלה!
ער לערנט דורך טעג און דורך נעכט אן אן אויפהער.
זיין גרויסע התמדה באוונדערן אלע.

מיט פייער ענערגיע, מיט גרויס התלהבות
פארטיפט ער זיך שטארק אין נחמה-קוואל, תורה,
נאך אפט לייגט ער אויף דער גמרא אנדער
זיין קאפ און צעוויינט זיך: „צפורה, צפורה...“

ס'פארלויפן צוויי יאר, און ער איז צווייאונצוואנציק,
מען רופט אים אי „חכם“, אי „רבי“, האט סמיכה,
באקאנט ווערט זיין גאונות, מען גיט אים פיל כבוד,
דאך אומרויק בלייבט ער, עס איז אים נישט נחאָ.

וואָס דארף ער דאָס אלץ? אז רבנות פארהאָסט ער,
עס שוידערט אים אָפעט, ווען ס'קומט אים אין זינען,
די שרעקלעכע חרפה, אז לומדים באַנוצן
די קרוין פון דער תורה, אום געלט צו פארדינען.

נישט מער ווי א האק און א לאָפעטע ממש
פרנסה צו מאַכן פאר זיי איז די תורה,
דאָס איז זייער קרעמל, פאר מיאוסע פרוטות
פארקויפן זיי דאָך אָט די הייליקע סחורה!

ווי מוראדיק איז עס די פושה, דער ווייטיק,
ווי קרענקט עס דעם איידעלן משה בן-חנוכן,
וואָס גאונים האָפּן פאַר אייגענעם כבוד
דעם שטאַלץ און די קרושה פון לערע געבראַכן...

צו ליב עפעס גאווה זיך יאָגן נאָך כבוד,
נאָך געטלעכע גרויסע הנאה די זיסע,
צעקריגט מיט אַ טויטלעכער שנאה, דאָך זענען
די גאונים פון סורא און פומפּדיתאָ.

זיי צאנקען זיך ביטער אין ביזע מחלוקת
די פירער פון דור אזוי מיאוס פאַרביסן,
די „ראשי-ישיבה“ און „ראשי-הגולה“
אין גיפטיקער פיינטשאפט צעהרגעט, צעריסן.

און ס'ליידן דורך דעם דאָך די גרויסע ישיבות,
און ס'ווערט נאָר אַ חורבן פון אלע אנשטאַלטן,
וואָס זענען דער אייזיקער שוואַכער יסוד נאָך
דאָס בבלשע יידנטום אום אויפצוהאַלטן.

און גרויס איז דער חילול-השם פאַר די גוים,
עס ווערט זייער האָס צו אונז שרעקלעכער, גרעסער,
זיי שפּאַסן און מוסרן אונז, ווי געהעריק —
מיט אייזנס געברענטע, מיט שפּיזן און מעסער...

פון אויפרעגונג משה בן-חנוך ווערט צעציטערט,
עס שרעקט אים און עקלט אים אָפּ דאָס רבנות,

וואָס נוצט אים זיין לערנען? אָפּט טראַכט ער פאַרטרויערט,
און ס'נעמט אים אויף זיך אַליין אָן אַ רחמנות.

עס קלעמט אים דאָס האַרץ, און ער ווייס נישט, וואָס פעלט אים,
ער פילט זיך פאַראומערט, געפרעסט און דערשלאָגן.
ער האָט אין דער וועלט נאָר איין איינציקע נחמה:
צפּורה! נאָר זי וואָלט זיין אומעט פאַריאָגן.

צי ווייס זי, די שיינע, די זונענקינד שטאַלצע,
מיט וואָס פאַר אַ ליבשאַפט פון איר תמיד טראַכט ער,
ווי גרויס ס'איז זיין בענקשאַפט צו איר און פאַרלאַנגען,
ווי ביז משוגעת פאַרליבט, אזוי שמאַכט ער.

צי גיט זי אַ טראַכט כאַטש, דאָס אומגליקלעכע מיידל,
אין פראַכטיקן פאַלאַץ, אויף רייכע דיִוואַנען,
אין לוקסוס און ווילטאָג? צי טראַכט זי, אז ערגעץ
איז משה בן חנוך אַ באַטריבטער פאַראַנען?

אז ערגעץ-ווי לעבט נאָך דער ביז טויט פאַרליבטער,
וואָס גייט פשוט אויס פון יסורים, באַגערן,
בשעת זי באַדט זיך אין שאַץ-פאַרפּומעריע,
באָדט ער זיך אין זודיקע, בלוטיקע טרערן? — — —

3

שווערשאָטנדיק, רחבותדיק, הויך און דיק שטייט זיך
דערפיי ביי דער ישיבה אַ צעדער, אַן אַלטער,
ער האַלזט די געביידע מיט לאַנגע צווייג-אַרעמס,
ער טוילעט זי, נאָענט צום בוזעם פעסט האַלט ער.

שטייט משה בן חנוך, דאָרטן, אונטערן צעדער,
אין צייט פון דער שקיעה אין רויקן שווייגן,
פאַטראַכט אַ סך פויגלשע נעסטן געפלאַכטן,
זוי קערבעלעך ברוינע, דאָרט הויך אין די צווייגן.

ער זעט אויפן אונטערשטן צווייג שפּרינגט אַרומעט
אַ געלבלעך פויגעלע, צוויטשערט זיך טריבלעך..
אַן אַנדער קומט זיך אַרויס פון אַ נעסטל,
און חברט זיך חניק און יאָגט נאָך איר ליבלעך...

*

אַ יינגל מיט חנעוודיק-ברוינלעכן פנים
האַט פּלוצלינג די רויקייט-שטילקייט צעבראַכן:
— „כ'בין קנעכט פונם רייכן רב זירא שאַרגאָדו,
כ'טראָג דאָ אַ בריוו צו רבי משה בן חנוכן“.

דעם בריוו האָט די ליבע צפורה געשריבן,
צוזאַמענגעוויקלט אַ פאַרמעט-מגילה.
ער לייענט און לייענט אַ סך מאָל דאָס איבער,
פאַרפעלט נישט קיין פינטל, קיין שטריכל אפילו.

און אַט וואָס געשריבן האָט אין דער מגילָה
צפּורה, מיט האַנטשריפט קלאָר, זויבער און צירלעך,
זוי פּערעלעך ווערטער געדיכט אָנגעשריבן,
געדאַנקען אַרויסגעשטעלט דייטלעך אויספירלעך:

— „נישטאַ מער קיין כּוח צו בלייבן פאַרעקשנט,
צו בייסן די ליפּן און רעדן פאַרמיידן.
געפרוּווט אזוי לאַנג שוין מיין מויל צו פאַרשליסן,
כּ'קאָן אָבער מער נישט דערטראַגן דאָס ליידן.

בן-חנוך, דו געליבטער, ווען דו וואָלסט נאָר פילן,
וואָס ס'מיינט הייס טריי ליבן אָן ליבע אַנטקעגן,
פאַרשטומט און אין עלנט פאַר צוויי לאַנגע יאָרן,
דאָ וואָלט זיך אין האַרץ דיר אַ שטורעם באַוועגן.

נאָר אפשר ווען דו וואָלסט אפילו געליבט שוין,
וואָלסטו קיין יסורים דערפון נישט באַגריפן,
זויל דו האָסט אַ טרייסט דאָך, אַ לינדערונג, היילונג—
דו קענסט זיך אין הייליקער תּורה פאַרטיפּן...

צי ווייסטו, בן-חנוך, אז די גאַנצע צוויי יאָרן,
פון דאָן, ווען דו האָסט אזוי העלדיש מיין לעבן
געראַטעוועט פשוט פון איבן רומאַכיס,
איז דיר נאָר אינגאַנצן מיין האַרץ איבערגעפן?

צי האָסטו אַן אַנונג, אז נישט אויף איין רגע
אַרויס ביסטו מיר פון מיין האַרץ און זכּרון?

איך האַלט דיך דערנענט צו מיר אין חלומות
בייטאָג און ביינאַכט, דורך די גאַנצע צוויי יאָרן.

אַזוי ווי אַ הערשער, פול ווונדער נצחונות,
דערשיינט האָסטו מיר אין מיין יוגנט דער צאַרטער,
און כ'האַב פאַלד דערפילט, ווי עס ליגט צו די פיס דיר
מיין יונג אַכצניאַריק לעבן דאָס האַרטע.

יא, האַרט איז געוועזן מיין לעבן! ווילסט וויסן?
מיין פאָטער| געהאַנדלט האָט אַליץ מיט ברייאַנטן,
מיט שאַצבאַרסטע דימענטן, טייערסטע פערל,
כאַליפן באַטראַכט האָבן אים אַלס באַקאַנטן.

באַליבט איז געוועזן מיין פאָטער ביי פרינצן,
מיט זיין אַ באַזוך האָבן אָפט זיי פאַערט זיך,
געטרויט אים, געטאָן מיט אים אוצרות-געשעפטן,
זיין רייכטום האָט זייער געשטאַרקט זיך, געמערט זיך.

געווען איז דער נאַענטסטער פריינט פון מיין פאָטער
מעראַדעך סוליימאַן, דער גרעסטער פון פרינצן,
גרויס רייכטום פאַרמאַגט, דעם כאַליפס אַ מקורב,
געוועלטיקט האָט ער איבער גרויסע פראַווינצן.

זעקס יאָר אַלט געוועזן בין איך, ווען מעראַדעך
סוליימאַן צו אונז צו באַזוך איז געקומען,
דאָס האָט געשמחט, געשיינט און געשפיגלט,
געבלישטעשט פון שפע ברייאַנטן און בלומען.

אריבערגעשיינט אָבער איבער די אַלע
פיל ליכטיקע דימענטן, פערל צוזאמען —
האַט ס'רייזיקע פנים, פול שכינהשער קלאַרקייט,
פון מיין פיל געליבטער און הייליקער מאמען.

מעראַדעך סוליימאַן פאַרליבט איז געוואָרן
אין מיין אומפאַרגעסלעכער מאמען דער טרייער,
עס האָט אין דעם פרינצט ביזן האַרצן צעברענט זיך
א פּרעסיקער, צעריקער, רויטער פלאַם-פייער.

צעבראַכן און טרויעריק איז זיך סוליימאַן
צוריק צו זיין פאַלאַץ אַוועק, מוט געבויגן,
ווי פאַרמעט דאָס פנים געגעלט און געשרומפן,
אַרונטערגעלאָזן צו דרערד זיינע אויגן.

ער האָט געלאָזט רופן מיין פאָטער דעם גוטן,
געבעטן זיך רחמים, ער זאָל אים באַגליקן,
ער זאָל אים זיין לעבן דערהאַלטן מיט חסד,
מיין מאַמעלען זאָל ער אין פאַלאַץ אים שיקן...

ווי אומגעלעך ס'איז גאָר זיין לוסט צו דערפילן,
דערקלערט אים דער פאָטער אין איידלסטן אופן.
דער פרינץ וואַרפט אַ קעסטל פול פערל צום פאָטער:
— „איך וויל פאַר דעם קאַסטבאַרן אוצר זי קויפן!“

דער פאָטער זאָגט שטאַלץ, אז דער פרינץ וואָלט אפילו
פון פערל ברייאַנטן אַ הויז אָנגעפולטן

אים געבן פאר איר, זיין נשמה, זיין מלאך —
וועטט אויך נישט געשען און דאָס קען אים נישט גילטן.

דערצאָרנט, צעקאַכט כאַפט דער פרינץ זיך צום שווערדל:
— „דו טייוולשער ייד! איך באַפעל, דו זאָלסט שטומען!
איך מאַך באַלד דיין לעבן און האָב און גוטס הפקר
און כוועל דיין ווייב נויטן, זי זאָל צו מיר קומען!“

מעראַדעך סוליימאַן געשיקט האָט סאָלדאַטן,
מיין מאמען געפירט צו זיין פאלאַץ געפאַנגען,
ער האָט זי געמאַטערט מיט גוטן, מיט ביזן,
נאָר טויב איז געווען זי צו זיינע פאַרלאַנגען.

...צוריק אָפגעשיקט האָט מעראַדעך מיין מאמען,
צעשניטן אויף שטיקער, געפאַקט אין אַ קאַסטן,
מיט אויפשריפט: „דיין ווייב איז געוועזן פאַרעקשנט
מיטן גייסט פון דיין פאָלק דעם פאַרדאַמטן, פאַרהאַסטן!“

זי האָט מיך מיט שטיינערנעם שווייגן געפייניקט,
און האָט מיך צוויי פינגער ביז ווילד אָפגעפיסן,
אַזוי ווי אַ חיה פון וואַלד אַ צערייצטע,
האָט זי מיט די נעגל מיין צורה צעריסן.

זי האָט מיך באַליידיקט מיט קאַלטע אַכוריות,
אַז זי וועט איר מאַן אויף אַ לומפ נישט פאַרבייטן.
אַט האָסטו זי, נעם זי!... איך שענק דיר דיין לעבן,
געקראָגן נקמה, מער וויל איך נישט שטרייטן. — — —

מיט קולות צעוויילדעט, פון מיאוסער צרה,
אזוי ווי אַ חיה פארווונדעט, דערשלאָגן,
דאָן וואַרפט זיך צום שוואַרצעכען קאַסטן מיין פּאָטער,
קיין סוף איז נישטאָ צו זיין שרייען און קלאָגן.

חאליובעט און צערטלט דעם קאַפּ פון דער טויטער,
און קושט יעדן גליד פונם הייליקן קרבן:
— „צי דען ווערט אַ מלאך פון הימל אַ ליבער,
געטויט אזוי שענדלעך, פאַרפייניקט, פאַרדאַרבן!?”

נאָך לאַנג זענען ד'אויגן פון פּאָטער געשוואָלן,
און קלאַפט זיך דעם קאַפּ אָן דער וואַנט ווי משוגע.
עס טרייסט אים אָפּט ליבלעך דער גאון פון סורא
מיט פריינטלעכע ווערטער, ווייך וואַרעמע, קלוגע:

— „ווי גרויס ס'איז דיין אומגליק, דאָך מוזטו זיך טרייסטן.
שטאַלציר מיט דיין הייליקער פרוי, רבי זירא,
דער נאָבעלער גייסט אירער לעבט, איז פאַראייביקט,
אזוי ווי דיין פאַלק, אזוי ווי די תורה — — —

דער גוף אירער נאָר איז פאַרניכטעט געוואָרן,
אזוי ווי אַ מענטעלע ווערט נאָר צעריסן
פון תורה אַראָפּגעפליקט... אָבער געזיכערט
איר גייסט מיט גן-עדן, דעם אייביקן זיסן.

מיר יידן געשאצט האָבן גייסט תמיד העכער
פאַר ערדישן רייכטום, וואָס גשמותדיק טאַפט זיך,

דערפאר האָבן ייִדן, אין צייט פונם חורבן,
דאָס לאַנד געלאָזט פאַלן, צום גייסט נאָר געכאַפט זיך...“

...אַ, משה בן-חנוך, אויב דער גייסט איז דער עיקר ?
מיין גייסט איז געוועבט פון געפיל, פון נקמה
פאַר אַלע מאָרד-מעשים און הפקר-געוואָלטן,
וואָס זאָט איז מיין פאַלק און ס'צערייסט מיין נשמה.

און פון יענער צייט, וואָס איך האָב דיך באַגעגנט,
ביסטו נאָר דער ציל פון מיין לעבנס-נשמה!
העלד, ברוּדער, באַשיצער, געליבטער, אין וועלכן
עס ליגט מיין ישועה און גוטע נחמה.

אין העלדישער גבורה פאַרגלייכט דיך מיין דמיון
צום גרויסן בר-כוכבא, צום העלד בר-גיוּראָן,
דיין טייערן פנים — צום פרימאָרגן זונליכט!
מיין גבר, קום און נעם דיין פאַרליבטע צפורהן!

קום, טראָג מיך אַוועק, וווּ דו ווילסט נאָר פאַרטראָגן.
צו האָבן דיך נאָענט צו זיך, מיט דיר רעדן,
צו ווערן געלאַסקעט פון דיר און געצערטלט —
אַפילו אין מדבר וועט אויך זיין גן-עדן.

אַפילו אין ווייט-ווייטע לענדער פאַרפרעמדטע,
און איבער צעשטורעמטע רושיקע ימען,
וועט פוּלקאָם מיין גליק זיין דיך נאָכגיין אויף אייביק
און בויען אַן אייגן וועלטל צוזאַמען.

אפילו אַ הייל וועט אונז זיין אַ מלִיכה,
די טרייהייט איז אונזער מלִיכהשער שטעמפל,
מיר פלעכטן אַ קרוין פון דער זודיקער ליבע,
מיט דיר נאָר צו זיין — קען אַ פעלז זיין אונז טעמפל!

קום, נעם און באַהערש מיך און טראַג, וווּ דו וולסט נאָר,
כאַטש שווער וועט מיר זיין פון מיין פאַטער זיך שיידן,
ווייל צוגעטון בין איך צו אים, צוגעפונדן.
איין איינציק נשמה — די לעבט אין אונז ביידן.

ער האָט מיך אַזוי ווי אַן עופהלע קליינע
די אַכצן יאָר מיינע געפעשטשעט פאַרצויגן,
געקושט און געהאַלט מיך אין יעטוועדער רגע,
דערפילט אַלץ, וואָס ס'האַבן פאַרלאַנגט מיינע אויגן.

דאָך וועל איך אים בעטן זיין ברכה צו געבן,
מיר וועלן אים נעמען אין אונזער חברותאַ,
מיר וועלן אים זאָגן: מיר מיינען צו שאַפן
צוזאַמען אַ ספּעצע פון ליבע און קדושה.

מיר וועלן דערקלערן, אַז שטאַרק איז די ליבע,
וואָס פינדט מיך צו דיר; און איך וועל אים אויך זאָגן,
אַז ס'גייט מיר נישט איין אלע לוקסוס און רייכטום,
אַן דיר איז דאָס לעבן גאָר שווער צו דערטראַגן.

אַרויסזאָגן וועל איך, אַז כ'פיל אַזוי זיכער,
אַז ס'זאָרט מיין געליבטן אַ צוקונפט פון גדולה.

געקנאָטן איז ער פון דער פראַכט-הערשונג חשיבות.
פאַרן פּאָלק וועט ער ברענגען ישועות א פולע.

געבוירענער פירער, געוועלטיקער קלוגער!
ער'ט געפן זיין פּאָלק גאָר א ניין, פרייען פנים,
און נעמען נקמה פאַר אונזערע צרות,
צעשמעטערנדיק די בייז-גיפטיקע שונאים!"

4

פאַר דער טיר פונם פּאַלאַץ פון זיראַ שאַרגאָדו,
געבויט איז אַ טויער אויף אַכט מאַרמאָר-זיילן,
פון דאָרטן זיך ציען פיל ביימער געדיכטע,
אין לאַנגע, אין אַרדנונג געפלאַנצטע צוויי ציילן.

צווישן די ביימער, אין שאַטן דעם קילן,
שפּאַצירט זיך רב זיראַ שאַרגאָדו ארומעט,
מיט ליבשאַפט זיך אַנשפּאַרנדיק אויף זיין איידעם,
פאַרטופט אין רעיונות, ס'באַהערשט אים אַן אומעט.

נאָר ס'פרוּווט באַלד זיין טאַכטער צפורה פאַרטרייבן
דעם אומעט מיט הילכיקן, זיסן געלעכטער.
אין לינקער האַנט טראָגט זי אַ קערבעלע בלומען
און פירט פאַר אַ הענטל אַ קינד — מיט דער רעכטער.

איר יינגעלע איז עס. זיין נאָמען: פריחמה.
פיר יאָר שוין איר שטרעפונג פאַרווירקלעכט געוואָרן.

מיט משה בן-חנוך, איר געליבטן, פארייניקט, און פרוכט פון איר ליבע — פריחמד געבוירן.

די גאנצע פיר יאָר איבער זיי האָט צעשיינט זיך אַ זון פון גליק-שמחה אין פאַלאַץ, אין רייכן, פון זיראַ שאַרגאָדו. זיי לעבן צוזאַמען, צו זייער גרויס חדוה נישטאַ גאָר קיין גלייכן.

פאַרגרעסערט דאָס גליק האָט דער ליבער פריחמד מיט לאַכיקן פנימל, באַבלען און ריידן, מיט יעדן טאַג ליבלעכע חכמהלעך נייע — צום נחת פון מוטער און פאָטער און זיידן.

שאַרגאָדו פאַרגעטערט זיין איידעם, פאַרגלייכט אים אין קלוגשאַפט און לערע צו רבי עקיבא; שטאַלצירט, וואָס מ'האַט משה בן-חנוך אָנגעבאָטן צו ווערן דער מנהיג פון סוראַר ישיבה.

נאָר משה בן-חנוך האָט דערקלערט: ער איז דאָנקבאַר, דעם דאָזיקן כבוד אַלס העכסטן באַטראַכט ער; נאָר קיינמאַל קיין געלט=נוץ דערפון נישט צו האָבן, אויף תמיד זיין נדר=באַשלוס האָט געמאַכט ער.

אַנטזאָגט זיך פון גאונישער שטול מיט די כבוד, מיט פעטע באַלוינונג פאַר לערע צו קריגן, נאָר העלפן אין ריכטיקן סדר אַלץ ברענגען, דאָס נעמט ער זיך אָן באַלד מיט גרויס פאַרגעניגן;

ער שאפט נייע אַרדענונג אין לערנען, אין לעבן,
מבטל אַלט-בבלשע פיל זאָבעפאַנעס;
הייסט לערנען צוליב נאָר וויסנשאפט ריינער,
און נישט נאָר צו קוואַפענען זיך אויף רבנות...

ער רעדט מיט זיין שווער איצט, דערקלערט זיינע פלענער,
וואָס האַלט אָן זיין שכל צו פלעכטן און וועבן,
וואָס ט'האַבן אַ גרויסע באַדייטונג און ווירקונג
אויפן יידישן, טריבן און ציללאָזן לעבן.

אוועקלאָזן וועט ער זיך ווייט איבער ימים,
באַגעגענען די יידן צעווייטע, צעשפרייטע,
וואָס זענען דורך זעקס הונדערט יאָר נאָכן חורבן
געבליבן פון פיינטלעכער שווערד נאָך אַ פליטה.

ער'ט רופן פאַרזאַמלונגען גרויסע, ער'ט ריידן
און וואַרעמען הערצער און וועקן געפילן,
וועט זוכן, וועט פאַרשן, צי קען מען נאָך אפשר
באַשאַפן אַ שטרעבונג, אַ מוט און אַ ווילן...

פרובירן געפויגענע רוקנס אויסגלייכן
פון קנעכטשאַפט, פון אייביקער, פינסטערער מורא,
פאַר פיינטלעכע, שניידיקע בייטשן פון גלות —
צו טרייסטן, דערהויבן מיט חקירה און תורה...

מיט ליבשאַפט קוקט זיראַ שאַרגאָדו אויף משח
בן-חנוכה, זיין איידעם, געוואַלט עפעס זאָגן.

נאָר ס'האָבן זיין אייניקלס שטיפן און לאַכן
די גוטע געדאַנקען אים איבערגעשלאָגן.

פריחמדן כאַפט ער אין אַרעמס צעשפרייטע,
האַליובעט און קושט אים: „אַ, נחת מיינס!“—שרייט ער,
צפורה שיינט גליקלעך... נאָר שאַ! עפעס הערט זיך
געשרייען און טאַפטשען פון עטלעכע רייטער.

א רגע... עס לאָזן אַריין זיך אַ צוואַנציק
צעבושעוועטע עפעס ווילדע באַנדיטן,
און רינגלען אַרום די פיר ליבע נפשות,
און פלוצלונג שטייט איבן רומאַכיס אין מיטן.

— „אַט זעסטו, צפורה, מיין וואָרט כ'האַב געהאַלטן,
צו זען זיך מיט דיר בין איך איצטער געקומען,
עס וועט דיר איצט משה בן-חנוך שוין נישט העלפן,
נן, חברה, זיך פלייסיק צו אַרבעט גענומען!...“

נאָר הערט, איך באַפעל נאָר קיין בלוט נישט פאַרגיסן!
איר זאָלט פון אַ לעבן קיין האָר נישט באַרירן,
פאַסט אויף די געפאַנגענע גוט צו באַזאָרגן,
באַקוועמלעך אין אַרדנונג צום ציל זיי דערפירן!...“

די הענט שפרייט אויס זיראַ שאַרגאַדו צום רויבער:
— „רומאַכיס, וואָס ווילסטו? אויב געלט וואָלסטו וועלן,
באַצאָל איך אין זילבער, אין גאָלד און פּריליאַנטן:
פאַרקויף אונז די פּרייהייט, דעם פּרייז קענסטו שטעלן.“

— שאַרגאַדו, דו האָסט אין דיין רייכטום א טענה.
דיין הויף און דיין פאַלאץ און דאָס גאַנצע פאַרמעגן
געהערט איצט דעם גרויסן מעראָדעך סוליימאַן,
עס האָט זיין לעגיאָן שוין פאַרכאַפט אַלע וועגן.

די וועגן און שטעגן די אַלע וואָס פירן
צו דייע פיל הייזער און אוצרות און גיטער,
פאַצווונגען האָט איצטער מעראָדעך סוליימאַן,
דער פריינט פון כאַליף, וואָס אין זיג איז געניט ער.

ער איז דעם כאַליפס אַ שלּיח צו הערשן
אויף סוראַ, באַטראַכט ער אַלס לוסטיקן שפּאַס עס
צו ירשענען זיך ביי דיין לעבן, שאַרגאַדו.
אַיך גיב אים די גיטער, איך דאַרף די נפשות!...”

— אַ טויט צום דעם ערשטן, וואָס'ט לייגן זיין האַנט נאָר
אויף איינעם פון אינז! | דונערט זיראָ דער אַלטער,
און לאָזט זיך צו איבן רומאַכיס מיט אימפעט — — —
אַ שפיז פליט אין האַרץ אים. טויט פאַלט ער אַ קאַלטער.

צפורה צעיאָמערט זיך הויך, אין די אַרעמס
פון משה בן-חנּוּכּן, איר מאַן דעם געטרייען.
דער קליינער פריחמד שרייט העכער מיט קולות,
וואָס שפּאַלטן די הימלען... נאָר וואָס העלפט דאָס שרייען ?

מיט פעסט-איינגעהאַלטענעם ווייטיק זאָגט משה
בן-חנּוּכּן, מיט אַ קול, וואָס איז קלאָר, נאָר עס ציטערט:

— „הער איין זיך, רומאַכיס, זיי בראַוו און האָב יושר,
דערלויב מיר אַ וואָרט, כאַטש מיין האַרץ איז פאַרביטערט.

דאָך דינט מיר מיין שכל. איר ווייסט, איר זייט שטאַרקער,
איר זייט דאָך די מערער, צו שטרייטן איז נאַריש...
נאָר, איבן רומאַכיס, אַליין דו מיט מיר נאָר
קום, שלאָג זיך אַ צוויי-קאַמף פיין העלדיש רעכט-האַריש...

— „בן-הנור, ביסט אַ גיבור, איך האָב נישט קיין ספק,
האַרט ענטפערט רומאַכיס — צו וואָס ריזיקירן?
איך האָב אזא האַפנונג צו קריגן צפורהן.
ס'וואַלט נאַריש געווען איצט דאָס לעבן פאַרלירן“ —

5

נישט ווייט פון קאָרדאָווא. דער ים איז צעשטורמט.
עס הויבן זיך פלוי-גרינע וואַסערבערג-וואַלן,
און ווערן אין לופט וויס ווי שניי, און מיט רוגזע
צעקלאַפן זיי איינער דעם צווייטן און פאַלן...

און פאַלנדיק פילדערן זיי, און זיי שרייען,
אין זייער געפערלעכער דונערשפראַך פראַלן:
— „דער שטאַרקסטער זאָל זיגן און הויך זיך דערהויבן,
דער שוואַכער צום ענדלאַזן אַפגרונט זאָל פאַלן!...“

צווישן די כוואַליעס מיט שוועריקייט שניידט דאָרט
אַ שיף זיך אַ וועג דורך די ים-בערג-געפאַרן.

שטייף אָנגעשטרענגט זענען די זעגלען. עס דוכט זיך,
זיי קראַכן דורך מעכטיקע ווינטן, וואָס שפּאַרן.

עס וויגט זיך די שייף דאָרט אויף אלע פיר זייטן,
דערלאַנגט אַ שפרונג הויך אויף אַ וואַל-באַרג אַ ווייסן,
פאַרזינקט באַלד אין ים-טאַלן גרינע און שוואַרצע,
די וואַלן באַפאַלן עס, ווילן עס צערייסן.

דאָס שייף, וואָס פאַרצווייפּלט קעמפט קעגן די וואַלן,
באַקאַנט איז אויף ימים: דאָס רויב-שיף „טאַקאַסור“.
זי וואַרפט גרויסן פּחד און שוידער אויף פּלאַטן,
מען רופט זי: „דער גהינום-שד פּונם וואַסער.“

עס ווערן פאַרציטערט די שיפן פון האַנדל,
דערהערנדיק נאָר אַט דעם נאָמען „טאַקאַסור“.
זי מאַכט אָן אַ חורבן. קריגט קיינמאָל קיין שטראַף נישט,
זי לאַכט אויס פאַרפּאַלגונג, דאָס איז נאָר אַ שפּאַס איר.

דער ווונדערלעכער קאַפיטאַן פון „טאַקאַסור“
איז איפן רומאַכיס, איר הערשער, איר פירער,
ער האָט אונטער זיך אַ סך שיפן, מאַטראָזן,
באַקאַנט איז ער גוט אלס „דער ים-רויב רעגירער“.

ער זיצט אויף זיין בראַנזענעם שטויל, ווי אַ מלך
אין רייך אויסגעפּוצטער, פאַרצירטער קאַיוטע.
אַנטקעגן, אויף ווייכן דיוואַן זיצט זיך משה
בן-חנוך און קוקט ווייט מיט די אויגן די גוטע

און איפן רומאַכיס רעדט פריינטלעך צו משהן :
— „דו זעסט, אז איך וויל נישט קיין בלוט גאָר פאַרגיסן,
איך האָלט דיך און קינד און צפורהן באַקוועמלעך,
פאַרוואָס וויל דיין האַרץ גאָר קיין חסד נישט וויסן ?

עס ליגט דיין שיקזאַל אין דיין האַנט, טאָ באַשליס דיך,
רעד איבער צפורהן, זי זאָל זיך באַזינען,
און צערטלעכקייט, ליבע אַ פּיסל מיר שענקען —
און ברייט זאָל דיין האַרץ זיין דאָס גליק מיר צו גינען.

אין טויט פון איר פאָטער, ריין-אומשולדיק בין איך.
זי קען מיך דערפאַר דאָך געוויס נישט פאַרהאַסן.
דו ווייסט דאָך, מיין קנעכט, דער, וואָס האָט אים דערשטאַכן,
באַגעגנט דורך מיר האָט אַ טויט דאָ אַ נאַסן...

פאַרשטייט דאָך, כ'וואָלט קענען באַצווינגען צפורהן...
מיין לויסט צו דערפילן האָב קראַפט איך צו נויטן!
מיין ליבע צו איר אָבער, משה, צו גרויס איז, — — —
און עקלהאַפט איז מיר צו האַלדזען אַ טויטן...

אַמאָל האָב פאַטראַכט איך צפורהן אַלס איינע,
וואָס מוז מיר אַליין, נאָר אַליין מיר, געהערן:
און הייליק אזוי — זי גאָרנישט צו באַרירן.
איר בליק נאָר וואָלט שטיילן דאָן מיינע באַגערן!...

נאָר איצטער איז אַנדערש... כ'האַב צופיל געליטן,
פון לויסט און פון ליבע-יסורים געווייטיקט,

איצט ברען איך, ווי פייער מיט תאוה, וואָס צערט מיך,
איך פיל מיך אין קערפער פון איר שטאַרק גענייטיקט...

א, משה בן-חנוך, דו באַזיצט זי אינגאַנצן,
דו קענסט זיך מיט מיר זי אין העלפט איבערטיילן:
דו נעם זיך איר ליבע, איר צערטלעכע טרייקייט,
און איך וועל איר וואַרעמען קערפער דערוויילן.

מען קען דאָך אַ ליבלעכע פרוי זיך צעטיילן.
אזוי ווי מען טיילט זיך אָן עפֿל אַ זיסן,
אזוי ווי צוויי פריינט אַ פלאַש וויין זיך צעטיילן,
אין חדרה צוזאַמען די משקה געניסן" — — —

— „רומאַכיס! פאַרלעש נישט די עטלעכע פונקען
פון גוטסקייט, וואָס ס'האַט נאָך דיין האַרץ דאָך באַזעסן...
דערפילן אַ תאוה איז ווי דו וואָלסט וועלן
אַ שרעקלעכע שרפה מיט ברענאַייל פאַרלעשן...

„נישט פועלן וועסטו ביי אונז, א, רומאַכיס,
די הייליקע מעכטיקע ליבע צו טיילן...
אזוי איז באַשטימט... און מיר וועלן שוין גיכער
צו שיידן דעם גוף פון נשמה זיך וויילן!“

„אַ וואָרט נישט גערעדט מער! — שרייט איבן רומאַכיס —
דו האָסט אין מיין גליק-בעכער גיפט אַריינגעגאַסן!
און איך האָב געהאַפט, דו'סט פאַרשטיין און מיר העלפן.
מיין קראַפט וועט מיר העלפן... איך בין איצט באַשלאָסן!“

— „אַלְקוואַדאַר!“ — שרייט איפן רומאַכיס צום דינער —
„זעהר ברענג צפורה!“ — מיט איין רגע שפעטער
קומט אָנעט צפורה, ביי דער זייט גייט פריחמר,
שטרענג היט זיי אַלְקוואַדאַר, מיט שווערע טריט טרעט ער.

רומאַכיס קוקט גלייך אין די אויגן צפורה:
— „עס ווענדט זיך אַן דיר אַלץ, דו שטאַלצע, דו האַרטע,
דו שטאַלענע פרוי! — — — ניין, דו ביסט גאַר אַ מלאַך!
דאָס שרייען אין דיר אַלע גלידער די צאַרטע...“

זיין שווערד הויבט רומאַכיס און פאַכעט אין לופט עס.
— „נישט וואָגן זאָל קיינער מיך איצטער צו שטערן!
איך האָב דיך געוונען, געהערסט מיר אינגאַנצן...
קום, גיב זיך מיר אונטער און זאָלסט דיך נישט ווערן!“

ברייט עפנט די אויגן די בלייכע צפורה.
די האַר לאַנג, צעוואָרפן, דעם קערפער פאַרדעקן,
האַלביבעט פריחמדרן, זאָגט אים שטיל, צערטלעך:
— „מיין האַרציק קינד, אַ, דו זאָלסט דיך נישט שרעקן...“

רומאַכיס פאַרסאַפעט, פון לוסט אַ צעקאַכטער,
מיט ציינער פאַרקריצטע, מיט חיהשן ברומען — — —
צפורה דערנענט זיך אים שטיל, פאַמעלעך,
און וואַרפט אים אַ בליק אַזאָ קאַלטן, אַ שטומען:

— „רומאַכיס, דו הערסט ווי עס רוישן און קאַכן,
און קעמפן און שטויסן זיך וואַלן אויף וואַלן.“

מיט דונער-שפראך שרייען זיי איינער צום צווייטן:
„דער שטארקסטער מוז זיגן, דער שוואַכסטער מוז פאַרן!

דו האָסט מיך באַזיגט טאַקע, איפּן רומאַכיס,
מיין גוף איז ביי דיר אין די הענט דאָך, רומאַכיס,
טאָ לאָז מיך געזעגענען זיך מיט מיין משהן,
צו געבן אים עטלעכע האַרציקע ברכות.

כ'פאַרזיכער דיך, מער וועט ער מיך נישט באַזיגן,
דערלויב אויפן דעק פּונם שיף אונז שפּאַצירן.
מיר וועלן זיך שייַדן... דערנאָך קום און נעם מיך...
און וווּ נאָר דו'סט וועלן, דאָן קענסטו מיך פירן! —

* * *

צפּורה שפּאַצירט מיט איר מאַן רעם געליבטן:
— „מיין לעבנס-נשמה. איך וויל עפעס פרעגן.
אַ מענטש, וואָס דערטרינקט זיך, צי זענען פאַראַנען
פאַר אים צום גן-עדן אין וואַסער דאָרט וועגן?

— — — צי קריגט ער דאָרט אויך עולם-הבאָ פאַרדינטע? ...
אַדער, ווער ס'ענדיקט אין וואַסער זיין לעבן —
פאַרזינקט אינם תּהום פון פאַרגאַנגענהייט אייביק,
און ס'ווערט קיין גן-עדן אים דאָרט נישט געגעבן?”

— „מיין איינציקע טייערסטע, ליבסטע צפּורה!
אַ הייליקע, ריינע און פיינע נשמה —

פאר איר איז קיין אָפהאַלט נישטאָ און קיין שטערונג
צום הימלעשן ציל, צו גן-עדן-נחמה" — — —

— „ווי גוט! ... איך בין גליקלעך!...— שרייט פריילעך צפורה —
געבענטשט זיי מיט אונזער פריחמד צוזאמען!
עס זינגען און קלינגען אין מיר אלע גלידער...
איך גיי, ווי צום טאנץ, צו מיין טאטן און מאמען!..“

זי פאלט אויפן האַלז אים, עסט איין זיך אין מויל אים;
— „דו איינציקער, הארציקער ליבסטער דו ריינער,
אויך איך בין דיר איינציק, טריי, איינציק דערגעבן —
אזוי ווי דער יידישער גאָט איז נאָר איינער!..“

מיט אימפעט דערלאַנגט זיך אַ קער באַלד צפורה,
רייסט אָפּ זיך מיט כוח פון מאַנס ליבן האַרצן,
דערלאַנגט פלינק אַ שפרונג אינם ים דעם צעברויזטן,
צווישן צוויי וואַלן, אַ ווייסן און שוואַרצן...

אלאפל אקער עקידה

מענטשן און ערטער פון „אלאבלאקער עקידה“

אלאבלאק—פיל-פארביקער פאלאץ אויף א הויכן בארג אין טיימאער געגנט, אראביען.

שמואל בן-עדרה—אראביש-יידישער דיכטער, הערשער פון „אלאבלאק“, אומגעפער 430 יאָר פאר קריסט-צייט-רעכענונג.

דזאמירלא—זיין פרוי.

אדשא—זייער טאכטער.

שויריך—זייער עלטסטער זון

בר-אדא—זייער מזויניקל.

באדרא—דערציערין-לערערין פון בר-אוראן.

אימרולקוויאיש— דער גרעסטער אראבישער דיכטער פון יענער צייט זון פונם קעניג פונם שבט קענד.

דיהאנא—זיין פרוי.

מירמאנא—זייער טאכטער.

יבסוף-דף-נודאש—אראבישער קעניג, וואָס האָט זיך מגייר געווען 520 יאָר פאר דער קריסט-צייט-רעכענונג.

נאדיט איבן-שאמיר—קעניג פון אסאנער שבט און אנדערע גרויס-אראבישע שבטים.

	אסאן
	אס
אראבישע שבטים	נאדאן
	קענד
	קנאנא

אלא צבאך—אבעסנישער נעגוס פון יעגער צייט.

אלנא שווא—דאָס פערד פון קעניג יוסוף דנג-וואַש.

סאַפראַ, מאַרדאָ—בערג לעבן מעקא.

נאַאירלאַ—א געטין אויפן באַרג מאַרוואַ.

אויסאָך—אן אַפגאַט אויפן באַרג סאַפראַ.

טורמא—געגנט אין אַראַביען.

כרד—געגנט אין אַראַביען.

יאַטריב—איצטיקע מעדינאָ.

כימיראַרא—איצטיקע יעמען.

וואַרי-אַלקאַרא—א גוט-באַוואַסערטע שטאָט אין אַראַביען.

...צו חברים אייביק טריי,
ווי שמואל בן-עדיה, זי!
וואָס מיט ליבשאַפט און גרויס מוט
געגעבן פאַר אַ פריינט זיין בלוט...

(פון אן אראבישן געזאנג)

אלאבלאקער עקידה

1

פון מערב זייט טראָגן זיך היישעריק=שוואַרמען,
אָן=סופיקע שפע! זיי ציען
און פולן די לופט אָן פון דר'ערד ביון הימל,
פאַרשטעלן די זון אינם פליען.

דעם געלבלעכן וועג פון לאַנד נייד צו כימארא,
די היישעריק=שוואַרמען פאַרגרינען,
פאַרדעקן, ווי ים, פעלדער, ביימלעך און פעלזן,
קיין שטעגל גאַרנישט צו געפינען.

א מחנה אראבער אויף ריזיקע רייט=פערד, --
זיי ווערן געשטערט דאָ אין רייטן.
די ברואימלעך חוצפהדיק פליען אין פנים,
באפאלן זיי פון אלע זייטן.

די פערד טראַמפלען, קלאַפן און סאַפענען ווילדלעך,
די אויערן שטייף אַנגעצויגן,
צעטוועטן די מאַסן די ברואימלעך קליינע,
וואָס קריכן זיי ביז אין די אויגן.

„זייט פאָרזיכטיק, חברה! — שרייט פרינץ אימרוולקייאיש —
פאָראַנען געפערלעכע גריבער
ביים זייט פון דעם וועג, נאָר די היישעריק מאַסן
זיי דעקן דאָ איצטער אַריבער.

די פערד ציט אָן שטראָמער, רייט אַלע צוזאַמען,
און נאָענט צו מיר זאָלט איר האַלטן —
מיר זאָלן פון וועג נישט אַרונטער דאָ פאַלן
אין זייטיקע גריבער און שפאַלטן.“

פון צפון, פון יאַטריב קומט פּלוצלונג אַ שטורם,
די היישעריק שוואַרמען זיך טראָגן
מיט זעלטענער גיכקייט צום דרום, צו עדן.
נאָך זיי מחנות שוואַלפן זיך יאַגן...

די לופט איז גערייניקט, די זון שיינט אויף וואַרעם,
די רייטער זיך פריילעך צעזינגען,
די ווייסע פערד גלאַנצן, גאַלאַפן צעהיצטע,
ארויף אויפן באַרג מוטיק שפּרינגען.

דאָרט הויך אויפן באַרג=שפיץ די זון זיך צעשרפעט,
עס גליען די רייטערס=טורבאַנען.
„אַלקאָזור! (1) — צעשרייען זיך אַלע — אַלקאָזור!
דאָרט זעט זיך שוין טיימאַ (2) פון דאַנען!“

(1) „אַלקאָזור“ — גלעצנר.

(2) טיימאַ — אַ געגנט, אַ פּראָווינץ אין אַרצביע.

פון ווייטנס, אנטקעגן, אויף יענעם צייל פעלז-בערג,
דערזעען זיך פאלאצן-שפיצן,
ס'איז טיימא, די שטאָט פון שמואל בן-עדיה,
אין זון טורעם-דעכער דאָרט בליצן.

גאַלאָפּ! מיט אן אימפעט די פערד זיך צעטראָגן,
זיי שלינגען דעם וועג איין, זיי טאַנצן.
און פלוצלונג דערשיינט פאַר די רייטערשע אויגן
דער שלאָס „אַלאַבלאַק“ דאָרט אינגאַנצן.

דער שלאָס איז געבויט פון פיל-פאַרביקע שטיינער,
מאָזאאיש די ווענט שימערירן,
דערפאַר „אַלאַבלאַק“ איז דער פאַסיקער נאָמען —
צוליב אָט די שפע קאָלירן.

באַקאַנט „אַלאַבלאַק“ איז אין גאַנצער אַראַביען:
א מקום, וווּ ס'איז צו געפינען
געזיכערטע שוין און די רויקייט ליבע
פאַר די, וואָס פון צרות אַנטרינען.

פאַר אַלערליי עלנטע מענטשן געפלאָגטע,
געדריקטע פון הערשער טיראַנען,
פאַר קעמפער פאַר אמת, פאַר זענקער געיאָגטע —
איז אין „אַלאַבלאַק“ הילף פאַראַנען.

פאַר אַלע באַליידיקטע, אַלע פאַרפּאָלגטע,
וואָס איז אין געפאַר זייער לעבן

דורך שנאה, נקמה און ביטערע רשעות —
א רוי „אלאבלאק“ וועט זיי געבן.

אין פאלאץ אין פרייטן דאָרט זעען זיך מאַסן
פאַרשידענע אורחים געזיכטער —
אין שוץ פונם אייגנטימער בן-עדיה,
דער יידיש-אַראַבישער דיכטער.

דער פרינץ אימרוולקייאיש באַקאַנט איז אַלס „קעניג
פון אלע אַראַבער פּאַעטן.“
זיין פּאַטער, דער מלך פון קענד, האָט פאַרלוירן
זיין הערשאַפט, געמוזט באַלד אַפטרעטן.

זיין ביטערער שונא, כאַריט איבן-שאַמיר,
גערויבט פון זיין פּאַטער די מלוכה.
איצט גלוחט דער פרינץ אימרוולקייאיש דער דיכטער,
און האָט נעבעך נישט קיין מנוחה...

פון פּערסישן ים-גוס ביז „העדזאס“ און ים-סוף,
פון סיריענישן מדבר ביז יעדן,
אין לענג און דער פרייט פון אַראַביען די גאַנצע,
געזוכט האָט אַ טרייסט ער אין לייזן.

געזוכט האָט ער רוי און אַ שוץ ביי די שבטים
„קינאַנאַ“, „כאַזראַג“ און די „אַסן“,
נאָר אלע אים האָבן געוויזן דעם רוקן.
פאַר אים אלע טירן פאַרשלאָסן!

געשריבן דאן האָט ער צו שמואל בן-עדיהן,
געבעטן אַ פריינטלעכע עצה,
דערציילט, ווי ס'פאַרשטויסן אים אייגענע ברידער...
קאלט הויבן זיי הויך זייער פלייצע.

זיי ווייסן, כאַריט-איבן-שאַמיר, זיין שונא,
פאַרפאַלגט אים און זוכט אים צו פאַנגען,
און וויי איז דעם מענטשן, וווּ ער וועט אים כאַפן,
זיין פלייש וועט ער צופן מיט צוואַנגען!

דאָס האָט נישט דערשראָקן דעם העלד בן-עדיהן.
ער שרייבט באַלד צום פרינץ אימרוֹלִקִיאיש:
„אַ תענוג און כבוד וועט זיין מיר צו האָבן,
דיך, טייערער פרינץ, אלס בן-בית.

אַלס היים פעסט געזיכערט, קום, נעם אָן מיין פאלאַץ.
פאַר דיר און דיין הויכער משפחה.
אַ, קעניג פון דיכטונג! אַ הויז, וווּ דו וווינסט נאָר,
פאַשיינט איז מיט ליכטיקער ברכה!“

דעם פרינץ צו באַגעגענען, מיט כבוד אַנטפאַנגען
איז שמואל בן-עדיה געריטן,
פאַגלייט פון צוועלף דינער, אויף פערד מעכטיק הויכע,
און ער — אויפן העכסטן, אין מיטן.

און איצטער, צוזאמען צו „אַלאַבלאַק“ רייטן,
דעם חשובן גאַסט אהין פירן

אין סביבה פון פריינטלעכער סוויטע געטרייער —
די נאָענטסטע צען אָפּיצירן.

דער הויכער, ברוין=פנימדיקער בן=עדיה,
שוואַרץ=בערדיק, שוואַרץ=אויגיקע פלאַמען ! —
איז ענלעך צום פריץ, אי אין ווקס, אי אין פנים,
ווי ברידער פון איין טאַטע=מאַמען — — —

צווישן זיי ביידע צוויי פרויען דאָרט רייטן.
די איינע : פרינצעסין ריהאנא,
די ליבלעכע פרוי פונם פרינץ אימרוילקייאיש,
מען רופט זי : „די בלום פון קינאנא“.

די צווייטע : איר זיבעצניאַריקע טאַכטער,
די שיינע פרינצעסין מיימאָנא,
זאָס איבער אַראַביען באַוווסט איז איר נאָמען :
„די פולע און קלאָרע לבנה.“

2

עס יום-טובט דער שלאָס „אַלאַבלאַק“ און עס פיבערט
מיט רושיקער שטימונג געהויבן.
עס שטראָמען פיל מענטשן אויף שטעגלעך, וואָס פירן
פון אונטערן באַרג אַרויף אויבן.

צופוס און אויף פערד און אויף אייזלען און קעמלען,
מען קומט פון אַרומיקע פלעצער,

פון טיימאער געגנט — שמואל בן-עדיהם
פיל פריינט און פארערער און שעצער.

לאנג-בערדיקע יידן, אראבער, זקנים
מיט האר לאנגע, גרויע צעשפרייטע,
נאָר ס'רוב מיטל-יעריקע, פנימער שטארקע,
פון זון אָפגעקושט ברוינלעך-רויטע.

און בחורים יונגע מיט לאַקן געקרויזטע,
דורך ווינטלעך אין לופטן צעפלוּיגן,
און פרויען אין זיידנס פארפוצטע פארשלייערט,
נאָר אָפן פריי גליען די אויגן...

צום שלאָס „אלאבלאק" — וווּ עס האָט בן-עדיה
געלאָדן, ווי פריינט און ווי פרידער,
צום פרינץ אימרוואַקייאישעס ליבן געפורסטאָג
מיט פייערונג-חדוה און לידער!

* * *

אין רחבות פון שניי-ווייסן זאל פונם פאלאץ
שוין אלע צוזאמען געקומען.
א לוסטיקע שטימונג, געמישט פון פיל פארבן,
פון זיידנס און אטלאַס און בלומען.

די הונדערטער ליכט אין די גילדערנע לייכטער
מיט צארט-קלאָרער ליכטיקייט פליסן,

אין אלע פיר זייטן פון זאל די פאנטאנען
אין מארמאָרנע שיסלען זיך גיסן.

אויף איידעלע מארמאָרנע שלאַנקע געשטעלן
פון חנעוודיקע זילבערנע בעכער,
א בשמים-רויך דינלעך אין בלויע זייד-פעדעם
ציט לאַנגזאַם זיך העכער און העכער.

אין מזרח-זייט זאל דאָרט צווישן פיר זיילן,
אויף אַ דיוואַן אַ פאַרב-רייכן
דאָרט זיצט בן-עדיה, זיין ליב ווייב דזאַמיילאַ
מיט זייער בכור ליבלינג — שוריך.

דערפיי זיצט די טאַכטער, די שיינע אַעשאַ,
און נאָענט צו איר זיצט באַדוראַ.
זי איז די באַליבטע דערציערין גוטע
פון זייער מוזיניק בראַוראַ.

דזאַמיילאַ אין ראָזיקע זיידנס און שלייער
פאַנטאַסטיש פאַנאַנדערגעלאָזן,
אַעשאַ אין וויין-זיידנס, זעען אויס ביידע
ווי וואַדי-אַלקאַראַשע ראָזן.

די פישוף-פיגור פון באַדוראַ פאַדעקט איז
מיט ליילי-פאַרב זיידנס, איר צורה
פאַרשלייערט דיק טונקל... עס טויליעט צו איר זיך
דער צאַרט-ווייכער, קליינער בראַוראַ.

אויף הויכן דיוואן זיצט דער פיינער בעל-שמחה,
פרינצעסין ריהאנא דערפיי איו,
אָט שטייט בן-עדיה, מיט ליבלעכן שמייכל
הויך בענטשט ער דעם פרינץ אימרוֹלקייאיש.

„אין נאָמען פון שלאָס „אַבלאַקשע“ באַווינער,
און אונזערע אורחים און ברידער,
מיט האַרציקע ברכות באַשענק איך דעם קעניג
פון פיינסטע אַראַבישע לידער.

און זענען מיר אים דאָ מיט כבוד מהנה,
מיט וואַרעמע הערצער און בלומען —
זייט וויסן: מיר האָבן אים ווייניק געגעבן,
מיר האָבן פון אים מער גענומען!

עס איז נאָר אַ יאָר ווי מיר האָבן די זכיה
דאָס זינג-פייגעלע דאָ צו נעסטן,
און פיל איז דאָס גוטס. וואָס ער האָט אונז געשאַנקען,
עס לאָזט זיך נישט וועגן און מעסטן.

געקראָגן פון אונז האָט ער דאָך נאָר אַ קטנות:
אין פאַלאַץ באַשיידענע ווינקלען,
ער אָבער געגעבן האָט אונז פיל בריִליאַנטן,
די פערל, וואָס אייביק זיי פינקלען!

און איינס פון די פערל און דימענטן-לידער,
וואָס גלאַנצן ווי הימלעשע שטערן,

דער דיכטער אליין וועט אונז לייענען איצטער,
מיר וועלן מיט גליק-פרייד אים הערן!

א שטילקייט א טיפע באהערשט די פארזאמלונג,
קיין מוק נישט, נישטאָ קיין באוועגונג,
אויף פרינץ אימרוילקייאישעס מאַט-בלאַסן פנים
שוועבט חניק אַ לייכטע אויפרעגונג.

ער לייענט מיט זיסער און דייטלעכער שטימע
ווערטער געציילטע ווייך קלינגען,
וואָס-ווייטער צעגיסן זיי זיך העכער, ברייטער,
אין האַרצן פון עולם טיף דרינגען.

ער לייענט זיין ליד, וואָס פאַרפאַסט האָט ער לעצטנס,
און פילט, ס'איז געלונגען געראַטן:
ס'הייסט: „יוסף-דו-נוואַש, דער יידישער קעניג —
זיין מלוכה צעשמעטערט צעטראָטן...“

3

— — — אין שיינער אַראַביען, וווּ ליכטער פול סודות
זיך מישן מיט ווונדער קאַלירן,
וווּ פייער-זון ברענט און צעשמעלצט די בראָנז-הימלען,
אין ס'גליען מענטשן-הערצער, געהירן...

דאָרט לעבן הייס-בלוטיקע קינדער פון יקטן⁽¹⁾
פאַר יאָרן גאַנץ לאַנגע אומציייליק,

(1) יקטן — דער ערשטער פּאָטער פון אַראַבער.

ווי יעטוועדע גרעזל, „מעזאא“ 1) און „נעבעק“ 2)
און „זאם“ 3) — איז זיי טייער און הייליק.

ווי בראַנד-זאַמד פון מדבר באַליבט איז זיי האַרציק,
דער ווירבל-ווינט איז זייער שוועסטער,
די שיף פונם מדבר, דער קעמל — אַ ברודער!
דער שווערז-העלד — דער פריינט זיי דער בעסטער...⁶⁶

זיי האָבן געזוכט דורך די הונדערטער יאָרן
אַ גאָט פון פלאַם-פייער און שטורמען,
פאַרשידענע געטער געדינט און געבויט זיי
אויף בערג הויכע טעמפל'ס און טורמען.

אויף הויכן באַרג „סאַפּאַ“ געבוקט זיך צו „אוסאַף“,
אויף „מאַרוואַ“ געדינט צו „נאַאילאָן“,
די דאָזיקע געטער נישט האָבן באַפרידיקט
די ברויזיקע פלאַקער-געפילן...

געקומען איז קעניג, אַ יוסוף-נוואַש,
געקרוינט אין כימיאַראַ, אין פרידן,
און ער האָט געבראַכט צו זיין פאָלק די אַראַבער
דעם מעכטיקן גאָט פון די יידן.

מיט ליבשאַפט הייס טריי האָט געדינט ער יעהאָוואַן,
געווידמעט זיין לעבן דעם גלויבן

1) 2) 3) נעמען פון גראָון.

אין גאָט פונם אייביקן כוח און גבורה
אויף דר'ערד און אין הימל דאָרט אויבן.

וואָס פייער זיין גוף איז, נשמה — אַ פֿלאַקער !
זיין שטימע — איז דונערן, פֿליצן,
זיין אָטעם צעטרייסלט די ערד און צעשמעטערט,
און קאַכיקע לאָוע נעמט שפּריצן!...

און האַלט געהאט שטאַרק האָט דער יוסוף-דו-נוואַש
זיין יידישן פּאָלק, זיינע פּרידער,
איין פֿלוט און איין פֿלייש זיך פּאַטראַכט מיט די יידן,
אַ גליד פון יהודהשע גלידער.

איז דאַנקבאַר אין האַרצן זיין גרויסן יעהאָוואַן
פאַרן כוח, וואָס ער האָט געגעבן
זיין פּאָלק אויסצוהאַלטן די לאַנגע צייט צרות,
און פֿלייבן ביים גייסט און ביים לעבן...

אין צייט, וואָס די פּעלקער פון אַנדערע געטער
פון „נא“⁽¹⁾ און „סערואַ“⁽²⁾ זיין שכן,
פון „אַנאַ“⁽³⁾, „איסטאַר“⁽⁴⁾ און „באַהו“⁽⁵⁾ לאַנג שוין זענען
פאַרפּוילט און פאַרווישט און צעבראַכן...

דורך טויזנטערן יאָרן, פון זינט זיידע יעקב
האָט נאָך אַ געראַנגל אַן עכטן,

(1) (2) (3) (4) (5) נעמען פון פאַרצייטיקע געטער.

א מלאך פון גאָט בייגעקומען, געבליבן
דער זיגער אין געטלעכע פעכטן...

פון דאן האָט געטראָפן פיל מאָל זיינע קינדער,
געראַנגלט זיך האָבן מיט געטער...
מיט געטער פון חושך, פון האַס און פון קנעכטשאַפט,
געליטן דערפאַר אַלס פאַררעטער...

מיט אייזערנע קאַמען די לייבער גערראָשן,
פאַר קעמפן די פאַלשע מאַרד-געטער,
געפייניקט געוואָרן... נאָר ס'האָט אַלץ געטראָפן —
אַרויס אַלס די זיגער דאָך שפעטער — — —

*

אַפט ווערט קעניג יוסוף=דו=נוואַש פול צאָרן,
און בייסט זיך די ליפן פאַרביטערט,
ער דריקט זיינע פויסטן און ברומט און ער קרעכצט,
זיין מעכטיקער רוגז-קול ציטערט:

„איך קען נישט דערטראָגן! איך וועל נישט דערלאָזן
די יידישע פרעסער און דריקער
מיין פאַלק מער צו עוולהן און גולען און מאַרדן,
זיין קערפער צו שניידן אויף שטיקער.“

איך שווער ביי יעהאָוואַן! אַ סוף וועל איך מאַכן
צו די יידישע שונאים רציחות.

פון יורשים פון פלוטיקן רוים אונטער מאסקע
פון קריסטלעך-ביזאנטישן יחוס.

מיט שווערד וועל איך צווינגען ביזאנטישע הערשער,
באטריגער, וואָס דינען נאָך געצן,
כאַטש פריידיקן פלומרשט „די קריסטלעכע ליבע“ —
כוועל נויטן זיי יידנטום שעצן!...

ברוטאַלע רשעים! די תורה פון אמת,
און מענטשלעכער ליבע און רעכטן —
דאָס האָבן זיי דאָך פון די יידן געקראָגן,
דאָך צאָלן זיי אָפּ זיי מיט שחטן...

יא, מיינע מרגלים געשילדערט מיר האָבן
די פלוטיקע שאַנד און נגישות,
און מאַרד מיט אכזריות, וואָס יידן באַגעגענען
אין לאַנד פון די רוימישע רשעות...

מיין שווערד פרייט און שאַרף! איך באַגער נאָך נקמה!
שטאַט נאָדזאַראַן¹⁾ האָב איך באַצווונגען,
מיט פייער און אייזן די דאָרטיקע קריסטן
פאַרטיליקן האָט מיר געלונגען.

און נויטיק און רעכט איז געווען די פאַסירונג —
אַ לערע פאַר פעלקער, וואָס דריקן

1) אַ שטאַט אין אַראַביען פון יענער צייט, אירע איינוווינער זענען
געווען דאָס רוב קריסטן.

און פלאַגן דעם ייד, ווייל אין צאָל איז ער ווייניק,
און קריוודן אים, שלאָגן און שטיקן.

כ'האַב ווייזן געוואָלט אָט די דאָזיקע מערדער,
ווי לייכט ס'איז אַ מינדערהייט שלאָגן,
און זאָלן זיי פילן דעם טעם און דעם ווייטיק
ווי שווער ס'איז די עוולעה צו טראָגן!

ווי ביטער און וויי איז דער מינדערהייט, וועלכע
איר כבוד צעטראָטן, באַליידיקט,
איר גייסט און איר קערפער געשענדעט, צעפראַכן,
און איז נישט פון קיינעם פאַרטיידיקט.

שטאַט נאַדזאַראַן לערנען זאָל זיי, ווי גאַר לייכט איז
צו הפקרן יידנס געפילן
מיט כאַמישער גראַבקיט, מיט סדומישער האַנדלונג...
ווי גרויס צו נקמה דער ווילן!...

דאָך מיינע אַכוריות אַ קלייניקייט איז עס
אַנטקעגן די אַלע רציחות,
וואָס ס'האַט אויף מיין פאַלק אויסגעגאַסן די שנאה,
אי קריסטלעך-ביזאַנטיש, אי גריכיש! — —

אַ יוסף-דו-נוואַש דערוועקט האָט דעם צאָרן
פון אַלע פאַרביסענע קריסטן,
העגמאַנען, גלחים צערייצט ווילד די מאַסן:
„פאַרניכטן די יידן, פאַרוויסטן!“

פארשפרייט שווארצע האס-גיפט צווישן ביזאנטין,
אראבישע קריסטלעכע שטאמען
געהעצט די ניי-גלויביקע קינדער: צו טויטן
די אייגענע יידישע מאמען...

פאראמלט זיך האָבן די פעלקער און שבטים
פון יידנטום פרעסער=מדינות,
אלאצבאך דער פיינט, א בעסיניעשער נעגוס,
און רוימישער קעניג יוסטינוס.

בלוט, פייער און רויך! א מלחמה א שווערע!
די בליציקע שווערדן פיל שעכטן.
דו-נוואשעס חייל, גיבורים ווי לייבן,
מיט זעלטענער מוטיקייט פעכטן.

זיי קאסענען, ווארפן פון מעכטיקן שונא
הרוגים אין גובעס צעשפרייטע.
סאלדאטן א סך אבער האָבן די שונאים
צען נייע פאר יעדע פינף טויטע.

פלאם, פלאקער און רויכיקע זיילן די שווארצע!
בלוט, פייער און ליארם און שטורם!
דו-נוואשעס הויפטשטאָט די ריין-שיינע טאפאר
צעשמעטערט, אי פעסטונג, אי טורעם.

דער פאלאץ פון קעניג געפאלן ביים שונא,
צעבראָכן דעם מוט פון כימארן,

דער שונא פאַרכאַפט האָט די אוצרות, די מלכה,
געקוילעט די פירער און האַרן.

אויף הויכן, צעווילדעטן פערד זיינעם, שוואַרץ=ווייסן,
„אַלגאַשיאַ“, רייט, פליט דער קעניג.
זיין בלוט=אַנגעזעטיקטע שווערד הויך געהויבן:
„אַלגאַשיאַ, כ'פּין נישט אונטערטעניק! ...“

— צום ים, אַ, אַלגאַשיאַ! טראַג מיך צום ים=סוף,
צעטראַג זיך און שוועב, ווי אַ וויכער!
אין ים, וואָס אַמאָל האָט די יידישע שונאים
פאַרניכטעט און ס'פאַלק געמאַכט זיכער“.

דער ים אַנגעברוגזט. צעשרייט זיך מיט קולות.
זיין פנים צעקנייטשט, בלאַ פון כעס,
פון פרייטן מויל שלאַגט אים אַ שוים צו דעם זאַמד=ברעג,
ער שלינגט איין די וועלט פאַלד מיט רעש! — — —

„יעהאָוואַ! — שרייט קעניג דו=נוואַש פאַרצווייפלט —
ווי קענסטו דאָס צוזען רציחה
צום פאַלק דיינס, ישראל, וואָס גלויבט אין דיין אמת?
ווי קען דיר זיין ליידן זיין ניחאָ? ...!“

פאַרוואָס זאָרן אַנקוועלן שונאים פון נחת,
מיט גאַווה=שפאַט פול זייער מוח:
אַז ס'קען נאָר דיין געטלעכקייט העלפן די יענע,
וואָס האָבן אַ מערהייט און כוח? !“

...מיט אימפעט שפרינגט ס'פערד מיטן קעניג דו=נוואש
אין כוואליעס, וואָס פילדערן, קאָכן...
פאַרשוומען ווייט=ווייט... און נאָך לאַנג האָט דער קעניג
זיין שווערר אָנגעהאַלטן אין פאָכן"...

4

דער שלאָס אַלאַבלאַק גאָר צערודערט איז אונטער
אַ שווערן, מלחמהשן זיגל.
די מעכטיקע פעסטינגשע טירן געשלאָסן
מיט זיכערע שלעסער און ריגל.

די וועגלעך צום פאַלאַץ, וואָס ציען אויף טרעפ זיך,
פון אונטערן באַרג — גאָר פאַרשוונדן,
די בריקלעך צווישן די פעלזענע שטעגן
פאַרניכטעט דאָרט, אונטערגעצונדן.

צופוסנס, אַרום און אַרום אָט דעם ריז=פאַרג,
דאָרט פלאַטערט מלחמהשער פיבער
פון פיל מיליטער פון כאָריט=איבן=שאַמיר
דער אַסאַנער קעניג און גבור.

באַלאַגערט דעם שלאָס האָט כאָריט=איבן=שאַמיר
אין שפיץ פון די שטאַרקע אַרמייען,
געגרייט צו מאַרד גערן, מיט אָן אַ שיעור וואַפן,
מיט בלוט=לוסט און ווילדע געשרייען.

געשיקט האָט ער זאָגן דעם האַר בן-עדיהן:
„איך, קעניג כאַריט-איבן-שאַמיר,
דער קעניג פון אַ'סאָו, וואָס האָט אַ סך שבטים
צעקלאַפט מיט זיין העלדישן האַמער,

איך, זיגער פון קענד, אָט דער העלדישער שבט,
כ'האַב קענדישן קעניג באַצווונגען,
זיין זון אימרוֹלקייאיש איז אָבער אַנטרוֹנען,
אים פאַנגען — איז מיר נישט געלונגען.

און כ'ווייס, אַז ער קליגט זיך מיט גרויסע אינטריגעס,
די מלוכהשע קרוין פון זיין טאטן,
פון מיר צוריקרויבן. ער שטיצט זיך אויף זיינע
פאַרהונגערטע הונדערט סאַלדאַטן.

באַליבט איז ער, ווייס איך, ביים קענדישן שבט,
און זייערע הערצער געווינט ער...
און כ'ווייס, בן-עדיה, ביי דיר, אין דיין שלאָס דאָ,
אַ רוי און באַשיצונג געפינט ער.

איך האָב נישט קיין טענות צו דיר, בן-עדיה,
קיין אַנדערע תביעות צו מאַנען,
נאָר פרינץ אימרוֹלקייאישן זאַלסטו מיר געבן,
זיין פרוי און זיין טאַכטער מיימאַנאן.

און דאָן, מיטן דאָזיקן דריילינג-נפשות
אויך נאָך עפעס מוז איך פאַרלאַנגען:

די מאסע געווער, וואָס זיי האָבן באַהאַלטן
ביי דיר — מוזטו באַלד מיר דערלאַנגען!

געענטפערט אים האָט בן-עדיה: „אַ, קעניג,
מיין האַרץ וויל דעם שלום אויפהאַלטן,
וואָס הערשט אזוי ליבליעך צווישן אונז ביידן,
און זיין גוטע פריינט נאָכן אַלטן.

און ווייל איך וויל פרידן, געגרייט בין איך, קעניג,
דערפילן דיין ווונש, דיין באַגערן,
ווען ס'וואַלט נאָר נישט וועלן באַקעמפן דעם יושר,
און מענטשלעכע רעכט נאָר נישט שטערן.

נאָר שווער זענען דייע פאַרלאַנגען די ביזע,
און כ'קען דיין באַפעל נישט דערפילן,
אַרויסגעבן דיר מיינע געסט — איז אוממעגליעך,
דאָס שרייען אין מיר די געפילן.

מיין שלאָס „אַלאַבלאַקשע“ פאַרהייליקטע עובדה —
איז גאַסטפריינטלעכקייט, קעניג, זיגער!
און פל-זמן איך האָב נאָך אין זיך לעבנס-אַטעם,
כ'וועל קיינמאָל נישט זיין קיין פאַטריגער.

פאַטרוג איז נישט פאַסיק אונז ביידן, די קינדער
פון זיידן אברהם דעם אַלטן,
וואָס האָט דורך זיין גאַסט-פריינטשאַפט זוכה געוועזן
מלאכים אין הויז גאָר צו האַלטן...

פאַרראַט איז אַ האַלזבאַנד, וואָס ווערגט מחמת ענגקייט...
און כ'וועל מיינע געסט נישט פאַרראַטן!
דאָס איז מיין באַשלוס, ס'וועט נישט ווערן געענדערט
דורך צוואַנג און געווער און סאָלדאַטן.

און, אַגב, כדאי איז דיר אויך צו דערקלערן:
מיין שלאַס וועט קיין גבר נישט דערגרייכן,
צוליב אָט די גלייכע און גליטשיקע פעלז-ווענט
פון שלאַס=פאַרג דעם מאַוימדיק הויכן.

און שפייז אָנגעגרייט האָב איך דאָ אויף פיל יאָרן,
און וואַסער אָן סוף פליסט פון קוואַלן.
קיין פייער פון אונטן, קיין שרעק פון מלחמה
קען אונז אין דער הויך נישט באַפאַלן...

כ'וואָלט ראַטן דיר, קעניג, אַוועקגיין בשלום
אַהיים, צו דיין רוי, פאַרגעניגן.
אומזיסט איז דיין שטיין דאָ... דו וועסט בשום אופן
די געסט מיינע קיינמאָל גישט קריגן!"

* *
*

כאַריט-איבן=שאַמיר בלאַ=בלאַס ווערט פון כעס,
די ליפן מיט רוגזה פאַרביסן:
„אַ חוצפה פון הינטישע יידן! ווען כ'פאַנג אים,
אויף פיצלעך וואָלט איך אים צעריסן!"

נאָר פּלוצלונג קומט אָן דאָרט דעם קעניגס אַ דינער
אין זאָגט: נאָך אַ בריוו איז אַנטפּאַנגען
פון שלאַס „אַלאַבלאַק“, מיט אַן אויפּשריפט אַ קלאָרן:
„דעם קעניג פּערזענלעך דערלאַנגען“.

פון אויפּרעגונג טרייסלען די הענט ביי דעם קעניג,
נאָר באַלד שרייט ער אויס: „איך וועל זיגן!
זיי גרייט אימרוּלקייאַיש, זיי גרייט בן-עדיה.
אירט באַלד צו די פּיס מיר שוין ליגן!“

דעם בריוו האָט געשריבן די שיינע באַדוראַ,
אין דאָס איז אין קורצן דער תּוכן:
„אַ, קעניג, פאַרליר נישט קיין מוט, זיי געדולדיק,
דיין ציל דאָ אין שלאַס צו דערגרייכן.“

מיין נאָמען: באַדוראַ, איך שטאַם פון דיין שבט,
איך גיב מיר דאָ אָפּ מיט דערציען
און אויפּפאַסן, לערנען דעם קליינע בראוראַן,
דאָס קינד פונם ייד בן-עדיהן.

איך בין אימרוּלקייאַישעס ביטערער שונאַ -
איך האָב דערצו ריכטיקע סיפּה:
מיט צוועלף-דרייצן יאָר צוריק איז געווען
ביי אונז גאָר אַ וואַרעמע ליבע...

מיר האָבן זיך ביידע באַגעגנט אין יאַטריב,
ער האָט מיר אַלס שיינהייט געפונען,

און האָט מיך געבראַכט אין זיין פּרינצלעכן פּאַלאַץ,
איך האָב אים אינגאַנצן געווונען.

מיר האָבן זיך איבערגעגעבן איינאַנדער — — —
נאָר פּיינט האָט געהאַט מיך ריהאַנאַ,
זיין פּרוי, און זי האָט אַלץ געוועקט אין אים שנאָה,
געוועזן מיין שיינקייט מקנאַ.

באַשלאָסן האָב איך צו דערמאָרדן ריהאַנאַ.
נאָר ס'האַט דאָס דערוויסט מיין געליבטער,
און האָט מיך באַליידיקט מיט בייזע געשרייען,
אַן אויפגערגוטער, אַ באַטריבטער...

פּון פּעס האָב איך מיך געוואָרפן אין אַרעמס
פּון איינעם פּון הויפּס אָפיצירן,
געהויליעט מיט אים דורך דער נאַכט אין פּיל ליבע,
ביז זינען אין תּענוג פּאַרלירן!...

דערוויסט האָט דער פּרינץ זיך, און ס'האַט יענער העלד באַלד
זיין קאַפּ דורך דער שווערד שוין פּאַרלאָרן.
און מיך האָט דער פּרינץ דאַן פּון פּאַלאַץ פּאַרטריבן,
און כ'בין אין דער פּרעמד אָפּגעפּאַרן.

געוואַנדלט, געשלעפט זיך פּון שבת צו שבת,
ביז ס'זענען די קרעפטן צערוונען...
ס'איז שווער מיר געגאַנגען, ביז כ'בין דאָ געקומען,
און האָב מיר אַ רו דאָ געפּונען.

און ווי ס'איז אהער אימרוולקייאיש געקומען,
צעפלעמט זיך האָט ביזו מיין נשמה,
מיין פנים פאַרשלייערט, נאָר כ'זע אים דאָ טעגלעך,
מיין האַרץ שרייט: נקמה, נקמה!

מיין ראַכע זוכט פלענער, זי רוט נישט און שלאָפט נישט.
זי האַלט אַלץ אין רוענען, גראָפן...
זיי רויק, כאַריט-איפן-שאַמיר, מיין קעניג,
דו וועסט אימרוולקייאישן האָפן!

5

ביים ברעג פונם שלאָס=פאַרג אַ טאַל אַ באַגראַזטער
און אַ באַבוימטער איז פאַראַנען,
באַוואַסערט מיט אייביקע, זילבערנע שטראַמען,
וואָס קוועלן פון פעלזן-פאַנטאַנען.

עס חנדלען זיך פייג-ביימער ווילדלעך צעלאָזן,
קאָקעטיש באַוועגן זיך, גריסן
די גאַוהדיק שלאַנק-שטאַלצע פאַלמען, וואָס קוקן
צום הימל, די קעפּ הויך פאַרריסן...

ווי וועכטער אַרום אָט דעם אוצר פון גרינס-טאַל,
טריי שטייען אַקאַציעס דאָרט הויכע,
ביי איינער פלאַצט אויפעט די פעטלעכע קאָרע,
און ס'שפאַרט גומעראַביק ווייס-ווייכע.

בר=אורא, דאָס זעקס-יאָריק קינד בן-עדיהם,
באַקוקט עס מיט אייגעלעך קלאָרע,
און פרעגט ביי באַדוראַן, וואָס פירט פאַר אַ האַנט אים ;
„ווער עפנט עס אויף דעם בוימס קאַרע?“

„און זאָג מיר, באַדוראַ, ווי קומט עס גומעראַפיק
אַריין אין דעם בוימס?“ ... זאָג, ווי ווערט עס?“ — — —
„דער גאָט פון די ביימער דער מאַכט עס, בר=אורא.“
מיט שמייכל באַדוראַ דערקלערט עס.

„און זאָג מיר, באַדוראַ, פאַרוואָס זענען בלוינג
פון אַנדערע ביימער ווייס-צאַרטע,
און דאָרטן די פאַמעגראַנאַטישע בלוינג,
ווי ווייזן זענען רויטע און האַרטע?“

איר טונקעלן שלייער הויבט גיך אויף באַדוראַ,
און קוקט אָן דעם יינגל מיט ווונדער ...
„ביי בלומען, אזוי ווי ביי מענטשן, דאָס פנים
איז אַנדערש ביי יעדן באַזונדער ...“

„באַדוראַ, צי קען מען פאַרגלייכן די מענטשן
מיט בלומען און ביימער און צווייגן?
די מענטשן זיי עסן דאָך, טרינקען און רעדן,
די בלומען זיי הונגערן, שווייגן...“

„בר=אוראַ, די ביימער און בלומען, ווי מענטשן,
אויך עסן און טרינקען געניסן.“

זיי טרינקען דאָס וואַסער פון שטראָם, און זיי עסן
די פעטקייט פון דר'ערד — זאָלסט עס וויסן!"

„באָדורא, דאָן האָב איך די פלומען פיל העלטער
פון מענטש, וואָס קיילענען קליינע
אי קעלבלעך, אי שעפסלעך, אי לעמלעך צו עסן,
און קיילענען טייבעלעך שיינע..."

ער טוילעט צו איר זיך אזוי ווי א לעמל
מיט וואַרעמע בעקלעך געברוינטע,
די קלוג-שוואַרצע אויגלעך פול ליבלעכע אומשולד.
מיט שרעק קוקט זי אָן א דערשטוינטע...

„בר-אורא, ביסט קלוג און גערעכט... אָבער איצטער
איך קען גאָרנישט ענטפערן, רעדן..."

.....
פון הינטער אַ בוים צוויי אַראַפישע וועכטער
דערנענטערן זיך באַלד צו ביידן:

„באָדורא, מיר האָבן געמאַכט שוין אַלץ פאַרטיק,
פאַרליר נישט קיין רגע, קום גיכער,
דער דורכגאַנג איז פריי און זיי וואַרטן דיך אונטן.
דער לייטער איז פעסט, אַלץ איז זיכער..."

*

צום בוים צוגעפונדן א שטריקענער לייטע
געפלאַכטן, א דיקער געזונטער.
די פרוי מיטן קינד אין די אַרעמס דאָרט קריכן,
זיי לאָזן זיך לאַנגזאַם אַרונטער...

עס הערט זיך דער קלאַנג פון זיין קינדערשע שטימע,
האַלב-וויינענדיק און האַלב-געזונגען:
„ווי קריכן מיר עס? ... בעסער לאָמיר אַהיימגיין...“
נאָר באַלד איז די שטימע פאַרקלונגען.

* * *

אויפן שלאָס „אַלאַבלאַק“ האָט צעשפרייט זיך אַ חורבן,
אַן אומעט באַדעקט יעדע צורה,
אַ זיפצעניש, קרעכצעניש פון אַלע זייטן:
„פאַרלאָרן דער קליינער בר-אורא“.

דזאמיילא, די מוטער, פאַרגיסט טייכן טרערן
אויפן אומגליק, וואָס האָט איר געטראָפן,
זי קלאַגט און זי רייסט זיך דאָס פלייש פון יסורים,
מיט פלוט אירע אויגן פאַרלאָפן:

„בר-אורא, מיין נחת, מיין לעבנס-זאַפט-זיסקייט,
מיין האַרציקער פראַכטיקער בלימל!“

באַטריבט ביזן אָפּגרוּנטישן אייביקן חושך —
מיין קלאָג וועט צערייסן דעם הימל!

ס'פרובירט בן-עדיה זיך שטאַרקן, זי טרייסטן:
„פאַרליר נישט קיין האַפענונג און זינען,
צוריקקערן וועט זיך צו אונז אונזער צירונג,
מיר וועלן בר-אוראן געפינען.“

* * *

און דאָרטן פון אונטערן באַרג אַ סיגנאַל קומט.
כאַריט-איבן-שאַמיר לאָזט הערן:
אַרויפנעמען זאָל מען פון אים צוויי שטאַפעטן —
ער דאַרף עפעס וויכטיקס דערקלערן.

כאַריט איבן-שאַמירס שטאַפעטן געקומען,
געבראַכט האָבן זיי די ידיעה:
„בר-אורא דיין קינד אין מיין לאַגער געפינט זיך,
אַ משכון איז ער, בן-עדיה.“

און באַלד ווי דו גיסט מיר אַרויס מיינע שונאים,
די, וועלכע איך וואַרט צו אַנטפּאַנגען,
דאָן קער איך דיר אום באַלד דיין טייערן משכון.
איך וועל דיר בר-אוראן דערלאַנגען.

ווי גיך אימרוילקייאישן שיקסטו אַרונטער
מיט ווייב און מיט טאָכטער צוזאַמען,

מיט אלע געווער, וואָס זיי האַלטן ביי דיר, דאָן
דערפרייט גלייך בר-אורא זיין מאמען.

געזונט, פריש און פריילעך וועט ס'קינד דיינס אפילו
א האָר פונם קאָפּ נישט פארלירן,
און ווידער וועט ער אייער לעבן באַלויכטן,
זיין פנים דעם פאלאץ באַצירן.

נאָר טאָמער פאַרעקשנסטו זיך, בן-עדיה,
און וועסט דיינע געסט מיר נישט געבן —
דאָן בין איך באַשלאָסן דעם משכון פאַרניכטן,
בר-אורא פאַרלירט דאָן זיין לעבן!

מיין שווערד ברייט און שאַרף וועט דאָן שניידן אין שטיקער
דיין ליבלינג, דיין קינד, דיין נשמה...
און כ'וועל נאָך מיין שווערד אינם שייד נישט באַהאַלטן,
ביז פול וועט שוין זיין מיין נקמה!"

*

געענטפערט האָט אים בן-עדיה: „איך גלויב נישט,
אז דו זאָלסט די חוצפה פאַרמאָגן
צו טאָן אַט די שוואַרצע מחבלשע אַרבעט,
דאָס אומשולדיק קינד צו דערשלאָגן.

אויב שטאַרק איז דיין דורשט נאָך דאָס מענטשן-בלוט הייסע,
נעם מיינס! כ'האַב א סך, עס וועט קלעקן

פאר דיר זיך צו באַדן מיט בייזער נקמה,
כ'בין גרייט דיר מיין האַלז אויסצושטרעקן!

כאַריט איבן-שאַמיר מיט קאַלטן שפּאַט ענטפּערט:
„ביסט קלוג און דו רעדסט פּילֶאַזאָפּיש,
פון טויט-שטראַף און שטראַף פון יסורים באַטראַכטסט,
אַז טויט גאָר אַ קלענערער שטראַף איז.“

גערעכט, בן-עדיה! יסורים צו לייַדן
איז שווערער פאַר טויט, און דעריבער
דעם האַרבערן שטראַף קלייב איך אויס דיר: זאָלט צווען
געשלאַכט ווערט בר-אורא דער ליבער.

זאָלט קוקן, ווי ס'ווערט זיין ווייס-ראַזיקער קערפּער
אויף שטיקער צעהאַקט און צעריסן!
באַטראַכט עס... און גיב מיר אַרויס מיינע שונאים —
דיין קינד וועט פון פיין דאָן נישט וויסן.“

„אוממענטשלעכער אַכזר! — אים זאָגט בן-עדיה
מיט גייסט אַ באַטריבטן און שווערן —
„דריי טעג וויל איך האַבן, די שרעקלעכע פּראַגע
זיך גוט איבערלייגן באַקלערן:“

צי מעג איך מיין קינדס טייער לעבן דערלייזן
מיטן טויט פון די געסט מיינע טרייע,
דורך דעם, וואָס איך וועל זיי פאַרראַטן און וואַרפן
אין לאַפעס פון קעניג, דער היה!...“

* * *

דריי רולאָזע פּאַסט-טעג אין עלנט פּאַרשוונדן,
דריי שלאָפּלאָזע נעכט שוואַרצע, שווערע,
פּאַרזונקען געווען בן-עדיה אין פּלונטער
פון ליבע, רחמנות און ערע...

אויפן פערטן פרימאָרגן, ווען ס'האַט זיך דער באַרג-שפיץ
גערויטלט פון זון האַלב-פּאַרשלאָפּן,
באַשלאָסן געשטאַנען איז פעסט בן-עדיה
דעם קעניגס שליח געטראָפּן.

„דיין קעניג גיי, זאָג, איך וועל טאָן אַן אַ ספּץ
אַזוי ווי אַברהם מיין זיידע,
וואָס אויפן מזבח פון ליבע און טרייקייט
געבראַכט האָט זיין זון צו דער עקדה.

מיט זיין איבערגעבנקייט טריי צו יעהאָוואַן,
מיין טרייקייט צו פריינט, כ'וועל פּאַרגלייכן — —
געהאַט האָט אברהם נאָר איינציק יינגל,
איך דאָך נאָך איינס — שוריך.

טאָ גיי, הייס דיין קעניג זיין מאָרד-מעסער שאַרפּן,
מיין ערלעכע טרייקייט וועט זיגן,
מיין פריינט אימרוּלקייאישן מיט זיין משפּחה
וועל איך נישט פּאַראַטן, באַטריגן.“

* * *

אויף דר'ערד אויפן בארג-ברעג דארט זיצט בן-עדיה
א בלאסער, א מידער, פארשוואכטער,
מיט אויגן ברייט אפן צום אונטערן בארג צו,
ווייט קוקט ער אוועק א פארטראכטער.

אין צירקל פון מחנות אראבער, צווישן
די זעלנערשע ביידלעך אין סאכן,
דער קעניג כאַריט איבן-שאַמיר דערשיינט דארט,
סאָלדאַטן געטריי אים באוואכן.

עס פאלט אויף די קני צו די פיס פונם קעניג
באדורא, פארוויקלט אין שווארצן,
טויט-ווייס איז איר פנים, די צעפ ווילד צעשויןבערט,
בר-אוראן דריקט פעסט זי צום האַרצן...

„א, קעניג, ס'איז גרויס מיין חרטה, דערלויב מיך
צו ברענגען דאָס קינד צו זיין מאמען.
דער משחית, וואָס וואַגט צו דערמאָרדן דעם ליבלינג,
מוז טויטן אויך מיך דאָ צוזאַמען!“

* * *

א בליץ פון א שווערד... א געשריי פון באדוראן,
צעמישט מיטן קינדס „מאמע!“ שרייען — — —

צוויי מאָל נאָך אין לופט הייבט די שווערד זיך און בלישטשעט,
און ביידן צעהאקט גיך אין דרייען.

דער וואַרעמער בלוט-שטראָם פון זיי הויך צעשפריצט זיך,
באדוראס קאפ ווייט איז יעפלויגן...
איר האנט פרעסט צום הויסט בר-אוראס שיין קעפל...
אַ שרעק דריקן אויס זיינע אויגן...

ו א ג ל ו נ ג

געדרוקט אין א קליין העמטל
"ל' יד ער", 1909

II א ג ל ו נ ג

1

אין רוסישן האַרבעט, ווען עס דעקן-צו כמאַרעס
די פעלדער און וועלדער און גאַרטן;
ווען עס שיידן זיך בלעטלעך פון ביימער און פאלן
ווייט ווייט, דורכן שטורמווינט, דאַרטן —
דאן בין איך, אזוי ווי די וועלקענדע בלעטלעך,
צעזייטע, צעשפרייטע אין דרויסן,
געצווונגען געוואָרן דורכן שטורם פון לעבן
פון היימלאַנד צו ווערן פאַרשטויסן.

עס זענען די פריינט און חברים
געקומען צום באן מיך באגלייטן,
און האָפּן געוויינט און געכליפעט
אזוי ווי מען וויינט אויף אַ טויטן.

נאָר איך האָב קיין טרער נישט פאַרגאַסן,
געשטאַנען פאַרשטיינערט, אַ מידער,
די טרערן — דאָס האָב איך געלאָזן
צו שרייבן די וואַנדערונג-לידער...

פארטרויערט קוקט מיין צימערל
 באַלד לאָז איך עס אַליין.
 עס דוכט זיך מיר: עס פילט עס גוט,
 אז כ'וויל פון אים נישט גיין.

און עס איז קיין ווונדער נישט,
 מיין צימער ווייס מיין פיין
 און דעם צער, וואָס איך האָב,
 וואָס כ'קאָן מער דאָ נישט זיין ...

עס האָט געהערט אָפט: איך פאַרדאַם
 דעם ביזן לעבנס-סטיל -
 פאַר וואָס עס קען נישט זיין דער מענטש
 דאָרטן וווּ ער וויל ...

ס'לויפט דער באַן מיט ווט און צאָרן...
 פעלדער, וועלדער לויפן אויך;
 איך באַטראַכט: וואָס איז געבליבן
 הינטער מיר?... אַ דיקער רויך! — — —

ס'הויבט זיך הויך דער רויך און דרייט זיך
 און ער ציט זיך אויס ברייט לאַנג.
 כ'שטיי, באַטראַכט עס, ד'אויגן טרערן,
 און מיין האַרץ איז טריב און באַנג.

אַלע חלומות און פאַנטאַזיעס
 פון דער צייט פון יוגנט-גליק
 זענען מיט דעם רויך פאַרשווינדן,
 נישט צו קומען שוין צוריק.

מיין פריינדין קוקט אויף מיר און שוויגט,
 ס'איז מער נאך ווי גערעדט:
 צי וועלן מיר זיך ווען נאך זען?
 צי וועט נישט זיין צו שפעט?
 שכל האט מיין פריינדין פיל,
 זי שוויגט טאקע דערפאר,
 ווייל העלפן וועט איר ריידן נישט,
 ווי גרויס עס איז איר צער;
 נאך דורכן פענסטער זע איך זי,
 ווען זי זיצט אלליין,
 זי האלט מיין בילד און רעדט צו אים,
 צעגייט אין שטיל געווייז.

זייט געזונט, מיינע חברים,
 מוטיק שטארק זייט צו פארטראָגן
 די קלעפּ פון פּאַטערלאַנד... האָט כּח
 די שוואַרצע פיינט צוריק צו שלאָגן..

זייט געזונט, טרייע חברים,
 איר האָט גרויס מוט אין קאַמף באַ וויון,
 אין מלחמה פאַר דער פרייהייט.
 איך קוק אייך אָן ווי ווונדער־ריז.

אויסגעפּאַלן איז מיין גורל,
 אז איך זאָל פאַרוואַגלט ווערן,
 אָבער דאָס וועט מיין טרייקייט,
 פריינט, צו אייך קיינמאָל נישט שטערן.

און אַ תפילה אין מיין האַרצן
 וועל איך שטענדיק פאַר אייד האַלטן:
 באַזיגן זאָל איר די טיראַנען,
 אָפּרעכנען זיך פאַר אַלע גוואַלטיג! — — —

איך בין מיך געהומען געזעגנען מיט דיר,
 דו טייכעלע, פריינט מיינער טרייער!
 דו ביסט מיר אין יוגנט געווען אזוי ליב
 און הארציק און נאָענט און טייער.

פיל סודות האָב איך דיר פאָרטרויט, און דו ווייסט
 די פרייד און די לייד פון מיין לעבן.
 אין עלנט און אומעט און צער-מוטנעקייט
 האָט טרייסט מיר דיין קלאַרקייט געגעבן.

און ווען מיין יונג האַרץ איז געוואָרן מיר שווער
 פון ליבע-יסורים, וואָס נאָגן,
 אין שויס ביי דיר פלעג איך עס אויסליידיקן,
 און לייכט פלעגט מיר ווערן צו טראָגן.

געגריסט זיי, ליב טייכעלע, זיי מיר געגריסט
 מיט דינע צארט-בלאָנקענדע וועלן,
 וואָס שעפטשען טריי-חבריש סודותדיק ליב,
 איר וועט מיר אין וואָגלונג שטאַרק פעלן.

*

*

*

עס שווימען דאָ פישעלעך שטיל מיטן שטראָם
 אין טייך אין דעם ברייטן און לאַנגן.
 אַ, אַרעמע פישעלעך, ס'קומט אָן אַ שיפל
 און פישער... זיי קומען אייך פאָנגעני...

די פישער זיי שיפן זיך לאנגזאם און זינגען,
עס הילכן ביים ברעג אָפּ די שטימען:
... „שוים, שיפעלע, גיכער, דער רודער איז זיכער,
נאָר גלייך מיטן שטראָם מוז מען שווימען!“ — — —

און ס'זעט זיך פון ווייטנס דאָרט טראָגט זיך אַ פליט,
די וואָל-בערגלעך וויגן עס, הויבן.
אַ פייערל ברענט אויפן פליט, און אַ רויך
שלענדלט זיך, ציט זיך פון אויבן.

די פליט-טרייבער זינגען מיט מוטיקן הול:
... פאַראַנען פיל וואַסער-בערג שרעקלעך...
אויך קאַכיקע שטראָמען פון העסל-גריבער
צעשמעטערן פליטן אויף ברעקלעך...

... נאָר מיר, בראַווע יונגען, מיר זענען געניט —
מיר קענען דערמיט זיך באַרימען —
מיר זענען באַקאַנט מיט דעם וואַסער-וועג גוט,
צוגלייך מיטן שטראָם מיטצושווימען..."

זיי זינגען און קלאַפן די הענט... און עס קלאַפט
צום טאַקט אויך מיין האַרץ פול מיט ווונדן.
ס'מיר שווער זיך צו שייַדן פון טייך, וואָס מיט אים
ז'מיין היים און מיין יוגנט פאַרבונדן...

נאָך אַ קוק!... דאָרשטיק שלינגט ס'אויג מיינס דעם טייד,
די שטימע פון ווייט לאַזט זיך הערן:
... מיטן שטראָם מוז מען שווימען!"...

און ס'קומט אָן אַ שטראָם,
אַ שטראָם הייסע, ביטערע טרערוי.

זי האָט מיר געשיקט אַ געזעגעניש פֿריוול,
אַ גאַנצע מגילה, פֿול שכל און האַרץ:
"... איך זע נישט קיין גוטס אין דיין אויסוואַנדערן,
איך זע נישט קיין ליכטיקס, איך זע נאָר גאַנץ שוואַרץ..."

עס טוט אַזוי וויי, וואָס דו לאַזט זיך אַוועק
צו וואַגלען אין דער פרעמד, ווייל דו האָסט נישט קיין קראַפט
אינדערהיים אויסצוקעמפֿן אַ פֿאַסענדן ציל
דערפֿאַר האָסטו מיר און דיר ליידן פֿאַרשאַפט...

גאָר אַנדערש האָב איך דיר געקענט און באַטראַכט,
נאָר אָפּגענאַרט האָט מיר מיין רעיון, מיין פֿליק.
זיי געזונט, וואַגלער! צוזאַמען מיט דיר
פֿאַרוואַגלט ווערט אויך אונזער האַפֿנונג אוי גליק..."

פול געפאקט איז איצט מיין ציג
 פון פיל יידישע עמיגראנטן,
 וואָס אַנטלויפן פון דער היים
 צעשפרייט צו ווערן אויף אַלע קאָנטן.

מען דריקט זיך און מען קוועטשט זיך שטאַרק,
 און עס איז גאַנץ ענג און וואַרם,
 שווער צו ציען דאָ דעם אָטעם,
 אַ געפילדער און אַ לאַרם.

ס'רוקט זיך אָן אַ טריבער אָוונט,
 ס'ווערט די לופט אַלץ ענגער, ענגער,
 קליינע לעמפלעך לייכטן פלומרשט,
 שוואַרצע שאַטנס ווערן לענגער.

דאָך צופרידן זענען אַלע,
 אין „דערהיים“ איז אויך נישט בעסער,
 מ'איז שוין צוגעווינט צו דריקונג,
 און די טונקעלקייט איז גרעסער...

ס'אַרט גאָר נישט די עמיגראַנטן
 נישט די ענגשאַפט, נישט דאָס שרייען;
 וואָס באַטרעפט דאָס פּיסל ליידין?
 אבי מען וועט זיך באַלד באַפרייען...

ווי שטומע אָבער פרייע פריינט,
קוקן טרויעריק מיינע ביכער.
צו שיידן זיך מיט אייך, געליבטע,
בעסטע פריינט, אָ, קרענקט מיר זיכער.

איר זייט געווען מיין גרעסטער טרייסט
אין מיין עלנט אין דעם שווערן;
וויפיל מאָל האָט אייער בוזים
איינגעזאָפט שטיל מיינע טרערו!

דורך מיין צימערס פענסטער קוק איך
און באטראכט מיין שטאָט מיט פיין,
סיגלאַנצן שוין די טורמע-דעכער
אין אומגעריכטן זונענשיין.

מענטשן איילן, מענטשן לויפן,
פיל באַקאַנט און אומבאַקאַנט,
עס שלעפט זיך טריט ביי טריט אַ יידענע
מיט אַ קערפל אין דער האַנט.

זי בעט האַלב-וויינענדיק: „קויפט בייגל,
קיכעלעך פון בעסטן סאַרט!“
עס נעמט מיר אָן שמערצלעך ביים האַרצן
איר יעדעס קרעכצעדיקס וואָרט.

הענדלער שטייען ביי די טישלעך
און זיי וואַרטן אויף אַ קונד.
עס רייט אָן אַ פּאַלק קאַזאַקן
אויף לייכטע פּערד הויך און געזונט.

ס'הויבן הויך זיך פיקעס, קנוטעס...
די הענדלער שרייען, אַ שרעק, אַ מורא;
נאָר באַלד ווערן פאַרשטומט די הענדלער,
און צערויבט איז זייער סחורה...

עס הלאפט און רוישט דער באן געוואלטיק,
 ער פייפט מיט כח, יאגט און ציט,
 איך קוק ארויס פון פענסטערל,
 א דארף לויפט גיך פארביי — עס פליט!

עס שפארט זיך דורכן פענסטערל
 א שטראם פון פעלד-לופט פריש און פריי,
 עס פרייט מיין הארץ זיך און ס'געלויסט מיך
 ארויסשרייען מיין פרייד. איך שריי:

„געזונט זאל זיין דער דארף, די פעלד,
 דער וואלד, די גרינע בערג און טאל!
 איך בין פארשטיקט געווען אין שטאָט,
 איך זע גאָטס פראַכט צום ערשטן מאָל“.

„זייט געזונט, איר היימאָט-דערפער,
 מיט חיותדיקער נאָטור אַרום,
 בענטשן וועט אייך מיין נשמה
 אין יעדער צייט און אומעטום“.

„און שילטן אָבער וועט עס שטענדיק
 די רשעים ביז און האַרט,
 וואָס האָבן פון דאָרף מיך אָפגעריסן
 אין ענגן שטעטל מיך פארשפארט...“

דאָס שיף האָט צעשריען זיך קלאָגענדיק הויך,
 צו שיידן זיך גיט עס אַ צייכן,
 צום לעצטן מאָל, פריינדין, אַ נעם מיך אַרום,
 דו וועסט מיר שוין פאַלד נישט דערגרייכן.
 אַט פאַלד וועט מיר זוכן דיין פייכט-מילדער פליק,
 עס וועט אָפער מיך נישט געפינען.
 אויב אין מיין האַלזונג געפינסטו נאָר גליק,
 געניס עס שטאַרק, איידער סט'צערינען!...

ס'רוקט זיך אָפּ די שיף פון האַפן.
 די באַגלייטער בלייבן שטיין.
 פון אָפשיידס=ווייטיק פלאַטערט ס'האַרץ,
 און עס פּרעסט=צו אַ געוויין.

לאַנגזאַם שווימט די שיף אלץ ווייטער.
 „זייט געזונט, איר ליבע לייט!“
 שרייען מיר; און ס'גרייכט אן ענטפער:
 „גליהלעך רייזט און גליהלעך זייט!“

באַגלייטער פאַכן ווייסע טיכלעך.
 הויבן הויך די הענט און היט:
 אנדערע דאָרט וואָרפן קושן;
 און די שיף ציט גיכער. ציט...

רעוואָלוציאַנערן זינגען,
 פרייע לידער קלינגען לויז.
 די זשאַנדאַרמען אויפן האַפן
 הערן עס און ווערן בייז.

— „רוסלאַנד, ווערסט רעגירט פון הענקער,
 פיסט דורך זיי געדריקט, געפלאַגט“ — — —
 שאַלן הויך די שטאַרקע שטימען;
 און די שיף טראַגט ווייטער, טראַגט.

אין דעם באַלטישן ים=טיפניש
 קאַכט און שטורעמט, ס'איז אַ שרעק!
 דאָך אַרטס אונז נישט, נאָר אַז מיר יענען
 פון די זשאַנדאַרמען שוין אוועק!

א לוי-לינדע שיינע, א קלאַר-העלע נאַכט
האַט זיך צעשפרייט אויפן ים מיט איר פראַכט.
די לבנה אין הימל צעלאָזט זיך אין טאַנץ,
אַראָפּהוקנדיק אינם ים-וואַסער-גלאַנץ.

וואָס דינט איר אַלס שפיגל, זי זעט איר געזיכט,
צעשפרינגט פון התפעלות פון אייגענעם ליכט...
וויילד-שטיפעריש הויבן די וואַלן זיך אויף,
אין ליאַרמען, אין ראַנגלען זיך קנוילן זיך צונויף.

א פרייד אַנצוקוקן דעם הימל קלאַר-בלאַ,
און דאָך איז אין האַרצן קיין שמחה נישטאַ,
עס איז פונם וואַגלען פאַרביטערט, איך בין
אַוועק פון דער היים, און איך ווייס נישט וווּהיין.

ווי קליין אין דעם מעכטיקן וועלט-תהום איך פיל,
ווי נישטיק מיין וואַגלען אָן חשבון, אָן ציל!...

דער ים האָט דעם וואָגלעך אין שיפל פאַרוויגט,
 דער ווינט האָט אַ שלאָף-ליד געזונגען,
 די רוישיקע וואַלן צום טאַקט צוגעפרומט,
 דאָס ליד האָט אין האַרץ אים געדערונגען:

„... עס איז אַ רחמנות אויף דיר, עלנט קינד,
 ביסט גאָר נאָך אין מינדערשע יאָרן,
 דאָס צערטלען פון מאמען האָט דיר נאָך געפעלט
 און ביסט נע-ונד שוין געוואָרן.

מאָך צו דייע אויגלעך און טראַכט, אז אַ סוף
 וועט קומען צו וואָגלונג און דריקונג,
 און ס'זאָל דיר אַ חלום פון „מאמען“ און „היים“
 דיר געבן כאַטש עפעס באַגליקונג...“

לאנגזאם שווימט מיין שוואכעס שיפל
 צווישן גרויסע וועלן-טורמען — — —
 און עס שטויסן אים און פויגן
 פון אלע זייטן ווילדע שטורמען...

כ'פאטראכט די שטארקע בייזע וועלן,
 עס טרייסלט מיך פון פחד שרעקלעך...
 ס'דוכט זיך: ס'האלט די שיף צו ווערן
 באלד צעקראכט אויף פיצלעך, ברעקלעך.

אין קאיוטע קלאָגן ווייבער,
 קינדער מאַכן אַ געפילדער,
 ס'ווערן מענטשן קראַנק פון ים-הרענק...
 און דער שטורם ווערט אלץ ווילדער.

איך הער אַ שטימע קומט פון אויבן,
 פיל מיט יאוש און מיט בעטונג:
 די מאַטראָזן, אַ די פירער,
 ליגן מוטלאז... ווו ז'א רעטונג?...

פייגעלעך ווייסע באווייזן זיך שוין,
 זיי זאגן מיר אן אויף יבשה, מיט מוט:
 — „א, עלנטער וואַגלער פון לאַנד פון פיל נויט,
 א גרוס דיר פון לאַנד, וואָס איז גוט!“
 א, עלנטער וואַגלער, זיי זשע געגריסט,
 צו וואַנדערן קומט אויך א סוף,
 די קומסט באַלד צום לאַנד, ווי עס שיינט העל די זון,
 שטאַרק זיך, זיי מונטער און האַף!“

...ווייטער איז אַרום נאָר וואַסער,
 אָן אַן אָנהויב, אָן אַן ענד,
 ווייטער בויט דער שטורם קונציק
 הויכע ווייסע וואַסער-ווענט.

ווייטער טרייסלען אונז די וואַלן,
 הויבן, שאַקלען אונז אָן רו,
 נאָר דער מילדער פּלאַער הימל
 דעקט אונז מיט רחמנות צו.

אַ, דער הימל, דאָס איז אַלץ נאָר,
 וואָס מיר האָבן אויף דער וועלט,
 וווּ עס פעלט אונז רו און פרייהייט,
 וווּ אַן אייגן אָרט אונז פעלט...

לענדער, אינזלען זענען מיר שוין
 דורכגעפאַרן אָן אַ שיעור,
 און מיר האָבן דאָרטן גאַרנישט,
 נאָר דעם הימל האָבן מיר...

מיר האָבן פּונױיטנס יבשה דערזען,
 נחתדיק ווערט אונז אין זינען,
 נאָך אַ לאַנגן אַרומשאַקלען זיך אויפן ים,
 איז ליב פעסטן באַדן צו געפינען!

געפּלאַכטענע שטיינבערג מיט וואַלקנס באַדעקט;
 און אונטן אַ לאַנד דאָרט צעשפּרייט זיך
 מיט פעלדער און וועלדער; אַ פּראַכטיקער שטאַנד!
 דאָס האַרץ ווערט געהויבן און פּרייט זיך.

נאָר פּלאַצירונג טוט אָפּ זיך די שמחה פון האַרץ,
 פאַרשווינדן דאָס ביסל נחמה,
 דאָס לאַנד, וואָס מיר זעען אין שפּאַניען, דאָס וועקט
 געפּילן פון האַס און נקמה.

די שיה רוקט זיך נאָענט אויף שפּאַניען אַרויף,
 עס ווערן באַטריבט די געפּילן.
 פאַרבאַרגענער צאָרן צעקאַכט זיך אין אונז,
 מיר שעפטשעז אַ קללה אין דער שטילן...

אין אפריקעס שטילע פארבענקטע פארנאכטן,
ווען זון און ערד שיידן זיך ווארעמלעך ליבלעך,
ווען בערג-שפיצן צינדן זיך אן רויט אין פלאמען,
און הינטער די בערג פאלן נאכט-שאַטנס טריבלעך.

דאן צאפלט זיך ס'הארץ אזא עלנט פארקלעמטע,
עס גייט אויס פון צער און בענקעניש-דראַנגען,
עס ווילט זיך צעחיינען, אויפן קול זיך צעשרייען
פון נאָגענדע, נישט קיין דערפילטע פארלאַנגען...

עס דוכט זיך: צוגלייך מיט דער זון, וואָס גייט אונטער,
פארזונקען די שוואַכע פארבליבענע פונקען
פון האַפנונג אויף לוינ פארן שווערן לאַנג ליידן
און טרייסט פאר דער מענטשהייט אין נויט-זומפ פארזונקען...

געליפטע, בלייב נאָענט צו מיר, ביי מיין האַרצן
דעם אומרויקן, פון באַגערן פארשמאכטן...
מיט ליכטיקער זוניקער ליבע דערקוויק מיך
אין אפריקעס שטילע פארבענקטע פארנאכטן...

ווינטער-לידער

1

געקומען איז דער ערשטער שניי,
און עס נאָגט דאָס האַרץ אַזוי,
דער פּראָסט מיט זיין אַכזריות-מאַכט
אַ תּל פּון אַלע פּלומען מאַכט...

ער לייגט אַרויף אויף גאַנץ פּאַשטאַנד
אַ פּרייטע גראָבע קאַלטע האַנט;
און שטיקט מיט שווערן אייז-געזיכט
אַרץ וואָס פּויל איז זונען-ליכט...

קאַלט זיין האַרץ און קאַלט זיין פּלוט —
האַסט ער לוסטיקע זומער-מוט,
האַסט ער וואַרמע גליקן-פּרייד;
ברענגט ער מענטשן נויט און לייד...

עס איז ביי אים אין האַרץ פאַראַן
אַ שנאה צו דעם אַרעמאָן, —
ווייל האַלב נאַקעט, נישט פּאַשוכט,
שרייט ער קעגן פּראָסט און פּלוכט...

רייסט ער זיך אין אביונס הויז,
לאָזט דאָרט ווילד זיין פעס אויס,
בייסט מיט שאַרפע קאַלטע ציין
טיף אין לייב אַריין ביז ביין.

דערפאַר, ווי ס'קומט דער ערשטער פּראָסט,
דער אביון הייסע טרערן לאָזט.
נאָר אומזיסט! ... פון הייס געוויין
דער האַרטער פּראָסט וועט נישט צעגליין...

אויסגעטאָן די גרינע קליידער
האַט דער שיינער ווילדער וואַלד;
אונטער שלאָף-ליידער פון שטורם
האַט ער איינגעשלאָפן באַלד.

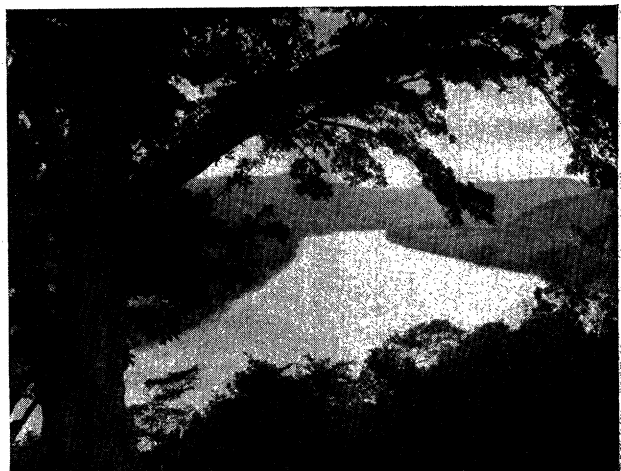
נאַטור, די זאָרגעדיקע מאַמע,
אין איילעניש כאַפט, דעקט אים צו
מיט אַ שניי-ווייס דיקער קאַלדרע,
דערלאַנגט אַ גלעט אים: „שלאָף אין רו“!

ליגט דער וואַלד אין שלאָף אין טיפן,
איינגעקאָרטשעט, שטייף און שטום
איבערן קאָפּ די ווייסע קאַלדרע;
טויטע שטילקייט הערשט אַרום.

דאָך טרעפט עס אָפּט, אַז ס'חלומט זיך אים:
די געליבטע זון קומט שטיל,
רירט אים ליבלעך אָן און קושט אים,
דערוואַרמט אים מיט הייס געפיל.

דאָן קומט פון וואַלד אַ פרומעריי,
אַ שטורם-וואַיעניש אָן סוף,
אַ הויזשעריי, אַ קרעכצעניש —
דאָס וויינט גערירט דער וואַלד פון שלאָף...

בערלין, 1913

י ה ו י א ד

(1925 78 - 77)

סאַנעטן

1

דו ביסט אין מיין טונקעלן לעבן אריין,
אזוי ווי אַ זונשיין אין טונקעלן טאָג,
פאַרכמאַרעט געווען איז מיין האַרץ דאן מיט קלאַג,
און פּלוצלונג געקומען דיין גליקפּוילער שיין!

פון שיין איז געוואָרן אזוי ליכטיק העל;
אַזא פרייד האָט געווייעט אַרום און אַרום.
איך שטיי אַ פאַרליבטער, פון פרייד אַזש שטום,
דאָס האַרץ הויבט זיך לוסטיק, איך קוועל!

דיין פנים דער קלאַרער און ווייסער פון מילך
מיט פריש עפל-רויטקייט איז מילדלעך באַצירט.
כ'האַב פישוף-חן אין דינע אויגן דערשפירט.

גערירט קלאַפט מיין האַרץ מיט אַ גליקלעכן הילף...
טאָ קלאַפ! זינג אַרויס איצט מיין גליקנגעשריי! —
אַנישט וועסטו פלאַצן פון ליבעשן וויי.

א יאוש פאלט אן אויף מיין הארצן דעם שווערן,
עס פרעסן און עגבערן ספיקות דאָרט טיף,
עס נאָגט מיר א טריבקיט... גאָר אן א באַגריף,
פון וואַנען דאָס שפאַרט אַזא אומעט און טרערן...
עס צאָפֿלט דאָס האַרץ און עס וויל זיך צעקלאָגן,
איך קען נישט געפינען די סיבה פאַרוואָס,
איך ווייס נאָר, מיר איז אין נשמה כאַאַס;
און שווער איז די לאַסט מיר פון טרויער צו טראָגן!
איין שמייכעלע דיינער, מיין ליבסטע, באַלעבט
מיין זינקענדע ברוסט, און עס פלאַטערט און שוועבט
דערהויבן מיט גרויסע התפעלות פון דיר — — —
פון ליבלעכן ריטמישן פלאַטער, מיט מאַכט
פון איר מרה=שחורהדיק דרעמל דערוואַכט
מיין נשמה, באַוועגט זיך מיט שמחה אן שיעור.

און וויסנדיק, ליבסטע דו, זוניקע, פרייע,
אז דו ביסט די סיבה פון ליד, וואָס איך שרייב —
סלינגט ליב מיר מיין אייגענס וואָרט; און איך קלייב
דערמוטיקונג-נחת און פחות גאָר נייע...

ווייל אלע געווייטיקטע זיפצן און קרעכצן,
די, וואָס מיינע שמאַרציקסטע שורות אָנפילן,
זיי קומען פון שמאַכטן נאָך דיר אין דער שטילן,
פון ליידן, פון זודיק באַגערן, פון לעכצן...
דערפאַר איז מיר טייער און זיס מיין לידס קלאַנג,
אזוי ווי ס'איז זיס מיר דער פיין און פאַרלאַנג
און צער פון האַפן, נאָך אפשר אָן ציל...

ס'באהערשט מיך אַ גוטער בטחון: וועסט זען
אין יעטווידן וואָרט מיין לוסט-ווונטשן ברען — —
ס'וועט וועקן און וואַרעמען דייע געפילן — —

ספקותדיק איז מיר דיין ליבע... נו, מאך איך א סימן :
 איך רוף דין זאָלסט קומען, כאָטש דו זאָגסט, אז "ניין" !
 איך בעט זיך תחנונים: "אָ, קום זשע צו גיין.
 מיין האַרץ קאָכט און שטורמט; איך מאָן: דו מוזט קומען" !

און וועט זיך דיין האַרץ דורך מיין רופן באַוועגן,
 אזוי ווי די צאַרט-ווייסע פלומען אין פעלד
 דורך ווינטלעך זיך רירן — — — קיין זאך אין דער וועלט
 נישט אָפהאַלטן וועט דין — וועסט קומען אַנטקעגן...

נאָר העלפט קיין געבעט נישט, מיין רעדן, מיין שרייבן,
 און וועסט אויף אן אַרט אומבאַוועגלעך גאָר פלייבן —
 דאָן ווייס איך באַשטימט, אז ס'איז שלעכט.

דאָן ווייס איך דעם אמת: נישטאָ וואָס צו האָפן,
 פאַרדינסט נישט מיין ליידן, דיין פאַלשקייט איז אָפן ;
 פאַרדינסט נישט מייען שלאַפּלאַזע נעכט.

מען רינגלט דין שטענדיק ארום און מען היט דין.
 דיין ליבנדער פאָטער, א שומר א גוטער,
 ער האָלט דין פאַרשפּאַרט אין זיין הויז, דין צו שיצן;
 א טייערע וואַך איבער דיר האָלט דיין מוטער.

זי האָט דיר געלערנט: „מיט מענער נישט רעדן!
 קיין מענערשע ווערטער נישט גלויבן, זיי לייגן;
 און שווערן זיי דיר טרייע ליבע צו געבן
 און בעטן דיין ענטפער, מיין קינד, זאָלסט שווייגן“...

טריי טעכטערל, האָסט איר געפּאָלגט און געשוויגן...
 דו האָסט מיך געזען צו די פיס דייע ליגן,
 איך קוש דייע טריט און איך גלעט דין און צערטל;
 זאָג איין ליב וואָרט... ס'ליגט מיין לעבן אין האַנט דיר!...
 דו קוקסט מיך אָן שטיל און דו וויינסט זיך פּאַנאַנדער
 נאָר רעדסט נישט קיין ווערטל...

ער האָט פאַרגעטערט איר שיינקייט און קלוגשאַפט ;
 און זי האָט געאַכט אים צוליב זיין טאַלאַנט.
 ער האָט געליבט מיטן ברען פון זיין יוגנט,
 און זי האָט באַטראַכט אים אַלס אינטערעסאַנט.

ער האָט געליטן, געווייטיקט, געקרעכצט,
 געזיפצט פון ליבע־יסורים - אַ גרויל!
 און זי פלעגט אים זאָגן: „איך ליב אייער שרייבן...“
 און קאַלטלעך פלעגט שמייכלען דערפֿיי דאָן איר מויל.

עס האָט זיי דאָס לעבן מיט רוגזה און צאָרן
 פאַנאַנדערגעריסן אויף פיל לאַנגע יאָרן ;
 דערנאָך זיי, צו להכעיס, צוזאַמען געבראַכט.

איר שיינהייט פאַרוועלקט און געפאַלן אין מוט.
 איצט ליבט זי אים האַרציק און צערטלעך און גוט,
 נאָר ער שמייכלט קאַלטלעך: „פון ליבע ווער טראַכט“? ...

געוועזן דאן זענען די גליקלעכסטע טעג פאר אינז ביידן:
 די נעכט — אזוי הימליש און הייליק געווען פאר אינז דאן,
 ווען טיפער באהאלטענער סוד איז געווען נאך אונזער ראָמאַן,
 געטראַכט און געטראַכט נאָר, דאָך גאַרנישט
 געוואַגט דערפון רעדן.

מיר האָבן פאַרשוויגן מיט אַנשטרענגונג שווערער, מיט ציטער,
 יסורים די, וועלכע מיר האָבן געטראָגן אין ברוסט,
 די יונגע חלומות אויף גליק־צייט, דערפילונג פון לוסט...
 און יוגנט־דערפאַרונג מיט טעם אי זיסלעך אי ביטער... ❏

אויף גליקלעכע רגעס מיר האָבן געוואַרט אַלץ צו רעדן
 התלהבותדיק גאַר אַן אַן אָפּהאַלט אין חדוה אין פריידן,
 אזוי פיל ענינים די הערצער פאַרמאַגן! — — —

און נאָך לאַנגן ליידן און צרות און שטרייטן און פיינען
 מיט ליידיקע הערצער צוזאַמען געקומען מיר זענען —
 וויסט, פוסט און פאַרשטומט, גאַר נישטאָ וואָס צו זאָגן...

אין פרעמדלעכער סביבה אריין מיך געצויגן
 האָט ס'מזל אזוי אומגעריכט, אומדערוואַרט,
 די מענטשן אַרום אזוי קאַלט, אזוי האַרט ;
 דערפאַר אזוי וואַרם מילד-ווייך דיינע אויגן!

אַ פריילעכער חברה אַרום איז געזעסן,
 געזויפט און געפרעסן מיט פּויל פּרייטן מויל,
 מיט גראָבער הנאה געלאָבט זיך — — אַ גרויל!
 עס האָט דיך געעקלט, געפרעסט און דערעסו.

דיין חן-שטראַליק פּליקן און ליכטיקע מינעס
 צעגאַסן זיך האָבן אין תּפּילות און תּחינות,
 וואָס זענען מיר טיף אין מיין זעל איינגעדروנגען...

— „צאַרט-ריין מיין נשמה, דו מוזט זי דערלייזן!
 זי איז נאָר דורך פיטערן מזל דעם פּייזן
 אזוי ווי שכינה אין גלות פּאַצווונגען“ — —

מיין רצון איז באַקעמפט געוואָרן ווילד טיראַניש,
 פון ביזן לעבן אין אַ פאַרם פון אַ מענטשן,
 צו זיינע כאַמישע מעשים נישט געווען קיין גרענעצן,
 ער האָט באַזיגט מיך און גערייצט זיך שאַרלאַטאַניש...

אַרויסגעשטעקט פון צווישן ציין צעפּוילטע
 זיין צונג די לאַנגע האָט מנווילדיק געפּלוידערט,
 אזוי אַז מיין נשמה האָט גאָר אויפגעשוידערט
 אַ פאַרווונדעטע, פאַרצאַקטע, אַ צעגרוילטע...

— „אין נעץ אַריינגעפאַלן ביסטו ווי אַ פּישל,
 דו צאַפּלסט זיך און רייסט זיך... ס'איז אָבער שפּעט אַפּיסל...
 דאָס טירל פון מיין נעץ אַריינצוגיין — אַ ברייטס;
 אַ שמאַלס אָבער איז עס גאָר פון איר אַרויסצוקריכן;
 אַפּריער וועט דיין שטערן קנייטשן, דיין קאָפּ וועט פּליכן...
 נאָך וואָס אַהער ביסטו געקראַכן, שוטה?...”

איר ביידע האָט דערפרישט פאַרשטאַרקט מיר מיינע כחות,
 געמוטיקט צו דערטראָגן וואָגלונגס שוועריקייטן.
 איר ביידע: ד'זון און דו! - מיט הייסע צערטלעכקייטן
 און אייביקע געטרייקייט, וועלכע ווארם, ווייך איז.

צי וואָלט איך גאָר דערטראָגן אָט די וויסטע ווילדקייט,
 אין עלנט, מיט פאַרקלעמטן האַרצן - אָן אייך ביידן?
 די זון - מיט אירע שטראַמען הייסע ליכט און פריידן;
 און דו, מיט דיין נחמהדיקער ליבשאַפט=מילדקייט.

איר ביידע האָט גערעדט צו מיר אזוי צו זאָגן:
 - „די וואָגלונג וויל דיין יוגנט=פריילעכקייט פאַריאָגן,
 דיין גלייכן שטאַלצן רוקן הויקערן און פויגן...“

טאָ היט דיין גייסט, וואָס פלעגט נאָך זונענשיין זיך יאָגן!...
 דורכדעם וועסטו אַריבערטראָגן גלות=פלאָגן
 און אויפהאַלטן די קלאַרקייט=ליכט אין דייןע אויגן.

אין שטאַט פון „גוטער האָפנונג“ האָב איך דיך פאַרלאָזן,
געבראַכן האָט מיין האַרץ; נאָר כ'פּין געווען גענויט.
דער אָפּשייד איז מיר שווער געווען אָט ווי דער טויט.
מיט טרערן כ'האָב פּאַנעצט דיין גאַרטנס רויטע ראָזן...

דער פּישוף-טייכל „העקס“, פּאַהאַלטן צווישן גראָזן
מיין צער האָט מיטגעפּילט און „וויי“ געמורמלט שטייל;
און שפּרודלענדיק אַ טרייסט אַרויסגעשטראָמט מיר קייל...
אַ זיפּצן שווערע כ'האָב ביים טייכעלע געלאָזן!

פּאַרנומען האָט מיין בענקשאַפט אויך דער וואַלד ביי וויסטער,
פּאַרחלומט, יונג און פּריש און צו דער זון געלויסט ער...
נאָר שטום אנטפּאנגען האָבן מיך די פּערג ביי פּאַרל---

די הויכע פּעלזן-פּערג, די שטאַלצע, גראָע אַלטע,
די שניי-באַדעקטע קעפּ פּאַקוקט מיך האָבן קאַלטע,
מיט בייזקייט פון זקנים אָפּגעשפּאַט: „פּאַרל-בטער נאַרל“!...

דו ביסט אביסל לאַכעדיקס הומאַניטעט!
 די זאָפּט פון גוטסקייט, ליבע, פולע מאָסן,
 האָט גאָט פון חסד אין דיין האַרץ אַריינגעגאַסן,
 דערפיי זיין רחמים=האַנט האָט ס'פנים דינס געגלעט...

דערפאַר איז אַלץ דיין אויג נאָר שיינס, נאָר גוטס זעט,
 דערשפירסט אין אַלץ אַ פונק, וואָס איז נאָר ליבלעך געטלעך,
 לאַכסט אויס די וועדט'שע בייזקייט, דו מאַכסט

עס דיר אומשעדלעך -

מיט ליבע, וואָס אין דיר מיט טויזנט צינגער רעדט!

און אַלע קריוודעס, וואָס דאָס לעבן האָט אויף דיר גערעגנט,
 האָסטו מיט ליבסטן שמייכעלע פול גוטסקייט נאָר באַגעגנט --
 און האָסט אַ זיכערן נצחון אַלץ געווונען...

דער האַרטסטער רשעות=איז פון קאַלטסטן האַרץ דעם שטאַלצן,
 וועט דורך דיין אייביק לעבעדיקער ליבע גאָר צעשמאַלצן...
 ביסט לאַכעדיקע ליבשאַפט, שיינסט ווי זיבן זונען!

אין מיטן פון די ברוינע פעלדער אויסגעסאָכנעט, פוסט,
 אַ גרינער גאַרטן, ווי אין מדבר אַ אָאזיס,
 באַשיצט מיך אָפט פון זון-ברען און פון שטורמס עזות,
 דערמאָנט מיין יוגנט מיר, ווען כ'האַב פון וואָגלונג
 נישט געווסט.

ווען ברייטע חיותדיקע קאַרן-פעלדער פריש און גרין
 דאַרט אומעטום, וווּ כ'בין געשטאַנען און געגאַנגען,
 געגלאַנצט האָבן, צולעבט מיט חדוהדיקע קלאַנגען,
 געאַטעמט מיטן שאַרפסטן לאַפונג-ריח פון יאסמין.

און פאַשע-פעלדער צוגעדעקט מיט הויכן גרינעם היי,
 געשפרענקלט מיט „פיאלקעס“, מאַרגאַרעטעלעך“ אויף זיי
 די פערד און קי זיך פיטערן וויגאַדנע היימיש...

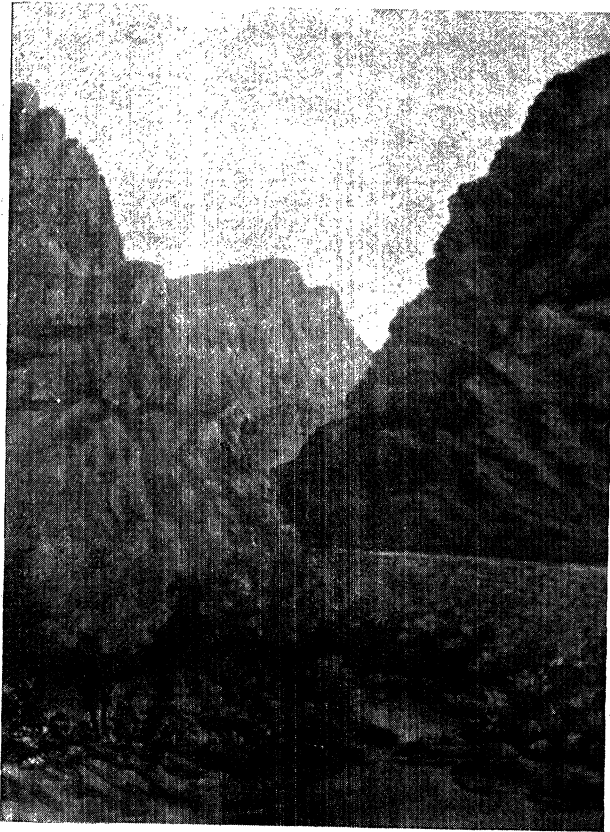
זיי בראָדזשען טיף איבער די קני אין פלומען אַלערליי,
 וואָס שפעדיק געדיכט און זיכער וואַקסן זיי אזוי,
 אַז ס'קענעו זיי גאַר נישט צעטרעטן פיס פון בהמות...

דאָס גאַלדענע קאָנאַריקל, פאַרשפּאַרט אין אייזן-שטייגל, האָט לאַנג געזונגען ס'ליבע בענקשאַפט-ליד צו פריינט און היים, געקלאָגט אויף איר פאַרלאָזן נעסט און זון-געקושטן בוים מיט ווייכן הימל-טוי-זאַפט אָנגעזופּטן צווייגל...

אין גלות לאַנג זיך צוגעווינט צום צווייגל אָט דעם האַרטן, וואָס אונטער אירע פיסלעך האָט יסורים איר פאַרשאַפט... די זיסע האַפנונג אויף איר פרייהייט — יאָוש האָט פאַרשלאַפט... זי זינגט און שפּרינגט באַקוועמלעך אויף דעם צווייגל דעם פאַרדאַרטן...

* * *

דערבליקט זי אָבער אונטן דאָרט, די שוואַרצע קאָץ איר לויערט מיט ווילדן הונגער-בליק... דאָן זינגט ס'קאָנאַריקל פאַרטרויערט, פאַרבענקט נאָך היים און ליבע און נאָך פרייהייטס גליק.. — „צוריק... צוריק... צוריק!...“ — צעגייט זי אין געזאַנגען = „... צו וואַלד-לופּט, וואָס פאַרשכורט... צו פרייע פויגל-קלאַנגען... צו בשמים-פעלדער, אָ... צוריק... צוריק... צוריק!“...!

אַרינגאַנג צווישן די בערג ביי „שוואַרטבערק-פּאַס“
פּרינקי-אַלבערט. קאַפּ. אַפּריקע

(אייל-בילד מ. שיינעפּול)

דרוק פעלערן.

דער מחבר דריקט אויס זיין צער — און בעט די ליינענערס מחילה — פֿאַר די פּיל פֿאַרדריסלעכע דרוק-פעלערן, וועלכע זיינען אריינגע-פאלן אין בוך, און וועלכע זיינען ליידער געבליבן אומבאַמערקט און אומ-פֿאַריכט אין טעקסט, צוליב דער ווייטקייט צווישן מחבר און דרוקער, וואָס פֿאַרליינגערט דאָס צוזאַמענריידן זיך אויף גאַנצע עטלעכע וואָכן.

זייט	שורה	דרוק פעלער:	ס'דאַרף זיין:
37	4	"ווי אַ ציג" — — —	ווי אַ ציג איז נישט.
51	18	"סנאַפּדראַנאַנען"	סנאַפּדראַנאַנען.
58	19	"פיגין" ..	פיגין.
81	4	"צו ווילדע" —	צו די ווילדע.
86	14	"גראשנדלעך"...	גראבנדלעך.
90	16	"אַנגעשטראַמטע"	אַנגעשטראַמטע.
106	4	"פֿאַראַכטעסט"	פֿאַראַכטסט.
120	6	"אַ צווייט"	אַ צוויי-קעפּיק.
122	12	"רייף"	רייך.
"	2	"געבלישמעסט"	געבלישצעט.
133	2	"פֿאַרפֿאַלקאמט"	פֿאַרפֿולקומט.
130	12	"צו ווייטע"	צעווייטע.
133	21	"ס'וואַלט געוויס"...	ס'וואַלט געוויס געווען אים לייכטער
152	20	"ס'צוטרויע"	ס'צוטרויען.
187	19	"ווי אַ דורשטיק"	ווי אַ דורשטיקער פֿאַרשוואַכטער.
191	10	"אַן אַפּשטעל"	אַן אַנאַפּהאַלט.
201	8	"וועי"	וועג.
208	12	"גרויע"	גרויס.
221	22	"שד'ספּיל"	שד'ס שפּיין.
226	19	"גדלות גאר"	גדלות גאר זעלטן.
263	11	"דאָס אומגליקלעכע"	דאָס צאַרט גליקלעך מיידל.
266	21	"דאָס האָט"	דאָס הויז האָט...
270	21	"פּיל קאָס"	פּולקוס.
287	5	"430 יאר פֿאַר קריסט"	545 יאר נאָך קריסט צ. ה.
"	15	"520 יאר פֿאַר"	530 יאָר נאָך קריסט צ. ה.
296	5	"פּריץ"	פּרינץ.
316	4	"מענטש"	מענטשן.
332	6	"באַ וויון"	באַוויון.
"	12	"שטערי"	שטערן.
"	15	"זאַל איר"	זאַלט איר.
360	5	"אַ פּריילעכער"	אַ פּריילעכע.
364	1	"אַ ביסל"	אַ בינמל.
"	13	"וועט"	ווערט.

